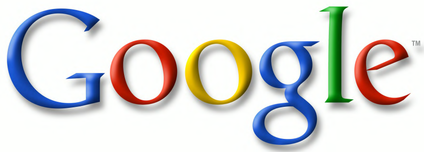

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY
ORGANIZED 1891

DĚJINY MORAVY.

SESTAVIL

DR. BEDA DUDÍK,
O. S. B.

Díl VI.

OD ROKU 1262 AŽ DO ROKU 1278.

Pomocí slav. výboru zemského markrabství Moravského.

V Praze 1879.
NÁKLADEM F. TEMPSKÉHO.

C. k. dvorní knihtiskárna Hynka Fuchse v Praze.

OBSAH.

KNIHA VI.

Morava co markrabství za doby Přemyslovců. Od roku 1197 až do roku 1306.

KNIHA VI.

MORAVA CO MARKRABSTVÍ ZA DOBY PŘEMYSLOVCŮ.

Od roku 1197 až do roku 1306.

HLAVA ČTVRTÁ.

POSLEDNÍ LÉTA PANOVÁNÍ PŘEMYSLA OTAKARA II.

Od roku 1262 až do roku 1278.

Politický stav věcí v Evropě 1262. — Působnosť Přemysla Otakara II. a postavení jeho ke králi Richardovi 1262. — Mrskáči na Moravě 1262. — Založení kolegiátní kapitoly v Kroměříži 1262. — Biskup Bruno a činnosť jeho na Moravě a v Štýrsku. — Hlad na Moravě 1262. — Péče Brunonova o živel městský a utvoření zvláštního lenního státu při kostele olomúckém 1263. — Zmatky salcpurské 1263. — Slavný sňatek u Fischy 1264. — Narození princezny Kunhuty 1265. — Přemysl Otakar vystupuje rozhodně proti šlechtě 1265. — Válka s Bavorskem 1266. — Válka pruská 1267. — Záměr zřídit v Olomúci sídlo metropolitní 1268. — Kardinál Guido papežský legát na Moravě 1267. — Přemysl Otakar boří hrady šlechty štýrské 1268. — Korutany a Krajina připojeny 1268. — Augustianští eremiti zavedeni na Moravu 1267. — Válka s Uhrami a příměří 1270. — Biskupská léna a synoda v Kroměříži 1270. — Výprava proti Filipovi Korutanskému 1270. — Nová válka s Uhrami 1271. — Mír v Prešpurku a následky jeho 1271. — Smrť krále Richarda 1272. — Informace u Přemysla Otakara strany

hodnosti císařské 1272. — Sigfried z Marenberku, pověsť klášterní 1272. — Nabytí hrabství Furlanského 1272. — Ladislav IV. Uherský a strany tamější. — Brunonova informace Řehořovi X. 1273. — Lyonský koncil, přítomnosť Brunonova na něm a činnosť jeho 1274. — Přemysl Otakar v Štýrsku 1274. — Potvrzení kathedrálního scholastika v Olomúci. — Říšský sněm v Norimberce 1274. — Mezi Přemyslem Otakarem a Rudolfem vypukne nepřátelství 1275. — Roztržka s dvorem římským 1275. — Na Přemysla Otakara uvalena kletba říšská 1275. — Počátek války v Rakousích 1276. — Mír a ztráta všech nově nabytých zemí 1276. — Nové neshody a nesnáze 1277. — Pád Přemysla Otakara 26. srpna 1278. — Jeho povaha a význam politický.

Koncem roku 1261 markrabě Moravský a král Český Přemysl Otakar II. dosáhl vrchole své moci; byl korunován, měl novou choť a vyhlídku na potomstvo, držel pokojně Rakousy a Štýrsko, stolice apoštolská si ho vážila a sousedé se ho báli. Proto tvrditi lze bez obmezení: že Přemysl Otakar počátkem roku 1262 měl politiku střední Evropy ve svých rukou. A tehdejší stav věcí byl pro snaživého ducha jeho jako stvořen. Německo rozerváno jsouc v sobě samém mělo dva panovníky, kteří co cizinci nemohli v zemi nabýti půdy: Alfonsa Kastilského a Richarda Anglického! Alfons v Německu nikdy se neukázal; Maurové ve vlastní zemi pozornosť a činnosť jeho úplně zaměstnávali. Kdybychom neměli několik papežských listin, které jej nazývají králem Římským, sotva bychom věděli, že byl vůbec králem Německým, ačkoliv byl živ dosti dlouho; zemřelť teprvé 1284. Známější je Richard; do své smrti, která nastoupila dne 2. dubna 1272, byl alespoň čtyřikráte v Německu. Oba žádali stolici apoštolskou za potvrzení a korunování, oběma dáno na vůli buď se dorozuměti nebo uznati společně papeže za rozsudí.

Papežem byl tehdáž Urban IV. Předchůdce jeho, Alexandr IV. zemřel dne 25. května 1261. Dne 29. srpna téhož roku zvolen pouze osmi kardinály biskup Verdunský, Hugo, Francouz rodilý, pode jménem Urbana IV. Panoval do října 1264. Politiky samostatné neprovozoval; kráčel v šlépějích svých předchůdců a pronásledoval vším úsilím staufské zbytky v Itálii. Krále Přemysla Otakara nazývá „svým milým, ochotným, oddaným synem“ [1]). Přemysl Otakar a Urban IV. kráčeli ruku v ruce ve velkých otázkách. Biskup Bruno je podporoval. Když hned po volbě o tom se jednalo, zdali by nebylo pro církev římskou výhodnější, kdyby papež přeložil sídlo své do Francie, jako to byl Innocenc IV. učinil, Bruno radil papeži písemně, aby tak učinil. Papež děkuje za radu tu brevem z Viterba dne 3. května 1262, ale je toho náhledu, že pro poměry nynější nelze jí ještě provésti [2]), což je důkazem o důvěrném stýkání moravského biskupa s Urbanem IV. Z bezprostředních sousedů Uhři a Poláci spojeni byli rozličnými svazky příbuzenstva s Čechami a takovéto poměry byly v tehdejší době důležitými činiteli politickými. Kromě toho sňatek Přemysla Otakara s Kunhutou roku předešlého utužil jen přátelské svazky s Uhrami. S Braniborskem a Míšní je král sešvakřen. Bavorsko a Salcpurk, jsouce neobyčejně důležitými jakožto sousední země nového knížete Rakouského a Štýrského, vyžadovaly velikou pozornosť. Bavorsko rozděleno bylo od r. 1255 mezi syny Oty Osvíceného Ludvíkem II. Přísným a Jindřichem I. Ludvík obdržel Bavorsko Horní, Falcko při Rýně a purkrabství Řezenské. Jindřichovi dostaly se Bavory Dolní až k hranicím rakouským a českým. Jelikož kníže Jindřich považoval se za právního obhájce Salcpurku, ale země tato posud ještě zmítána byla neblahým sporem mezi biskupy

---

[1]) Raynald, Annal. eccles. XIV. 72 k r. 1262. „Carum, placidum atque devotum filium“.

[2]) Cod. Dipl. Mor. III. 337.

Oldřichem a Filipem [1]), Bavorsko muselo se ihned dostati do sporu s mocným svým sousedem, který se zastával příbuzného svého prince Filipa. Spor tento je dalekosáhlý, později bude nám k němu se vrátiti. Tak jevil se stav věcí v střední Evropě a přede vším v Německu, když Přemysl Otakar v běh událostí zasáhl.

V Německu nabaživše se protikrálů, zanášeli se opravdově myšlenkou, novou volbou říši nápravu zjednati. Nejmocnější z knížat církevních Werner, arcikancléř a arcibiskup Mohučský, sám se postavil v čelo volebního ruchu; nadálť se, že tím prokáže dobrou službu nejen národu Německému, nýbrž také stolici apoštolské, neboť věděl, že papež ani Alfonsa ani Richarda neuznal. Učiněna tedy poptávka k nejčelnějším knížatům. Tu se ukázalo, že by jmenovitě Bavorsko ne nerado vidělo, kdyby se vzal ohled na Konradina, posledního přímého potomka Hohenstaufů. Konradin je synem Konráda IV. a Elišky, dcery Oty Osvíceného, knížete Bavorského. Zdá se, že tento kandidát trůnu získal si valně přívrženců; neboť když Werner svolal skutečně sněm volební, Přemysl Otakar na spěch zpravil Urbana IV. po obratném svém kaplanu mistru Petrovi o tom, co se v Němcích děje. Pakli kurie římská řídila se přesvědčením, „pokud v Italii nepanují dynastie jiné nežli na trůně německém, že papež nepožívá nikdy dosti bezpečnosti v politickém svém jednání“ [2]), pokud kurie římská spravovala se tímto přesvědčením, musela se všemi prostředky, které jí byly po ruce, zasadit, aby záměr ten překazila. Co jí tedy Přemysl Otakar sdělil, bylo pro ni nejvýše důležito, mohlať se uchopiti potřebných prostředků a volební sněm překaziti [3]); a to byla nemalá zásluha, za kterou se Přemyslovi Otakarovi muselo dostati odměny.

---

[1]) Viz díl V. str. 326 ssl.
[2]) Ottokar Lorenz, Deutsche Geschichte I. 219.
[3]) Raynaldi Annal. eccles. ad an. 1262. Tom. XIV. 72.

Avšak také krále Richarda Přemysl Otakar si zavázal. Kdežto mistr Petr ještě v Římě prodléval, spěchali již poslové do Anglie, aby Německého krále upozornili na záměr arcibiskupa Mohučského. V měsíci červenci přibyl Richard do Cách a pomohl ztroskotat záměry mohučské, což je důkazem, že mu koruna německá, jak často bylo tvrzeno, nebyla pouhou hračkou. Richardovi na tom záleželo, aby korunu podržel, proto mu zajisté sblížení s Přemyslem Otakarem bylo nejvýše vítáno, neboť až do r. 1262 král Český klonil se více k straně Alfonsově, od července však přidal se rozhodně k Richardovi. Co pak jej k tomu přimělo? Obyčejně se praví: Přemysl Otakar byl by si tak rád vymohl léno na země nově nabyté, které byly bez odporu zeměmi říšskými. Náhled tento je ovšem poněkud oprávněn. Pokud léno říšské nebylo formálně uděleno, držení jeho nebylo dostatečně pojištěno. Při udělování však požadovala se osobní lenní přísaha. Byl by se král Český k přísaze této odhodlal? A Přemysl Otakar dal si předce dne 9. srpna 1262 vystaviti v Cáchách listinu, kterou mu bylo držení Čech a Moravy potvrzeno z moci královské; Rakousy a Štýrsko propůjčeny mu v léno [1]). Listině této přisluší potud cena státoprávní, že se jí formálně uznává faktické držení jmenovaných zemí; ale právě nejdůležitější okolnost, propůjčení léna, pomíjí se naprosto mlčením [2]). Přemysl Otakar nikdy ani osobně ani po poslech léna nepřijal; v postavení svém k Richardovi choval se jako spojenec, jako přítel, jehož cena vážila více na straně německé nežli na straně české. Richard nemůže se v připomenuté listině dosti vynachváliti velkomyslnosti a nezištnosti Přemysla Otakara. „Kdežto nám", píše král Německý, „koupiti bylo hlasy [3]), král Český

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. III. 338. Dr. Hermenegild Jireček, Codex juris Bohemici I. 152.

[2]) O. Lorenz, Deutsche Geschichte I. 218.

[3]) V. díl V. str. 321.

bez darů a bez podplacení zvolil nás králem Německým a slibuje nyní vytrvati věrně při naší straně". Přemysl Otakar tak učinil a usnadnil tím snahu papeže uvésti navždy volbu Německého krále v jistý systém a pojistil při tom trvalý vliv stolice apoštolské; obojí stalo se, pakli ne právně, předce historicky prohlášením theorie sedmi kurfiřtů podle řádu saského (Sachsenspiegel lib. III. c. 57. §. 2) Urbanem IV. r. 1263, kterýmžto knížatům náležeti mělo výhradně právo voliti krále Německého. — Kurfiřti tito jsou: arcibiskupové Kolínský, Mohučský a Trevirský, falckrabě při Rýně, kníže Saský, král Český a markrabě Braniborský [1]). Když roku 1257 dvojí volbou postaveni byli v čelo říše Německé Alfons Kastilský a Richard Cornwaliský, o theorii této nebylo ani sledu. Bylať ustavena bullou z 31. srpna 1263 [2]), především aby mohli býti odmítnuti oba králové, jelikož žádný z nich nebyl zvolen od sedmi oprávněných kurfiřtů a pak aby byl Přemysl Otakar II. za překažení volby Konradina skvěle odměněn. Vliv Čech na volbu Německého krále byl odtud na věky pojištěn. S takovýmto vyznamenáváním krále Českého od stolice apoštolské ještě častěji se setkáme.

Co Řím staral se o rozšíření vlivu Přemysla Otakara v Německu a co král Richard ucházel se o jeho přátelství, spatřujeme jej v létech 1262 a 1263 věnovati se výhradně blahu svých poddaných. Zdá se, že v těchto dvou letech jen jednou opustil své státy. Známe listinu z 21. září 1262

---

[1]) O. Lorenz, Die siebente Kurstimme bei Rudolf's I. Königswahl. Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften. Sv. XVII. r. 1855. Str. 175 ssl. Věc sporná zvláště co do náhledu o původu sboru kurfiřtského vlivem papežským. Philipp, Kirchenrecht III. 196 ssl. a jeho Deutsche Reichs- und Rechtsgeschichte. 2. vyd. str. 267. Annal. Staden. U Pertze XVI. 367 praví ještě k roku 1240: Rex Boëmiæ, qui pincerna est, non eligit, quia Teutonicus non est".

[2]) Raynaldi Annal. eccles. ad an. 1263. Coloniæ Agr. vol. XIV. č. 53 str. 92.

v Lipsku vydanou. Týká se biskupa Frysinského Kunráta, téhož, v jehož prospěch král Přemysl Otakar rozhodl toho roku spor o fojtství a tím si biskupa velice zavázal [1]). Tehdáž počaly se upravovati základní podmínky státu na rolnictví spočívajícího, míra a váha [2]). Zřízení toto provedeno teprvé r. 1268. Míry a váhy byly stejné zavedeny a pak obrazem královým znamenány [3]). Biskup Olomúcký Bruno podporoval krále v záležitosti této co nejsvědomitěji a vypomáhal, pokud jen mohl, když r. 1262 sužováno bylo obyvatelstvo neúrodou a častými požáry [4]), a když fanatická sekta náboženská, flagelanti, hrozila řád společenský porušiti. V ohledu tomto otevřelo se panovníkovi široké pole k činnosti lidumilné a státnické.

Již okolo roku 1251 vystupovali prý ve Francii a Italii a později zvláště v Bavorsku muži a ženy, kteří se snažili dobýti si odpuštění nebes veřejnými kajícnými procesími, při čemž tělo své až do krve mrskali. Kdyby byli zůstali při takovémto pokání, nikdo by jim v tom byl nepřekážel; ale když počali hloubati v křesťanské věrouce tvrdíce, že takovýto křest krvavý smaže všechny hříchy, a když loupežníci úkladní a lidé, kteří pokání veřejně číníce podle toho nežili, houfy mrskáčů rozmnožovali, nejprvé církev vystoupila svou autoritou proti tomu zlořádu, a když to nespomohlo, stíhal jej stát prostředky policejními, upalováním a utápěním [5]). Ta-

---

[1]) Böhmer, Otakar'sche Regesten č. 148 a Fontes rerum Aust. D. XXXI. 227. č. 219. Dne 7. září 1262 podepsal Přemysl Otakar listinu pro štýrský klášter Studenický a po 14 dnech 21. září byl již v „Lipzich?"

[2]) Otakarus rex ecclesiæ Pragen confirmat diploma regis Wenceslai super mensura regali dicta Čtvrtné v Praze 21. ledna 1262. Přepis v Pražském národním museum.

[3]) Cont. Cosmæ ad an. 1268. U Pertze IX. 180.

[4]) Cont. Cosmæ ad an. 1262 et 1263. U Pertze IX. 178 ssl.

[5]) Pulkava k r. 1261. Dobner, Mon. III. 232. Rakouští letopisci u Pertze IX. 509, 560, 645 atd. vypravují o řádění mrskáčů v letech

kovéto „kajícníky", jenž tvořili hotovou sektu, bylo za těžk na uzdě udržeti; ještě okolo roku 1349 působili mnohé n snáze [1]. Biskup Bruno přispěl zajisté značně k obmezen zlořádu, neboť utvrzení víry a povznešení autority církevn bylo po celý život nejvyšší jeho snahou.

Do této doby padá také péče Brunonova o kathedráln kostel olomúcký. Listinou vydanou v Olomúci dne 5. bř zna 1262 přidal biskupskou stolní ves Biskupice u Jevíčk k statkům obročním a ves Martinice u Holešova k majetk kolegiatního kostela v Kroměříži. Město Kroměříž, okol roku 1110 od biskupa zakoupené, požívalo zvláštní přízе tohoto velkého knížete církevního. Okolo roku 1260 poč stavěti tamější krásný kostel sv. Maurice, při němž založ připomenutou kapitolu kolegiátní, a nadal ji, jak právě uve deno, Martinicemi. Během času dostalo se kapitole ještě jinéh nadání. Aby však olomúcká kathedrální kapitola měla nějak užitek z tohoto založení, ustanovil r. 1267, aby probošt jmeno ván byl pokaždé od biskupů Olomúckých z kanovníků olomúc kých, kdežto kapitola kolegiátní mohla členy své a děkan voliti ze svého středu [2]. Podle tohoto ustanovení stal se ol múcky kanovník Arnold prvním proboštem a arcijahnem [3] Přičiněním biskupa Brunona potvrdil Urban IV. ve Viterb dne 22. dubna 1262 veliké privilegium krále Přemysl z r. 1206, jenž se týká svobodné volby biskupské, novéh nadání kathedrálního proboštství a spojeného s ním mora ského kancléřství [4]. Jemu děkují potvrzení své nejmlad kláštery moravské, Cela marianská v Brně a klášter Žďársk a kromě toho mnohé důležité svobody a nadání, kterýc se jim dostalo od Urbana IV. a některých osob soukromýcl

---

1260 a 1261. Raynald, Annal. eccles. ad an. 1260 č. 6—13. Obšírn o tom: Forstemann, Die christlichen Geisslergesellschaften, Halle 182

[1]) Pertz IX. 513, 675, 692 a 736.

[2]) Cod. Dipl. Mor. III. 328 a 411.

[3]) Cod. Dipl. Mor. III. 350.

[4]) Cod. Dipl. Mor. III. 328 a 334. Viz díl V. str. 34. ssl.

Tak dne 7. března 1262 stalo se potvrzení práv a svobod augustianského panenského kláštera Cely marianské v Brně a dne 16. února cisterciackého kláštera ve Žďáře [1]). Také město Jíhlava, které král Přemysl Otakar dne 21. června 1262 poctil svou návštěvou [2]), děkuje biskupu Brunonovi lepší správu špitálu, již r. 1258 od několika královských mincmistrů a od rady městské založeného. Potvrdilť spojení jeho s městskou farou, která byla z kláštera Želivského v Čechách obsazována. Každý farář měl špitál tento spravovati. Listinu o tom vydal Bruno v Olomúci dne 6. července; pak se s ním setkáváme v srpnu a září v Modřicích [3]), a počátkem prosince v Št. Hradci.

Jakmile Přemysl Otakar ujal správu Štýrska, jmenoval místodržitelem českého velmože Voka z Rožmberka. Za předsednictví jeho odbýval se sjezd v Mariboru dne 16. a 17. července 1261. Praví se, že pan Vok příštího roku zemřel; na jeho místě jmenován biskup Bruno místodržitelem. S tímto setkáváme se dne 10. března 1262 na obecném sněmě v Št. Hradci. V těžkém postavení svém vytrval až do roku 1270 [4]). Na slovo „těžkém" klademe důraz. Nesmímeť zapomenouti, že Štýrsko bylo od Uhrů dobyto a že měli v zemi ještě přívržence. Pakli se tedy v jednom současném pramenu praví o Brunonovi, že „knížectví Štýrskému vládl a přísně panoval" [5]), zakládá se to zajisté na pravdě. Bylť Přemysl Otakar nucen pobořit četné hrady zpupné šlechty štýrské, aby se stala povolnější k jeho rozkazům. Roku 1262 choval

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. III. 329 a 324.

[2]) Fontes rerum Austriac. D. XXXI. 221 č. 214.

[3]) Cod. Dipl. Mor. III. 338, 340 a 342.

[4]) Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen. Das mittelalt. Landtagswesen od Kronesa. Ročník II. V Št. Hradci 1865 str. 70 a 71.

[5]) „Bruno . . . postmodum ducatum Styrie rexit et strenue gubernavit." Původní zápisky z r. 1263. Rkps. Necrol. (v olom. kapit. archivě).

se Přemysl Otakar ještě pokojně k šlechtě. Bylot by bývalo nejvýše nemoudré se šlechtou hned na počátku panování se rozkmotřiti. Přemysl Otakar až do května Čech a Moravy neopustil. Mámeť listiny, které vydal v Praze dne 13., 21., 30. ledna a 6. února [1]) a které se týkají jen duchovních sborů. Přemysl Otakar vštípil si dobře staré pravidlo, že stát lze zachovati jen takovými prostředky, jakými byl zřízen. Co by se bylo stalo z říše česko-moravské, kdyby jí byla kurie římská odňala svou ochranu? Této ochranné ruky muselo se tedy šetřiti, což se mohlo díti jen neobmezeným poslušenstvím a vydatným podporováním její orgánů, kostelů a klášterů. To platí zvláště o zemích nově nabytých. Jakmile Přemysl Otakar dne 1. května 1262 ve skvělém průvodu pánů českých, moravských, rakouských a štýrských zavítal do hlavního města Vídně, — tam potvrdil panu Jindřichovi z Liechtensteina držení Mikulova [2]) — pamatuje četnými listinami na duchovní založení; věnovalť svou přízeň klášteru Erlackému mezi Enží a Traunem, Mondsee, Kremsmünsteru a Heiligenkreuzu a štýrskému panenskému klášteru v Studenici (Gnadenbrunn.[3])

Roku 1263 staly se ještě bohatší nadace. Následky lonské všeobecné neúrody objevily se nyní velkým hladem.

---

[1]) Přepisy v pražském národním museum. Jelikož Přemysl Otakar dne 6. února 1262 podepsal v Praze listinu pro pasovskou kathedralní kapitolu (Mon. Boica 29, 2, 440), nemohl již dne 7. února podepsat ve Vídni listinu pro klášter Mondsee (Urkundenbuch des Landes O. d. Enns III. 284). Úvod poslední listiny „Ottocarus D. g. Boh. rex, dux Austriæ, Styriæ et Carinthiæ, Marchio Moraviæ Dominus Carnioliæ, Marchiæ et Goriciæ" svědčí, že je podvržena. Přemysl Otakar byl v užívání titulů svých svědomitým. Korutany, Krajinu a Gorici tehdáž ještě nedržel.

[2]) Cod. Dipl. Mor. III. 335.

[3]) Urkundenbuch Ob d. Enns III. 291, 292, 293 a 294. Listiny cisterciáckého kláštera Heiligenkreuzu. Fontes rerum Austriac. D. XI. 154. Přemysl Otakar odpouští klášteru poplatek z vinohradů v Taleru a v Engelschalchsdorfu, které byla klášteru darovala Marketa, někdejší choť Přemysla Otakara. Tehdáž meškala v Krumlově.

Obilí a luštěniny byly tak drahé, že nebylo lze jich koupiti. Královská míra žita stála až 20 denárů, pšenice ještě více a hrách až 150 denárů. Menší rolníci a řemeslníci opouštěli houfně chýše své a vydávali se na žebrotu.[1]) A tak se dělo nejen v Čechách a na Moravě, nýbrž i v Rakousích.[2]) V tehdejší době nahražovaly kláštery naše dobročinné a podporovací spolky a výbory. Kláštery tedy musely býti od státu podporovány, měly-li účelu svému dostáti. Co král Přemysl Otakar tohoto roku učinil pro ústavy duchovní, z toho tedy plynul prostředně zemi užitek. S tohoto stanoviska musíme pohlížeti na četné nadační listiny, neboť Přemysl Otakar mohl se osobně přesvědčit o bídě svých poddaných. Dne 26. ledna 1263 setkáváme se s ním ve Vídni, dne 2. února u Hradce v Štýrsku, dne 25. března u Králové Hradce v Čechách, dne 2. července v klášteře Plasském, dne 25. a 26. července u Nového Města v Dolních Rakousích.[3]) Zde pojednával zajisté několikráte s opatem Heiligenkreuzkým Jindřichem III. Schinweisem (1262—1284), poněvadž z Heiligenkreuzu zalidněn byl cisterciácký klášter Zlatokorunský v kraji Budějovickém, podle slibu po vítězství nad Uhry u Kroissenbrunnu založený. Dne 6. dubna 1263 vypravila se tam první osada pod opatem Jindřichem.[4]) Klášter udržel se až do roku 1784. Ještě 12. září 1263 potvrzuje Přemysl Otakar ve Vejšce dědičný statek Hrobníky, Johanitům od krále Václava darovaný.[5])

---

[1]) Cont. Cosmæ ad an. 1263. U Pertze IX. 179.

[2]) Cont. Lambacen, Annal. Melicen et Sancrucen ad an. 1263. U Pertze IX. 509, 566 a 654.

[3]) Přepisy listin v pražském národním museum.

[4]) Cont. Sancrucen secunda ad an. 1263. U Pertze IX. 645. První opat svatokorunský Jindřich vzdal se opatství v Heiligenkreuzu Nástupce jeho sluje taktéž Jindřich. Původní zakládací listina bez letopočtu v pražském národním museum. Otištěna v Sommersbergových Script. rer. Siles I. 926. Pak od Emlera v Regesta Boh. et Mor. II. 157.

[5]) Cod. Dipl. Mor. VII. 765.

Co král Přemysl Otakar podporováním a zakládáním nových klášterů působil hlavně na duchovenstvo a skrze toto na stav selský, biskup Bruno vyhlídl si nové pole činnosti — měšťanstvo, co politický činitel právě tehdáž vystupující. Politická moudrosť kázala, zvelebovati měšťanský živel nejen v Štýrsku, nýbrž také na Moravě a v Čechách, poněvadž tvořil oporu proti šlechtě pozemkové, kteráž se všady a za všech dob snažila moc zeměpanskou ve svůj prospěch vykořistit a obmezit. Bruno znal politické záměry svého krále, věděl, že se jedná o stát, v němž jediná vůle měla panovati a všecko ostatní poslouchati. Četné hrady v zemi — v Štýrsku na př. měli jich hrabata z Pfannberku deset a Stubenbergové snad ještě více — byly hotovými anomaliemi svrchované moci. Tyto anomalie měla města, pakli ne naprosto odstraniti, tož předce alespoň paralisovati a odtud péče Brunonova, aby byla odstraněna. Město Most nad Murou děkuje původ svůj takovéto péči, jak se dovídáme z listiny biskupa Brunona v Štýrském Hradci dne 17. srpna 1263 pro klášter Admontský vydané.[1]) Avšak také ještě jiným způsobem hleděl se opatřit proti mocné většinou oposiční staré šlechtě. Postavilť proti ní šlechtu novou, kterou sám utvořil a která na něm závisela. Prostředky k tomu poskytlo manství při biskupství Olomúckém od něho zavedené.[2]) Osoby, které si získaly zásluhy o biskupství nebo vůbec o církev, obdržely za jistých podmínek a povinností pro sebe a mužské své potomky biskupské statky k užívání obyčejně s takovými svobodami, že jako staré vrchnosti staly se pány svých poddaných a že jako vyšší šlechta pravidelně také moc soudní vykonávaly. Z těchto církevních manů vyvinula se mladší šlechta, tvoříc zásadní oposici proti šlechtě starší. Listinou vydanou v Olomúci

---

[1]) Original v Johanneum v Št. Hradci. Muchar, Geschichte von Steiermark V. 297.

[2]) Viz d. V. str. 271.

dne 29. března 1263 — dne 7. února t. r. meškal ještě v Št. Hradci [1]) — nadal biskup Bruno vojína svého Mikuláše Chorynou u Kelče a několika lány ve vsi Miloticích; a tento Mikuláš stal se tak praotcem kvetoucího posud rodu hrabat Chorynských. Příštího roku nadal biskup Bruno listinou ze dne 29. dubna v Olomúci služebníka svého Tomáše jistými biskupskými vesnicemi v Čechách a služebníka svého Kunrata moravskými vesnicemi Býkovicemi, Jiříkovicemi a Milasovem.[2]) Rod, jenž nazýval se z Býkovic, držel v XIV. století biskupský lenní statek Šlapanice s Jiříkovicemi.[3]) Olomúcká kathedrání kapitola vydala tehdáž o církevních lénech velmi vhodný řád: „Každému novému manu přikoupiti je k svému lénu tolik svobodného světského majetku, aby cena toho rovnala se polovici léna, jinak by léno propadlo.“ Tak blahobyt na lénech přirůstal i bez přičinění biskupů.[4]) Takovým způsobem biskup pomáhal králi, když zahraničné záležitosti přerušily činnosť pokojnou.

Zmatky v Salcpursku staly se opět úvodem. Známo je, že králi bylo uloženo od stolice apoštolské, aby prostředkoval v církevním sporu salcpurském, což bylo jak čestným pro něj, tak osudným pro jeho postavení. Neboť posud bývali knížata Bavorští přirozenými ochranci arcibiskupství, jehož hranice zasahovaly hluboko do Bavorska a kníže Jindřich, jenž se byl uchopil zbraně pro Oldřicha Sekavského proti Filipovi od papeže sesazenému [5]), měl se nyní dívati, jak Přemysl Otakar počíná svůj vliv šířiti do Bavorska. To způsobilo napnutí, z něhož 1263 hotová válka propukla. Nežli Přemysl Otakar mohl vrhnouti ochranné vojsko do arcibiskupství, kníže Jindřich obsadil r. 1262 větší část země.

---

[1]) Fontes rerum Austriac. XXXI. 236 č. 225.
[2]) Cod. Dipl. Mor. II. 349, 362 a 365.
[3]) Wolný, Topographie Mährens II. 2. str. 455.
[4]) Cod. Dipl. Mor. III. 365.
[5]) Viz d. V. str. 326.

Na neštěstí byl právě téhož roku arcibiskup Oldřich sesazen a do kletby dán, poněvadž nemohl zapravit do Říma peníze za pallium ustanovené. Přemysl Otakar obdržel od kurie opět neobmezené plnomocenství, aby se podle vůle své uchopil potřebných prostředků. Prostředky tyto směřovaly k tomu, aby příbuzný jeho Filip dostal se opět na stolec arcibiskupský. Oldřich však vydal se do Bavor a přemluvil tam knížete Jindřicha k nové výpravě. Král Přemysl Otakar napomenut je potřetí důtlivě od Urbana IV., aby zjednal pořádek. Uložil tedy štýrskému svému zástupci, biskupu Brunonovi, aby s vojskem vtrhl do Salcpurska a žádoucí pořádek tam zjednal. Zkušenému státníku a nyní také válečníku podařilo se to úplně. Vyjednávání od něho započaté protáhlo se až do r. 1264 a výsledek jeho byl: Oldřich opustil biskupství a Filip, jejž Přemysl Otakar byl odporučil za patriarchu Voglejského, vzdal se pro nynější dobu svých nároků na Salcpurk.[1]) Probošt Vyšehradský Vladislav, kníže Slezský, studující tehdáž ještě v Padově, jenž byl synem Jindřicha Pobožného od Tatarů u Lehnice zabitého a Anny, dcery krále Přemysla I., tedy bratrancem Přemysla Otakara II., jmenován arcibiskupem Salcpurským bulou papeže Klimenta IV. ze dne 10. listopadu 1265[2]). Tím byla prozatím zastřena příčina k válce bavorské a Přemysl Otakar jsa spokojen s tímto výsledkem, užil pokoje, aby ukázal světu, že s politickou svou mocí spojuje také přiměřené bohatství. Nebyla to však pouze planá chlouba, bylo to prostředkem k účelu, — aby sousedům imponoval.

V smlouvě o mír, který byl Přemysl Otakar uzavřel s králem Belou IV. r. 1260, vymíněn byl k utvrzení přátelství sňatek mezi synem Belovým téhož jména a mezi neteří krále Přemysla Otakara Kunhutou, dcerou markraběte

---

[1]) Annal. S. Rudberti Salisburgen ad an. 1262 a 1263. U Pertze IX. 796. Jasně sestaveno v O. Lorenzově Deutsche Geschichte I. 231—239.

[2]) Babička Vladislavova Hedvika byla r. 1261 za svatou vyhlášena.

Oty Braniborského. K vykonání potřebných příprav odebral se Přemysl Otakar z Prahy, kde dne 25. ledna 1264 ještě meškal, přes Jihlavu a Znojmo do Rakous. V Jihlavě propůjčil dne 12. března klášteru Žďárskému právo, aby na statcích svých mohl dolovati [1]), potom 17. března a 3. dubna vydával listiny ve Vídni a když pole blízko ústí Fischy do Dunaje, asi tři míle pod Vídní vyhlídl k oslavení sňatku novomanželů knížecích a k tomu vykonal přípravy velkolepé [2]), vrátil se ještě jednou do Čech a do Prahy. Dne 23. června daroval jednomu členu z rodu Rožmberského dva hrady a jmenoval jej a rod jeho fojty Zlaté koruny [3]) a 17. července potvrdil v Písku (apud Pjezka) cisterciácký klášter Vyšebrodský roku 1259 od Voka z Rožmberka založený [4]). Odjezd ustanoven na den sv. Václava. V Čáslavi uvítal rodinu braniborskou s nevěstou a provodil ji do Rakous. Sňatek sám připadl na den 5. října 1264. Při hostině vykonávali hodnostáři osobně svůj úřad. Biskupové Pražský, Olomúcký a Braniborský dodávali slavnosti lesku svou přítomností; očekával se také biskup Řezenský, Lev Bohabojný; ten však nepřišel, což Přemysl Otakar velmi nemile nesl. [5]) Se strany uherské byli přítomni: král Bela IV. a choť jeho Marie — choť Přemysla Otakara zůstala v Praze, jelikož byla v stavu požehnaném — a oba kněžici Štěpán a ženich Bela. V družině jejich nalézali se Daniel Ruský, Štěpán Uroš Srbský a knížata Chorvatský, Bosenský, Sedmihradský a j. v. Novomanželé ještě téhož dne odjeli po Dunaji do Uher. Král Přemysl Otakar stavě při těchto slavnostech na odiv bohatství nikdy nevídané, potvrdil, že plným právem za-

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. III. 362.

[2]) Obšírně vypsáno v Palackého Geschichte Böhmens II. 1. Str. 188 ssl.

[3]) Přepis v pražském národním museum.

[4]) Přepis tamtéž.

[5]) Historia annorum 1264—1279. U Pertze IX. 650.

sluhuje příjmí „Zlatého", které mu současníci přikládali [1]). Dne 22. října meškal Přemysl Otakar již v Čechách [2]) a 11. listopadu zasedal v Olomúci v soudě zemském. Přítomni byli biskup Bruno, opatové a velmožové čeští a moravští. [3]) Dne 14. prosince Přemysl Otakar podpisoval ještě v Brně listiny [4]), načež vydal se do Prahy.

Podobná slavnosť opakovala se v únoru příštího r. 1265 a sice v Praze. Příčinu k tomu zavdal křest prvorozené dcery královy, po matce Kunhutou nazvané. Křestní obřady vykonal o hromnicích biskup Bruno s biskupy Janem Pražským a Bertoldem Bamberským [5]). Slavnosť trvala po dva dni. Šlechta rozsáhlé říše Přemyslovy byla četně zastoupena. Slavnosti podobné mívaly za tehdejší doby také vždycky stránku politickou. Užíváno jich, aby se pojednalo o záležitostech státních, neboť nebylo tak snadné mocné velmože, bez jejichž souhlasu nic podstatného nemohlo se provésti, dostati k poradám a k jednání sněmovnímu. Slavnosti však táhly a poskytovaly tedy příležitosť k rozhovorům. Přemysl Otakar potřeboval takových sjezdů, neboť hrozila válka s Bavory a měly se podniknout přípravy k nové křížácké výpravě proti Prusům.

Po slavnosti meškal král Přemysl Otakar ještě několik dní v Praze, aby splnil prosbu Brunona, „jemuž jsme pro jeho poctivosť zvláště milostivě nakloněni." Biskup Bruno totiž žádal, aby král nějakým dárkem povznesl založenou od něho kolegiátní kapitolu v Kroměříži a Přemysl Otakar

---

[1]) Cont. Cosmæ ad an. 1264. Cont. Sancrucen secunda ad h. a. U Pertze IX. 186, 187 a 646.

[2]) Hormayer, Taschenbuch 1840. Str. 437 apud Pyezkam.

[3]) Cod. Dipl. Mor. III. 369.

[4]) Fontes rerum austriac. I. 62.

[5]) Cont. Cosmæ ad an. 1265. U Pertze IX. 179. Že biskup Bamberský Pertold hrabě z Leiningen byl tehdáž v Praze přítomen, viděti je z diplomu Přemysla Otakara dne 3. února v Praze 1265. Cod. Dipl. Mor. III. 372.

daroval listinou ze dne 3. února 1265 v Praze kostelu sv. Maurice pustou ves Lešice u Kroměříže [1]). Další milosť udělil král biskupovi tím, že dne 5. února daroval biskupskému číšníku Herbordovi z Füllensteina vsi Křenovice a Štěpanovice v nynějším Slezsku ležící [2]). Tento Herbord hraje také v Štýrsku úlohu. Biskup Bruno uzavřev ještě dne 25. února v Kroměříži smlouvu s Velehradem o výměně desátku [3]), provázel, jak za to máme, ještě v dubnu krále do Rakous a do Štýrska, kde tento odbýval sněm v Hradci dne 21. dubna a pak sjezd dne 1. května v Judenburku a 23. června v Mariboru, při nichž byl také biskup Bruno [4]), a tu setkáváme se s manem při osobě biskupově a na soudě dne 14. října 1265 v Hradci zastupuje dokonce biskupa samého [5]). Zdá se, že biskup Bruno tohoto svého mana zvláště vyznamenával, jelikož se objevuje co svědek skoro na všech listinách Brunonových.

Tvrdí se, že během roku 1265 stal se obrat v povaze a v postavení Přemysla Otakara a na důkaz uvádí se přísnosť jeho proti někdejšímu zemskému sudí, Otovi z Maisavy a proto českým velmožům Benešovi a Milotovi. Rakouští letopisci totiž vypravují, že Přemysl Otakar pány Otu a Beneše ve Vídni zatkl a na moravském královském hradě Veveří popraviti dal, a že pobořil rytířské hrady v zemi [6]). Zdá se nám, že v posledním udání hledati dlužno klíč k domnělé přísnosti. Šlechta jednoduše na hradech svých vzdorujíc nechtěla trpěti řád od Přemysla Otakara a od biskupa Brunona zavedený, poněvadž se jím činila přítrž řádění

[1]) Cod. Dipl. Mor. III. 371.
[2]) Cod. Dipl. Mor. V. 251.
[3]) Cod. Dipl. Mor. III. 372.
[4]) Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsquellen 2. a 3. ročník. Str. 70 a 95.
[5]) Tamtéž ročník 2. 1865. Str. 70.
[6]) Cont. Sancrucen secunda ad an. 1265 a Cont. Prædicat. Viennen ad an. 1266. U Pertze IX. 646 a 728.

jejímu. Král Přemysl Otakar zajisté z počátku neopomenul šlechtu napomenouti; když však Ota z Maisavy tak dalece se zapomenul, že se, jak se podobá, spikl s Belou IV. proti královi [1]), pak velela povinnosť k sebezachování nebezpečného odpůrce učiniti neškodným. Kdybychom králi proto výčitky činili, že se snažil udržením šlechty oposiční na uzdě zjednati všestrannou platnosť moci zeměpanské, pak bychom postavení jeho zneuznávali. V povaze jeho nestala se r. 1265 přeměna, ta udála se jen v prostředcích vladařských. Dříve zacházel Přemysl Otakar se šlechtou mírně, poněvadž moc královská nebyla ještě soustředěna, nyní však jeví se Přemysl Otakar, když po přemožení Uhrů říše česká stala se velmocí první třídy, v plné své síle. O přeměně povahy mohlo by se jen tehdy mluviti, kdyby se dalo dokázati, že se zpronevěřil základní své zásadě: „státi se velkým vlivem církevním." Jak málo ochoty k tomu jevil, seznáváme z listiny v Nučicích v Čechách dne 15. června 1265 vydané. Listinou touto přejímá ochranu všech klášterů hornorakouských, „přesvědčen jsa, že je povinností jeho, aby je ochraňoval." [2]) A pak jak by bylo mohlo trvati přátelství s biskupem Brunonem? A že dále trvalo, o tom naše další vypravování podá důkazy.

Pohříchu uvaleny byly právě tehdáž na výtečného knížete církevního velké starosti pro hlavní jeho kostel. Velký požár, který jak za to máme, dne 18. dubna vypukl [3]), kostel biskupský úplně spustošil. K obnovení kostela vydal

---

[1]) Anonymi poëma german. U Pertze Script. II. 298 zdají se na to narážeti.

[2]) Urkundenbuch des Landes Ob der Enns. III. 579. Zdali Nučice zde uvedené leží v kraji Rakovnickém nebo Plzeňském, nedá se více určiti.

[3]) V Olomúckém nekrologu stojí sice k 18. dubnu: „Anno Domini 1266 Olomucensis ecclesia est combusta". Jelikož však původní listina chovaná v kap. archivě olomúckém (Cod. Dipl. Mor. III. 378) má určitý letopočet 1265, nelze o něm více pochybovati.

Bruno 6. prosince 1265 s biskupské tvrze Kelče otevřený list k veškerému duchovenstvu v diécesi, kterýmž oznámil příchod sběratelů na obnovení „kostela mateřského“. Podobnou encykliku vydal v Praze dne 18. října 1267 biskup Pražský Jan pro celé Čechy. Oznamují se v ní mnohé odpustky, které papež, arcibiskupové Salcpurský a Mohučský, a biskupové Vratislavský, Pasovský a Olomúcký udělují na rok všem, kdo přispějí na stavbu; a jelikož právě tehdáž biskup Mindenský Ota I. byl v Kroměříži hostem Brunovým, udělil také on přispěvatelům 40denní odpustky, „pokud by stavba trvala“ [1]). Tehdáž založil a nadal biskup Bruno „na hřbitově (in atrio) biskupského kostela“ stávající podnes kapli sv. Jana [2]). Vidíme z toho, jak velký byl nedostatek, když se vyhledávala pomoc tolika knížat církevních a to v době, kdy také jiní sběratelé po zemi chodili a tato přípravy k valce konala; jednaloť se, jak jsme pravili, o válku proti Bavorům a o výpravu do Pruska.

Papež Urban IV. zemřel v Peruggii dne 2. října 1264. Na stolec papežský povýšen dne 5. února 1265 někdejší právník při dvoře Ludvíka sv., později arcibiskup Narbonnský a kardinál ze St. Sabiny Quido Fulcodii pode jménem Klimenta IV. Papež tento, vyznamenávaje se znalostí světa a věcí politických, vstoupil úplně do šlépějí politiky Innocenta IV. a naklonil se také v salcpurských zmatcích úplně na stranu krále Českého. Přičiněním jeho stal se kněžic Vladislav arcibiskupem Salcpurským a hofmistr (pædagogus) jeho Petr, kanovník ve Vratislavi, biskupem Pasovským [3]). Pasovští a ještě více po léta týraní Salcpurští byli s tímto rozhodnutím, k němuž podnět zavdal Přemysl Otakar, úplně spokojeni, nikoli však Bavorský kníže Jindřich. Nechtěje se

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. III. 398 a 399.

[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 8.

[3]) Jmenovací bulla dána je v Peruggii 24. listop. 1265. Hermanni Altahen Annal. a Chronicon Magni presbyteri ad an. 1265. U Pertze XVII. 404 a 532.

vzdáti starého práva Bavorských knížat k ochraně Salcpurku, vypověděl válku r. 1266. — Přemysl Otakar vykonal k tomu v čas potřebné přípravy. Již v únoru počal stahovati vojsko své, skládající se z Čechů, Moravanů, Rakušanů, Korutanů a Slezanů, v táboře u Domažlic, uzavřel s biskupstvím Pasovským spolek hned v lednu 1266, slíbil v měsíci květnu za pobytu svého v Chebu tamějším měšťanům, že je ponechá při jich říšských svobodách, že je v říši své osvobodí ode všech cel a mýt [1]), 24. července uzavřel v Domažlicích s městem Řeznem spolek na výboj a odboj a pojistiv si záda přátelstvím s králem Belou Uherským, se švakry svými markrabětem Braniborským a Míšeňským, s lantkrabětem Durinským, knížaty Slezskými a Opolským, s knížetem Oldřichem Korutanským a s církevními knížaty Salcpurským a Pasovským [2]), rozhodl se počíti v pozdním letě 1266 válku zároveň na třech místech. Přes Pasov měl vtrhnouti do Bavorska s vojskem štýrským, a s částí manů rakouských a moravských biskup Bruno, který byl první polovici roku 1266 Moravy neopustil — dne 1. ledna vydává listiny v Modřicích, dne 26. května na hradě Mírově, dne 2. června v Olomúci a dne 3. června v Kroměříži a teprvé opět dne 1. listopadu na Füllsteině [3]). Přemysl Otakar sám postupoval z tábora svého u Domažlic ve dvou proudech na Řezno, kde se obě vojska měla spojiti [4]). Bruno, spáliv na své cestě Hallein, dostal se až k Ilze,

---

[1]) Přemysl Otakar mohl tuto privilej dáti měšťanům chebským na základě plnomocenství krále Richarda, kterým mu byla svěřena ochrana říšských statků na pravém břehu Rýnu proti přechmatům Konradina, až by se Richard do Německa navrátil. Palacký, Formelbücher I. 263. Tím položen základ k nabytí Chebu pro Čechy.

[2]) Vidno z listiny dané 24. července 1266 v Domažlicích. Böhmer, Otakar'sche Regesten. Str. 441 č. 180.

[3]) Cod. Dipl. Mor. III. 380—388.

[4]) Cont. Cosmæ ad an. 1266. U Pertze IX. 179. Cont. Vindobon. praví na u. m. 699: „Otakarus . . . manu valida Bavariam intravit usque in Ratisponam cum decem milibus militum et alia innumerabili

jenž u Pasova vlévá se do Dunaje [1]), vojsko královo však přitrhlo, pustošíc zemi přátelskou a nepřátelskou, v měsíci srpnu přes Broumov, jejž nadarmo obléhalo, k spolčenému Řeznu. Pro nedostatek potravin a poněvadž se jedna strana proti němu nepřátelsky postavila [2]), nucen byl král již po dvou dnech ustoupiti k Chebu, jehož okolí bylo tehdáž ještě svobodným říšským územím [3]). To bylo znamením knížeti Jindřichovi, aby vojsko biskupa Brunona napadl a zpět zatlačil; i zmocnil se dne 30. října města Pasova nenadálým přepadením [4]). Města toho nemohl sice udržeti, ale dosáhl svého účelu, potrestav Pasovské za jich spojení s Přemyslem Otakarem. Příštího jara uzavřeno bylo příměří mezi Bavory a Čechy, pakli ne mír skutečný [5]). Přemysl Otakar zkusil opět, že mu válečné štěstí v Bavořích nepřeje.

Zdá se, že hned po výpravě, asi okolo 30. listopadu, odbýval se v Praze sněm, na němž se jednalo o prostředcích, kterými by v budoucnosti učiněna býti měla přítrž pustošení, jakého se právě dopustilo vojsko česko-moravské [6]). Zastaveno libovolné shánění potravin vyjma píci pro koně,

---

multitudine ad arma peroptime expeditorum, ubi etiam habuit 200 milia curruum honoratorum cum expensis, quibus exercitus plurimum indigebat, quia in tantum terra illa ante introitum regis fuit vastata, quod volatilia non reperiebant solitum victum".

[1]) Annal. S. Rudberti Salisburgen ad an. 1266. U Pertze IX. 797. Hermanni Altahen Annal. ad. an. 1266. U Pertze XVII. 405.

[2]) „Quia partes factæ fuerant in civitate". Historia annorum ad an. 1266. V Pertze IX. 650. „Exercitu penuariam victualium patiente". Hermanni Altahen Annal. na u. m., jenž byl právě o této výpravě velmi dobře zpraven.

[3]) Teprvé od února 1270 Přemysl Otakar užíval titulu „dominus Egre". Dobré poznámky o tom v Lorenzově, Deutsche Geschichte I. 245. Poznámka.

[4]) Hermanni Altahen Annal. ad an. 1266. na u. m.

[5]) „Otakarus . . . et Henricus . . rursus per pacis osculum ad concordiam redierunt". Hermanni Altahen Annal. ad an. 1267. U Pertze XVII. 406.

[6]) Dr. Hermenegild Jireček, Codex juris bohemici I. 157.

která se mohla vzíti, kdekoli se nalezla. Konec roku 1266 a počátek r. 1267 ztrávil král Přemysl Otakar v Rakousích a v Štýrsku. Přítomnosti jeho bylo tam zapotřebí, poněvadž běželo o novou válečnou výpravu, která zajisté byla zavdala podnět k svolání sněmu pražského.

Jako všichni dřívější papeži také papež Kliment IV. uchopil se opět oblíbené myšlenky podniknouti výpravu křížáckou. Víme, že král Přemysl Otakar již roku 1255 podnikl výpravu křížáckou. Stala se ve prospěch Německého řádu rytířského, který přese všecko svoje úsilí setkával se vždy ještě s odporem pohanských Prusů. Aby se jim ubránil vlastní mocí, na to síly řádu předce nestačily; musel se ucházeti o pomoc cizí a ta záležela v penězích a v branném lidu. Papeži starajíce se o obojí, rádi to viděli, pakli biskupové řádoví v střední Evropě podniku tomu půdu připravovali.

Cesty takové podnikal Anzelm, biskup Varmijský, první biskup řádu Německého. O velkonocích 1262 setkáváme se s ním v Olomúci, kde udělil 40denní odpustky všem, kdo v neděli a ve svátek biskupský kostel navštěvují a za rozšíření víry se modlí [1]). Také v letě 1263 prodléval na Moravě a v Čechách. Dne 14. června 1263 uděloval v Dobrovicích odpustky na vystavení kostela marienthalského [2]). Vydatnější však nežli slova tohoto papežského legáta, ustanoveného pro Čechy, Moravu a pro obvody rižský, hnězdenský a salcpurský byly buly papeže samého. — Již dne 20. února 1264 snažil se papež rozohnit krále k výpravě křižacké tím, že mu sliboval ony země, kterých by v severu dobyl na Rusích nebo na Litevcích, vyjma případ, že by řád Německý měl na ně nárok; a nabídnutí toto papež opakoval dne 4. června téhož roku [3]). A přes tuto zdánlivě příznivou cenu, přes vyzvání Pražského biskupa Jana dne

[1]) Cod. Dipl. Mor. III. 332.
[2]) Přepis v pražském Národním museum.
[3]) Cod. Dipl. Mor. V. 249 a III. 367.

1. listopadu 1267 ke sbírkám peněžním na výpravu křížáckou [1], a přes oznámené již rozhodnutí, že brzy se vydá do pole, Přemysl Otakar odhodlal se teprvé v zimě s 1267 na 1268 nařiditi výpravu do Pruska. Dne 15. listopadu, ano ještě dne 11. prosince 1267 prodléval král v Praze, jak svědčí listina pro kapli sv. Štěpána v Zlechově [2]). Jsa mužem praktickým uvažoval dobře prostředky a výhodu, jaká by se jimi mohla docíliti. — Králi kynulo nabytí nových zemí z výpravy křížácké; Litva a snad také Galindie a země Jadvigů ještě nepokořené měly býti dobyty. Avšak, jaký prospěch mohly země tyto, kdyby jich Přemysl Otakar skutečně dobyl, přinésti říši jeho? Ješto nebyly v nižádném spojení s říší Přemysla Otakara, správa a ovládání jich působily by tedy neobyčejné obtíže a tak by byly mohly snad jen tehdy poskytovati nějaké výhody, kdyby byl Přemysl Otakar chtěl utvořiti z nich stát poplatný, Čechám podřízený a máme za to, že snad král kojil se touto myšlenkou, když dne 19. září 1267 uzavřel smlouvu s Německým řádem, aby se za výpravy země řádu všady šetřily, řád však aby králi Českému v dobývání a obsazení Litvy a zemí připomenutých nepřekážel, — kterážto smlouva byla dne 31. ledna 1268 od Klimenta IV. ve Viterbě uznána [3]).

Z psaní papeže Klimenta z Viterba dne 20. ledna 1268 vysvítá však ještě jiná pohnůtka, na niž se při výpravě této měl ohled bráti. Papež zamítl žádosť královu, aby země nově dobyté podřízeny byly metropolitovi, který bude zřízen v Olomúci [4]). Z této nepříznivé odpovědi papežovy seznáváme žádosť královu: aby pro říši jeho zřízena byla

---

[1]) Přepis v pražském Národním museum.

[2]) Tamtéž a Böhmer, Otakar'sche Regesten k 15. list. 1267. Str 442.

[3]) Böhmer, Otakar'sche Regesten 442. č. 189. Srov. Cod. Dipl. Mor. IV. 1.

[4]) Cod. Dipl. Mor. IV. 1.

v Olomúci církevní metropole, by říše jeho i v tomto ohledu na Německu nezávisela; — jeť to červená nit, která se táhne celým panováním Přemysla Otakara, jevíc se snahou: aby říše v střední Evropě svobodnou byla uvnitř, svobodnou byla na venek. A jsme toho náhledu, že není teprvé potřebí, připisovati v tom počin biskupu Brunonovi; Přemysl Otakar sledoval jednoduše podání svého rodu, neboť snaha taková projevena již r. 1039 knížetem Břetislavem [1]). Papež měl býti k splnění této žádosti pohnut důvody jak pravdivými tak přesvědčivými. Především dával král na uváženou, kterak Čechy, Morava, Rakousy a Štýrsko, nehledíc ani k zemím, které v nastávající válce v Prusích mohou býti dobyty, jsou již dosti rozsáhlé, aby dostati mohly samostatného metropolitu a pak jak zřízením tímto nezavedlo by se vlastně nic nového, jelikož Morava měla již jednou arcibiskupa — narážka na metropolitní sídlo sv. Metoděje —; arcibiskupu Vladislavovi že by se mohlo provedení této žádosti uložiti. Vladislav byl k tomu ovšem osobou nejvhodnější, poněvadž byl ordinariem, — (metropolitou) — biskupů Pasovského a Sekovského, jichž právomocnosti Rakousy a Štýrsko podléhaly. Čechy a Morava podřízeny byly ovšem arcibiskupu Mohučskému, Vernerovi z Eppensteina, kterého, jak se podobá, nebylo lze získati pro tento záměr, jelikož papež neudává žádné jiné příčiny své nepříznivé odpovědi, nežli ujmu a škodu, kterou by tím vzíti muselo arcibiskupství Mohučské. Pro země, které se měly dobýti v Prusích, slíbil papež metropoli beze všech obtíží [2]). Nebylo však dobyto ničeho; právě za hlavní výpravy nastala obleva a jelikož v tamějších bažinatých a vodnatých krajinách jen za mrazů mohlo se postupovati, musel Přemysl Otakar, který, jak víme, prodléval ještě 11. prosince v Praze, nastoupiti co možno nejspěšněji pochod

---

[1]) V. díl II. str. 111 ssl.
[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 1 a 2.

zpáteční, aby se nepřipravil sám o ústup přes Vislu [1]). Dne 3. ledna 1268 meškal ještě v Chełmně nad Vislou a po 16 dnech objevuje se již ve Vídni [2]). Letopisec kláštera Světelského, jenž o těchto pruských válkách zprávy zachoval, mýlí se, když praví: že král pro nepříznivou povětrnosť výpravou touto nic podstatného nevyřídil [3]), že kníže Pomořanů Mistvín, v lednu 1268 uzavřel mír s Německým řádem a jeho velmistrem Anno ze Sangershausu, to byl jen následek osobního prostředkování králova. Stísněnému řádu prokázala se mírem tímto lepší služba, nežli jakýmkoli vítězstvím [4]).

Že biskup Bruno súčastnil se svými many této výpravy, dokazuje Otakarův rýmovaný letopis, o této události velmi dobře zpravený, který jej prohlašuje dokonce za splnomocněnce papežova na této výpravě [5]), sveden jsa k tomu brevem, ovšem teprvé 25. ledna 1268 vydaným, kterým se Brunonovi propůjčuje duchovní právomocnosť nad zeměmi, které budou dobyty [6]). Jak opravdově biskup Bruno se připravoval k tomuto podniku, viděti je z poslední jeho

---

[1]) Annal. Cracovien compil. ad an. 1267. U Pertze XIX. 604. „Othacarus, rex Bohemorum, cum potentia sui exercitus venit in Thorum contra Pruthenos, cupiens Martis militiam exercere, qui propter adversitatem temporis et hyemis mansuetam temperiem, non adepto voto, fraudati desiderio, expensis et laboribus inutiliter consumptis, dampnis rapinis et aliis iniuriis terræ domini Boleslai, ducis Polonie, graviter illatis, retro domum, unde venerant, sunt reversi. Unde idem dux cum ipso rege discordavit". Conf. Annal. Crac. breves na u. m. 666.

[2]) Emler, Regesta str. 228 a Böhmer, Otakar'sche Regest. ad h. an. Str. XXXVI.

[3]) Cont. Zwetlen tertia ad an. 1267. U Pertze IX. 656. Petri de Dusburg Chronica terræ Prussiæ ad an. 1268. Töppen, Scriptores rerum Pruss. I. 113.

[4]) Böhmer, Otakar'sche Regesten. Str. 443. Že Anno ze Sangershausu byl r. 1271 na Moravě, Cod. Dipl. Mor. V. 255.

[5]) Petz, Script. rer. Aust. III. str. 94.

[6]) Cod. Dipl. Mor. IV. 2.

vůle, dne 29. listopadu 1267 v Olomúci nastíněné [1]). U přítomnosti kapitoly dal spisovati poslední svou vůli, jak činívá každý rozvážný muž, je-li mu vydati se u velké nebezpečenství. Zavěť tato, jenž by tvořiti mohla základ statistiky Olomúckého biskupství, jak toto vypadalo v XIII. století, je zároveň nejkrásnější obranou činnosti a obsáhlé péče velkého církevního knížete pro moravský první kostel; a anniversarie za jeho rodiče téhož dne v Olomúci založené svědčí o úctě, jakou Bruno choval k památce otce svého Adolfa a matky své Adely [2]). Ještě obdařil dne 13. prosince 1267 kolegiatní kapitolu v Kroměříži u sv. Maurice, kterou byl sám založil, právem, aby sama směla si volit kanovníky a děkana, kdežto probošt co první hodnostář měl býti vždy jmenován od biskupa z kanovníků olomúckých [3]), načež se vydal na cestu. Svátky velkonoční 1268 slavil již opět v Olomúci [4]); podobá se tedy, že se vrátil s králem, který, jak jsme pravili, 19. ledna podpisoval listiny ve Vídni a 16. února 1268 v Praze.

Několik měsíců před výpravou do Pruska meškal v Praze a na Moravě papežský legát, jehož činnosť potřebí blíže seznati; je to kardinal Guido z řádu cisterciáckého, jejž papež Kliment IV. ustanovil již r. 1265 za legáta pro Skandinavii a církevní provincie Bremskou, Magdeburskou, Hnězdenskou, Salcpurskou a Pražskou [5]). Uspořádav více synod v zemích německých, jako v říjnu 1266 v Bukovci, v listopadu téhož roku v Bremách a v Magdeburku a

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. III. 402. „Nos propositum nostrum, quod ad honorem Dei et Christianitatis profectum in Prusciam proficiscendi conceperimus, exequentes . . . omnia diligenter conscribi fecimus nomine testamenti".

[2]) Cod. Dipl. Mor. III. 408.

[3]) Tamtéž III. 411.

[4]) Tamtéž IV. 10.

[5]) O legaci kardinala Guidona 1265 až 1267 srovn. pojednání Markgrafovo v Zeitschrift des schlesischen Alterthumsvereins V. 65 ssl.

2. února 1267 ve Vratislavi [1]), přibyl v březnu do Prahy. Dne 25. března 1267 udělil zde odpustky kostelu vyšehradskému a příštího dne kostelu kladrubskému [2]). V Praze zdržel se od 10. až do 28. března, [3]) a obdržel za tento krátký čas od českého duchovenstva legátskou berní 150 hřiven stříbra [4]). Počátkem dubna odebrav se do Vídně [5]), svolal tam na den 10. května biskupa Pražského Jana III. a biskupy, opaty, probošty a děkany arcidiécese Salcpurské. Dostavili se také podbiskupové: Petr Pasovský, Kunrat Frysinský, Lev Řezenský, Bruno Brixenský a Amalrich Labudnický. Že nově jmenovaný arcibiskup Salcpurský Vladislav neuvádí se mezi přítomnými, je přirozeno, jelikož byl teprvé dne 12. června 1267 posvěcen [6]). Vůbec přítomno bylo 16 infulovaných [7]) a několik českých prélátů, kteří provázeli biskupa Jana, když zemský koncil, jenž tři dni trval, dne 10. května v kostele sv. Štěpána byl zahájen [8]). V třetím a posledním sezení dne 12. května prohlásil legát

---

[1]) Annal. Polon. ad an. 1267. U Pertze XIX. 636. Markgraf na u. m. 89 má 9. únor. Text usnešení, která se stala na synodě vratislavské, podává Romualdus Hube, Antiquissimae constitutiones synodales provinciae Gnesnensis. Petropoli 1856 str. 66—71. Krátké poznámky o tomto koncilu: Montbach, Statuta synodalia dioecesana sanctae ecclesiae Vratislaviensis. Vratislaviae 1855. pag. 324. Edit. secunda. „Über die Zeitbestimmung der Breslauer Synode". Roeppel v Zeitschrift des Vereines für Geschichte und Alterthum Schlesiens I. 144 sq. (Roku 1855).

[2]) Originál v pražském Národním museum. Emler, Regest. str. 208.

[3]) Podle Lappenberga, Hamburger Urkundenbuch I. 596, byl Guido dne 11. dubna již ve Vídni, tak že by pobyt jeho v Praze byl trval jen od 10. do 28. března. Markgraf na uv. m. 90. Pozn.

[4]) Cont. Cosmae ad h. an. U Pertze IX. 199.

[5]) Dne 20. dubna Guido vydává listiny ve Vídni. Emler, Regesta str. 212.

[6]) Hermanni Altahen. Annal. ad h. an. U Pertze XVII. 406 a 408.

[7]) Historia annorum ad h. an. U Pertze IX. 654.

[8]) Že král Přemysl Otakar meškal taktéž ve Vídni, seznáváme z listiny dne 15. března ve Vídni od něho vydané. (Böhmer, Otakar etc.

se svolením synody 10 článků, které kromě obšírných ustanovení o židech, s čímž se budeme v dějinách kulturních ještě podrobně zabývati, neobsahovaly nic nového, o čem by se bylo na jiných synodách také nejednalo. Usnešení synody magdeburské a bremské jsou částečně totožná s usnešeními synody vídeňské a zakládají se vesměs na usnešeni všeobecného koncilu Lateranského z r. 1215. Kázeň duchovenstva, jeho imunita, zákony o desátcích a o lichvě, poměr patronátní a opravy klášterní ve všech se opakují [1]) a co se týká prostředků proti židům, jenž nikdy nebyly provedeny, dokázáno jimi pouze, že život lidský nenechá se nikdy upravit trvale zákony, které, příčíce se zásadám lidskosti, zároveň s pravými potřebami lidstva se neshodují [2]).

Nápadno je, že na tomto provincialním vídeňském koncilu nebyl biskup Olomúcký Bruno, kterýž předce při každé příležitosti se zasazoval za správné provádění církevních ustanovení. Zdá se, že v měsíci květnu nebyl mimo zemi; máme od něho listinu z Olomúce dne 19. dubna 1267, kterou vydal arcijahnu znojemskému Janovi [3]). Také je

---

Regesten str. 442 č. 187); zdali však se súčastnil koncilu, není tak jisté, jako dr. Markgraf tvrdí ve svém pojednání „Ueber die Legation des Guido“ str. 100. V listině od něho na důkaz uvedené dané ve Vídni 25. listopadu 1267 (Mon. Boica XXIX. II. 476) pro špital Jobův praví se: „Que duo loca . . . Clemens papa IV. et reverendus in Christo pater dominus Guido . . . Cardinalis, apostolice sedis legatus in Vienna constitutus, ac . . . Petrus, Pataviensis episcopus, unacum inclyto domino meo, Ottokaro, rege Bohemie, pariter confirmarunt . . . utpote patet in literis eorundem“. Z tohoto místa nedá se zajisté přítomnosť Přemysla Otakara na koncilu dokázati, ačkoliv při zbožnosti královĕ a při jeho rozhodně církevním směru jednání takové je více nežli pravdě podobné a Guido asi sotva opomenul, aby usnešením koncilu přítomností královou zjednal větší váhu.

[1]) Nejlepší znění vídeňské synody podává Pertz IX. 699—702.

[2]) Dr. Heřman Baerwald. Die Beschlüsse des Wiener Conciliums über die Juden aus dem J. 1267. Otištěno v Jos. Wertheimera Jahrbuch der Israeliten 5620 (1859. Ve Vídni str. 203.)

[3]) Cod. Dipl. Mor. III. 394.

nápadno, že ustanovení koncilu provincialního platí výslovně jen pro diécesi salcpurskou a pražskou, že tedy nebyla závazna pro diécesi olomúckou, kteráž předce strádala těmitéž nedostatky jako pražská. Stalo se tak všecko bez úmyslu? Máme za to, že nikoli, zvláště poněvadž usnešení týkají se v první řadě židů v říši Přemysla Otakara a poněvadž proti nim zavedeny všecky kanony, jimiž církev po všecky časy židy obmezovala. Židé měli se oděvem rozeznávat od křesťanů, měli se vzdáti lichvy, měli místnímu faráři odvádět desátek a štolu, neměli držeti křesťanských služebníků, krčem a lázní, cel a mince pronajímati, nových synagog stavěti a na starých jen nejnutnější opravy prováděti, měli křesťanských svátků světiti, s křesťany nesměli stolovati a j. v.[1]) zkrátka: spolubydlení křesťanů se židy bylo všemožně stěžováno. Avšak sotva uplynulo 16 měsíců a židům moravským dán byl Přemyslem Otakarem v Brně 23. srpna 1268 list osvobozovací[2]), kterým nařízení církevní, zvláště co se lichvy týká, stala se úplně ilusorními. Souvisí snad tento list osvobozovací s nepřítomností biskupa na vídeňské synodě? Bruno měl dosti příležitosti, aby s legátem osobně pojednal. Guido totiž meškal dosti dlouho na Moravě. Dne 15. června setkáváme se s ním ve Viškově, kde vydal odpustky pro Rejhrad; ještě v červnu vydal se přes Krakov do Dánska; dne 9. září objevuje se v Bukovci a 22. října

---

[1]) Na synodě vratislavské stalo se podobné usnešení, jen že v mnohém ohledu ostřejší, „quum adhuc terra Polonica sit in corpore Christianitatis nova plantatio, ne forte eo facilius populus christianus a cohabitantium Judeorum superstitionibus et pravis moribus inficiatur, quo levius atque citius christiana religio in fidelium cordibus in his partibus est plantata". Proto také nařízení, podle něhož židé ve zvláštních čtvrtích nebo ulicích měli bydleti. Romuald Hube, Antiquissimæ constitutiones synodales provinciæ Gnesnensis. Petropoli 1856 str. 68 ssl.

[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 17. Král přijel právě ze slezského Třebnického kláštera, kde byl dne 17. srpna 1268 přítomen slavnému povýšení sv. Hedviky. Stenzel, Scriptores rerum Siles. II. 97.

v klášteře Lúckém, jak vysvítá z potvrzení buly Honoria III. z 20. května 1224. Tehdáž vracel se Guido do Italie. Biskup Bruno meškal na statku svém Blánsku u Brna [1]).

Důležitá práva, jako je připomenutá výsada židům, udělovala se v XIII. století teprvé po zralém uvážení; biskup Bruno věděl zajisté tak dobře o této listině, jako mu byly známy kusy, o kterých synoda měla se raditi. Aby se tedy vyhnul všelikému sporu, do jakého by se byl musel dostati podepsáním vídeňského koncilu, nedostavil se k poradám. Nevšímal si, co nemohl změniti, považoval však předce za svou povinnosť svolati na měsíc září 1267 diécesální synodu do Kroměříže, aby s duchovenstvem svým pojednal jak o výpravě do Prus, k čemuž také kostely měly přispěti, tak aby jí oznámil usnešení vídeňského koncilu a aby výminečné postavení své diécese ospravedlnil. O této diécesální synodě nabýváme známosti rozsudkem, vynešeným dne 8. prosince 1267 proti faráři přimětickému, kterýmžto rozsudkem zbaven obročí svého [2]) pro konkubinat a že nedbal interdiktu nad ním vydaného, což je novým důkazem, že vrchní pastýř moravský přísně apoštolsky úřad svůj vykonával.

Zdali na koncilu vídeňském se jednalo o výpravě do Prus, o tom může býti jen domněnka, jelikož kardinál Guido pobyv delší čas v severních Němcích poměry tamější lépe musel znáti nežli kdokoli jiný a tedy zajisté radu svou přednesl. Tolik alespoň je jisto, že legát neopustil dříve říše Přemysla Otakara, dokud se tento z výpravy nevrátil. Ještě dne 13. května 1268 Guido potvrdil ve Vídni klášteru Žďárskému patronát v Chotěboři v Čechách [3]); ano legát podpisoval tam listiny ještě dne 19. a 28. května [4]), kdežto

---

1) Cod. Dipl. Mor. III. 395, 397 a 400.
2) Tamtéž IV. 11.
3) Tamtéž IV. 15.
4) Rauch, Oesterr. Geschichte IV. 325.

král Přemysl Otakar prodléval ve Vídni již dne 19. ledna, aby se ihned pevnou rukou uchopil otěží vlády v zemích nově nabytých.

Vypravovali jsme již k roku 1265, jak král Přemysl Otakar v Čechách a v Rakousích ostře střežil šlechtu oposiční a jak se snažil ztroskotáním hradů sílu její ochromiti. Vrátiv se z výpravy pruské povolal ke dvoru svému nejvznešenější členy šlechty štýrské, oba hrabata z Pfannberku Bernarda a Jindřicha, Hartneida z Wildonu, Wolfinga ze Stubenberku, Oldřicha z Liechtensteina a Bedřicha z Ptuje a když se dostavili, dal je uvězniti na hradech moravských a českých. Na Veveří posazen Bedřich z Ptuje, na Křivoklát Bernard z Pfannberku, na tvrz Vranov při hranicích rakouských Liechtenstein a Stubenberg, na Zvikov v Čechách Hartneid z Wildonu, jen Jindřich z Pfannberku zůstal při králi [1]. Praví se, že učinili spiknutí proti panství Přemysla Otakara v Štýrsku, které Bedřich z Ptuje prozradil; následky však svědčí, že tomu tak nebylo. Místo aby byli jako velezrádci vypovězeni nebo popraveni a statky jejich zabaveny, přestalo se na pobоření jejich hradů a o velkonocích 1268 propuštěni v milosti po zajetí 26nedělním. Někteří z nich jmenovitě Oldřich z Liechtensteina objevují se ještě později při osobě královĕ s vysokými hodnostmi. Za takových okolností těžko jest mysliti na zradu. Přemysl Otakar chtěl jednoduše vyhověti ustanovením zákona zemského, jenž praví: „Také se mají pobořiti všecky škodné tvrze, jenž byly za války vystavěny“ [2], a tak zlomiti odpor, jak učinil také v Rakousích. Pobořil tedy nepotřebné hrady,

---

[1]) Caesars Staats- und Kirchengeschichte von Steiermark IV. 328. Otakarova rýmovaná kronika zajaté jinak rozděluje; na Veveří uvězňuje pána z Wildonu, na Vranov Jindřicha z Pfannberku.

[2]) Archiv für Kunde österr. Geschichte. D. I. 59: „Man sol auch alle schedelich veste brechen die in dem urbuge gebawen sint, und die veste die gemachet sint auz den chirchen“. Forma pacis Otakari ducis in Austria ad an. 1251.

o jejichž pevné hradby opírali se štýrští šlechtici, když zákonů zemských nedbali. „Byli to vesměs mužové, jenž po staletí všem pánům sloužili, kteří politických zmatků užívali k vydírání ve velkém a kteří si penězi nabytými chtěli nyní hráti na velké pány. Nudný mluvka Oldřich z Liechtensteina, jenž potíral nejprvé stranu staufskou a dal se za to dobře platiti, básnílek Hartneid z Wildonu, jenž ze slabosti a bezcharakternosti dal se také zavléci do této společnosti, a Pfannberkové a Stubenberkové, kteří vesměs celou řadu rozdílných pánů stejně horlivě podporovali, to byly ony osoby, o které se zde jednalo. Rozumí se tedy samo sebou, že mocnář první třídy, jakým se stal skutečně Přemysl Otakar, dovedl si zjednati pořádek proti takovýmto živlům [1]).

Mezi hrady zabavenými uvádějí se také Loschenthal a Rabenstein. Oba náležely hraběti Jindřichovi z Pfannberku a oba ležely v Korutanech, jižně od benediktinského kláštera v Sv. Pavle. Bylo by nepochopitelno, jak král Přemysl Otakar mohl hrady jmenované, jenž neležely v jeho knížectví, nýbrž, jak jsme pravili, v Korutanech, zabrati a jeden z nich Loschenthal i pobořiti, kdyby nebylo povědomo, že někdejší vladař v Břeclavsku a příbuzný Přemysla Otakara, Oldřich, tehdejší kníže Korutanský a Krajinský, byl ode dávna nejen slabým knížetem, nýbrž také ode dávna loutkou strýce svého krále Přemysla Otakara a že pominuv bratra svého Filipa, ustanovil krále Přemysla Otakara, kdyby sám zemřel bez potomků, listinou danou v Poděbradech v Čechách dne 4. prosince 1268 dědicem všech svých zemí, statků, lén a práv. Filipovi však pojištěno bylo

---

1) Výňato z Lorenzovy Deutsche Geschichte im 13. und 14. Jahrhund. I. 272. Ueber die Grafen von Pfannberg, Dr. Karlmann Tangl. D. XVIII. Archiv der kais. Akadem. in Wien; o hořejší události str. 139 ssl. Ueber Ulrich von Liechtenstein. Jakob Falke, Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein str. 115 ssl.

nástupnictví pro ten případ, že by Oldřich neměl dědiců [1]), již od krále Viléma listinou ze dne 21. března 1249, pak od Oldřicha samého dne 4. dubna 1266 a pak opět dne 2. května 1267, což Přemysl Otakar ovšem popíral [2]). Král pokládal se tedy již od 4. prosince 1268 také skutečně za knížete Korutanského a Krajinského a mohl pak ovšem Loschenthal dát pobořiti [3]).

Avšak, což Přemysl Otakar mohl se tak lehce zmocniti uprázdněného léna říšského? — Říše byla takřka bez císaře. Hlava její Richard žil na svých statcích v Anglicku, nestaraje se, co se děje v Němcích. Tu arcibiskup Mohučský Werner, co primas říše, počal se do opravdy starati o zvolení nového krále a přednesl věc tu mnohým knížatům, jmenovitě falckraběti při Rýně a králi Českému. Onen chtěl povolati do Německa Konradina, ač to byl Kliment IV. dne 8. května a 18. září 1266 pod trestem kletby zakázal. Opatrný a rozvážný Přemysl Otakar táže se po poslech nejprvé u papeže, jak se v této věci má zachovati. Odpověď udělená ve Viterbě dne 7. listopadu 1268 nebyla asi po přání jeho. Papež vyloživ obšírně, kterak stolici apoštolské při všeobecné nespokojenosti s Alfonsem a Richardem nemůže se nic vyčítati, nýbrž že výčitka padá spíše na volící knížata pro dvojí volbu, jakož také sám Přemysl Otakar nejprvé jednomu a pak druhému hlas svůj udělil, doložil, že „za nynějšího stavu věcí není příčiny k volbě a (on papež že) volbu knížatům tím spíše zakazuje, jelikož k rozhodnutí sporu o korunu byla popřána lhůta ještě do 1. června 1269; do té doby že tedy třeba míti

---

[1]) Böhmer, Acta imperii. První polovice str. 297. O pravosti listiny, avšak asi sotva právem, se pochybuje.

[2]) Cod. Dipl. Mor. VII. 770 podle listiny dané v Budyni 1. dubna.

[3]) Dr. Karlmann Tangl na uv. m. str. 142. Emler, Regesta str. 246. H. Jireček, Codex iuris bohemici I. 162 klade listinu poděbradskou do roku 1267, odvolávaje se na Balbína, Misc. VIII. 15.

strpení“ [1]) Když papež psal tento list, nevěděl ovšem, že Richard přibyl zase jednou k Rýnu; vyplašilať jej zpráva, že Konradin se značným vojskem odebral se do Italie. Dne 20. října 1267 byl Konradin a po boku jeho Bedřich Rakouský ve Veroně [2]). Pomlčíme o dalších osudech nešťastného kněžice, který byl, jak známo, po nešťastné bitvě u Tagliacozza dne 23. srpna 1268 na útěku svém u Astury zajat, odpůrci svému Karlovi z Anjou v Denzaně vydán a 29. října 1268 zároveň s knížetem Rakouským Bedřichem v Neapoli popraven. Konradin ustanovil závětí knížata Bavorská za dědice své v Německu.

Pakli letopisec XIV. století Jan, opat kláštera Botrinjského (Viktring), kterýž leží jihozápadně od Celovce, udává, že Kliment IV. a král Přemysl Otakar radili k popravě [3]), naráží tu na pověsť za doby jeho běžnou. Přemysl Otakar pojat do této pověsti, poněvadž se předpokládalo, že kníže Bedřich co syn Jertrudy Babenberské překáží mu v držení Rakous a Štýrska; a na Klimenta IV. svalována vina, poněvadž papežové vůbec považováni za odpůrce Staufů. Kliment však ležel těžce nemocen ve Viterbě a Přemysl Osakar byl příliš vzdálen, aby se byl mohl činně súčastniti v té krátké době, kteráž uplynula od zajetí Bedřicha do jeho popravení. To je ovšem pravda, že Přemysl Otakar a papež kárali hned z počátku nesmyslný podnik, k němuž zvláště Bavorsko povzbuzovalo. Dne 27. nebo 28. února Kliment IV. oznámil králi Přemyslovi Otakarovi příchod Konradina do Verony a Pavie: „Oznamujeme to Výsosti Tvojí“, praví se v listě, „ne jako bychom trápeni byli strachem, že Konradin nabude vrchu nad králem Karlem, nýbrž jen proto, abychom ukázali na nesmyslné bláznov-

---

[1]) Raynald, Annal. eccles. ad h. an. Tom. XIV. 167.

[2]) Annal. S. Justinæ Patav. ad an. 1267. U Pertze XIX. 189.

[3]) Böhmer, Fontes rerum Germ. I. 295. Srovn. Hagen, Oesterr. Chronik. U Pertze, Script. rer. Aust. I. col. 1075.

ství knížat Bavorských, kteří sdílíce dětské nápady s dítětem, dovedli nebo správněji řečeno, zavedli je k Pádu a pak je opustili, ponechavše mu, v nebezpečenství tonoucímu, mladého strážce, jenž zove se knížetem Rakouským, ačkoli v knížectví tom nemá ani pídě země [1])". Zrovna tak důležito je, že papež ze zprávy, kterak Přemysl Otakar hodlá si s králem Karlem z Anjou zjednati styky přátelské, radosť svou projevuje brevem k Přemyslovi Otakarovi ze dne 3. dubna 1268; ano papež sám se snažil raziti cestu sňatku krále Karla s dcerou Přemysla Otakara, který však nemohl se státi, jelikož Přemysl Otakar dítě své již jinak byl zaslíbil [2]). Proto tedy zpráva připomenutého letopisce není pravdě podobna. Třeba smrť Konradina a Bedřicha nebyly Přemyslu Otakarovi lhostejny, k události té však zajisté nijakž nepřispěl. Záležitosti štýrské a korutanské vyžadovaly veškeru jeho pozornosť.

Nabytí Korutan a Krajiny je jedním z nejsmělejších výkonů politiky Otakarovy; nabytí posavadních zemí Rakous a Štyrska, které byly bez pána, stalo se alespoň formálně správným způsobem sňatkem nebo volbou, Korutan a Krajiny však nabyl jen závětí posledního knížete Oldřicha, o jejíž právní platnosti v tehdejší době silně se pochybovalo, jelikož bratr Filip byl ještě na živě [3]). Anexe tato byla dlouhou dobou připravována, jelikož jinak by se dala asi sotva vyložiti horlivosť krále Přemysla Otakara, jenž tak velice se vynasnažil, aby strýc jeho Filip došel vysokých hodností duchovních. Víme, že Filip, kníže Korutanský, zvolen byl okolo roku 1247 arcibiskupem Salcpurským, ale že byl r. 1256 sesazen, aniž by byl býval kdy posvěcen. Nástupcem jeho byl Oldřich biskup Sekovský, a pak Vladislav kníže Vratislavský, když Oldřich 1265 vzdal se této

---

[1]) Palacký, Ital. Reise str. 41.
[2]) Tamtéž. Emler, Regest. pag. 237.
[3]) Annal. S. Rudberti Salisburgen ad an. 1269. U Pertze IX. 798.

hodnosti. Filip žil co probošt vyšehradský mnoho při dvoře krále Českého, kterémuž jisté spory mezi Goricí a Voglejí poskytly nejlepší příležitosť, aby konal úkol rozsudí. Z počátku jeví se biskup Bruno Olomúcký co prostředkovatel a teprvé pro ten případ, že by nedocílil dohodnutí, měly se sporné strany dovolati rozsouzení krále Přemysla Otakara a biskupa Pražského [1]). Obojího však nebylo brzy potřebí; neboť když dne 8. září 1269 zemřel patriarcha Řehoř z Montelongo, který králi Přemyslovi Otakarovi propůjčením dědičného číšnictví kostela patriarchalního a příslušných k tomu statků a práv poskytl příležitosť, aby vykonával velký vliv v kapitole [2]), stali se zemský hejtman v Štýrsku biskup Bruno a král neobmezenými pány v patriarchátě; a proto byl král také s to, aby knížete Filipa již 23. září 1269 navrhl za patriarchu Voglejského; Přemysl Otakar doufal, že postavení tak skvělé a výnosné učiní strýce neškodným při zamýšleném přivtělení Korutan a Krajiny. V tom se však mýlil.

Aby kandidát mohl tak vznešené duchovní obročí nastoupiti a pokojně ho užívati, k tomu potřebí bylo papežského uznání a potvrzení. Jelikož však Kliment IV. zemřel dne 29. listopadu 1268 — poslední svou bulou pro Moravu vyzývá krále z Viterba 1. března 1268, aby řád Johanitů v zemi této chránil a podporoval [3]) — nemohlo se potvrzení toto státi, dokud by nástupce jeho nebyl zvolen; a nástupce jeho Řehoř X. zvolen byl teprvé 1. září 1271 a nastolen v Římě teprvé dne 27. března 1272, jelikož za zvolení svého přítomen byl v Svaté zemi. Kdo však ručil novému patriarchovi, že budoucí papež, kterému zajisté podána bude zpráva o jednání Filipově v Salcpurku, volbu

---

[1]) Formelbuch des königl. Notars Heinricus Italicus č. 99, 100 a 101. Str. 112 ssl. Archiv für österr. Geschichtsquellen, sv. XXIX.

[2]) Listina v Rauchově Oesterr. Geschichte II. 362.

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 9.

také uzná a potvrdí? Nač se tedy Přemysl Otakar s určitostí spoléhal, že Filip stane se patriarchou Voglejským, ke kteréž diécesi náleželo tehdáž Furlánsko a mnoho rozsáhlých statků v Istrii, Krajině, Korutanech a dolním Štýrsku, že se vzdá Korutan a že uzná postoupení Oldřichovo, to se nyní rozbilo; neboť sotva kníže Oldřich zemřel — zemřel 27. října 1269, — sotva král Přemysl Otakar vypravil biskupa Olomúckého, aby ujal Korutany a Krajinu, sotva tam ustanovil za správce země Kunráta probošta brněnského [1]), již protestoval Filip a obsadil se stoupenci svými celou zemi kromě dvou hradů, které se Brunonovi vzdaly dobrovolně [2]). Tehdáž Přemysl Otakar napomenul strýce svého, aby se vzdal všelikého nepřátelství, „jelikož ví, že pro špatnosť svou vyděděn byl od bratra svého a kterak bylo úmyslem Přemysla Otakara, postarat se o dobré jeho zaopatření, kdyby proti němu byl nepovstal. Nyní nechať každý uvidí, jak k cíli dospěje [3]“). Závažno je, že právě Německý řád, jenž v Lublani a okolí držel velké statky, ihned pro Filipa „co pravého dědice a knížete země“ se vyslovil. Neboť když již několik dní po smrti Oldřichově vyslovili se slavným způsobem čtyři velmožové, kastelán Lublaňský, z Rabensteinu, Auerspergu a Hartenberku otevřeným listem ze dne 2. listopadu 1269 pro Filipa, komtur lublaňský a členové konventu listinu tuto podepsali [4]). Všecka skoro šlechta byla tehdáž při Filipovi.

Jakkoli Filip se vynasnažil, aby knížecí moc v Korutanech co nejdříve si osvojil, — nalezlť v zemi samé velikou

[1]) Kunrát probošt čili vlastně farář kostela sv. Petrského v Brně (neboť proboštským kolegiatním kostelem stal se teprvé r. 1296) sloužil již 1261 Přemyslu Otakarovi. On totiž roku tohoto provedl bez citu a bezohledně vypovězení kněžny Jertrudy ze Štýrska.

[2]) Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain 1854. Str. 37.

[3]) Cod. Dipl. Mor. VII. 770.

[4]) Dr. Karlman Tangl, Handbuch der Geschichte des Herzogthums Kärnten. D. IV. seš. 1. str. 4.

a mocnou stranu, která byla odhodlána rozhodnutí posledního knížete se přidržovati [1]), — tenkráte opět jasně se osvedčilo, že každá křivda sama se mstí. Co zvolený arcibiskup Salcpurský rozkmotřil se Filip se všemi svými sousedy, s knížaty Bavorskými, s hrabětem Tyrolským a Gorickým a s těmito příbuznými hraběcími rody z Ortenburku, Heunburku a Pfannberku [2]). Jmenovaní a stoupenci jejich přidali se k Přemyslovi Otakarovi a aby pominula poslední možná překážka, Přemysl Otakar zasnoubil mladou vdovu knížete Oldřicha Anežku, z rodu Babenbergů [3]), s hrabětem Oldřichem z Heunburku, kterého ještě v zimě r. 1270 jmenoval a dosadil za hejtmana v Korutanech.

Je-li pravda, co vypravuje vídeňský letopisec, že Přemysl Otakar sňatek někdejší své švakrové způsobil „k utlačení a snížení rodu Babenberského“ [4]), že Anežku donutil k sňatku nerovnému [5]), pak by se zajisté musel kárati prostředek, třeba se politika jeho schvalovala. Avšak pakli rýmovaný letopis, o němž nelze tvrditi, že by nadržoval Přemyslovi Otakarovi, vypravuje, že Oldřich a Anežka se milovali, a že se tedy vzali ze vzájemné náklonnosti a se svolením matky, kněžny Jertrudy [6]), která tehdáž již v Míšni žila, pak král, jakkoli prý chtěl založiti zvrhlé manželství, způsobil manželství šťastné, dětmi požehnané. Pohříchu že jej snaha, založit v Rakousích značnou moc rodinnou, svedla

---

[1]) Lorenz, Deutsche Geschichte I. 294.

[2]) Tangl, Die Grafen von Heunburg. Archiv der kais. Akadem. D. XIX. a XXV.

[3]) Anežka je dcerou Jertrudy a Heřmana markraběte Badenského. Jertruda, bratrovna posledního Babenbergovce Fridricha II., byla, jak známo, v prvním loži zasnoubena s markrabětem Moravským Vladislavem, starším bratrem Přemysla Otakara.

[4]) „Ad generis depressionem“ praví Cont. Vindobonen ad an. 1270. U Pertze IX. 703.

[5]) Cont. Prædicatorum Vindobonen ad an. 1270 „per potentiam tradidit in uxorem“. Pertz IX. 729.

[6]) Pez, Script. rer. Aust. III. str. 37. hl. 28.

k přísnosti proti novomanželům, která se nedá ani omluviti! Oba drželi v zemi krásná panství, Oldřich panství pernecké, město Drozdovice (Drosendorf) a ještě jiné statky a Anežka několik babenberských alodialních statků a v Korutanech ony statky, které jí byly co věno připsány. Všech těchto statků museli se hrabě Oldřich a choť jeho vzdáti a spokojit se za to nepatrným ročním důchodem. Zastrašováním a mravním nátlakem Oldřich a Anežka bez odporu se poddali [1]).

Přemysl Otakar nebyl v Korutanech, když se tato země pro něj obsazovala. Od té chvíle, co byl dne 4. prosince 1268 v Poděbradech, ustanoven za dědice v Korutanech od knížete Oldřicha, „aby se po smrti jeho předešly spory," jak se praví v listině — a předce byl Filip jediným dědicem —, až do podzimku 1270 setkáváme se s ním dílem na Moravě, dílem v Čechách. Obě země hubeny byly tou dobou velice škodnou zvěří, jmenovitě vlky, což je vždycky znamením, že rolnictví klesá a sice následkem nedostatku obyvatelstva. Neumíme udati příčinu tohoto zjevu; může býti, že snad teprvé nyní jevily se patrné následky strašného hladu r. 1263 [2]). Ale Přemysl Otakar chopil se hned také pravého prostředku, aby zemím pomohl. Zvěř chytána do vlčích jam a proti nedostatku působeno zavedením jednotné míry a váhy. Tím učinil přítrž četným podvodům, vzbudil důvěru kupců a prodavačů, a povznesl také obchod, za všech dob přední podmínku pronikavého blahobytu národního.[3]) V rodině své dožil se radosti, že mu choť

---

[1]) V reversu hraběte Oldřicha a hraběnky Anežky císaři Rudolfovi z r. 1279 čteme: „quidquid cum rege (Otakaro) tractavimus vel contraximus . . . hoc totum a nobis extorsit eius improbitas violenta et terribilis metus incussio nobis facta, qui merito cadere potest in constantes". Lambacher, Oesterr. Interregnum str. 174.

[2]) Heinrici Heimburgen Annal. ad an. 1263. U Pertze XVII. 714.

[3]) Neplach v Dobnerových Mon. IV. 114. Cont. Cosmæ ad an. 1268. U Pertze IX. 180. Jelikož téhož roku 1268 dělo se podobné

dne 5. září 1269 dcerušku Anežku porodila.[1]) Byla z toho veliká radosť.[2]) Několik měsíců před tím potvrdil s chotí svou v Poděbradech dne 24. února 1269 cisterciáckému klášteru jeptišskému v Pohledě u Německého Brodu, veškeren jeho majetek propůjčiv manželce své právo ochranné nad ním.[3]) Tehdáž zdržel se dvůr déle nežli obyčejně v Poděbradech, poněvadž tam královna ještě dne 1. března navrátila herburským jeptiškám v Brně dvůr v Pohořelicích, který jim byl odňat.[4]) Dne 3. března vydává král již opět v Praze listiny a zdá se, že tam setrval až do leta, jak o tom svědčí více listin. V měsíci červnu spatřujeme jej s velikou družinou v Znojmě. Při dvoře jeho meškali biskupové Olomúcký Bruno a Pasovský, opatové Medlický a Garstenský, oba protonotáři Petr a Oldřich, hrabě Jindřich z Hardeku, pánové Oldřich z Jindřichova Hradce, Jindřich z Chunringu, Ota z Haslova, Oldřich z Liechtensteina, oba bratří ze Stahrenberku a j. v. Všickni objevují se na listině vydané ve Znojmě pro klášter Gleinský dne 12. června 1269.[5]) Při králi byli také ještě biskupové Frysinský, Brixenský a Sekovský a udělili příštího dne za souhlasu biskupa diécesalního klášternímu kostelu v Lúce odpustky,[6]) kdežto král všemožně se vynasnažuje, aby biskupa Sekovského udělením nových a potvrzováním starých privilejí si zavděčil.[7]) Vůbec věnuje se od pražského dvora právě v této době veliká

---

upravování mince, míry a váhy, také v Salcpurku a Korutanech — na kteréž země Přemysl Otakar měl rozhodný vliv — je otázka, odkud vlastně vyšel podnět k tomu?

[1]) Cont. Cosmæ ad an. 1269. U Pertze IX. 180.

[2]) Palacký, Formelbücher str. 292 a 293 č. 66 a 67.

[3]) Hormayr, Taschenbuch 1840 str. 468. „Monasterium situm iuxta Brod in metis Bohemiæ et Moraviæ". Emler, Regest. pag. 248.

[4]) Cod. Dipl. Mor. IV. 24. Originál daný v Poděbradech 1. Martii „coronationis nostræ anno nono" (sic) v dvorním archivě".

[5]) Kurz, Beiträge III. 351. Emler, Regest. pag. 253.

[6]) Cod. Dipl. Mor. IV. 26.

[7]) Emler, Regest. pag. 253—255 ze Znojma 12. a 13. června 1269.

pozornost biskupům a klášterům, což je důkazem, že Přemysl Otakar vždy ještě věrným zůstával politice, jenž vyhledávala hlavní oporu v duchovenstvu a teprvé v druhé řadě v rozkvétajícím stavu městském. Před několika lety potěšil měšťany litovelské založením hospitalu, jehož řízení odevzdal řádu sv. Ducha ze Sassie.[1]) Velikého svého státníka a přítele, biskupa Olomúckého, jenž toho roku zdržoval se mnoho na svých statcích v Kroměříži, Modřicích, Kelči a Káderu — v posledním místě propůjčil dne 6. prosince 1269 městu Brušberku (Braunsberg) právo magdeburské — podporoval tehdáž tím spůsobem, že potvrdil dne 10. dubna 1269 v Praze upravení hranic mezi biskupstvím Olomúckým a klášterem Litomyšlským, kdežto dne 4. července v Brně propůjčil měšťanům jihlavským právo skladné, jakého posud město Brod užívalo. Mezi svědky objevuje se poprvé přirozený jeho syn Mikuláš, co kníže Opavska, kteréžto mu dáno k užívání.[2]) Dne 19. prosince 1269 na-

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. III. 411.

[2]) Pravili jsme, že v jihlavské listině z Brna 4. července 1269 objevuje se poprvé nemanželský syn Přemysla Otakara Mikuláš co pán Opavska (Cod. Dipl. Mor. IV. 27.) Víme, že pro něj a obě jeho sestry musela se r. 1260 vymoci dispense, aby mohli hodností a zemí dosáhnouti. (Viz d. V. str. 343 ssl.) Vyjma právo k nástupnictví na trůně, Mikuláš byl odtud postaven na roveň s ostatními princi královskými. Jak se nazývala matka jeho a kdy on se vlastně narodil, o tom není dosti světla. Obyčejně se za to má, že matkou jeho byla Kunringovna Anežka, přezvaná „Palceřík“. (Pulkava k r. 1252. Dobner, Mon. III. 222 a Francisci Chron. Script. rer. Boh. II. 23.) Avšak, jelikož rodokmen Kunringů v Meillerově pojednání: Die Herren von Hindberg v VIII. sv. Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften ve Vídni Anežku připomenutou neuvádí a také kromě dvou uvedených dosti pozdních letopisců nikde se nejmenuje, naskytla se domněnka, že oba letopisci přirozenou dceru Přemysla Otakara Elišku, jenž se provdala za Kunringa Jindřicha, změnili za domnělou milenku Přemysla Otakara. Pravděpodobno je, že se Mikuláš narodil 1256, čemuž nasvědčuje ta okolnost, že byl r. 1273 od otce svého za války proti Uhrům pasován u Rabu na rytíře (u Pertze IX. 705). Tehdáž

vrátil v Praze klášteru Litomyšlskému některé při hranici moravské ležící pozemky, které mu byly odňaty a rozhodl téhož roku spor o statek mezi klášterem Hradišťským a syny Zdislava ze Šternberka ve prospěch kláštera [1]) a j. v.

Příklad, jaký dali král a veliký jeho rádce, biskup Bruno, došel následovatelů. Nikdy před tím soukromé osoby nejevily tolik náklonnosti ke kostelům a klášterům jako právě v letech 1267 do 1270. Zbožnosť soukromá povznesla se až na založení kláštera. Okolo roku 1263 dostal se totiž do Čech nový náboženský řád — augustinští eremiti, jenž usazeni nejprvé v klášteře Ostrovském. Na Moravu uvedeni Borešem z Riesenburku, jenž na spásu duše své a své zemřelé manželky Richardisy založil r. 1267 první klášter toho řádu v Koruně. Původně nadán byl klášter polovicí vsi Tatenic, od nichž nedaleko Koruna leží, pak několika lány v Třebovárově a desátkem tamějšího hřebčince. [2]) Roku 1270 koupil první převor Oldřich pro klášter svůj richtu v Třebovárově, která až do nejnovější doby slula „richta mnichova,“ [3]) ačkoli již v XVI. století byla zašla. Richta byla také připojena k původnímu nadání, které roz-

---

byl asi sotva mladší nežli 17 let, jinak by byl asi sotva dosáhl pasování na rytířství. Podpis na listině „Nikolaus, dominus Oppaviæ“, dokazuje, že Mikuláš nadán v Opavsku a sice v nynějším Krňovsku statky zeměpanskými tím způsobem, jako Přemyslovci vůbec podělováni bývali od náčelníka rodového úděly na Moravě. Na léno koruny české, jako se praví v zlaté bule Karla IV. ze dne 7. dubna 1348 Opavsko za Přemysla Otakara II. nebylo povýšeno. Lenním knížetem stal se teprvé Mikuláše I. syn, Mikuláš II. Udělení léna stalo se 1318. Obšírně o tom Dudík: Des Herzogthum's Troppau ehemalige Stellung zur Markgrafschaft Mähren. Ve Vídni 1857. Str. 18. a 252 ssl.; pak Fr. Kopecký: Zur Geschichte und Genealogie der přemyslidischen Herzoge von Troppau. Archiv für österr. Geschichte D. XLI. 1. a ssl.

[1]) Doklady v Cod. Dipl. Mor. IV. 25—38.

[2]) Cod. Dipl. Mor. III. 394 v Lusztu 26. dubna. Není snad Luszt nynější Lubník (Lussdorf)?

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 59.

hojněno ještě 1275 horou a lesem u Krasíkova a novými pozemky u Třebovárova a 1280 od Bedřicha ze Šonburku lesíkem u Zudendorfu.[1]) Duchovní úřad a rozjímavý život bylo hlavním úkolem augustinských eremitů. V Jevíčku a v Brně povstaly později podobné kláštery.

Vznešený velmož, jenž se nalézal často v družině králově, Smil z Brumova, vymohl si právo od Přemysla Otakara, když tento v listopadu t. r. v Brně prodléval, „aby statky své směl klášterům odkázati, darovati nebo prodati, jelikož byl bezdětek“.[2]) Bez tohoto svolení bylo by dědictví králi připadlo. Anežka, vdova po Ekartovi z Miroslavě, potvrdila dne 30. listopadu 1267 klášteru Oslavanskému patronátní právo v Droskovicích,[3]) od manžela jejího klášteru tomu udělené. Jiná vdova z Unčova darovala špitálu sv. Ducha v Litovli jeden lán a zahradu.[4]) Měšťan olomúcký Ota daroval klášteru Hradišťskému téhož roku dva lány v Topolanech za jistými podmínkami.[5]) Vdova Kadoldova Anežka a šlechetný pán Ditko obdarovali panenský klášter v Oslavanech lány činžovními[6]) a j. v. Příklad Brunonův a králův působily a mohly působiti, jelikož Morava oplývala zbožností a hojným blahobytem.

Jak státnicky Přemysl Otakar prováděl politiku zde naznačenou, o tom svědčí rok 1270, který byl nejskvělejší za panování jeho, bereme-li objem říše za měřítko. Především pojistil si hned z počátku toho roku nové dědictví korutanské a krajinské a sice uznáním duchovenstva. V únoru

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 166. a 240. Koruna byla původně statkem Schonburským. Sestrou Bedřicha ze Schonburku Agatou dostala se choti jejímu Bohuslavovi z Riesenburku, z kteréhož manželství pochází zakladatel Boreš.

[2]) Cod. Dipl. Mor. III. 401.

[3]) Tamtéž str. 409 a IV. 3.

[4]) Tamtéž III. 412.

[5]) Tamtéž 410.

[6]) Tamtéž IV. 53 a 58.

1270 vyznal Kunrát, biskup Frysinský ve Vídni, že všecka léna, která se smrtí Oldřichovou pro něj a diécesi jeho uprázdnila, propůjčil Přemyslu Otakarovi, králi Českému, knížeti Rakouskému, Korutanskému a Štýrskému, markraběti Moravskému a pánu Krajiny a Marky a jeho dědicům.[1]) Jelikož listinu tuto podepsali biskupové Bamberský, Pasovský, Krcký a Olomúcký, hrabata z Gorice a Tyrolu, ano i korutanští dvorní hodnostáři, truksas a číšník, vyplývá z toho, že již počátkem roku 1270 měl Přemysl Otakar zvláště ve vysoké šlechtě, v světském a řádovém duchovenstvě značný počet přívrženců a proto se zdá, že není pouhým výmyslem pohrůžka, že útoky Filipa a stoupenců jeho důrazně odmítne.[2]) Předce však mohlo se souditi podle některých okolností, zvláště když Filip jmenován byl generálním kapitánem Furlanska a když v měsíci červnu 1270 probošt Kunrát, Otakarův správce korutanský, k němu se přidal, že Filip věc svou provede. Odvahu svou opíral a naději svou zakládal hlavně na Uhry.

Král Bela IV. skončil dne 3. května 1270 svůj bouřlivý život[3]). Naposledy setkali jsme se s ním 1264 u Fischy a před tím v Prešpurku, kde se dne 25. října 1261 slavil slavný sňatek krále Přemysla Otakara s princeznou Kunhutou. Přítomni byli královna Marie a oba její synové Štěpán a Bela, Belovi zeťové a Otakarův tchán Rostislav Michajlovič. Bela chovaje velikou nedůvěru k synu Ště-

[1]) Fontes rer. Austr. I. 105 a Cod. Frisingen Font. rer. Aust. XXXI. 309.

[2]) Cod. Dipl. Mor. VI. 1270 k 1. dubnu 1270. Přemysl Otakar píše z Radgoně knížeti Filipovi, že je sám příčinou sporu, který je mezi nimi, neboť když bratr jeho zemřel, že se zmocnil několika hradů, [illegible], jelikož jej bratr z dědictví vyloučil.

[3]) Historia annorum ad an. 1270. V Pertze IX. 651 praví se o Belovi: „In praedictis terris (Austria, Stiria et Moravia) nunquam fecit tam horribilia rex christianus". Jak jinače soudí o tomto králi prameny uherské! Thuróczy [illegible] 76, Schwandtner, Script. rer. Hung. I. 187.

pánovi, který jej byl neukrotitelnou vlády chtivostí často urazil [1]), odporučil krátce před svou smrtí králi Českému svou manželku Marii, dceru Annu, tchýni Otakarovu, jenž se svolením Belovým uschovala klenoty říšské vysoké ceny hmotné a starožitné a všecky velmože, kteří věrně při něm stáli; i prosil, „aby jim Přemysl Otakar popřál útočiště, aby je otcovsky uvítal, radou a pomocí jim přispěl, kdyby po smrti jeho k němu se utekli" [2]). Umírající král předvídal příští bouře mezi svým nástupcem Štěpánem V. a Přemyslem Otakarem. A bouře tyto také se dostavily a sice ještě během roku 1270; a patriarcha Filip ihned jich užil. Vyhledávaje všady přátele proti Přemyslu Otakarovi, obrátil se také ke králi Štěpánovi, jenž velmi těžce to nesl, že sestra jeho Anna utekla se s klenoty říšskými do Prahy a tím jaksi dvůr krále Českého prohlásila za střediště všech rakousko-uherských nespokojenců. A když dokonce přívrženci Anny, kteří ji do Čech provázeli, dali Přemyslu Otakarovi v ochranu hrady své, ležící při západní hranici uherské: Kysek, Bernstein, Schleining, Sv. Vit, Dobrou a j. v. [3]), musela vypuknouti nezbytně nová válka mezi Uhrami a říší Otakarovou. Štěpán požadoval, aby mu byly uprchlíci a hrady jejich vydáni a aby mu byly navráceny klenoty říšské jakož i jiné poklady od Anny do Prahy odvezené a jelikož Přemysl Otakar obojí odepřel [4]), byla válka prohlášena.

Pro Filipa dostavila se doba, aby s přívrženci svými válečně vystoupil. Filip dovedl věc tak opatrně zaříditi, že dostal v červnu 1270 na svou stranu, jak jsme již pozna-

---

[1]) V listině pro čeleď hradu Prešpurského z r. 1271 udává Štěpán za příčinu nepřátelství „cum nos olim necessitate compulsi contra dominum regem, karissimum patrem nostrum, ius ducatus a primogenitoribus nostris regum primogenitis institutum requirere voluissemus". Fejér Cod. Dipl. Hung. V. 1. 104.

[2]) Palacký, Formelbuch str. 268 č. 8. Emler, Regest. str. 271.

[3]) Listina u Fejéra V. 1. 99.

[4]) Listina u Praye, Specimen hierarch. II. 66.

menali, i Otakarova zemského správce pro Korutany a Krajinu, přísného a zasmušilého probošta Brněnského Kunráta [1]), a že jej Furlanští proti smlouvě dne 1. května 1270 v Cividale s Přemyslem Otakarem uzavřené [2]), zvolili svým generálním kapitánem. Zatím vypukla v letě 1270 válka mezi Štěpánem V. a Přemyslem Otakarem.

Někde u Mošoně vojska se setkala [3]) a jak se zdá také bitvu svedla [4]), ale hned potom uzavřeno příměří. Ustanoveno jím, aby oba králové a zvolený patriarcha Filip sešli se dne 16. října na místě určitém a spor svůj urovnali. Filipovi oznámeno psaním probošta Aradského a místokancléře krále Štěpána V. ze dne 6. července 1270 v Brně, že příměří platí také o něm s tím vymíněním, bude-li se pokojně chovati a nebude-li moc svou dále rozšiřovati [5]). Oznámení toto stalo se na cestě Moravou, kterou místokancléř podnikl do Krakova. Měl oznámit příchod svého pána, který podle slibu při svém korunování prohlásil, že se v Krakově na hrobě sv. Stanislava pomodlí a že při té příležitosti se švakrem svým Boleslavem spolek uzavře. Polští letopisci vypravují, že král dostál tomu slibu dne 26. srpna [6]). Kníže Filip však byl tak zaslepen, že místo

---

[1]) Rubeis, Monumenta eccles. Aquilegen 752 ssl.

[2]) Bianchi, Documenta hist. Foroiul. Sec. XIII. Archiv der k. k. Akad. Sv. XXII. 385.

[3]) Fejér, Cod. Dipl. Hung. V. 1. 70. Štěpán praví v listině z roku 1270: „in expeditione nostra, quam habuimus cum rege Bohemiæ in Musunye“. (Musonium.)

[4]) O jakémsi Kucenovi „qui in nostra expeditione . . . in Musunye . . . quemdam militem, exiens de acie, lancea deiecit et captivavit laudabiliter triumphando“. Fejér na uv. m.

[5]) Bianchi, Documenta na uv. m. Archiv der k. k. Akademie. Sv. XXII. 386. Srov. Palackého: Dějiny národu Českého II. 1. str. 71.

[6]) Fejér, Cod. Dipl. V. 1. 99 a Mathiæ de Michovia Chron. Polon. ad an. 1270. Polonicæ Hist. Corporis Tom. II. V Basileji 1782. Str. 118. Štěpán byl korunován před nebo 1266. Katona, Epitome chronologica rer. Hungar. I. 514. Annal. Polon. ad an. 1270. U Pertze XIX. 638. Szalay, Geschichte Ungarns II. 100.

aby se klidně choval, napadl a oblehl hrad Pordenone [1]) ve Furlansku, králi Přemyslu Otakarovi náležející. Opět varuje jej přítel a ochrance jeho z Ostřihomu 26. července [2]), aniž by ho však jako dříve nazýval „knížetem Korutanským a generálním kapitánem furlanským".

Jest velice pravdě podobno, že Filip uposlehl opětné rady svého spojence a že upustil od obléhání hradu, ješto v srpnu se rozhodl vydat se do Uher, aby se tam s králem Štěpánem osobně dorozuměl [3]). Co tam v Uhrách bylo vyřízeno, není známo, ale tolik je jisto, že příměří dne 16. října uzavřené, jenž mělo až do 11. listopadu trvati a pak v mír dvouletý přejíti [4]), o Filipovi neplatilo. Oba králové sešli se na ostrově Dunajském mezi Prešpurkem a Pottendorfem a odevzdali další provedení míru osmi zplnomocněncům [5]). Kdo by mír porušil, měl zaplatit 20.000 hřiven stříbra pokuty.

Že jen okamžitá nutnosť diktovala tento mír — povstání Filipovo na jedné a nedostatek příprav k válce na straně Štěpánově — viděti je právě z ustanovení, aby mír jen dvě léta trval. Bohužel že trval sotva tolik měsíců!

---

[1]) Pordenone, Pontus Naonis leží při řece Noncello mezi Saisle a Valvasone ve Furlánsku. Podle jedné listiny patriarchy Raimunda Voglejského ve Vidému 8. srpna 1274 (Bianchi, Documenta. Archiv der k. k. Akademie. Sv. XXII. 394) kníže Leopold VII. Rakouský koupil Pordenone a okolo Pordenone obdržel některé statky od církve Voglejské v léno. Po něm spadlo zboží zpupné a léna na jeho syna Fridricha II. (Meiller, Babenberger Regesten str. 150 a 264 pozn.) Král Přemysl Otakar dostav se k panství v Rakousích stal se tím také pánem Pordenone.

[2]) Tangl, Handbuch der Geschichte des Herzogthums Kärnthen. IV. 1. str. 22 a Archiv der k. k. Ak. XXII. 387 dto. Octava st. Margarethæ. Bianchi t. má 19. července, den sv. Markety.

[3]) Tangl, Handbuch na uv. m. 23.

[4]) Palacký, Formelbuch I. 275 č. 24.

[5]) O smírné smlouvě na ostrově dunajském Lorenz, Deutsche Geschichte I. 323.

Přemysl Otakar však užil i této krátké doby velmi výhodně. Hned počátkem roku 1270 dovedl si na Moravě pojistit srdce bohatšího německého obyvatelstva a mocných klášterů rozličnými výsadami. Jmenovitě stalo se tak s Jihlavany. Aby totiž město ostalo uzavřeno a aby se učinila přítrž libovůli horníků v usazování se na pozemcích mimo město, čímž hornictví rozličným způsobem bylo stěžováno, král Přemysl Otakar z pobytu svého v Jihlavě odvolal listinou ze dne 13. ledna 1270 dřívější povolení, aby měšťané stavěli domy své každý podle svého pohodlí a dovolil, aby domy městu škodné byly strženy; jen obec měla udělovat povolení k stavbě domů, kdežto městu udělena svoboda, aby domy městu užitečné stavěny byly, kde by se toho jevila potřeba [1]). A tím rozšířil podstatně samosprávu obecní, což německé, průmyslné obyvatelstvo velice oblažilo. Nápadno je, že král v této listině nenazývá se ještě knížetem Korutanským, ačkoliv právě na cestě z Cividale, kde byl dne 27. října 1269 Oldřicha knížete Korutanského pochoval, v Lavě při hranici moravské již dne 10. ledna 1270 jmenuje se výslovně pánem Krajiny, Marky a Pordenone v listině pro cisterciácké opatství v Heiligenkreuzu [2]), kdežto opět dne 27. a 29. ledna v několika listinách ve Vídni těchto dob pro klášter Wilherinský vydaných názvu tohoto opět neužívá [3]). Mezi svědky objevuje se zde syn jeho Mikuláš. Zdá se nám, jako by byl Přemysl Otakar chtěl Mikuláše, který se již na jednom diplomu vydaném v Jihlavě 4. července 1269 pánem Opavska nazývá [4]), představiti šlechtě rakouské a štýrské. Dne 1. února 1270 Přemysl Otakar odbýval podle všeho dvorský sjezd ve Vídni. Soudíme tak z té okolnosti, že přítomen byl značný počet předních šlechticů rakouských

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 41.

[2]) Listiny cisterciáckého kláštera Heiligenkreuzu. Fontes rer. Aust. XI. 171.

[3]) Urkundenbuch des Landes ob der Enns III. 369—372.

[4]) Cod. Dipl. Mor. IV. 27.

českých, štýrských a korutanských. Přítomni byli také Bruno biskup Olomúcký a s ním biskupové Bamberský a Krcký. Z Moravy však dostavili se jen komoří Hartleb a truksas Bznata [1]. Odtud nazývá se Přemysl Otakar nepřetržitě knížetem Korutanským a pánem Krajiny a Marky.

Z Vídně vydal se král do Brna. Také zde byla s ním četná družina a v ní syn jeho Mikuláš a opatové Žďárský, Vyzovický a Hradišťský [2]. Jména přítomných objevují se na potvrzovací listině pro Velehrad ze dne 16. února 1270. Biskup Bruno meškal tehdáž na rozsáhlém svém panství v Brušberku, zaměstnávaje se zalidněním tamější hornaté krajiny a zakládáním německých vsí podle práva německého [3]. Tehdáž povstaly Fričovice (Fritzendorf), o několik měsíců později Polom [4]) při silnici do Jevíčka mezi Greifendorfem a Hermannsdorfem. Biskup Bruno jednal neobyčejně obezřele, že právě v této nejvýše válečné době hleděl rozmnožiti počet svých manů. Jakýsi Albert získal si tou dobou veliké zásluhy o biskupa a o církev Olomúckou. Zemřel a biskup Bruno dal vdově po něm v léno vesnice: Komárovice, Bránky, Babice, Tučepy, Pačetluky a Kelč dne 13. dubna 1270 s tím vyminěním, aby po smrti její spadlo veškeré to zboží pouze na syny její a sice podle lenního práva církve magdeburské [5]. Ženská posloupnost byla tedy z lén těchto vyloučena. Aby však dcerám manů biskupských pojištěny byly předce přiměřené příjmy, bylo asi od r. 1268 každé léno propůjčováno jen s tou podmínkou, aby manové byli povinni do jisté doby přikoupit z vlastního tolik statku, aby se cena jeho rovnala třetině léna a zboží takto nabyté

[1] Zahn, Cod. Dipl. Aust. Frisingen. Fontes cís. akad. XXXI. 311.
[2] Cod. Dipl. Mor. IV. 43.
[3] Tamtéž.
[4] Tamtéž 52.
[5] Recht der Dynstmanne to Magdeborch. Podle Gauba, Das alte Magdeburgische und Hallische Recht. Ve Vratislavi 1863. H. Jireček, Codex iuris Bohemici I. 125.

nebo zakoupené aby považováno bylo také za léno církve Olomúcké s tím však právem, by je i ženy mohly děditi [1]). Že ustanovení toto platilo vůbec při propůjčování lén olomúckých, o tom svědčí nadání jakéhosi Eberharda vsí Špičkami, bratří z Emse lénem Tlutomostem (Stolzmütz) a Kunráta z Landsberku vsí Kovalovicemi [2]).

Jak dokazují listiny právě uvedené, meškal biskup Bruno po celý rok 1270 na Moravě. Zdá se tedy, že hodnosť hejtmana zemského v Štýrsku tohoto roku již někomu jinému postoupil. A skutečně spatřujeme na sněmu v Mariboru dne 7. října 1270 co zemského hejtmana v Štýrsku v listinách často připomínaného maršálka českého, Purkarta ze Zvikova [3]). Bruno měl tedy pokdy zabývat se důkladně s duchovními záležitostmi své diécese. Všeobecná synoda, kterou svolal do Kroměříže na den kostelního patrona tamějšího sv. Maurice, tedy na 13. září, měla býti oporou v té příčině. Pohříchu nemáme vědomosti o jednání a usnešení její. Byla to třetí za Brunona odbývaná synoda diécesální, o nichž v listinách děje se zmínka. První odbývala se taktéž v Kroměříži 1253 a druhá 1267 [4]). Za dobu skoro šestiletou od smrti papeže Klimenta IV. dne 29. listopadu 1268 až do zahájení 14. všeobecného koncilu za Ře-

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 45. Když biskup Bruno služebníku svému Menhartovi z Modřic dne 17. dubna 1268 v Olomúci udělil v léno Zálesí, Začany a Modřice, byla již do listiny výminka tato položena. Pak byla za Brunona stálým pravidlem.

[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 46—49 a 60.

[3]) Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen. 2. ročník 1865 str. 71. Domino Chunrado, scribæ Stiriæ assidente, Burchardus, marschalcus regni Bohemiæ, Capitaneus Stiriæ, in generali placito Marchburgæ feria tertia ante festum beati Dyonisii celebrato (7. Octobris) adiudicat certas possessiones in Aerzwald Ortolfo, præposito Seccoviensi datas ei per regem Otakarum, tempore Brunonis, Capitanei Stiriæ. Potvrzeno králem Přemyslem 28. října bez udání místa. Přepis v štyrskohrad. Johanneum. Také Emler, Reg. pag. 278.

[4]) V. díl V. str. 309 a VI. str. 29.

hoře X. dne 10. března 1274 odbýváno bylo v církvi katolické jen málo a to méně důležitých synod [1]). Doba nebyla synodám příznivа; dařiť se pravidelně jen za dvou podmínek, z nichž jedna záleží na biskupu diécesálním a druhá na duchovenstvu. Biskup musí míti k tomu dobrou vůli a duchovenstvo musí cítiti toho potřebu. Kde není jednoho nebo druhého, synody zajisté se neodbývají. Pohleďme jen na dekrety, jaké známý nám kardinál Guido vydal pro Uhry na provincialním koncilu ve Vídni 1267 [2]). Pakli při biskupech a v duchovenstvu uherském skutečně byly vady, které se mu vytýkaly, pak ovšem nemohly se synody odbývati. A pakli synody byly možnými na Moravě v sousedství Uher, pak je to zajisté nejlepším vysvědčením pro biskupa jakož i pro moravské duchovenstvo. O synodě v Kroměříži byli bychom asi sotva zpraveni, kdyby nechuť k odvádění desátku farním kostelům, v zemi hluboce zakořeněná, která již z dob sv. Vojtěcha pochází [3]), nebyla přiměla faráře žerotického v kraji Znojemském k žalobě na klášter Marianskou celu v Brně, že se zpečuje zapravovat desátek z klášterní vsi Hostěradic. Žaloba tato přednešena byla na „obecné synodě v Kroměříži“ 1270 a tam rozhodnuta ve prospěch kláštera [4]).

Jako biskup Bruno ztrávil i král Přemysl Otakar jaro a léto na Moravě. Od dubna až do července meškal střídavě v Brně a Znojmě — dne 25. dubna vydal listinu pro klášter Břevnovský, příštího dne tamtéž pro Frysink, dne 19. května ve Znojmě pro Kremsmünster, dne 13. června opět ve Znojmě pro klášter Reichersberský, 13. a 14. července v Brně pro Frysink [5]), teprvé v srpnu objevuje se Přemysl Otakar

[1]) Hefele, Conciliengeschichte. D. VI. str. 100.

[2]) Endlicher, Rerum hung. mon. Arpadiana. Leges 515.

[3]) Viz d. II. str. 35 a 42 a IV. str. 267.

[4]) Cod. Dipl. Mor. IV. 57.

[5]) Listiny v Dobnerových Mon. VI. 33. Meichelbeck, Hist. Frisingen II. 72. Urkundenbuch des Landes ob der Enns III. 375 a 377 a Fontes rerum Austr. XXXI. 313 a 314.

v Praze; dne 21. t. m. potvrdil zde starší privilej pro klášter Hradišťský [1]) a hned na to při samé severní hranici markrabství Moravského, kde 28. srpna udělil městu Hlubčicím list osvobozovací, kterým vytknuta je lépe nežli kterýmkoli jiným jasně a určitě podstata německého práva městského [2]). Pokračovatelé letopisce Kosmasa praví, že král dal právě toho roku stavět na mnohých místech říše své pevné domy a tvrze, které prohlížel, čímž dají se úplně vysvětliti časté jeho cesty [3]). Jak, připravoval si tak ochranu proti blížící se bouři, které bohužel nebylo více lze se vyhnouti? Víme, že v říjnu počala se výprava proti Uhrám. Ještě 1. října Přemysl Otakar dal v Praze klariskám vratislavským list ochranný [4]) a již po několika dnech spatřujeme jej v ležení u Litavy a pak na jednom ostrově dunajském u Prešpurku, kde bylo se Štěpánem V. uzavřeno příměří.

Když se tak stalo, král Přemysl Otakar vydal se, nejspíše počátkem listopadu 1270, jelikož ještě dne 27. a 28. října ve Vídni listiny podpisoval [5]), s vojskem svým k jihu, aby zlomil všeliký odpor Filipa a přiměl jej svoliti k postoupení Korutan, Krajiny a Marky. Vůbec jest s podivením, kde Filip nabral odvahy protivit se králi Českému tolika prostředky oplývajícímu. Co se ho odřekl král Štěpán, neměl tak řka žádných spojenců. Nejvíce bylo by mu mohlo ještě Salcpursko prospěti; ale nástupce Vladislavův na stolci arcibiskupském, Bedřich II. z Walchenu, jenž byl zvolen před 28. říjnem 1270, objevuje se hned po svém zvolení při dvoře králově ve Vídni, kdež podepsal zároveň s biskupy Bamberským, Frysinským, Pasovským a Sekovským potvrzení privileje, kterou byl Přemysl Otakar udělil ve Vídni

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 50.
[2]) Jireček, Codex iuris Bohem. I. 168. Emler, Regest. p. 274.
[3]) Cont. Cosmæ ad an. 1270. U Pertze IX. 180.
[4]) Přepis v pražském Národním museum. Emler, Reg. p. 279.
[5]) Böhmer, Otakar'sche Regest. str. 446.

dne 28. října konventu augustinskému v Sv. Hipolytě [1]) a právě tito mužové byli s to, aby přispěli ohroženému Filipovi, jelikož měli statky v Korutanech a v Krajině. A na světské velmože beztoho nebylo lze se spolehnouti. Hrabata Gorický a Tirolský byli ode dávna odpovědnými nepřáteli Filipovými, pánové z Ortenburku, jich švakři, jenž s nimi žili v nejlepším přátelství, pánové ze Sternberku a Heunburku byli již dávno získáni od Přemysla Otakara a i Oldřich z Liechtensteina, který pro kletbu a pobořené hrady měl dostatečnou příčinu, aby držel s Filipem, stranil se Filipa, ano co maršálek ujal velitelství předního voje Otakarova.

Přemysl Otakar táhl, jak jsme poznamenali, počátkem listopadu nejprvé do Krajiny. Soudíme tak z přítomnosti královy na tvrzi v Slovenském Hradci (Windischgrätz), kde potvrdil kartusianům zajckým (Zeiz) zakladací jich listinu [2]). Oldřich z Drholce, zeť Přemysla Otakara [3]) co zemský hejtman korutanský, Ota z Hazlova, farář štýrskohradecký a j. byli přítomni. Z Hradce Slovenského postoupilo vojsko do údolí Sanského, odtud dále do Marky a pak do Krajiny až k Lublani, kde byl zatím Oldřich z Liechtensteina s předvojem rozbil stany. Přemysl Otakar pomeškav tři dni před městem, pustil pak na ně útok a jedním rázem se ho zmocnil, načež posádka hradní zbraně složila. Lublaní dobyta celá Krajina; několik tvrzí, které ještě odporovaly, jako Kostajnovca (Landstrass) a Kamnik (Stein) následovaly příklad hradu lublaňského. Oldřich z Hausbachu dosazen za zemského hejtmana v Krajině a Marce a Přemysl Otakar táhl s vojskem svým v posledních dnech měsíce listopadu — dne 24. listopadu podepsal v Zatičně (Sittich) nadační

---

[1]) Tamtéž. Emler Regest. 279.

[2]) Přepis v Johanneum štýrskohradeckém. Tangl, Handbuch str. 30.

[3]) „Gener regis“. U Pertze XVII, str. 715. Chronicon Heinrici Heimburgen ad an. 1273. Oldřich měl za manželku nemanželskou dceru Přemysla Otakara jména neznámého.

listinu pro cisterciácký klášter v Landestrostu [1], — údolím Kanalským, jenž náleželo biskupství Bamberskému, tedy moc-nosti spřátelené, do Korutan. Čechové, pohlížejíce na spousty kamení a na nebetyčné skalní stěny, tázali prý se svého krále, zdali Řím leží na blízku tohoto strašného průsmyku, jelikož slýchávali od svých předků, že na cestě do Říma projíti se musí hradem, který uzavírá úzké údolí. Přemysl Otakar prý odpověděl, že Čechy povede, kde jim to bude jako ve vlasti připadati; neboť bude-li ještě déle žíti, že se panství jeho musí ještě mnohem dále rozšířiti [2]. Podivno je, že letopisec právě o vnitrorakouských zemích dobře zpravený klade králi do úst takovouto odpověď.

Král tedy táhl do Korutan údolím Kanalským a uvítán byl počátkem prosince v Běláku od korutanských prélatů, hrabat a ministerialů. Dovídáme se to z listiny, kterou Přemysl Otakar vydal v Běláku dne 6. prosince 1270 pro tamější klášter cisterciácký. Jelikož listinu podepsali kromě jiných také hrabata z Pfannberku, jejichž tvrze Rabenstein a Loschenthal Přemysl Otakar nedávno pobořil, viděti z toho, kterak staří odpůrci stali se přáteli královými, čímž umožněno brzké vyrovnání s Filipem, kterému král vykázal za bydliště hrad Bösepeug a k výživě mýto a richtu

---

[1]) „Otakarus fratribus monasterii Fontis s. Mariæ in Landestrost, Cisterc. Ord. Aquilejensis diœcesis, confert decimam omnium proventum, quos habet in castro et civitate Landestrost, in perpetuam recipiendam tali conditione, ut iidem fratres ducis Bernardi, fundatoris ejusdem domus, domnæ Judæ (sic), ducissæ Corinthiæ, dilectæ amitæ nostræ ac heredum eorundem, nec non etiam charissimi patris nostri, Wenceslai, serennissimi regis Bohemiæ, atque domnæ Chunegundis, reginæ Bohemiæ, matris nostræ, atque nostri, uxoris nostræ, et heredum nostrorum anniversaria et memoriam solemniter, sicut decet, annis singulis debeant celebrare“. Emler, Regest. p. 282.

[2]) Rýmovaná kronika Otakarova. Hlava 90. Pez. Script. rer. Aust. III. 102. a Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain 2. a 3. seš. 1854, str. 190.

v Kremži [1]), ovšem praskrovný to dar za postoupení Korutan, Krajiny a Marky, k nimž měl právo nepopíratelné, jelikož kníže Oldřich léna říšská, za jakáž jmenované země, jak později král Rudolf výslovně prohlásil, také všestranně byla uznávána, nesměl dědičně odkázati bez svolení císařského. Z Korutan vydal se Přemysl Otakar do horního Štýrska. Z Běláku táhl přes Breze (Friesach) a Neumarkt do Judenburku, kde se zvoleným arcibiskupem Bedřichem vyjednával o lénech salcpurských a na sněm zemský, který se bude odbývat ve Vídni 1. května 1271, jej odkázal [2]).

Podobá se, že přes 12. prosinec 1270 Přemysl Otakar v Judenburku se nezdržel; neboť donucen byl ku kvapnému vytrhnutí zprávou, že král Uherský Štěpán vpadl s velkým vojskem nepřátelsky do Rakous a že obsadil průsmyk přes Semerink u Schottwienu, jedinou to v zimě schůdnou cestu ze Štýrska do Rakous. Jelikož Štěpán hodlal patrně krále zajmouti a proto tu cestu obsadil, bylo Přemyslu Otakarovi, aby přispěl na pomoc zemi stísněné, nastoupiti obtížnou cestu přes Divoké Alpy u Mariazelu a Lilienfeldu. Sotva přede dvěma měsíci dne 16. října uzavřeno příměří a koncem prosince, praví se na den sv. Tomáše, tedy okolo 29. pros. [3]), vypukla nova válka uherská, jíž Dolní Rakousy byly strašně spustošeny. Také v době nejhlubšího míru divocí Kumani zuřili strašně na svých loupežných výpravách v Rakousích. Petr biskup Pasovský vyzývá 31. ledna 1270 svou diécesi, aby poskytla hojné příspěvky na vystavění kostela v Probstorfě od Kumanů pobořeného [4]).

---

[1]) Tangl, Handbuch str. 35 ssl. Emler regest. 282.

[2]) Hormayer, Taschenbuch 1841 str. 84. Emler regest. 282—285,

[3]) „Stephanus rex circa festum sti Thome apostoli, misso exercitu in Austriam a parte meridiana Danubii, illam provinciam devastavit, occisis et in captivitatem abductis XVII. millibus hominum". Nicolaus de Bohemia Chron. ad an. 1270. Rkps. v zemském archivu v Brně.

[4]) Cod. Frisingen. Fontes rer. Aust. XXXI. 307.

Jak asi teprvé vypadalo plenění a pustošení, když král je schvaloval! Na straně uherské byly každým způsobem již tehdáž odhodláni k válce, když se na ostrově dunajském o mír vyjednávalo, jelikož armáda 50.000 mužů, jenž vtrhla do Rakous, nemohla býti sebrána a do Rakous vypravena za dva měsíce. Zrada a věrolomnosť hrály zde svou úlohu, v čemž, jak se podobá, měl i Filip účastenství. Válkou skončil se rok 1270 a válka převalila se i do roku 1271.

Nežli vstoupíme na luhy při Litavě krví prosáklé, pohleďme ještě zpět na dobyté země Korutany a Krajinu tážíce se, jakou výhodu tyto země poskytly šťastnému králi? Nehledě k rozsáhlému, dobře zalidněnému a vzdělanému území a rozličným regaliím, které králi připadly v nových zemích a tak prostředky jeho k jiným podnikům rozmnožily, Korutany byly klíčem a východištěm k podnikům proti Italii, Tirolsku, Salcpurku a Bavorům. Rozpomeňme se jen na odpověď, jakou prý král pronesl v údolí Kanalském. Měla-li říše Otakarova na jihu býti zaokrouhlena, musela dospěti k přirozeným hranicím, k Soči a k moři Jaderskému. A pak ať nikdo nemyslí, že upomínky na slavnou minulosť, že historické reminiscence byly v XIII. století, beze vší ceny. Král Přemysl Otakar domáhaje se u stolice apoštolské metropolitního sídla pro svou říši rozsáhlou, odvolával se na dějiny a opíral svou žádosť o to, že na Moravě bývalo již sídlo arcibiskupství. Korutany a Krajina tvořily však jádro velkého, v X. a XI. století tak slavného knížectví Korutanského (Karantanie), kteréž nyní skoro v bývalých svých hranicích podléhalo žezlu Přemysla Otakara. Jak asi upomínka tato pochlebovala podnikavému duchu hrdého krále!

Kde král Přemysl Otakar meškal počátkem roku 1271, nedá se vyšetřiti. V měsíci březnu setkáváme se s ním v Brně, kde 22. března 1271 osvobodil panenský klášter Cely marianské, od otce a matky tak vyznamenávaný, ode vší poddanosti potvrdiv mu také privileje r. 1245 od krále

Václava II. udělené [1]). Přítomni byli biskup Bruno a mocný moravský komoří Hartleb, purkrabě na Veveří, kromě jiných moravských šlechticů. Přemysl Otakar neopomenul před každým větším podnikem prokázati klášterům a kostelům nějaké vydatné dobrodiní, poněvadž, jak praví v listině jmenované, „každé dobré dílo dochází své odměny“. Také tentokráte nastává mu podnik dalekosáhlý, válka s Uhrami, která síly jeho poutala od dubna až do června a která, co se strategie a taktiky týká, náleží sice k nejpoučnějším, ale nikoli k nejskvělejším polním výpravám, kterých předce v době Otakarově není nedostatek. Také pramenů k tomu neschází. Poprvé objevuje se jasně v dějinách, že strany válku vedoucí vydávaly také své buletiny, kterých však možná jen s velikou opatrností užiti, poněvadž jsou to zprávy úřední a mají za účel, aby daleko široko vešly ve známosť [2]).

Věren jsa politické své zásadě: „církví a skrze církev panovati“, Přemysl Otakar neopomenul, jelikož stolice papežská nebyla ještě obsazena — Řehoř X. zvolen teprvé dne 1. září 1271 — vylíčiti písemně sboru kardinalskému, jehož hradbou proti nevěrným národům se nazývá [3]), věro-

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 63.

[2]) Dosti obšírná zpráva válečná zachovala se v nedatovaném formuláři král. notáře Jindřicha z Isernie, jak se praví, co list královně Kunhutě. Když byl král Přemysl Otakar podal zprávu o dosažených výhodách výpravy 1271, končí „qua de causa talium nostrorum successuum exhilarati favoribus in leticie plenitudine congaudentes, presencium nostrorum magnalia, qui de nostra emolumento letantur, et audire de nobis felicia siciunt, promulgetis“. Codex epistolaris Otocari II. Viennæ 1803, pag. 5. Co se týká pramenů, Palacký a Rauch užívají českých a rakouských letopisů, Lorenz, Fessler (zpracován od Kleina), Szalay, Geschichte Ungarns ponejvíce uherských listin. My obojí spojujeme.

[3]) „Qui murus vester sumus contra perfidas nationes“. Slova z listin kardinálům. Palacký, Formelbuch I. 276. Ješto návrhy příměří byly před rukama, nebylo těžko vinu vyšetřiti a předce nástupce Ště-

lomnosť krále Štěpána a na důkaz dosti příkrých slov svých zaslati přepis smlouvy o příměří z předešlého roku, aby se osvědčilo, že je nevinen novým krve proléváním. Potom odbýval sněm v Mauerberku (nynější komenda řádu Johanitského v Mailberku v Dolních Rakousích), aby svolal do boje šlechtu rakouskou; vydal se pak za tímtéž účelem do Čech a na Moravu, uzavřel spolky se svými příbuznými Otou markrabětem Braniborským, Jindřichem knížetem Vratislavským, Albertem knížetem Brunšvickým [1]), s jehož nejstarším synem Jindřichem mladší svou dceru Anežku zasnoubil, s lantkrabětem Durinským a s markrabětem Míšeňským a když tímto způsobem všecko k vytrhnutí do pole připravil, nástroje oblehací a stavivo mostové opatřil, zaslal králi Štěpánovi po poslech vypovězení války, neboť mohl a musel předpokládati, že tento nezaplatí pokutu 20.000 hřiven stříbra smlouvou z 16. října předešlého roku na porušení míru ustanovenou. Jak vážně moravští velmoži na válku se připravovali, viděti ze závěti pana Hartleba z Myslibořic. Ten předvídaje nebezpečenství obdaroval pro případ smrti nejprvé několik kostelů svého patronatu a klášter, kde žila jeho sestra, ustanovil pak jistou sumu za věno pro svou manželku, kdyby se podruhé provdala a učinil ještě rozličné jiné odkazy [2]).

Za shromáždiště vojska ustanoveny velké roviny při Moravě v Dolních Rakousích. Že král Přemysl Otakar sám byl vrchním velitelem operačního vojska, které vzrostlo až na 90—100.000 mužů, souditi se dá z vítězné zprávy

pánův, král Ladislav IV. vypočítávaje zasluhy bratří Petra a Matiáše Chaka r. 1273 jmenuje krále Českého: „fidei suæ desertor violata pace, fractis trengis et ruptis iuramenti sui vinculis“; ale dodává hned k tomu jako vysvětlení: Otokar . . . tunc patris nostri, nunc autem noster capitalis inimicus — což dostačí, aby se objasnila pravdivosť obžaloby. Fejér, Cod. Dipl. Ung. V. 2. str. 97.

[1]) Cont. Vindobonen ad h. an. U Pertze IX. 703.

[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 86.

z května 1271, jasně pověděno to není nikde, naopak se praví, že Štýrští bojovali pod svým nedávno jmenovaným hejtmanem zemským Milotou z Dědic, Korutanští pod hejtmanem Albertem z Frenu, a Krajinci pod Oldřichem z Hausbachu. A jako tito tak snad i pomocné sbory německé a slezské bojovaly pod svými zvláštními veliteli. Národních zvláštností vojska šetřeno obyčejně na újmu jednotné součinnosti. Pod Marchekem položen most přes Moravu [1]) a tak byl v dubnu 1271 přechod zjednán. Že král Štěpán přechodu toho nerušil, svědčí, že k válce nebyl připraven. V darovací listině pro bana Lóránta ze dne 23. března 1271 praví Štěpán, že ban vypraven byl s oddělením vojska k hájení hranice zemské, kdežto hlavní voj za zády jeho se sestavoval [2]). Každým však způsobem vojsko Štěpánovo bylo v menšině po celou válku, jenž trvala asi osm neděl, od velkonoc do svatodušních svátků. Prameny uherské vypravují, že Štěpán pro nedostatek peněz, z něhož si jen stěží půjčkami u obchodníků vypomáhal [3]), nemohl postavit v patřičný čas dostatečné vojsko, za kterouž příčinou severozápadní část země, pro hory beztoho málo zalidněnou, vydal v šanc nepříteli, tvrze tamější jen slabě obsadiv, a soutředil vojsko své v rovině při Rabu a Rabnici, kde byla také příznivá krajina pro jeho jízdné Kumany. V zemi anarchickými poměry a stranami rozervané válečná hotovosť beztoho jen stěží a zdlouhavě se provádí. A že v Uhrách anarchie co největší panovala, dokázala poslední léta panování Bely IV. a první měsíce po jeho smrti.

[1]) „Ponte super Moravam constructo“ praví Přemysl Otakar ve válečné své zprávě z května 1271. Dolliner na uv. m. Nejpřirozenější cesta byla by přes Strážnici do Uher, po staré „via exploratorum“. Avšak tady byl pevný most přes Moravu a proto nebylo potřebí nový dělati. Po cestě přes Strážnici do Prešpurku nelze skoro ani s velkým vojskem postupovati. Rozhodli jsme se tedy pro krajinu kolem Marcheku.

[2]) Fejér, Cod. Dipl. Hung. V. 1. 101.

[3]) Tamtéž V. 2. p. 73.

Především oblehl Přemysl Otakar pevný hrad prešpurský, zmocnil se ho útokem, načež se mu město Prešpurk samo podalo. Měšťané vídeňští považovali za věc čestnou, aby lidem svým obsadili Prešpurk, odkudž tak často nebezpečí jim hrozilo a zhouba přicházela. Bohaté poklady královské na hradě ukořistěné odvezeny do Prahy, zajatí však odvedeni na pevnosti moravské a rakouské; pokojným obyvatelům nic se nestalo [1]). Po pádu Prešpurku nebylo lze uhájiti menších na levém břehu Dunaje mezi Moravou a Vahem ležících hradů Sv. Jiří, Pezynku, Pibersburku a Trnavy, ačkoliv podél Váhu osazeni byli lučištníci, aby hranice střežili [2]). Padly nepříteli do rukou [3]). Město Nitra žádalo za milosť. Pevný hrad, jejž obléhali uherští zběhové Mikuláš a Štěpán, synové jakéhosi Pavla, statně se držel, později však kapituloval [4]). Také malá tvrz Stupava (Stampfen) opírala se návalu nepřátelskému, až obhajce její hrabě Alexander upadl do rukou Přemysla Otakara a byl popraven [5]). Voje Otakarovy zabíhaly až k řece Hronu. Počátkem výpravy osvědčovalo se ve vojště Přemysla Otakara

[1]) Spravujíce se u líčení uherské výpravy z roku 1271 rýmovanou kronikou Otakarovou (Cap. 92, 93 a 94), činíme tak z té příčiny, že zprávy její, pokud nesáhají za poměry místní, dají se skoro úplně doložiti listinami a proto víry zasluhují. Z klášterních letopisů Cont. Vindobonen a Claustroneoburgen sexta (u Pertze IX. 703 a 743) jsou nejobšírnější a doplňují válečnou zprávu Přemysla Otakara.

[2]) Fejér, Cod. Dipl Hung. V. I. 184.

[3]) „Rex Boemie . . . ad civitatem Tyerna usque pervenit, que ultro ei se obtulit“. Historia annorum ad an. 1271. U Pertze IX. 651. O posádce prešpurské pramen praví: „Non enim tunc erat munitio rebellans, aut que resistere sibi posset“, což vylučuje všelikou zradu, jakou uvádí Ladislav IV. v listě z r. 1273 (Fejér, Cod. Dipl. Hung. V. 2. 97). Ladislav praví v listě tomto: „Posonium et quædam alia castra proditionaliter ocupasset“.

[4]) Fejér, Cod. Dipl. Hung. V. 1. 144 a Cont. Claustr. sexta na uv. m.

[5]) „Comes Alexander . . . ab eodem rege crudeliter extitit interemptus“. Cod. Dipl. Hung. V. 1. 190.

sebevědomí, jenž nepřítele považovalo za slabšího; kéž by bylo až do konce dodrželo!

Avšak soutřeďování se uherského vojska za zády vojska českého velelo vítěznému Přemyslu Otakarovi, aby zastavil své výboje, jimiž byl by se Váh mohl státi přirozenou východní hranicí Moravy a Rakous. Přemysl Otakar postoupil tedy po mostě u Prešpurku s levého na pravý břeh Dunaje, kam, jak se podobalo, nepřítel měl namířino s hlavní svou silou. Dne 9. května vrazil zde král na uherský předvoj, který úplně rozprášil. Zbytky jeho ustoupily k hlavnímu vojsku za Litavou. Dne 15. května vynutil si Přemysl Otakar přechod [1]) a položil se u Starých hradů táborem, který dal hned náspy obehnati, kdežto zároveň město toto pravidelně oblehl a pomocí rozličných strojů oblehacích dobyti ho se snažil, což se také podařilo. Přemysl Otakar dobyl dále Scherflenburku, který obyvatelé sami spálili, Varty a Mošoně [2]). Poslední místo bylo vypleněno a pak se zemí srovnáno. Příčiny této neobyčejné přísnosti neznáme; hněv a nevole, jak udává zpráva válečná [3]), zdají se nám býti k tomu nedostatečny. Uherská výprava Přemysla Otakara dospěla zde k obratu a podobalo se podle všeho, že bude skvěle ukončena; neboť přišli vyslanci od krále Uherského, aby pakli ne mír, tož alespoň třídenní příměří vymohli [4]). Přemysl Otakar s radostí vyhověl této žádosti a vypravil parlamentáře do tábora nepřátelského, jenž měl kromě jiného za úlohu vyzvědět stav nepřítele. Zprávy, jež přinesl, nebyly nijakž utěšené; vojsko nepřátelské bylo

---

[1]) 9. a 15. květen odůvodněny jsou válečnou zprávou Přemysla Otakara.

[2]) Až k nepoznání změněn u Cont. Viennen ad an. 1271, u Pertze na uv. m. Scherflenburg „castrum dictum Cherfullenburch".

[3]) Dolliner, Cod. epist. pag. 3. „nostre indignationis valide ira premens".

[4]) Jména poslů dovídáme se z listu Ladislavova z r. 1273. Fejér. Cod. Dipl. Hung. V. 2. 100.

prý nad očekávání silné a máme za to, že hlavně této zprávě dlužno připsati prodloužení příměří o dva dni. Přemysl Otakar nabyl času, aby podle zpráv parlamentářových upravil další plán válečný. Neboť se dalo předvídati, že nesvolí k návrhu Uhrů, aby uzavřen byl mír na základě postoupení dobytého údolí povážského s městem Prešpurkem. Vyjednávání tedy přerušeno a ve válce dále pokračováno.

O druhé části výpravy roku 1271 prameny velice se rozcházejí. Buletin Přemysla Otakara praví: Když byl král nadarmo nabízel bitvu vojsku uherskému při Litavě, chopil se lsti; stavělť se, jako by ustupoval před uherskou přesilou Uhři dadouce se oklamati udeřili v oktavě po Nanebevstoupení Páně, tedy dne 21. května na vojsko české, ale byli od čtverců česko-rakouských tak mocně odraženi, že ustupování jejich proměnilo se brzy v zmatený útěk, tak že z bojiště u Mošoně byli prý pronásledováni tři míle až k Rabnici, v jejíž vlnách a bahnech přemnozí zahynuli. Přemysl Otakar přičítá si tedy zde úplné skvělé vítězství[1]). Prameny

[1]) Pramenem o tom připomenutá již válečná zpráva Přemysla Otakara v Dollinerově Cod. epist. Ottokari pag. 1—15. O vítězství Přemysla Otakara při Rabnici vypravují také někteří němečtí letopisci, jako Chronicon Magni presbyteri ad an. 1276. (U Pertze XVII. 533): „Vicit etiam easdem barbaras nationes (rex Otakarus) in bello campestri apud civitatem, quam ipse construxit nomine Marhekke, viriliter et honeste regem Belam, et postea per annos aliquos filium suum, regem Stephanum, qui patri successerat in regno, quem etiam fugavit". Cont. Vindobonen ad an. 1271. (U Pertze IX. 704): „Interea, rex Stephanus Ungarie, maxima multitudine Cumanorum tam Ungarorum collecta in oppositum regi Bohemie venit, in aquam dictam Rebnitz se locavit. Sed contra regem Bohemie nichil facere potuerunt, tam ex ipsis scilicet Ungaris, qui predictam occulte transierunt, plurimi submergebantur, et ab adversariis sunt occisi". Cont. Claustroneoburgen sexta ad an. 1271 (na uv. m. 743): „Rex vero Ungarie Stephanus, perdicionem sue terre et dileccionem sue gentis timens, Cumanorum . . . et aliorum suarum terrarum habitatorum immensa congregata multitudine, personaliter regi Otakaro et suo exercitui occurrere non audens, pugnaciores et forciores sui exercitus contr

uherské však tvrdí, že Štěpán zvítězil a že nepřítele donutil k ústupu [1]). Nejbližší následky po bitvě zdají se velice svědčiti, pakli ne proti zprávě Přemysla Otakara, tož předce alespoň zdánlivě pro zprávu uherskou. Přemysl Otakar, jak udává, nevykořistil dále rozhlášeného vítězství pro nedostatek potravin — v Čechách a na Moravě byla ovšem lonského roku veliká neúroda a v Rakousích lidé r. 1271 silně

regem Otakarum direxit, qui latenter et accults exercitum regis Otakari mane die quadam venientes nitebantur expugnare. Sed in ipso primo exercitu et congressu fugam inientes, insequente exercitu regis Otakari, submersis et occisis pluribus usque trans fluvium Ræbnitz sunt fugati". Cont. Prædicat Vindobonen ad an. 1271 (na uv. m. 729): „Similiter alia parte Danubii usque in Rab valida manu pervenit (Otacarus)."

[1]) Současný uherský dějepisec, Šimon z Kezy, praví o bitvě „Postea vero regnavit Stephanus rex, filius eius (Belæ), qui Boemie regem, nomine Otacarum, ante fluvium Rebeha contra eum venientem cum Boemis videlicet, Australibus, Stiriensibus, Brandeburgensibus et ceteris mixtis gentibus expulit virtuose." Endlicher, Script. rer. Hungar. pag. 120. Že místo toto jedná o porážce Přemysla Otakara při Rabnici, vysvítá z Jana Thurocze (Schwandtner, Script. rer. Hungar. I. 188). Čte se tam: „Post ipsum regem Belam III. anno D. 1270 cepit regnare filius eius, Stephanus, super totam Hungariam, qui Othocarum, regem Bohemorum, Hungariam cum Bohemis, Austrialibus, Brandeburgensibus ac ceteris mixtis gentibus, cum potentia venientem, ante fluvium Rapeha devicit viriliter ac fugavit". A že král Štěpán V. proniknut byl vědomím o vítězství nad králem Přemyslem Otakarem u Rabnice, praví výslovně v darovací listině pro rod Moghudů z r. 1271, regni autem nostri anno secundo. Wenzel, Cod. Dipl. Arpadianus. Vol VIII. pag. 256. Tam se čte: „Stephanus . . . Ad universorum noticiam horum serie volumus pervenire, quod cum contra regem Boemie armatam miliciam movissemus pro nostra et regni iniuria propulsanda, ibique divina opitulante clemencia contra eundem regem Boemie nobis victoria celitus arrisisset, ac demum in regnum eiusdem regis Boemie destinassemus quandam nostrorum militum legionem, eisdem sub castro Bruno preliantibus laudabiliter, inter reliquos Pauca, filius Moghud de Carna in comitatu Trinchiniensi, occubuit fideliter dimicando." Podle těchto citátů není zajisté nesnadno rozuměti zprávě, kterouž nám zachoval Štěpánův syn, král Ladislav IV., o bitvě otce svého při Rabnici v darovací listině pro bratry Petra a

mřeli [1]) — nýbrž táhl do Vídně rozpustiv všecko vojsko na hranici u Prešpurku dne 24. května [2]), kdežto 30.000 Uhrů a Kumánů vpadlo přes Dunaj do Rakous a Moravy pálíce a plenice Rakousy až k Vídni a Moravu dokonce až k Brnu, kde se půtka strhla [3]) a odvádějice tisíce zajatých do své země [4]). Zároveň těžil starý odpůrce politiky Otakarovy Jindřich kníže Dolnobavorský z tohoto neštěstí a vpadnuv s 1000 muži do Horních Rakous spustošil krajinu mezi Vöcklabruckem a Velsem [5]). Všecky tyto události svědčí rozhodně proti vítězné zprávě Přemysla Otakara a ještě více svědčí proti ní ta okolnosť, že tenkráte Přemysl

---

Matiáše z rodu Chaků z 1272 decimo Kal. Junii (23. května), regni autem nostri anno primo. Proti datování může se učinit námitka, jelikož král Štěpán zemřel 1. srpna 1272, a desítiletý Ladislav byl korunován „in quindenis S. Stephani regis“, tedy po 20. srpnu. Dotyčné místo zní: Magister Petrus, simul cum eodem fratre (Matheo) suo, apud Posonium, post circa Musunium, quo idem rex Bohemorum, castra sua difixerat miliciæ suæ aciem ad bellum præparando ac demum in fluvio Rebucze (Rábcza) unde de area certaminis, quum patri nostro felix cesserat victoria, ut vix evasit (Otakarus) fugitivus, ante alios irruens in adversum exercitum . . . talem laudem) obtinuit victoriæ, quotum (cuius) memoriam non tollet oblivio in aeternum“. Fejér, Cod. Dipl. Hung. V. 2. pag. 97 a 98. Němečtí letopisci nevypravují ničeho o domnělém uherském vítězství a udávají souhlasně nedostatek špíže za příčinu ústupu Otakarova.

[1]) Cont. Cosmæ ad an. 1270. Historia annorum ad an. 1271. U Pertze IX. 180 a 652.

[2]) Cont. Vindobon. ad an. 1271. U Pertze IX. 704. Hermanni Altahen Annales ad eund. an. na uv. m. XVII. 406. „Circa festum pentecostes (Otakarus) propter consumptionem victualium reverti cogitur in Boemiam exercitu relaxato“. Prameny polské, Annal. Capituli Cracovien ad an. 1271. U Pertze XIX. 605 praví o tomto ústupu: „Qualiter autem redierit ad propria, naciones extere hoc ignorant“.

[3]) Wenzel, Cod. Dipl. Arpadianus continuatus VIII. 256, již nahoře uvedeno.

[4]) Cont. Vindobonen ad an. 1271 a Cont. Prædicat. Vindobonen ad eund. an. U Pertze IX. 704 a 729.

[5]) Cont. Lambacen ad an. 1271. U Pertze IX. 560 a Dolliner, Cod. epist. pag. V.

Otakar vyhledává mír, při čemž poznamenává příznivý mu letopis kláštera Lambašského: Přemysl Otakar vzdal se dobytých krajin v Uhrách za vydané své zajatce [1]. Vítěz jinak propouštívá na svobodu zajaté nepřátele za své zajaté vojíny. Polské letopisy upřímně se vyznávají, že příčiny ústupu Otakarova nejsou známy [2]. My jsme toho náhledu, že bitvu u Rabnice dne 21. května 1271 počítati dlužno k takovým srážkám, při nichž si obě strany připisují vítězství.

Od krále Přemysla Otakara ustanoveni za plnomocníky biskup Bruno, věrný průvodčí krále v této válce, pak provincial minoritů v Rakousích Hartbern, moravský komoří Hartleb, maršálek Bohuš z Drahotouš a truksas moravský Nezamysl; od krále Uherského Pavel biskup Vesprimský, pokladník Jiljí, bán Lóránt a místokancléř Benedikt, probošt Aradský, kteří vypracovali návrhy o míru. Za základ k tomu položeno navrácení měst od Přemysla Otakara obsazených Prešpurku, Starých Hradů, Mošoně a j. v., zkrátka restitutio in integrum podle starých hranic z r. 1261. Jelikož král Přemysl Otakar svolil k těmto podmínkám, byl zajisté asi velice seslaben; jako vítěz byl by se byl asi sotva výminkám těm podrobil. Vypracování podrobné smlouvy o míru jakož i záruku za něj převzali arcibiskup Kaločský a šest jiných uherských biskupů se strany Štěpánovy a za krále Přemysla Otakara arcibiskup Salcpurský a biskupové Pražský a Olomúcký, Pasovský, Frysinský, Řezenský a Sekovský. Na to král Štěpán potvrdil smlouvu o mír v táboře u Prešpurku dne 3. července a král Přemysl Otakar v Praze dne 14. července i s dodatkem, že smlouva tato má býti teprvé od kurie římské prozkoumána a schválena. A právě potvrzení této důležité státní listiny bylo skutečně prvním vladařským

---

[1]) Cont. Lambacen ad an. 1271. U Pertze IX. 560. Szalay Geschichte Ungarns II. 104.

[2]) Annal. Capituli Cracovien ad an. 1271. U Pertze XIX. 605.

výkonem Řehoře X., dne 27. března 1272 v Římě na papeže korunovaného. Potvrzení toto stalo se v Lateraně dne 5. května t. r. Za vykonavatele smlouvy schválené a tedy uznané jmenovala bula biskupy Pražského a Olomúckého pro říši Českou, arcibiskupa Ostřihomského a biskupa Vácovského pro říši Uherskou [1]). Jediná výhoda, kterou mír prešpurský přinesl panovníkovi Českému, záležela v tom, že král Uherský uznal dědictví Oldřichovo a že se zřekl knížete Filipa, s nímž mělo se ostatní ujednati na schůzi na Moravě, ke kteréž se měl kromě krále také arcibiskup Salcpurský dostaviti [2]). Uhři vzdali se ho již příměřím ze dne 16. října 1270; ale král Štěpán, jak známo, dané slovo porušil, a chtěl odpůrce svého u Schottwiénu přepadnouti. Tehdáž asi Filip obnovil starý spolek s Uhrami, jakož zajisté měl také nějaké účastenství ve vpádu knížete Jindřicha do Horních Rakous. Že měl velezrádné spojení s Uhrami skrze Viléma z Schärfenberku a Mikuláše z Löwenberku, dokazuje rozhodné vyzvání Přemysla Otakara, aby oba tito páni byli z Uher vypovězeni. Mírem Prešpurským bylo vůbec ustanoveno, aby sběhové byli na vzájem vydáváni — důležité opatření, aby se učinila přítrž tak častým piklům nejmocnějších právě velmožů. Potřebí jen upamatovati se na hrabata z Güssinku, jenž se utekli do Čech s královnou Annou a s uherskými klenoty, které mírem ponechány královně ale ne statky její v Uhrách ležící. Samo sebou se rozumí, že mír platil také o spojencích obou stran. Přehlížejíce jména jejich shledáváme, že v rodě Vitelsbašském byla právě tehdáž velká roztržka. Jeden z bratří Ludvík byl při Otakarovi, druhý Jindřich při Štěpánovi; mělť

---

[1]) Listiny sem se vztahující u Theinera, Hungaria sacra I. 295—304 z regest Řehoře X. Otištěno také v Cod. Dipl. Mor. IV. 75 ssl. Jireček, Cod. iuris Bohem. I. 172 ssl. Fejér, Cod. Dipl. Hung. V. 1. 113—127. Emler, na uv. m. 295 ssl.

[2]) Documenta historiæ Foroiuliensis. Archiv für Kunde österr. Geschichte. Sv. XXII. 389.

sestru jeho Elišku za manželku. Nyní stalo se smíření za tehdejších poměrů říše Německé, jak dále uslyšíme, velice žádoucí. Konečně ustanoveno, aby všecka nedorozumění, která by snad povstala mezi oběma říšemi, vyrovnána byla po dobrém a hranice aby upraveny byly biskupem Olomúckým a arcibiskupem Ostřihomským. Nepatrné spory nechať rozhodují úředníci pohraniční jako na př. při moravské hranici velcí županové Prešpurský a Nitranský a na druhé straně nejvyšší komoří moravský a purkrabí Brněnský, že smlouva o míru bude splněna, zaručili se švakrové Přemysla Otakara markrabata Jindřich Míšeňský a Ota Braniborský a s uherské strany král Sicilský Karel [1]), a kníže Bavorský Jindřich. Smlouvu pak podepsali přední radové a hodnostáři čeští a moravští.

Biskup Bruno měl, jak jsme právě viděli, vynikající účastenství v tomto uzavření míru. Byl asi v neustálém spojení s králem, jelikož se s ním setkáváme teprvé opět v prosinci 1271 v Kroměříži, kdežto Přemysl Otakar celou dobu od měsíce července až do listopadu v Praze ztrávil. Za výpravy uherské Bruno seznámil se osobně s potomním královským notářem, Jindřichem z Isernie, nazvaným tak po svém rodišti v Neapolsku. Tomuto notáři děkujeme důležitou knihu formulářů, jenž o době 1271 do 1278 podává mnohé vysvětlení [2]). Jindřich zřídil v Praze na Vyše-

---

[1]) Štěpána V. syn a nástupce, Ladislav IV. narozen 1262, zasnouben byl s Eliškou, dcerou krále Sicilského, Karla I. z rodu Anjouského.

[2]) Dollinerem uveřejněný Codex epistolaris Primislai Otakari II. je takováto kniha formulářů Jindřicha z Isernie; tam jsou také v úvodu data k jeho životopisu. Jan Voigt rozeznává tohoto Jindřicha od českého protonotáře Heinrica Italica, jehož kniha formulářů uveřejněna byla v Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen. D. XXIX. r. 1863. O obou napsal Dr. Hermenegild Jireček v „Časopise česk. Museum" 1870 pod názvem „Dva Vlachové v Čechách" str. 130—153 článek čtení hodný. Archivář Emler však dokázal v nejnovější době, že se jedná o jediné, tétéž osobě.

hradě zvláštní školu notářskou. Bruno udržoval spojení s mužem tímto, na dobu svou vysoce vzdělaným, který mu byl, nejspíše od vyšehradského probošta Petra, již dříve odporučen a jemuž pak později svěřeno bylo mnohé důležité poselství. Vykonal také cestu do Polska s moravským biskupem, jenž dne 4. prosince 1271 v Kroměříži, jak jsme již poznamenali, potvrdil tržní smlouvu panenskému klášteru Marianské Cele v Brně [1]).

Přemysl Otakar touto dobou vítal dědice trůnu. Dne 27. září 1271 narodil se mu syn, kterému dal jméno Václav [2]). Bohužel, že vychování jeho nemohl dokonati! Nedospělý chlapec dostal se do rukou poručnických, které nestačily na poměry časové. Králem Václavem II. hvězda Čech a Moravy schyluje se k úpadku. Základ k tomu položen bez odporu již koncem roku běžícího. Jak? táže se přítel dějin.

Společnosť lidská podléhá zákonům všeobecného tížení zrovna jako všecka tělesa. Jako tato jeví snahu k zemi dopadnouti, tak i lidstvo tehdejší tíhlo za myšlenkou připojit se k bodu, jenž slul „císařem Německým". Mohlo by se mysleti, že po zkušenosti, k jaké poskytlo příležitosť posledních 15 roků, musí svět dospěti k náhledu, že Evropa může trvati také bez císaře Římsko-německého; neboť panství Richardova a Alfonsova jako by pro Německo ani nebylo. A předce! jakmile se roznesla zpráva, že Richard, raněn jsa mrtvicí 12. prosince 1271 na smrť nemocen leží a že se 2. dubna 1272 se světem rozžehnal, nastalo velké hnutí myslí, aby volbou nového císaře osvědčena byla převaha Německa nad ostatními národy evropskými. Císař Německý je již vodící zásadou středověku a prokázal by dějepisu špatnou službu, kdo by smýšlení takového nechtěl dbáti. Nikdo, ani mohútný a mocný král Český, nesměl

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 86.

[2]) Pulkava ad h. an. Dobner, Monum. III. 234.

se vzdáti této, řekli bychom světodějné pověry. Jaké pak tedy v nejnovější době Přemysl Otakar zaujímal stanovisko naproti králi Richardovi a vůbec k běžné otázce?

Že král Richard byl přítelem a příznivcem Přemysla Otakara, uvedli jsme během svého vypravování. Nabytí Rakous, Štýrska, Korutan, Krajiny a Marky mluví tak hlasitě, že v příčině té nemůže býti žádného nedorozumění. Byla to uprázdněná léna říšská, která král Německý mohl plným právem nazpět požadovati; král mlčel a Přemysl Otakar ujal krásné tyto země beze všeho odporu nejvyšší inštance. Zpráva o smrti Richardově přiměla tedy zajisté dvůr královský v Praze k vážnému uvažování. Bez schválení císaře Německého krásná tato država byla vždy nejistá; trůn byl nyní uprázdněn, kdo pak naň dosedne? Podle výroku státníka a zkušeného biskupa Olomúckého a osvědčeného přítele králova, dá se souditi, že v rozhodujících kruzích panovala nejspíše myšlenka, že by Přemysl Otakar mohl dosáhnouti nejvyšší hodnosti, jenž kyne smrtelníku na této zemi, totiž hodnosti císařské[1]). A arcibiskup Kolínský počal také skutečně koncem roku 1272 k účelu tomu v Praze vyjednávati. Podobá se však, že v Praze nebrali tu věc nikdy do opravdy. Ukazujeme zde k r. 1257. Zjev tento má zajisté svou závažnou příčinu. „Pakli nás všecko neklame, tanul králi na mysli jiný cíl ctižádosti — utvoření státu, jenž co protiva proti tradicím říše Německé spojovati měl země rakouské a české v samostatnou velmoc a jenž měl býti zbudován na zříceninách německé jednoty“ [2]).

Náhled tento vytknutý od novějších dějepisců bude asi správný, jelikož jediný je s to, aby dostatečně vysvětlil zpěčování se Přemysla Otakara přijmouti korunu německou.

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. VI. 365 a 366. „Soli regno Boemiæ imminere videtur in partibus nostris defensio fidei christianæ“ — tehdáž hlavní úkol císaře Římsko-Německého — tak psal biskup Bruno Řehořovi X. Srovn. Dolliner Cod. epistol. pag. 10.

[2]) Slova z Lorenzovy, Deutsche Geschichte I. 307.

Prameny české, v otázce této tedy nejbližší [1]. — Němci z příčin pochopitelných o této věci mlčeli — praví výslovně: že „v měsíci srpnu roku 1272 přibylo do Prahy poselství, v jehož čele stál arcibiskup Kolínský Engelbert, aby králi jménem německých volebních knížat nabídlo uprázdněnou korunu, ale že jí po zralé poradě nepřijal". Zdali poselství mělo plnomocenství nebo zdali přibylo jen k tomu účelu, aby s Přemyslem Otakarem pojednalo o této důležité otázce, aby se informovalo — je jednostejné — o uprázdněné koruně se v Praze každým způsobem jednalo a sice mezi králem a nejzávažnějším německým kurfiřtem, arcibiskupem Kolínským. Kdyby byli Engelbert a přívrženci jeho neměli v té příčině na zřeteli mocného krále Českého, proč pak by byli vážili cestu do Prahy? Moc a vážnosť Přemysla Otakara právě tehdáž v Evropě tak všeobecně se uznávaly, že sám sbor kardinalský byl přesvědčen o povýšení krále na tuto hodnosť [2]. Kdyby byl Přemysl Otakar tuto svou moc, tuto vážnosť položil na váhu, kdoby byl mohl rozhodnutí v jeho prospěch zabrániti? Král toho neučinil; on vyslance bohatě obdaroval a s díky domů je propustil. Tito mlčeli u veřejnosti o výsledku svého poslání, aby se veřejně neprojevilo, že koruna jejich pozbyla vší ceny. A Přemysl Otakar, vštípiv si dobře do paměti slova svého věrného přítele biskupa Brunona, která tento byl psal papeži Řehořovi X.: „že v Němcích si nepřejí mocného císaře" [3],

---

1) Cont. Cosmæ ad an. 1272. U Pertze IX. 189. Že němečtí letopisci úplně mlčí o poselství a jeho výsledku, zvyšuje jen věrohodnosť pokračovatelů Kosmových.

2) Kardinal Šimon píše králi Přemyslu Otakarovi: „Quia speramus, vos ad imperialis faces culminis ascensurum". Dolliner na uv. m. str. 10. Proti náhledu našemu: Schirrmacher, Die Entstehung des Fürstencollegiums. V Berlíně 1874. Str. 11 ssl.

3) „Certe, reverende Domine, si audemus dicere, videtur, quod spirituales quam seculares imperatoris potentiam iam abhorrent". Theiner, Mon. Hung. I. 307.

ostal věren své politice: péčovati o svou domácí moc a rozervané poměry německé samým sobě ponechati. Čím neutěšenější budou poměry tamější, myslil si, tím bezpečněji zdaří se záměr svrchu připomenutý.

Poselství, jak jsme již poznamenali, shledalo se s králem v Praze. Nedlouho před tím král navštivil Vratislav, kde byla, jak se domníváme, umluvena schůze s knížetem Jindřichem. Od války uherské bylo zajisté příliš mnoho věcí, o kterých potřebí bylo se dohodnouti o to tím spíše, že právě v sousedním Slezsku měl se vyřídit spor mezi panovníkem a biskupem Vratislavským Tomášem II., jenž mohl také na Moravu působiti. Jednalo se o desátku, což setkávalo se na Moravě od nepamětných dob s obtížemi, které ani biskup Bruno nedovedl odstraniti. Samo sebou odporučovalo se tedy stejné jednání v této věci a proto asi objevila se potřeba toho, aby oba panovníci osobně se sešli. Při této příležitosti udělil Přemysl Otakar dne 24. list. 1271 svému hlavnímu městu Opavě list osvobozovací, z něhož vysvítá, že tamější měšťané vedli obchod s olovem do Uher a že u městečka Benešova (Bennisch) dolovali na stříbro [1]).

Spravujeme-li se listinami, setkáváme se s králem nejdříve v Praze. Zde setrval s malou přestávkou až do podzimku příštího roku 1272. Tehdejší jeho cesta do Rakous, Štýrska a Korutan mohla jen krátce trvati; neboť kdežto dne 1. ledna 1272 vydal v Št. Hradci listinu pro cisterciácký klášter Botrinjský u Celovce [2]), propůjčil 3. ledna v Praze měšťanům jihlavským právo při řece Lužnici u Starého Tábora (Ústí) zlato rýžovati [3]). K této zimní cestě,

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 85.

[2]) Přepis v Johanneum štýrskohradeckém. Actum et datum in Gretz, Kalend. Januarii 1272. Otacharus etc. confirmat privilegium ducis Friderici II. pro monasterio B. M. V. in Victoria Ord. Cist. v Lubně 1240 26. srp. (Meiller, Babenb. Reg. Str. 163).

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 88. V obou listinách je „Actum et Datum", čemuž potřeba pozornost věnovati.

která se stala nejspíše za příčinou postavení nového arcibiskupa Salcpurského Bedřicha II. z Walchenu, který na stolec ten dosedl po smrti Vladislavově již dne 28. října 1270, pojí se jakousi svatou září obklopená pověsť o ukrutném popravení korutanského velmože, Sigfrida z Marenberku nebo Merenberku. Od Sigfrida a manželky jeho Richardisy v Merenberku založený klášter panenský řádu dominikanského stal se dějištěm romantické, zázračnými barvami přioděné povídky. Tehdejší doba spatřovala ráda zakladatele kláštera ozdobeného ctnostmi světce, a což mohlo míti v očích lidu větší lesk nežli nevinný trpitel, nežli mučedlník! O pověsti této máme dva prameny, básníka Otakara, jenž rýmovanou svou kroniku ukončil roku 1309 a Jana opata Botrinjského. Tento psal své dílo dějepisné, jenž obsahuje dobu od 1211 až do 1343, nejspíše mezi léty 1343 a 1348, tedy skoro současně s prvním. Neuváděje bližší pohnútky, vypravuje opat Botrinjský: „Přemysl Otakar vyřídiv záležitosti, jel údolím Podravským do Štýrska. Jelikož Sigfrid z Merenberku nepřijel mu dosti rychle vstříc, aby jej pozdravil — nemoc mu v tom překážela — král se z toho rozhněval tou měrou, že se jal velmože pronásledovati vydav rozkaz, aby byl za přiměřenou odměnu do Čech dodán. Králův ministerial, Ortolf ze Slovenského Hradce, pozval k tomu účelu Sigfrida k sobě, zatkl jej a odvedl královskému zemskému hejtmanu Oldřichovi z Drholce. Když byl od tohoto přiveden do Čech, byl tam k smrti umučen“ [1]),

[1]) Böhmer, Fontes I. 298. „Morte acerrima formentatus interiit“. Otakarův rýmovaný letopis (Pez, Scriptores rerum Austr. III. 112) vyličuje událosť obvyklým způsobem. Podle něho byl Sigfrid nejprvé mučen, poněvadž prý jej Přemysl Otakar považoval za náčelníka spiknutí, pak byl přivázán za ohon koňský a vláčen městem, konečně přibit na šibenici hlavou dolů a nohama nahoru. A v tomto postavení žil prý Sigfrid noc a příští den! — Srovn. Annal. Colmarien maiores ad an. 1297 (U Pertze XVII. 222), kde se praví, že žid za nohy pověšený žil celých osm dní. — Teprvé když nastala druhá noc, župan

což se mohlo státi, kdyby u vypravování mělo býti vůbec kusa pravdy, jen mezi 6. prosincem 1271 a koncem února 1272. Dne 6. prosince Sigfrid vydal listinu pro kostel v Bamberku a 25. února 1272 darovala „Reickart, vdova Sigfrida z Merenberku“ na spásu duše zemřelého svého chotě klášteru tamějšímu dva lány u Drauburku [1]. Přemysl Otakar sám

na stráži u něho stojící učinil prý palicí konec hroznym mukám nešťastníka. Tedy župan, podle českého pojmu vyšší úředník, byl na stráži u šibenice! Může býti, že za dob básníkových tento výraz jako až podnes znamenal nižšího úředníka, starostu, rychtáře obecního a že Přemysl Otakar tímto jménem nazval hlídače pověšeného. Avšak měl takovýto právo odsouzeného skoliti? Aby trest kanibalský se prodloužil, tož byl předce smysl rozsudku. A pak jak Přemysl Otakar mluví o tomto županu? „Solt ich jn nennen — Ich geb jn wol chennen — Wie er gehaissen wer, — Der den Mernberger — Ertöt mit den Cholbenslag; — Doch ist gut, dass Ichs verdag — Wan er lebt noch leider — Frewd und Eren paider — Werd jm schire mat!“ — (na uv. m. 113). Tak se nepíše o jednoduchém biřiči. A dejme tomu, že by byl král dal velmože na pouhé podezření tak nelidsky mučiti, jak pak se stalo, že vydati dal ihned mrtvolu, aby byla pochována v klášteře Merenberském, který Přemysl Otakar hned po domnělé události potvrdil? Tolik obezřelosti dlužno předce připisovat králi Českému, že nechtěl zúmyslně způsobiti demonstraci proti své vládě v německých zemích, strannictvím beztoho rozervaných, což by se bylo muselo státi, kdyby se byla převezla mrtvola mučedníkova. To všecko uvažuje, vyznává O. Lorenz jemuž se předce nemůže vytýkat strannická láska ke králi Českému, ve své Deutsche Geschichte im 13. und 14. Jahrhundert I. 306, „dass die Sache, was Siegfrid von Merenberg anbelangt, vollkommen dunkel ist und aus den vorliegenden Quellen nicht zu enträthseln“. Ovšem nikoli, jelikož pan z Merenberku stal se hrdinou pověsti klášterní, třeba bylo významné, že jeden z Emebergů v listině vdovy Sigfridovy z 25. února 1272 jmenuje se přítelem zemřelého, a o jednom Emebergovi se tvrdí, že se nalézal mezi těmi, kdo bezbranného krále dne 26. srpna 1278 tak hanebně prokláli. O klášteře Marenberském v kraji Mariborském: Puff, Oesterr. Blätter für Lit. und Kunst von Schmidl, ve Vídni 1847 č. 69, 82 a 106.

[1]) Fontes rer. Aust. I. str. LXIII. a 132. Manželka měla zajisté příležitosť vzpomenouti v listině, která se ještě v originále chová ve Vídni, ohavné smrti svého muže, bylo by to bývalo zcela přirozené; proč pak tak neučinila?

[illegible]ský listinou z 22. dubna 1272 [illegible]

[illegible] do září — 7. září podepsal [illegible] Stadenický [2]) — meškal v Če[illegible] z vděčnosti za výtečné [illegible]nitů v Čechách poddané [illegible] obyčejných poplatků je krá[illegible] 21. ledna vzal biskupství [illegible]: dne 16. března po[illegible]kému kostel v Ostrově; [illegible] v Praze pro Osek listiny [illegible] města neopustil a tam, [illegible] přijal německé volební [illegible] zemskému. Oldřichovi [illegible] dědictví Oldřichova, [illegible] odpůrce Filipa. [illegible] v patriarchatě.

[illegible] a městysů, které [illegible] šlechtickými statkáři [illegible] nejdůležitější dvě [illegible] kathedrální [illegible] převahu a po[illegible] uzavřen již dne [illegible] [4]), ale přes [illegible] porušení potrestáno [illegible] válečnou [5]), [illegible] potom od Filipa,

[1]) [illegible] Geschichte des [illegible] p. [illegible]

[2]) [illegible] Böhmer, Regest. 449 má [illegible] 7. září.

[3]) [illegible] str. 502. Přepis [illegible] Národ. Museum. [illegible]

[4]) [illegible] Archiv für Kunde [illegible] XXII. [illegible]

[5]) [illegible] vyslanci podávají zprávu o uzavření spolku knížeti [illegible] července 1270. Archiv etc. [illegible]

jenž se nazval generalním kapitánem Furlanským. Když však Filip o země bratra svého, jak jsme viděli, navždy přišel, když se ho také král Štěpán vzdal co spojence, odpadli od něho také Cividale a soudruzi jeho a přidali se k Přemyslu Otakarovi, který na znamení panství svého ve Furlansku, ihned podestu tam dosadil. Proti tomuto a tedy i proti vládě královské vzbouřil se přívrženec Filipův, Bedřich z Pinzana, kteréhož byl Filip jmenoval svým zástupcem v hejtmanství Furlanském. Avšak místo aby stranu zřizoval pro Filipa, učinil tak pro sebe a zmocniv se dne 24. února 1272 zradou města dal se zvolit za generálního kapitana a dne 27. února t. r. uzavřel s městem smlouvu v ten smysl, že hodnosť tuto podrží až do příchodu nového patriachy — neboť Filip nebyl od papeže potvrzen [1]). Způsobem tímto snažil se celému podniku vtisknouti ráz klerikální. To mu však nic nespomohlo. Přemysl Otakar musel obnoviti porušenou vážnosť i nařídil svému zemskému hejtmanu Oldřichovi z Drholce, který 22. dubna 1272 jistě meškal v Praze při králi [2]), aby se ozbrojenou mocí zmocnil opět hlavního města. Pomocí strany s Pinzanem nespokojené jal se tento vyjednávati s povstalci, kteří pak mu dne 14. května 1272 brány města otevřeli [3]). Tak se stal král Přemysl Otakar opět pánem Furlanska; Oldřich generalním kapitánem a Jindřich probošt werdský v Korutanech, Otakarovým důvěrníkem, od r. 1273 jeho zástupcem v manských záležitostech [4]); neboť na jiném místě jsme již poznamenali, že byl Přemysl Otakar manem kostela Voglejského, poněvadž co kníže Štýrský byl číšníkem patriarchatu a poněvadž

[1]) Documenta hist. Foroiul. Archiv 389 a 390.

[2]) Listina králova z 22. dubna pro Merenberg. Přepis v štýrsko-hrad. Johanneum. Emler, Regest. p. 311 ad h. an.

[3]) Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen XXII. 391. Annales Foroiulien ad an. 1272. U Pertze XIX. 198 ssl.

[4]) Emler, Reg. p. 336. Listina z 1. srpna 1273.

v prosinci 1270 dal si od knížete Filipa co zvoleného patriarchy Voglejského uděliti v léno voglejská panství: Tiffen, Trebno (Treffen), Klemann a Slovenský Hradec. Odtud až do léta 1274 považováno Furlansko za zemi nově nabytou. Filip usmířil se ihned s Přemyslem Otakarem a nazýval se stále vikářem knížectví Korutanského [1]).

Krátce před příchodem německých vyslanců do Prahy došla zpráva o smrti krále Uherského Štěpána V. Souhlasně klade se úmrtí toto na den 1. srpna 1272. Pakli Uhry za něho a za vlády otce jeho rozervány byly stranami, po smrti Štěpánově bylo ještě hůře. Štěpán zůstavil kromě čtyř dcer ještě dva syny, sotva desítiletého nástupce, kterého královna matka, Kumanka Eliška a přívrženci její, majíce v čele bána Slavonského Jachima Pektáriho, který již za Štěpána mnoho platil, ihned co Ladislava IV. dali korunovati, a pak kněžice Ondřeje. Jelikož Ladislav zasnouben byl ještě za živobytí otce svého s Isabelou z Anjou, dcerou Karla Sicilského, a tato u své tchýně žila, král Sicilský ovšem ve svém vlastním prospěchu podporoval stranu Ladislavovu a hleděl pro zetě svého získati také papeže. A papež Řehoř X. byl skutečně ochoten ujmouti se vřele mladého panovníka. Přízeň svou k říši Uherské papež osvědčil hned po svém posvěcení tím, že na návrh Přemysla Otakara potvrdil mír prešpurský a k provedení jeho, jak nám známo, ustanovil zvláštní exekutory [2]). Nyní na kvap napomenul krále Přemysla Otakara, aby „z ohledu na krále Sicilského a na papeže, kteří mu oba mohou býti užitečnými," nového panovníka Uherského uznal a chránil [3]). Řehořovi zajisté donešena byla zpráva, že s nástupnictvím na trůně nepanuje všeobecná spokojenosť a že se uchází o trůn čekanec, který by se Ladislavovi mohl státi nebez-

[1]) Listinové doklady k tomu v Tanglově, Handbuch der Geschichte des Herzogthums Kärnthen IV. d., sv. 1. str. 119 a 124.
[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 90 ssl.
[3]) Tamtéž 93.

pečným. Uchazečem tímto je bratr České královny, Bela Rostislavic, vnuk krále téhož jména z jeho dcery Anny [1]). Zdali přívrženci jeho, k nimž náležela šlechta západních žup uherských, měli spojení s uherskými uprchlíky při dvoře pražském [2]), — jeden z nich Jindřich z Güssinku vzal si dokonce dceru Smila z Lichtenburku za manželku [3]) — dá se sice tušiti, jelikož náhle hledají na blízku královny při dvoře pražském nejvyšší pokladník Jiljí z Budaméru a bratr jeho ochrany, kteréž se jim také dostalo proti ustanovení míru prešpurského, jímž se zakazovalo uprchlíkům útočiště popřávati [4]). Strany se seřaďují: bán Jáchim na jedné a Bela z Máčvy na druhé straně. Papež Řehoř X. neopomenul napomínati co nejdůtklivěji, „aby při dvoře mladého krále ponechány byly jen osoby, které by byly oddány církvi a v tomto konkretním případě, které by byly oddány králi Sicilskému [5]). Avšak právě proti těmto směřovala oposice. V Uhrách chtěli míti vládu čistě národní, tedy ani ruskou, k níž náležel Bela po svém otci, ani římskou.

Jak dalece již koncem roku 1272 byli v Praze odhodláni panující stranu maďarskou svrhnouti, a jak byl tedy každý vítán, kdo s náhledem tímto souhlasil, možno čísti mezi řádky důležité oné relace, kterou biskup Bruno zaslal papeži k poučení ke konci roku 1273. Řehoř X. pojal totiž hned po nastoupení trůnu myšlenku, svolati co možno nejdříve všeobecný koncil, jenž měl dostati za úkol kromě

---

[1]) Viz d. V. str 348 a str. 44. t. díla..

[2]) Fejér, Cod. Hung. V. 1. 235. „Henricus Banus, filius Henrici, deserta patria et proditis castris nostris se per infidelitatem ad regem transtulisset prænotatum (Otacarum)." Ad annum 1270.

[3]) Hermannus Altahen ad an. 1272. U Pertze XVII. 407, pak u Böhmera, Fontes II. 522.

[4]) Cont. Vindobonen ad an. 1272. U Pertze IX. 704.

[5]) Fejér, Cod. Dipl. Hung. V. 2. str. 61. Theiner, Hungar. sacra I. 304 ssl.

obvyklé nápravy církve unii s Řeky a pak dobytí Svaté země, kterou byl papež seznal co legát z vlastní zkušenosti. Koncil svolán byl bulou v Lateraně dne 1. dubna 1272 do města Lyonu v jižní Francii a měl býti dne 1. května 1274 slavnostně zahájen [1]). Biskupové a preláti měli se dostavit připraveni a k účelu tomu měli zaslati písemné zprávy o stavu svých diécesí a kostelů. Na vyzvání toto sepsal také biskup Bruno podobnou relaci, jenž se až posud v Římě v originale zachovala [2]). Podává hojnosť světla o postavení Přemysla Otakara k Uhrám po dosednutí Ladislava na trůn. „Od království Uherského", praví Bruno v této pamětihodné listině, „kroží křesťanstvu veliká nebezpečenství, neboť přede vším vládnou tam Kumani, jenž jsou nejen cizímu, nýbrž také vlastnímu domácímu obyvatelstvu maďarskému nebezpečnými nepřáteli, neboť vraždíce polapené děti a starce, jinochy a dívky přeměňují na Kumany; tím zmenšují počet Maďarů a kmen svůj rozmnožují". Ladislav má, jak známo, příjmí Kuman pro lásku svou ke Kumanům po matce své zděděnou. „Dále", pokračuje Bruno, „v Uhrách chovají se a ošetřují všelijací kacíři a odštěpenci, jenž co zběhové se dostavují. Královna sama je Kumanka a nejbližší její příbuzní jsou nebo byli ještě nedávno pohany. Dcera její Anna provdána je za odpovědného nepřítele církve a dvě princezny za odštěpenecké Rusy" [3]). Výklady tyto měly patrně za účel umenšit zálibu papežovu v novém králi a tak vlastnímu pánu, panovníkovi Českému, upravit cestu, jakou chtěl proti Kumanovi nastoupiti. Přemysl Otakar dal ne bez určitého plánu ještě během roku 1272 zásobit hojně

---

[1]) Bullarium Taurinen. Tom. IV. 13 ssl.

[2]) Theiner, Hungar. sacra I. 306—310 podle orig. dto. XVII. Kal. Januarii.

[3]) Mladší sestra Ladislavova Anna provdána byla za Byzantského císaře Andronika, teta jeho Konstantina za Lva Ruského a Anna za Rastislava z Mačvy; třetí Sabina měla za manžele knížete Haličského.

potravinami [1]) pohraničnou tvrz prešpurskou, kterou mu byl vydal velitel její, zběh Jiljí [2]).

Avšak jako se pravidelně přihází mezi vystěhovalci politickými, vypukly i mezi uherskými zběhy spory, tak že Jindřich z Güssinku navrátil se do Uher. Zde holdoval králi a nabídl služby své banovi. Jelikož byl důkladně zpraven o záměrech Přemysla Otakara a ostatních uprchlíků, udal kněžice Belu za střediště spiknutí proti Ladislavovi a vyčíhal příležitosť, při níž došlo ke sporu a konečně k nerovnému boji, v němž byl Bela usmrcen a tělo jeho dokonce rozsekáno a zneuctěno. Jak málo brala si dvorní strana vraždu tu k srdci, dokazuje vyznamenání, jakého se vrahovi dostalo. Příštího roku objevuje se Jindřich co ban Slavonský [3]). Ale tím bolestněji dotkla se vražda švakra Belova, krále Přemysla Otakara. Vypraveno bylo k němu ovšem poselství s všelikými omluvami, ale jelikož brzy na to dostalo se také zběhu Jiljímu přátelského přijetí při dvoře královny, a dobře zásobené město Prešpurk k němu se přidalo [4]), Přemysl Otakar mohl se již otevřeně přiznati biskupu Brunonovi, že válka s Uhrami stala se nezbytnou [5]). Jeť přirozeno, že král ručiteli míru se Štěpánem předešlého roku uzavřeného oznámil, že nepřátelství opět započne, aby odvrátil od sebe výčitku věrolomnosti. „Béřeme Boha za svědka“, píše Přemysl Otakar, „že bychom rádi žili

---

[1]) Cont. Vindobonen ad an. 1272. U Pertze IX. 704.

[2]) Fejér, Cod. Ung. V. I. 236. „Aegidius, magister tavernicorum, comes Posoniensis“.

[3]) V jedné listině krále Ladislava pro hraběte Šomoďské župy Mojžíše z r. 1273 „Henricus, Banus totius Slavoniæ“. Fejér, V. 2. 85—88 a t. d. Avšak vedle něho objevuje se také Mathäus, Banus totius Sclavoniæ. Důležitou pro Jindřicha jeví se býti listina z 20. května 1273. Fejér, na uv. m. 97 a 98.

[4]) Cont. Vindobonen ad an. 1273. U Pertze IX. 704. V odměnu za to obdržel hrabě Jiljí od Ladislava banat Machovský. Szalai. Ung. Geschichte II. 110.

[5]) Dolliner, Cod. pag. 8. Fejér, Cod. Hung. V. 2. 68.

v míru s Uhrami, ale nepřetržité povstání lidu nutí nás k válce. Jen skvělé vítězství, které si ostatně také král musí přáti, může usmířit mysli vysoce pobouřené".

Pohříchu, že list tento je bez datum, jinak bychom zvěděli, kde a kterého dne král zpravil biskupa Brunona o válce již uzavřené. Podobá se, že biskup Bruno r. 1272 Moravy neopustil. Podle nečetných listin, které máme z této doby a které se týkají oblíbeného jeho zaměstnání, zřizování biskupských lén, jako na př. u Kelče, kde byl založen hrad nyní v zříceninách ležící a u Staré Bělé [1], meškal v Olomúci. Jen když král Přemysl Otakar přijel v říjnu do Brna a tam 29. října udělil měšťanům uhersko-brodským městská práva hlubčická, a kromě toho také právo skladné [2], biskup dostavil se také do Brna a nařídil listinou tam podepsanou všem děkanům své diécese, aby bez překážky dovolovali minoritům almužny sbírati, kázati, zpovídati a pochovávati mrtvé v jich kostelích, jak ustanovují papežské privileje, jmenovitě v podhradích, kde je větší zámožnosť [3]. Je to zlatá doba řádu minoritského. Bratří užívá se často k misím a v jich rukou spočíval prováděný tehdáž podnik spojiti církev východní se západní. Papež Řehoř byl jich zjevným přítelem a tedy také velice církevně smýšlející biskup Bruno, který teprvé před několika měsíci doznal přízně papežovy tím, že bulou z Civita Vecchie 29. ledna 1272 došlo potvrzení dalekosáhlých ustanovení, která byl Bruno závětí svou v Olomúci 29. listopadu 1267 učinil [4]. Zemský hejtman v Korutanech Oldřich z Drholce jeví se zde v Brně mezi svědky, ale není zde více dlouholetého průvodčí králova, moravského komoří a purkrabí na Veveří Hartleba z Mysli-

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 94. 95.

[2]) Tamtéž. 100.

[3]) Tamtéž VII. 771.

[4]) Cod. Dipl. Mor. IV. 90 uvádí se omylem olomúcká listina z 1207 co od papeže tehdáž potvrzená. Tato není s Brunonem v pražádném spojení, ale Cod. Dipl. Mor. III. 402.

bořic. Připomenuli jsme tohoto v zemi tak často jmenovaného muže, když se jednalo o uherské válce r. 1271. Podle závěti jeho sepsané přímo před výpravou mohli jsme souditi o jeho šlechetné povaze. Z války se vrátil, ale nepřežil první polovice r. 1273. Jméno jeho čteme posledně na listině biskupa Brunona Brixenského z 5. února 1273. Od r. 1261 zastával vysokou hodnosť moravského komoří a purkrabí na Veveří. Jedna jeho sestra Dymut byla jeptiškou v Oslavanech, bratří jeho Bolibor, Černín z Popovic, Břetislav a Ekart z Myslic vyskytují se často co svědci na moravských listinách, důkaz to, že byli v zemi vysoce váženi. Potomci Hartlebovi drželi Myslibořice až do XIV. století a také se podle nich nazývali. Zdali náleželi k rodu pánů z Drahotouše, nedá se dokázati; i letopisy Přemysla Otakara neopomenuly zaznamenat smrť Hartlebovu a dodati o něm, že byl jedním z nejmocnějších mužů své země [1]. Jak by byl král tentokráte potřeboval jeho dobrou radu a zajisté také jeho páži! Podobá se, jak jsme právě viděli z jeho závěti [2], že v každé výpravě velel značnému oddělení dobře ozbrojených jízdných manů; neboť Kumani zajížděli skoro každého roku, také tentokráte ještě v zimě z 1272 na 1273 přes hranice a zemím sousedním jmenovitě Moravě bylo opět velice trpěti [3].

Válka s Uhrami vyžadovala, aby panovník přítomen byl při východní hranici své říše. Přemysl Otakar odebral se

---

[1]) Heinrici de Heimburg Annales Otakari. U Pertze XVII. 715 ad an. 1272. „Hartlibus potens camerarius Moraviæ obiit". Emler, Reg. p. 329 č. 814 uvádějí připomenutou listinu.

[2]) „Omnibus servientibus meis, quibus equos vel arma aut argentum dedi ordino, ut nullus amicorum meorum eos debeat perturbare, et si uxori meae servire noluerint, recedendi, quocunque velint, habeant plenam libertatem." Tak zní ustanovení závěti z r. 1271. Cod. Dipl. Mor. IV. 87.

[3]) Cont. Claustroneob. ad an. 1272. U Pertze IX. 744. Annal. Otakari ad an. 1272. U Pertze XVII. 715.

tedy do Vídně, jak svědčí listina pro biskupství Frysinské dne 5. února 1273 tam vydaná [1]). Odtud rozkázáno Oldřichovi z Drholce, aby s vojskem z vnitrorakouských zemí co možno nejspěšněji do pole vytrhl a hranic tak dlouho hájil, až by král s hlavním vojskem přitáhl a útok podniknouti mohl. Neboť Uhři již ve větších nebo menších houfech zabíhali do Rakous, Štýrska a Moravy působíce tam divokým svým pustošením nezměrné škody. Dvakráte prodlením jednoho měsíce pronikli údolím Dravským až do Korutan a kam jen noha jejich kročila, země v poušť se proměnila. Poněvadž vojsko královské ještě nepřitáhlo, šlechta rakouská utvořila ozbrojený spolek, asi tisíc hlav silný a postoupíc zmužile k Rabu města dobyla [2]), a odvedla do zajetí do Rakous velitele tamějšího, biskupa Pětikostelského. Příklad Rakušanů následován na Moravě. Také šlechta moravská spolčila se ještě před příchodem královým, spojila se se šlechtou rakouskou a udeřila počtem asi 2000 mužů ještě v měsíci květnu, ačkoliv hrad Prešpurský byl od Jiljího silně obsazen, na tvrze Sv. Jiří a Nitru. Biskup a kanovníci nitranští spasili se šťastně útěkem; větší část obyvatelstva utekla se však, jak bylo tehdáž vůbec obyčejem, do kostela příkopy a náspy ohraženého bráníc se udatně, až Moravané s Rakušany spojení dvéře vyrazili, v rozkacenosti své asi 200 obhájců na kusy rozsekali a pak město spálili. S hojnou kořistí vrátili se pak ihned do svého domova [3]). A za tohoto lomozu válečného, jenž tvořil předce jen úvod k nastávající válce uherské, měli premonstrati kláštera Hradišťského ještě čas a chuť pomýšleti na zdělání svých rozsáhlých lesů, jenž se rozkládaly v kraji Olomúckém na blízku nynější značné

---

[1]) Böhmer, Otak. Reg. 449.

[2]) Při obléhání Rábu hrabě Sarus Demeter tak se vyznamenal, že mu král Ladislav daroval 1279 v odměnu statek Kurtus. Wenzel, Monumenta Hung. hist. IX. 181.

[3]) Cont. Vindobonen ad an. 1273. U Pertze IX. 704.

farní vsi Dolního Štěpánova. Opat Budiš a konvent jeho darovaly totiž richtáři a synům jeho v nedávno před tím založeném Stepfansdorfu les 50 lánů rozsáhlý k rozšíření malé osady, jenž byla pak podle práva unčovského zřízena a co český „Štěpánov“ po uplynulé lhůtě zapravovati měla jak opatství tak biskupům Olomúckým roční poplatek plodinami a penězi [1]). Tak osvědčila se vnitřní životní síla klášterů. Kdežto šlechta moravská meč brousila, kopí a šípy ostřila, aby napadla odvážného nepřítele, klášterníci kuli rádlo a motyku, aby utvořili dílo, kteréž dlouho přetrvalo válku uherskou a její následky!

Zatím snažil se Přemysl Otakar krýti si záda pevným spolkem s Bavory. Již mírem Prešpurským 1271 stalo se jakési smíření s Jindřichem Bavorským, jehož bratr Ludvík již před první válkou uherskou držel s Přemyslem Otakarem; avšak teprvé na jaře, když král v březnu a dubnu prodléval v Praze [2]), sešli se oba knížata po dlouhém vyjednávání, které vedl hlavně Lev biskup Řezenský, podepsali spolek na výboj a odboj a spor, jenž se vlekl od r. 1257, rozhodli, „aby tak navždy odstranili příčinu neshod,“ v ten způsob, že král Přemysl Otakar vzdal se ve prospěch knížete Jindřicha hrabství Luku a Deckendorfu a hradů Schärdingu, Flossu, a Parksteinu, kdežto Jindřich zaručil králi držení Chebu, Sušice, Gräfensteinu, Ehrensbrunnu a hradu Riedu [3]). „Tím dosáhl král Český, že v jižních Němcích nebylo mocnosti, která by mu mohla býti nebezpečnou. Byl to skutečně jeden

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 104.

[2]) Přemysl Otakar podepsal listiny v Praze dne 19. dubna pro kostel rouchovanský v kraji Znojemském (Cod. Dipl, Mor. IV. 102), pro město Most dne 26. března (Pelzel, Urkundenbuch I. 356) a 20. dubna pro klášter Marienthalský. Cod. Dipl. Mor. 171. 772.

[3]) Kniha formulářů Jindřicha Italica. Archiv XXIX. 71. Jireček, Codex iuris boh. I. 182. Cod. Dipl. Mor. VII. 963. (Kniha formulářů z Kolmaru). Böhmer, Wittelsbach. Regest. str. 81. a Böhmer, Fontes II. 527.

z největších jeho výsledků, že muž, který mu ve spolku s Uhrami a jinými mocnostmi po 20 let odporoval, nyní konečně k alianci s ním byl donucen“ [1]).

Nyní byl čas, aby se vytrhlo do pole; nebyloť se obávati žádného nepřítele. I knížete Krakovského Boleslava získal král, když se s ním sešel v Opavě. Uzavřelť s ním trvalý spolek [2]). V Znojmě měl král ještě v druhé polovici měsíce června poradu s biskupem Brunonem [3]), který chtěje rozmnožiti bojovníky královské neustával statky zakupovati a je co léna církve olomúcké zřizovati. I olomúčtí měšťané stali se many biskupskými [4]). Počátkem července navštívil Přemysl Otakar ještě Brno [5]), a vydal se odtud do tábora u Prešpurku, kde již 17. července listiny vydával [6]). Avšak vlastní jeho operační vojsko soutředilo se teprvé okolo 25. července v rovině u Lavy, kdežto již Uhři jako obyčejně bez překážky zabíhali do pohraničných osad rakouských a moravských plenîce je a obyvatelstvo, které jim padlo do ruky, co zajatce do vnitra své země odvádějíce. Německý přední voj pod Oldřichem z Drholce opíral se sice takovým nájezdům, ale nemohl odolati mocnému návalu nepřátel, jichž bylo na 30.000 jezdců pod hrabětem Jindřichem z Güssinku. Když pak Oldřich v boji zahynul [7]), podařilo se Uhrům proniknouti

---

[1]) Lorenz, Deutsche Geschichte I. 335.

[2]) Annal. Polon. ad an. 1273. U Pertze XIX. 638.

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 105. Biskup Bruno obnovuje 19. června 1273 ve Znojmě klášteru Lúckému privilej Olomúckého biskupa Roberta z r. 1220 a 17. června vydal tam král listinu pro klášter Ardaggský při Dunaji pod Enží. Fries, Geschichte des Ardagger Stiftes. Archiv der k. Akademie. D. 46, str. 482.

[4]) Cod. Dipl. Mor. IV. 103.

[5]) Tamtéž 106. z Brna 4. července. Pokuty poddaných kláštera Žďárského připadly jmenovanému klášteru.

[6]) Urkundenbuch des Landes ob der Enns III. 397 dto. in castris apud Posonium 17. července 1273.

[7]) Oldřich z Drholce z rodu Kouniců náleží bez odporu k nejznamenitějším mužům doby Otakarovy. Když ve Furlansku zvěděli

až k opevněnému táboru královu při řece Dyji a zde jej po dva dni znepokojovati. Sotva však cítil se býti král přibytím vojska z nových svých zemí dosti silným, aby výbojně mohl postoupiti, stav věcí ihned se změnil. Útočníci jsouce nyní sami napadáni, prchali, aby nebyli potřeni, přes Moravu a Váh, při jejichž březích Přemysl Otakar ještě v srpnu stany své rozbil. Král maje při sobě 60.000 bojovníků byl by rád svedl rozhodnou bitvu, ale jelikož se jí Uhři neustále vyhýbali, král jal se obléháním tvrzí za zády a v bocích postavení svého pojišťovati sobě území již obsazené a dobyl znenáhla Prešpurku a Sv. Jiří, převedl vojsko své u Rötensteinu po dřevěném mostě přes Dunaj a zmocnil se na pravém břehu všech míst, která ležela mezi řekou Litavou a Rabou. Město Rab samo, jak nám známo, nalézalo se již v jeho rukou. A zde podle obyčeje tehdejšího pasoval na rytíře jinochy, kteří se za výpravy vyznamenali odvahou, udatností a válečnými ctnostmi. Praví se, že takového vyznamenání dostalo se 60 jinochům. V čele jich byl syn jeho Mikuláš.

Takovouto okázalou slavností končívala se šťastná výprava. Musí se tedy právem za to míti, že Přemysl Otakar v září považoval uherskou válku za ukončenou. Dne 27. září král Ladislav uděloval již odměny za vynikající služby v této válce[1]). Co vídeňský dobře zpravený letopis ještě dále vypravuje, že podniknut ještě útok na Šoproň a že město toto bylo dobyto, že podniknuta výprava k jezeru Neziderskému, a že konečně pobořeny malé tvrze Děvín,

---

o jeho smrti, kapitola Voglejská zaslala psaní králi Přemyslu Otakarovi, v němž po dlouhém úvodu o osudu, jemuž nikdo nemůže uniknouti a který také jej (Oldřicha), „který tolika a velikým mužům byl užitečný“, tak nenadále zachvátil, na konci čteme slova: že Oldřich církvi Voglejské k její velkému præjudicium a škodě statky a desátky odňal a sobě přisvojil. Chmel, Österr. Geschichtsforscher II. seš. 3 str. 400—404.

[1]) Wenzel, Monumenta Hungar. hist. Diplom. IX. 19.

Prodenstorf, Burgbach a St. Margarethen, to bylo spíše dobrou nežli skutečnou akcí. Bylo to opatření, které Přemysl Otakar musel učiniti, aby výboje své zabezpečil. Výprava trvala asi 9 neděl [1]). Dne 3. října Přemysl Otakar prodléval ještě v táboře u Šoproně a okolo polovice toho měsíce vraceje se do Čech zavítal do Kremže [2]). Když odtáhl, válka skutečně přestala, jak se podobá, bez uzavření míru [3]); neboť počalo se zdlouhavé vyjednávání s dvorem uherským, které by se bylo asi sotva dělo, kdyby byl Přemysl Otakar uzavření míru nehodlal protáhnouti. Spokojiti se s nejnovějším výbojem bylo by zneuznati výhod přesily; neboť o tom nemůže býti pochybnosti, že mocná říše Arpadovců doznala králem Přemyslem Otakarem pokoření, jakého se jí od počátku německého císařství od západních zemí nedostalo. Přemysl Otakar dokázal opět touto výpravou jako již tolikráte, že se vyzná a že rozumí řemeslu válečnému lépe, nežli kterýkoli jiný vojevůdce doby jeho [4]). A válka šťastně vedená předce tak nenadále přerušena! Zdaliž neúčinkovaly v té příčině změny, které se zatím zběhly v Německu?

Známo je, že král Richard zemřel dne 2. dubna 1272. Zdali tím soku jeho králi Alfonsovi vzešla nějaká výhoda, nechceme rozhodnouti; zdá se, že se tak nestalo, zvláště že papež Řehoř X. nehodlal se krále ujmouti. Alfons ovšem požádal stolici apoštolskou za pomazání a korunování na císaře Římského; ale odpovědí byl ten požadavek co na prosto neoprávněný přímo zamítnut [5]). Řehoř, jemuž pole-

[1]) Nejvydatnějším pramenem o uherské válce r. 1273: Cont. Vindobonen ad h. ann. a Cont. Claustroneoburgen sexta. U Pertze IX. 704, 705 a 744. Potvrzenoť uherskými diplomy Wenzel, Mon. Hung. hist. Dipl. IX. 19, 33 a 40.

[2]) Böhmer, Kaiserregest. Str. 450 a 451.

[3]) Listina dto. in Ungaricali Broda VII. Kalend. Novemb. 1273. Cod. Dipl. Mor. V. 255 nedá se dějepisně vřaditi; je zajisté podvržena.

[4]) Srovnej O. Lorenz, Deutsche Geschichte I. 342 a 343.

[5]) Dudík, Iter. Rom. I. 27. Theiner, Cod. Dipl. dominii temp. I. 175 a Raynald Annal. eccl. ad an. 1272. pag. 197.

pšení rozervaných poměrů v říši již ve vlastním zájmu — křížácká výprava, uklizení roztržky řecké, všeobecný koncil — upřímně leželo na srdci, nepřál si slabého Alfonsa, chtěl míti císařem Německým muže, jemuž by se knížata němečtí pokořili, a jenž by měl vůli a moc záměry papežovy podporovati. A takového muže shledával v Rudolfovi hraběti z Habsburku (Habichtsburku) a Kiburku, lantkraběti Elsaském. Tak se nazýval nový okolo 29. září 1273 ve Frankfurtě zvolený král Německý. Ještě půl druhého roku byly spory o způsobu volby a o právě volebním; a předce se musely přede vším tyto otázky urovnati, aby konečně říše přišla do pořádku. Dohodnutí stalo se v ten smysl, aby nová volba krále předsevzata byla podle zásad, které obsaženy jsou v řádě Saském a které uznány byly bulou Urbana VI. z Civita Vecchie 31. srpna 1263 [1]). Jinými slovy: volba svěřena sedmi kurfiřtům [2]). Ale jelikož Bavory byly rozděleny, požadovali oba knížata Ludvík co falckrabě při Rýně a Jindřich co kníže Bavorský volební právo, čehož však knížata němečtí nechtěli připustiti. Kníže Jindřich obrátil se tedy k papeži, aby pomocí jeho dostal se do sboru volebního, ale nejspíše z ohledu na ustanovený počet sedmi kurfiřtů neobržel odpovědi. Tím bylo zároveň osvědčeno, že papež považuje falckraběte za voliče, což dlužno připisovati hlavně řiditeli veškerého hnutí, arcibiskupu Mohućskému, Wernerovi nebo Wernherovi z Eppensteinu. Werner nejen uzavřel dne 16. ledna 1273 s falckrabětem trvalý spolek, nýbrž způsobil také u Řehoře X., že bulou ze dne 3. května t. r. zrušeny

---

[1]) Schirrmacher, Die Entstehung des Kurfürsten-Collegiums. V Berlíně 1874 str. 76 ssl.

[2]) Lorenz, die siebente Kurstimme bei Rudolf's I. Königswahl. Sitzungsberichte der hist. phil. Klasse der kais. Akad. ve Vídni d. XVII. str. 175—216. W. Willmann, die Reorganisation des Kurfürsten-Collegiums. V Berlíně 1873. Annales Placentini Gibellini ad an. 1273. U Pertze XVIII. 558.

byly exkomunikace a interdikt, které z posledních dob Staufů, jež Ludvík podporoval [1]), tížily falckraběte a zemi jeho; což se objevilo býti nutným při záměrech, jenž se dostaly na světlo dne 1. září v Mohuči a dne 11. září 1273 v Bopardě. V Mohuči dohodli se arcibiskup s falckrabětem Ludvíkem při Rýně a přísahou stvrdili, že při nejbližší volbě krále zároveň s arcibiskupy Trevírským a Kolínským se zasadí, aby byl Ludvík zvolen. Kdyby však nebylo lze toho dosáhnouti, měl Ludvík s duchovními kurfiřty voliti Sigfrida hraběte z Anhaltu nebo Rudolfa hraběte z Habsburku. Kdyby však ani o těchto nestalo se usjednocení, pak se měly hlasy dáti tomu, kdo by měl většinu. A v Bopardě potvrdil Engelbert, arcibiskup Kolínský, smlouvu s arcibiskupy Mohučským a Trevírským a s falckrabětem Ludvíkem uzavřenou, „kdyby tři z nich shodli se o osobě Římského krále, že čtvrtý má se k nim přidati“ [2]). Vidíme, kterak tři duchovní kurfiřti s Bavory hleděli si pojistit při volbě většinu proti třem světským kurfiřtům: Sasku, Braniborsku a Čechám; nesmí se však zapomenouti, že v těchto usneseních volící knížata podporováni byli městy porýnskými, kteráž v Mohuči dne 5. února 1273 co nejslavněji prohlásila, že krále, který by byl zvolen jen od jedné strany ani do měst svých nepřijmou, ani jinak podporovati nebudou. Byl to nátlak na kurfiřty, kterému nemohli nerozuměti [3]).

Nápadno je, kterak politika papežská najednou odbočuje od krále Přemysla Otakara. V Čechách nalézala odedávna vydatného přítele a také se za to vděčnou osvědčovala. A nyní při nejdůležitější otázce opouští dráhu, po níž tak dlouho a můžeme říci s výsledkem kráčela. Zdaliž tím není

---

[1]) Ludvík provázel mladého Konradina až do Verony. Viz str. 34 toh. díla.

[2]) Doklady v Böhmerových Kaiserregest., Reichssachen ad an. 1273. Str. 359. Schirrmacher, na uv. m. 107 ssl.

[3]) Pertz, Legg. II. 382 a 383.

vinno zpěčování Přemysla Otakara z měsíce srpna 1272, přijmouti korunu císařskou? Od dvojité volby v Němcích tedy od 1256 byl král Český bez odporu představitelem tehdejší vysoké politiky; úloha tato asi se mu líbila a aby ji mohl hráti dále, musel hleděť, aby na jevišti nevystoupil žádný herec, který by s ním závodil. To však nehodilo se více záměrům Řehoře X. a duchovních knížat říšských, kterým seslabení císařské moci v posledních desitiletích dostatečně ukázalo, že císařství, nejpevnější podpora církve, musí se opět sesíliti [1]. K tomu Řehoř X. potřeboval Německa, aby, jak se odhodlal, mohl dobýti Svaté země, a k tomu účelu měla v svaté Římské říši Německého národu obnovena býti politická jednota, kteráž se ve prospěch Čech tak dlouho postrádala. Jen tak si vysvětlujeme, že právě nejmocnější z kurfiřtů, král Český, měl býti vyloučen z vyjednávání, které Werner řídil. Kurfiřt Braniborský přidal se vřele k straně Rudolfově a tak měl býti patrně Přemysl Otakar překvapen dokonanou událostí. A to všechno stalo se, co král Přemysl Otakar meškal v táboře proti Uhrům! O volebním místě Frankfurtě a o volebním dni okolo 29. září byl ovšem zpraven, neboť vypravil tam splnomocněnce svého Bertolda, biskupa Bamberského, ale neměl známosti o předběžném vyjednávání, při němž bylo rozhodnuto, „že hlasy obou knížecích bratří Bavorských, Ludvíka a Jindřicha, mají platit na základě knížectví každý o sobě za jeden zvláštní mezi sedmi. Tím byl napřed vyloučen hlas český a králi Českému poskytnuta skutečně příčina k odporu a k popírání volby. Ale jak věci se měly, kurfiřti vyloučivše Čechy z předběžného vyjednávání dosáhli tím, že byli jisti souhlasem Jindřicha Bavorského k dalším svým usnešením, kdežto se vyhnuli odporu splnomocněnce Otakarova v samém sboru kurfiřtském“ [2]).

---

[1]) Chmel, Habsburgische Excurse, Sitzungsberichte der kais. Akad. D. XI. 201 a 202.

[2]) Vyňato z O. Lorenze, Deutsche Geschichte I. 428 a 429.

V zemích Přemysla Otakara, jmenovitě v Čechách, kladli, jak se podobá, malou váhu na to, co se v Němcích dělo, jelikož by byli jinak letopisci pražští předce o tom zprávu podali. A tak odbývají důležitou tuto událosť několika slovy a k tomu ještě nesprávným datováním: „Roku 1272 dne 26. listopadu“, praví, „zvolen byl Rudolf císařem“ [1]; ačkoliv je dokázanou věcí, že kurfiřti sešli se v září 1273 ve Frankfurtě a tam v den volební dne 29. nehlasovali po řadě, nýbrž shodli se o falckraběti Ludvíkovi, který Rudolfa z Habsburku za nového krále vyhlásil [2]. Letopisy Přemysla Otakara zamlčujíce naprosto tuto událosť, počínají hned r. 1276. Ano i letopisci rakouských zemí, slušících tehdáž pod panství Přemysla Otakara, zmiňují se jen mimochodem o volbě Rudolfa z Habsburku, tak že se zdá, jako by chtěli nebo byli museli zúmyslně zamlčeti, co se krále a strany jeho nepříjemně dotýkalo. A že volba Rudolfa byla pro něj nejvýše trapna, prozrazuje letopisec kláštera Světelského v Rakousích, prozrazují to vlastní slova Přemysla Otakara k Řehořovi X. z listopadu 1273 a svědčí o tom další dějiny krále Českého [3].

Za protestu českých vyslanců byla prohlášena volba nového krále Německého, jenž korunován v Cáchách dne

---

[1]) A. D. 1272 6. Kal. Decembr. Rudolfus electus est in imperatorem. Cont. Cosmæ. U Pertze IX. 180.

[2]) Heinrici Hamburgen Annales ad an. 1273. U Pertze XVII. 715. Další prameny u Lorenze, die siebente Kurstimme str. 203 ssl. Důležity jsou v této příčině listy Rudolfa a arcibiskupa Kolínského Engelberta k Řehořovi X. U Pertze Legg. II. 383 a 393. Poslední list podstatně rozdílný od Bodemannova, Cod. epist. Rudolfi I. p. 6.

[3]) Cont. Zwetlen tertia ad an. 1273. „Eodem anno eligitur in imperatorem comes Rudolfus . . . de cuius electione dolens rex Bohemie Ottakarus totis viribus restitit. U Pertze IX. 657. Dolliner, Cod. epist. p. 16. Král Přemysl Otakar Řehořovi X. „Principes Alemanie, quibus potestas est Cæsares eligendi . . . concorditer in quendam comitem minus idoneum, solemnibus nostris nunciis . . contradicentibus et reclamantibus, . . . in gravamen imperii nostrumque preiudicium . . . vota sua direxerunt.“

24. října 1273 [1]). Od tohoto dne Rudolf počítá léta svého panování. Bylo jich osmnácte; dne 15. července 1291 zemřel Rudolf a byl ve Špýře pochován. Jak bohatý to oddíl dějin českých a moravských! Měřilit se v něm největší muži své doby Rudolf a Přemysl Otakar; jeden zastupoval zásadu autority, druhý dobyté moci, jeden chtěl bezvýminečné podrobení, druhý podmíněné rovné postavení. Oba opírajíce se o církevní moc snažili se dosíci podpory stolice apoštolské. Jelikož však papež z důvodů nám již známých rozhodl se pro Německo, nemohlo býti více pochybnosti, kdo co vítěz přestojí obrovský tento zápas. Až do smrti krále Přemysla Otakara, tedy až do r. 1278 mocnářství jeho nemělo více pokojné hodiny. Byl to boj na život a na smrt, mohli bychom jej nazvati bojem o hegemonii v střední Evropě, o rozhodnutí otázky: ma-li odtud vévoditi plémě německé nebo česko-slovanské. Obavy Přemysla Otakara, které se s oblibou vydávají za hlavní důvod zápasu, kdyby říše Římská zase zmohútněla, že by za Čechy a Moravu musel holdovati a kdyby chtěl rakouské země dostati v léno, že by právní jich nabytí musel dokázati, — takovéto často projevené obavy byly snad od laiků považovány za rozhodující, poněvadž je pochopovali. Ale u Přemysla Otakara samého působily vyšší pohnútky, když protestuje proti platnosti volby Rudolfovy, do boje titanského se pustil. A v tomto zápase vystupuje opět do popředí Olomúcký biskup Bruno, který se byl po několik let jen své diécesi věnoval. Ano, že vůbec opět vystoupil, je nám dokladem, že běželo o hlavní otázky; neboť kolikrátkoli jeví se nám činným, tolikráte stojí Přemysl Otakar na rozcestí. Tentokráte mělo se rozhodnouti, zdali volba Rudolfa zůstane bez odporu, zdali německé země od Přemysla Otakara obsazené mají zůstati spojeny s Čechy nebo s říší Německou, čili jinými slovy:

[1]) Ordo coronationis, důležité pro církevní a kulturní dějiny. U Pertze, Legg. II. 382 ssl.

má-li velmoc česká trvati dále nebo má li býti opět obmezena na země původní Čechy a Moravu. A k tomu potřebí bylo rady a pomoci biskupa Olomúckého.

Jaké postavení biskup Bruno zaujímal k novému panovníku německému, viděti je z jeho generální zprávy o stavu církve olomúcké a jeho doby papeži Řehořovi X. Bruno stěžuje si, že lidé ze samé sobeckosti nejen v říši Německé, nýbrž všady volí za krále a představené takové muže, kteří místo aby panovali spíše voličů poslouchají; nebo že hlasy své rozptylují ze dvou příčin, na jedné straně aby dostali více „ruční mastí" a pak, kdyby jeden ze zvolených přísně a spravedlivě jednal, aby proti němu mohli postaviti druhého. „Patřte, ctihodný otče a pane!" píše Bruno, „příklady toho jak v době nedávno minulé, tak i v nynější. V minulosti volbu krále Španělského a hraběte Richarda, v nynější: krále Španělského a Rudolfa". Tu je předce patrně vysloveno, že Bruno neměl žádné důvěry v nově zvoleného krále Německého, ano biskup během své relace bez obalu to projevuje, kterak jen od rozhodnutí papeže a vypsaného již všeobecného koncilu očekává založení císařství církvi příznivého a silného a kterak Německo rozdělenými svými zájmy a rozervanými poměry stalo se neschopným, aby církev na západě nebo dokonce za mořem obhajovalo a že tedy veškery naděje křesťanstva mohou se jen v Čechy skládati [1]). Přemysl Otakar mohl tedy býti jist svým starým a věrným rádcem. On byl proti Rudolfovi a rozhodně pro svého krále, na což dlužno položiti důraz, poněvadž papež Řehoř výkladům a zprávám Brunonovým velice důvěřoval.

Biskup Bruno podal tuto zprávu následkem vyzvání, které zasláno bylo všem biskupům křesťanským již v březnu 1273, aby podali podrobnou zprávu o stavu svých diécesí

---

[1]) Theiner, Hungaria sacra I. 307. Lorenz, Deutsche Geschichte II. 23. Relace pochází z 16. prosince 1273. Höfler, Abhandlungen der bair. Akad. 1846. Str. 18. Cod. Dipl. Mor. VI. 364 ssl. Bruno odeslal ji šest měsíců před zahájením koncilu Lyonského; Theiner t.

a o církvi vůbec a jelikož stát byl s církví sloučen co nejtěsněji, aby také o tomto důkladně referovali [1]). Kurie římská až podnes zachovává ten obyčej, že si dává před každým všeobecným koncilem podati takovéto spisy pamětní, aby tím jistěji mohla způsobiti, co církev potřebuje. Svolávací bula XIV. koncilu ekumenického vydána byla, jak jsme již připomenuli, v Lateraně dne 1. dubna 1272. Již touto listinou Řehoř X. vyzývá všecky duchovní, jenž mají právo na koncil se dostaviti, aby pilně zaznamenali, „co by pilníku zlepšení potřebovalo“ a aby to shromáždění časem svým předložili. Druhému Lyonskému koncilu, jenž byl dne 7. května 1274 zahájen, uloženy byly ovšem jen dvě úlohy: zjednati unii Řeků s církví římskou a způsobiti křížáckou výpravu k dobytí Svaté země. Avšak jak se ani jináče nedalo očekávati, k poradám nahrnulo se tolik časových otázek, že tento koncil chopil se vlastně uspořádání záležitostí německých a věc tu také vyřídil. Rozhodnuto zde o osudu Přemysla Otakara a sice na jeho ujmu, ačkoliv přítomen byl na koncilu obratný biskup Bruno.

Již dlouho před ustanovenou dobou přibyl papež Řehoř X. do Lyonu [2]), a očekával 500 biskupů a kolik set infulovaných církevních hodnostářů, jenž se znenáhla na koncil dostavovali. Modlitbami ritualem předepsanými zahájen koncil v pondělí dne 7. května 1274 v tamějším kathedrálním kostele sv. Jana. Papež obklopen jsa kardinály jahny posadil se v kůru na místě vyvýšeném. Blízko něho seděl Jakub I. Aragonský, jediný král, který se dostavil osobně; pobyl v Lyoně až do konce května. Ve středu kostelní lodi zaujali místo latinští patriarchové Cařihradský a Antiochenský, ostatní členové polokruhem v lodi a sice

---

[1]) Palacký, Ital. Reise str. 42. Vyzvání toto stalo se ku králům křesťanským, mezi nimi také ku králi Českému, aby koncil obeslali, v Civita Vecchia 13. dubna 1273. Tamtéž.

[2]) Raynaldi Annal. ad an. 1273. Tom. XIV. 216.

v pravo od papeže kardinálové biskupové, v levo kardinalové kněží, za nimi v pravo a v levo primati, arcibiskupové, biskupové, opati a prélati, prokuratoři řádů, aniž by šetřeno bylo přesně pořádku mezi vyššími nebo nižšími hodnostáři. Za nimi hlouběji stáli zástupci rytířských řádů, vyslanci králů Francouzského, Německého, Anglického a Sicilského a splnomocněnci jiných knížat, kapitol a kostelů. Zpíváno bylo veni creator Spiritus, načež papež mluvil o trojím účelu synody — o pomoci Jeruzalemu, o unii Řeků a o opravě církve — a pak první sezení uzavřel. Příští sezení mělo se odbývati dne 14. května, ale odročeno na 18. Papež toho času užil, aby od rozličných arcibiskupů, co zástupců jednotlivých církevních provincí vymohl slib, že odváděny budou po šest let desátky ze všech duchovních příjmů na výpravu křížáckou [1]). Třetí sezení bylo dne 7. června. Před ním byl v konsistoři papeže a kardinálů na snažnou žádosť synodálních členů urovnán konečně spor německý.

Král Rudolf, jak nám známo, dal volbu svou ohlásiti stolici apoštolské Engelbertem, arcibiskupem Kolínským a vlastními listy dne 12. prosince 1273 z Hagenova a dne 9. dubna 1274 z Rottenburku [2]). Nyní vyslal svého kancléře do Lyonu, aby všecko slíbil a vyplnil co svatý otec bude požadovati. Že Řehoř X. především požadoval od nového krále Německého uznání velkých privilejí [3]), propůjčených církvi římské od Německých císařů Oty IV. 961 a Fridricha II., nesmí nás překvapiti. Rudolf byl žadatelem, papež udělovatelem. Probošt Ota opatřený neobmezeným plnomocenstvím, učinil, co Řehoř chtěl a tím byla již volba

---

[1]) Tamtéž 219 a Hefele, Conciliengeschichte VI. 115 ssl. Od daně této osvobozeni byli mniši žebraví, chudobince, chorobince a onino světští duchovní, jenž z obročí svého ročně přes 7 hřiven nepřijímali.

[2]) Annal. Placentini ad an. 1273. U Pertze XVIII. 559 a Legg. II. 394. Rudolf meškal v Hagenově od 22.—31. prosince 1273. Böhmer, Kaiserregesten str. 61.

[3]) Viz díl V. str. 58.

Rudolfova od stolice apoštolské potvrzena a uznána. Den před sezením třetím dne 7. června 1274 odbývaným, při němž byli také biskupové Jan Pražský a Bruno Olomúcký, byla zajisté po dlouhém vyjednávání volba Rudolfova od koncilu fakticky uznána. Co se ještě dále stalo, bylo „pouhou formálností“. Jakou úlohu hrál při tom biskup Bruno?

Kdy Bruno opustil Moravu, aby se vydal na koncil, nedá se přímo říci, ale podle rozličných okolností lze udati, že se tak stalo v měsíci dubnu. Po válce uherské vydal se Přemysl Otakar ze Šoproně, kde ještě dne 3. října 1273 ležel táborem, přes Kremži a Brno do Prahy. V Brně potvrdil dne 31. prosince soudní imunity frysinského dvoru ve Vídni [1]). Dne 8. ledna 1274 vydal již v Praze listinu pro biskupství Olomúcké vysoce důležitou [2]). Víme, že biskup Bruno již 1249 založil na statcích biskupství Olomúckého léna po způsobu manského řádu církve Magdeburské, což až do r. 1274 v rozměrech velkolepých prováděl. Poslední dobou, v prosinci 1273, propůjčil kromě jiného služebníku svému Janovi v léno osm lánů v Kačeru; listinou v Kroměříži dne 11. února 1274 propůjčil služebníku svému Mravikovu v léno ves Murici (Mořice?), jinému Heidenreichovi z Domašova v Kroměříži dne 25. února vsi Bílovice a Biskupice, Heřmanovi z Werlinghausu dne 4. března dva lány u Zálesí a dva u Kroměříže, které však se měly teprvé zdělati; dne 11. března v Kroměříži, kde již dne 7. března listiny vydával [3]), bratřím Jindřichovi a Vintířovi z Brandýsa ves Mošnice, půl vsi Unšic a patronát kostelů v Říkovicích a Stolbachu, kterážto poslední osada dávno již zašla. Téhož dne propůjčil v léno taktéž v Kroměříži vojínu Achilovi

---

[1]) Zahn, Cod. Dipl. Aust. Frisingen. Fontes rer. Aust. XXXI. 324.

[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 110.

[3]) Bruno jmenoval Martina, opata Třebíčského, za rozsudí ve sporu kláštera Geraského o patronát dto. in Chremsyr 1274, tertia quarta ante dominicam „letare iheruzalem“. Listiny geraské. Archiv der kais. Akad. der Wissenschaften 1849 II. 39.

z Hemenhusu ves Sádek a spupný statek ve vsi Mathaci (zašla). Dne 21. března Bruno propůjčil na Modřickém svém hradě bratřím Frankovi a Albertovi, zvaným Stokfisch, v léno zboží své v Želeticích, Kostelci, Pracově a Modřicích s tím vyminěním, aby oba nebo alespoň jeden z bratří sídleli v Modřicích, patrně proto, aby střežil tamější hrad biskupský. Ještě 31. března 1274 propůjčil v léno Pertoltovi z Ronberku 19 lánů v Chochově (neznámého položení)[1]. Způsobem takovým biskup Bruno rozepjal, jak se král Přemysl Otakar případně vyjadřuje v připomenuté listině z 8. ledna, hotovou síť udatných a spolehlivých bojovníků a ministeriálů po celé Moravě, jenž v dobách nebezpečenství a za stavu, jaký byl nyní[2], mohli nejen biskupství, nýbrž v první řadě zemi a králi prokázati služby nejdůležitější. Uvažuje tyto okolnosti Přemysl Otakar uznal za sebe a své potomky nejen zřízená léna, nýbrž potvrdil také zřízení a právo, na kterém se toto zakládalo, také do budoucnosti příštím biskupům Olomúckým. Na této listině zakládal se tedy až na naši dobu manský dvůr v Kroměříži. Zlatá bula Karla IV. z r. 1348, kterou biskupové a od r. 1777 arcibiskupové Olomúčtí prohlášeni za přímé many koruny české, je jaksi jen vydáním zákona o poměru, který byl již za Brunona založen. Podle výroku Přemysla Otakara povstala i podmanství z větší části z biskupského nebo od Brunona zakoupeného zboží spupného a jsou tedy skoro výhradně lény poddanými „feuda oblata“.

Zpráva o volbě a korunování Rudolfa nemohla minouti bez povšimnutí v německých zemích říše Otakarovy, jakkoli v Čechách a na Moravě usilovali ji nedbati; jmenovitě stalo se tak v Korutanech, kterých král teprvé před třemi léty

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 108, 113, 116, 117, 118, 120, 121, 124.

[2]) V listině: ut temporis conditio præsentis exposcit“. Cod. Dipl. Mor. IV. 114.

a to ne bez odporu nabyl. Červená trapná nit, jenž se táhne dějinami této země od té doby, co se dostala pod žezlo Přemysla Otakara, kandidát trůnu Filip ještě žil a mohl se snadno státi středištěm všech, kdo by na Rudolfa se spoléhajíce cizí jho setřásti hodlali; a že takových bylo mnoho, o tom svědčí opatrnosť Přemysla Otakara, aby po smrti Oldřicha z Drholce nebyl jmenován hejtmanem země správce knížectví Korutanského Filip, nýbrž Oldřich z Taufersu. A proč? Poněvadž Přemysl Otakar znal srdce lidské a vášním nedůvěřoval. Kde se říši jeho nebylo obávati škody, dovedl ve vhodný čas povoliti, jako ve Furlánsku, které na žádosť kapitoly voglejské obdrželo po smrti Oldřicha z Drholce za generálního místodržitele Jindřicha, probošta Werdského [1]. V hodnosti této setrval do srpna 1274, kterouž dobou Raimund della Torre nastoupil hodnosť a vládu patriarchatu a příslušného k tomu Furlanska. Byli tedy místodržiteli královskými Jindřich ve Furlansku, Oldřich z Taufersu v Korutanech, Oldřich Schenk z Habsbachu v Krajině a Marce [2], Purkart ze Zvíkova v Štýrsku. Přemysl Otakar se nadál, že Oldřich z Taufersu bude vhod Korutancům; Oldřich nebyl Čechem, nýbrž Tirolanem ze sousedního údolí Bystřického, švakrem mocného hraběte z Heunburku a předce nastalo v zemi mocné hnutí.

Přemysl Otakar vydal se do Št. Hradce, aby se osobně přesvědčil o smýšlení v Štýrsku a Korutanech, jaké tam bylo způsobeno volbou Rudolfovou. Když byl ještě dne 30. ledna 1274 olomúckému měšťanu, Jindřichovi z Ivanice daroval dědičné richtářství ve vsi Týnci a tím posavadní zřízení osady podle práva slovanského přeměnil v zřízení německé [3], objevuje se konečně v první polovici měsíce dubna v štýrském

[1]) Chmel, Österr. Geschichtsforscher II. d. 3. seš. str. 404—406. Pak Tangl, Handbuch der Geschichte von Kärnthen. IV. d. 1. seš. str. 142 ssl.

[2]) P. Marian Fiedler, Austria sacra VII. 263.

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 112.

hlavním městě. Listiny od Přemysla Otakara v Št. Hradci vydané počínají alespoň 13. dubnem a končí 25. t. m.[1]). Zdá se, že Přemysl Otakar se ubíral Moravou přes Brno a Znojmo. Biskup Bruno provázel jej asi až k rakouským hranicím; setkávámeť se s ním 21. března v Modřicích a 25. v Znojmě[2]), kde vydal listinu pro klášter Lúcký. Zde opustiv krále vrátil se do Kroměříže; dne 31. března jistě zde prodléval[3]), a vydal se odtud na všeobecný sněm církevní do Lyonu; dne 17. dubna byl podle listin přítomen již v Lyoně[4]), kdežto zatím král ubíral se do Št. Hradce. Za svého skoro čtyřnedělního pobytu Přemysl Otakar nabyl dosti příležitosti, aby se přesvědčil o smýšlení šlechty tamější. Smýšlení toto asi mu nelahodilo, jelikož ještě téhož roku byl nucen vzíti si k pojištění míru rukojmí z německých zemí[5]). Pakli se tedy mluví v této době o spiknutí šlechty štýrské, není v tom nic nápadného[6]). Země nebyla ovšem ještě připravena k ozbrojenému povstání; avšak že potají kuly se plány proti panství Přemysla Otakara a ve prospěch krále Rudolfa, dokazuje právě sbírání rukojmí. Do Korutan a Krajiny král tentokráte nezavítal; ale že správce jeho Filip užil přítomnosti příbuzného svého v Št. Hradci, to vyvozujeme ze změněného jeho titulu. V listině z 1. června 1274 nazývá se „stálým hejtmanem Korutanským“, ačkoliv po boku jeho zastává ještě hodnosť tuto Oldřich z Taufersu[7]). V listině této vůbec naposledy připomíná se účastenství Filipovo ve správě Korutan a jeho přítomnosť v této zemi.

Ze Štýrska vracel se král Přemysl Otakar přes Vídeň,

---

[1]) Böhmer, Kaiserregesten k roku 1274. Str. 451 a Tangl. t. str. 144 ssl.
[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 121 a 123.
[3]) Tamtéž 124.
[4]) J. E. Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bunde I. 81. Pozn. 1.
[5]) Chron. Aust. ap. Rauch II. 261.
[6]) Muchar, Geschichte Steiermarks V. 361 ssl.
[7]) Listina daná v Sv. Vítě u Tangla na uv. m. 146.

kde od 3. do 15. května listiny podpisoval [1]). Dne 16. května meškal v Neuburku, dne 28. května v Brně a 25. června v Praze [2]). Ve Vídni bylo mu urovnati záležitosti kláštera Garstenského a celní záležitosti při dovážení soli s klášterem Světelským; ve Vídni potvrdil špitalním bratřím Sv. Ducha ve Vídni jich državy a v Brně směnil jednu ves s premonstratským klášterem Hradišťským. Za klášterní ves Roščín daroval zašlou již ves Zugice (?), která tehdáž náležela doživotně Heřmanovi z Letovic. Mezi svědky v Brně jeví se maršálek moravský Bohuš z Drahotouš s bratry svými Hartmanem, Vokem a Milotou [3]). Tehdáž mocný rod pánů z Drahotouš byl na vrcholi své slávy. Hartman, jenž nazývá se z Holšteina, podle hradu nyní v zříceninách u Jedovnice v kraji Brněnském ležícího a Milota, držitel hradu Rašic u Viškova, dosáhl znenáhla až hodnosti komoří zemského, kdežto Vok stal se maršálkem zemským; ale všickni přidržovali se věrně panující dynastie přemyslovské, i když se štěstí od Přemysla Otakara odvrátilo. Jeť to utěšeným zjevem, že nehodou královou staré rady moravské skoro nijakž se nezviklaly ve své oddanosti k markraběti. Vytrvaly věrně v štěstí i v neštěstí.

Podobalo se, že až do října odpočívala zahraničná politika při dvoře královĕ — pravíme podobalo se, neboť pod rukou vyjednávalo se pilně s Bavory proti novému stavu věcí v Německu, jmenovitě proti sejítí se sněmu říšského, na listopad 1274 do Norimberka vypsaného — vyjednávání v srpnu t. r. započaté od prokuratorů králem ustanovených s patriarchou Voglejským o právním postoupení

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. V. 256 ssl. Urkundenbuch des Landes ob der Ens III. 405. Notizenblatt der kais. Akad. 1859 str. 369. Urkunden des Cistercienser Stiftes Heiligenkreuz. Archiv der kais. Akad D. XI. 187.

[2]) Přepis v štýrskohradeckém Johanneum dto. Prage in die beati Jacobi Apost. Emler, Reg. pag. 366.

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 126.

Pordenone Přemyslu Otakarovi [1]) nepadá nijakž na váhu. Zatím chceme opět věnovati pozornosť činnosti všeobecného sněmu církevního v Lyoně.

Jeť nám povědomo, že do Lyonu přeloženo bylo těžiště veškeré tehdejší akce a že oba zemští biskupové Jan Pražský a Bruno Olomúcký byli tam vypraveni, aby zachovali pro Přemysla Otakara, co by se dalo snad ještě zachrániti. Přítomnosť jejich na koncilu dokázána je listinami. Biskup Jan III. z Dražic udělil v Lyoně dne 12. a biskup Bruno dne 16. května odpustky, první ve prospěch nově vystaveného kostela v Bavorské Zelli, druhý ve prospěch pohořelého tehdáž dómu řezenského [2]). Také dne 23. května vydali zde listiny a byli ještě ve valné schůzi dne 7. června [3]), ale na sezení konsistorialní, v nichž raděno se ano rozhodováno o všem, co se mělo dostat do valné hromady, nenabyli vlivu jako vyslanci krále Alfonsa Kastilského, který se ještě jednou pokusil koncilem zjednati platnosť svým nárokům na korunu německou. Byl to poslední krok. Řehoř X. tentokráte proti obyčeji kurie Římské projevil se způsobem tak určitým, že uchazeči nedělal žádné naděje, poněvadž se nadál, že jen zlepšením poměrů v říši rozervané dalekosáhlé jeho záměry mohou býti provedeny. Nehledíc k několikerému křečovitému napnutí gibelinského spolku v horní Italii, za jehož náčelníka Alfons se považoval, pozdější léta tohoto krále Německého uplynula beze stopy, až také smrť r. 1284 životu jeho konec učinila [4]). Vystoupení jeho na koncilu Lyonském má pro nás ten význam, že proti mínění v Německu tehdáž panujícímu, které však Rudolf brzy potom

---

[1]) Valentinelli, Diplomatarium Portus naonense. Fontes rer. Aust. XXIV. 20 ssl.

[2]) Originál v říšském archivě mnichovském.

[3]) Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bunde I. 81. Pozn. 1. a Hartzheim, Concilia Germ. III. 638.

[4]) Dr. Arnold Busson, Die Doppelwahl des Jahres 1257 a Das römische Königthum Alfons X. von Castilien. V Münsteru 1866.

schválil, pohnut byl papež, projeviti své uznání o volebním právě českém a neuznati voličského práva knížete Bavorského, kterým se volební právo české vymezovalo [1]). Papež vyznává to v listě ze 7. května k Alfonsovi, kterému klade na srdce zrovna tak potřebnou péči o zdar říše Římské, jako byl učinil v pověřovacích listech pro biskupy Brunona Olomúckého a Bernarta Sekovského, které byl vypravil ještě před uzavřením koncilu ke králi Přemyslu Otakarovi, aby jej přiměl k uznání Rudolfa. Stalo se tak asi 8. nebo 9. června 1274.

Před odchodem biskupa Brunona vyřízena byla ještě záležitosť, která mu ležela na srdci. Týkala se scholasterie při biskupském chrámě v Olomúci. Jak známo, v tehdejší době byla při každé kathedrální kapitole škola, jejíž správce nazýval se scholastikem. Za účel měla vzdělávati nastávající duchovní kathedrály, mezi nimiž byli v první řadě domicilarové čili vlastně uchazeči o kanonikaty. Až do biskupa Brunona jméno scholastika neobjevuje se v dějinách kapitoly olomúcké [2]), ačkoliv pochybovati nelze, že hned při zřízení biskupství ustanoven byl rector scholarum při škole kathedrální. Biskup Bruno, který byl v mnohých věcech regeneratorem a reformatorem, založil místo obyčejného jednoduchého rectora scholarum pravou scholasterii. Bohužel že není původní list zakladací a tedy také důkaz o prvním, od biskupa Brunona poskytnutém nadání, které

---

[1]) Theiner, Cod. Dip. dominii temporalis I. 193. Raynald, Annal. XIV. 229. V instrukci papežskému vyslanci Fredulovi k Alfonsovi X. praví papež Řehoř X. o zvolení Rudolfa: „Cum favore omnium vocem in electione imperatoris habentium, uno dumtaxat excepto, ceterorumque regni eiusdem principum, magnatum et aliorium“.

[2]) V listině, kterou Cod. Dipl. Mor. III. 27 klade do r. 1243, vyskytuje se ovšem mezi svědky „Petrus Scholasticus“; ale jelikož listina není datována a v seřadění svědků je jistě nesprávna, nemůže se na ni bráti ohled a to tím méně, když papež Řehoř X. výslovně praví: že „Bruno scholasteriam auctoritate ordinaria de novo creavit“. Cod. Dipl. Mor. IV. 126.

však bylo asi sotva příliš vydatné, jelikož biskup Jan V. r. 1306 uznal toho potřebu připojiti k olomúcké scholasterii, aby se příjmy její zlepšily, bohaté obročí šlapanické, odevzdati jí potronát jeho a ustanoviti, jakkoli hodnosti této dosáhnouti může jen sídelní kanovník, že předce biskupovi, jako při archidiakonatu a custodii, přisluší právo obsazovací. Tuto od Brunona okolo roku 1250 nově založenou kathedrální scholasterii potvrdil na žádosť kathedrálního děkana Alexia a celé kapitoly, která se tehdáž skládala z 15 kanovníků, papež Řehoř X. v Lyoně dne 14. června 1274 [1]). Tehdáž biskup Bruno meškal ještě v Lyoně, ale nebyl již přítomen, když papež dne 27. června t. r. uložil témuž olomúckému kathedrálnímu děkanovi, aby veřejně v kostele vyzval k nahražení škody ony, kdo rakouské Johanity na jich statcích a příjmech nějak zkrátili [2]). Takovéto stížnosti častěji se opakovaly; církevní autoritě bylo vždycky vypomoci, kde nestačilo rámě světské.

Zatím biskup Bruno působil při dvoře královském pro záměry papežovy. Jakkoli z počátku ve smyslu krále svého

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 125 a V. 201. Prvním scholastikem objevuje se již k roku 1251 jakýsi Conradus, který se nazývá brzy Canonicus Olomucen, brzy Capellanus episcopi et scholasticus chori, jako ještě 1256 a 1267 (Cod. Dipl. Mor. III. 224 a 392) a který často místo notáře zastával. Podle listin objevuje se naposledy dne 17. prosince 1274 (t. IV. 137), což se nám však zdá býti povážlivým, jelikož v této hodnosti uvádí se Canonicus Wojslaus již dne 31. března 1274 (t. 124) a v jeho prospěch byla vydána bula svrchu připomenutá. Nástupcem jeho byl Jan z Homburku, pak následuje Dlugomil a od 1325 Bartoloměj. To by byli kathedrální scholastikové podle listin zachovaných. Jinačí posloupnosť však jeví se podle nejstarší úmrtní knihy olomúckého biskupského kostela. Tato nezná scholastika Kunrata, ale uvádí k 18. červnu Vojslava s poznámkou „Scholasticus III." a k 21. prosinci „Johannes scholasticus IV." a k 3. prosinci „Beneda scholast. V." Dlugomilus scholasticus bez čísla posloupnosti objevuje se k 5. červenci. Pakli byl Vojslav třetím scholastikem, kdo byli oba jeho bezprostřední předchůdci?

[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 127.

hodlal popírati platnosť volby hraběte z Habsburku, nabyl brzy přesvědčení, že by v tomto směru, jelikož se volební právo Čech nepopíralo, nýbrž jen na rozhodnou většinu hlasů — jeden hlas proti šesti — ukazovalo, všeliká činnosť byla zbytečným času mařením; že jest, má-li se králi prospěti, nastoupiti jinou cestu a sice: za nových poměrů v Německu, kteréž potřebí uznati, pomocí autority papežské zachovati neztenčenu rozsáhlosť říše Česko-Rakouské a vytknouti podmínky uznání. A v tomto smyslu zněly snad také instrukce ústní, které on a biskup Sekovský obdrželi, když z vůle papežovy vydali se z Lyonu do Prahy v první polovici měsíce října. Pověřovací listy sepsané všeobecnými slovy [1]), mluví jen o potřebě podporovacích snah pro říši Německou, aniž by udávaly, jak by se to mělo díti.

Podobá se, že králi bylo vítáno poselství lyonské, neboť nemá ani dosti vděčných slov, když v Praze dne 5. července 1274 přiznává biskupovi právo, aby směl ves Kozlov v Opavsku koupenou darovati kapitole [2]). V listině této vynáší se zvláště „ryzí věrnosť“ biskupa, který také skutečně neopomenul nikdy při vší své oddanosti k stolici apoštolské hájiti cti a prospěchu králova. Učinil tak i v této zajisté choulostivé záležitosti, jejíž výsledek obsažen je ve zprávě, kterou Bruno zaslal papeži z Prahy dne 12. července [3]). Již dvůr královský, odkud list je datován, je nám zárukou, že Přemysl Otakar srozuměn byl s obsahem relace [4]). Vysvítáť z ní, jak velice obezřele biskup kladl těžiště vyjednávání na tu ovšem nezvratnou větu: jelikož říše Německá je opět zřízena, že někdo musí rozhodnouti o in-

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 129.
[2]) Tamtéž 128.
[3]) Tamtéž VII. 130—133.
[4]) „Semen enim verbi vestri“, píše Bruno papeži, „postquam cecidit in terram bonam cordis predicti domini mei regis, produxit fructum de preparato ad omne bonum ipsius cordis habitaculo, sine dubio ampliorem, quam etiam speraretur“. Tamtéž 131.

vestituře zemí králových. Kdyby se dostala před soud knížat volících a vůbec před sněm říšský, kdo pak ručí, že by byla rozhodnuta ve prospěch krále? Bruno snad co někdejší místodržitel vnitřních zemí rakouských myslil na smýšlení tamější a na způsob, jakým se zemí těch nabylo. Kdyby však papež sám otázky této se uchopil, pak že by za poměru krále k stolici apoštolské nebylo lze pochybovati o příznivém výsledku. Muselo by ovšem předcházeti podrobení papežskému soudu rozhodčímu, kteréhož by Přemysl Otakar měl šetřiti a prohlásiti, pakli mu bude držení všech zemí zaručeno, že zachovávati bude také mír šestiletý na koncilu Lyonském navržený a že hned také konati bude rozsáhlé přípravy k výpravě křížácké a že ji po čtyřech letech — tolik času potřeboval k vytrhnutí do pole — osobně nastoupí; naproti tomu měly by mu dány býti k volebnímu upotřebení na zbrojení příspěvky, které budou sebrány v říši Česko-moravské a v Polsku — požadavek zajisté slušný, který by byl papež ovšem povolil, kdyby bylo vůbec došlo k výpravě křížácké.

Dohodnutí toto biskup ohlásil papeži v té pevné důvěře, že se stalo v jeho smyslu, a že se tedy každý další krok proti Přemyslu Otakarovi musí zastaviti. A předce se věci měly jináče. Spor spočíval ve slovech „podřídit se papežskému soudu rozhodčímu“: papež požadoval podrobení bezvýminečné, král však chtěl je vykonati s podmínkami, budou-li mu totiž země neztenčeny od kurie zaručeny. O věci této vypraveno bylo ještě několikráte sem a tam poselství [1]), ale nevyřízeno dále nic jiného, nežli že papež brevem ještě v Lyoně dne 26. září 1274 vydaným projevil bez obalu panovníku Českému: že již uznal zvoleného Rudolfa za krále Římského a že tedy Přemyslu Otakarovi nezbývá nic jiného, nežli aby se podrobil a Rudolfa také

[1]) „Iam secundo tibi scripsisse meminimus“. Papež králi dne 26. září 1274. Cod. Dipl. Mor. IV. 133.

uznal za císaře. „Zároveň napomenut Přemysl Otakar, aby měl na zřeteli, ne co si přeje, nýbrž co si slušně přáti může, aby při všem svém konání pamatoval na konec a moudře uvážil, jak výsledek válek bývá nejistý. Všelikého sváru s králem Římským, ano ještě více s říší samou aby se pečlivě vystříhal a aby osvědčoval ochotu k pevné svornosti smýšlením a skutky. Odstraní-li se všeliký rozpor mezi králi, pak že Rudolf podporován jsa Přemyslem Otakarem, dosáhne tím snáse císařského pomazání a koruny a provede tím účinněji příslušné povinnosti; a jakmile trůn císařský bude upevněn pomocí českou, pak nechať oba, vzájemně jednomyslnými snahami se podporujíce, nejen přispívají k povznešení říše, jejíž obnovení Přemysl Otakar co výtečný kníže její povinen je veškeru svou snahu věnovati, nýbrž aby také spojenými silami sloužili celému křesťanstvu a víře křesťanské k blahodárnému výsledku“ [1].

Byl to zajisté přílišný požadavek od krále, jenž proniknut jsa přesvědčením o své moci, nikdy se nepovažoval za podřízeného říši Římské; který v té okolnosti, že knížata říšští nedbali ohražení jeho při volbě Rudolfově a sedmý hlas od jiného (Bavorska) dali odevzdati, spatřoval nejen urážku své hodnosti, nýbrž také porušení svého práva a nyní přes to postoupil k nejkrajnější hranici, aby zůstal věrným své staré politice, kráčeti krok za krokem s kurií papežskou; neboť již ukazovalo se znamení, že král Rudolf a přívrženci jeho, zvláště když viděli, že Řehoř X. rozhodně barvu jejich přiznává, hodlají s Přemyslem Otakarem do opravdy se vyrovnati. V tom smyslu vykládati dlužno výsadní listy, které Rudolf dne 4. srpna 1274 v Hagenově propůjčil arcibiskupu Salcpurskému a biskupům Pasovskému s tím dodatkem, „aby těmto třem knížatům církevním co nejdříve náležela opět všecka jejich práva a statky bez ohledu na to, co na nich bylo násilím a ničemným způ-

[1] Tamtéž.

sobem vynuceno“ [1]), v tom smyslu vykládati dlužno také rozhodnou řeč nově jmenovaného patriarchy Voglejského Raimunda della Torre, když mu král Přemysl Otakar dne 7. srpna 1274 po zvláštních plnomocnících, mezi nimiž byl Kunrát, zemský komtur (præceptor) Německého řádu v Rakousích, nabídnouti dal spolek a odevzdati písemný seznam všech lén, které od Vogleje požaduje a jiných svých požadavků a přání. Přání a požadavky byly ovšem trochu přemrštěné, ale patriarcha by byl nikdy neměl odvahy odpovědít ve Vídému dne 8. srpna královským zplnomocněncům, že podle jeho náhledu spolek navržený jen tehdy by se mohl státi a mohl by míti trvání, kdyby mu král všecko navrátil, co v Korutanech, Krajině, Marce a Furlánsku odňal církvi voglejské, „jak bylo králi od papeže písemně a po biskupu Olomúckém také ústně uloženo. Kdyby však Přemysl Otakar nechtěl věcí těch nazpět vydati, pak že potriarcha neuchopí se sice zbraní proti němu, ale že to sdělí papeži a jemu že věc své církve ponechá rozhodnouti“ [2]). Byla to hotová pohrůžka, jíž se králi velmi zřetelně ukazovalo, že je od Řehoře X. opuštěn a že si bude muset na vlastní pěsť pomáhati. A že se nemýlil v domněnce své, ukázalo se prvním sněmem říšským, jenž byl od Rudolfa svolán do Norimberka na den 11. listopadu 1274.

Klamal by se však, kdo by se domníval, že novému králi Německému hned po jeho volbě Německo spadlo takřka

---

[1]) Mon. Boica XXIX. 2. str. 509 ssl. „Quod ad eorum potestatem et dominium bona eadem (in terris Austrie, Stirie, Karinthie et Bavarie), quanto poterimus citius, reducemus, non obstante si ab aliquibus potentibus vi vel metu, seu alias inciviliter a predictis prelatis de prefatis bonis, sive possessionibus aliquid improbe est extortum, que viribus vacua esse volumus et nullius habere roboris firmitatem. Tamtéž 511.

[2]) Bianchi, Documenta hist. Foroiulien. Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen XXII. 393–397. Pak Valentinelli. Diplomatorium Portusnaonen. Fontes rer. Aust. XXIV. 20 ssl.

do klína; musel užíti všeho svého bystrozraku a velké opatrnosti, by se udržel; neboť mimo působiště kurfiřtů, kteří mu dali hlasy, autorita jeho v říši jen z malé části byla tehdáž uznávána. Ukazuje se to malým počtem knížat, kteří se shromáždili na říšském sněmě v Norimberce. Většinu jich tvořili jihoněmečtí biskupové; severní Německo nebylo skoro ani zastoupeno. Král Přemysl Otakar zpraven jsa svými jednateli o tomto stavu věcí, spoléhal se snad na obrat, když se na pozvání císaře nedostavil do Norimberka; neboť nemůžeme za to míti, že by byla uražená ctižádosť, tedy vášeň tak náhle zastřela jeho jinak jasný a politicky vybroušený rozum. Nedostaviti se na říšský sněm a věc svou dáti v šanc bylo totéž a Přemysl Otakar předce se rozhodl na sněm nejíti. Přemysl Otakar nešel do Norimberka, ale také se nijakž nepokusil sněm rozehnati, nýbrž nechal jej klidně schvalovati usnešení o sobě, která sice z počátku, jak se podobalo, neměla účinku, ale vnitřní svou zákonní autoritou stala se znenáhla lavinami, které konečně nepoddajného tíží svou zhroutily. Král se tentokráte velice přepočetl; obrat, kterého se nadál, se nedostavil a spolek s knížetem Bavorským Jindřichem, který se byl od úmluv prešpurských r. 1271, ale zvláště od 1273 pevně přivinul k Přemyslu Otakarovi [1]), a s kterým nejspíše o sněmě norimberském již v říjnu vyjednával v Písku nad Otavou v kraji Prachenském [2]), dále spolek s Ebrhardem hrabětem Virtemberským a s markrabětem Badenským, byl by mohl jen tehdy prospěti. kdyby byl ihned brannou mocí vystoupil proti straně Rudolfově a kdyby byl co nejvydatněji podporoval snahy krále Alfonsa, který platil, jak jsme pravili, za hlavu ghibelinů v severní Italii, s říší Přemysla Otakara

---

[1]) Viz str. 65 ssl. toh. díla.

[2]) Böhmer, Otakar'sche Regest. Str. 451 a Fontes rer. Aust. XXXI. 328. Zahn, Cod. Dipl. Austriaco-Frisingensis. Napomínací list papežův knížeti Jindřichovi, aby se s Přemyslem Otakarem podrobil králi Německému. Cod. Dipl. Mor. IV. 135.

sousedící. Takovouto politikou byla by ovšem bývala vržena pochodeň válečná do jižního Německa a do severní Italie a na krásné nivy bylo by bývalo uvaleno veliké neštěstí, kdyby se král byl řídil ctižádostí, jak se s oblibou tvrdí. Přemysl Otakar nadál se obratu, což bylo největší jeho chybou politickou, která se nikdy více nedala napraviti. Kdyby se byl dostavil na sněm říšský, zajisté by se bylo nemohlo státi usnešení proti němu. Přemysl Otakar vedle Rudolfa byli by vládli Evropou, Přemysl Otakar proti Rudolfovi musel způsobiti pole Moravské.

Ve způsobě dotazu sněmu předloženého zavedeno právní řízení proti odpůrcům a zvláště proti Přemyslu Otakarovi [1]). Rudolf předložil otázku, kdo podle starého práva je soudcem, pakli Římský král žaluje některého knížete ve věcech, jenž se týkají statků císaře nebo fisku nebo křivd, které se staly říši nebo králi. Shromáždění prohlásili jednomyslně. „Že podle starého obyčeje náleží ve všech těch věcech souditi falckraběti při Rýně". Rozhodnutí toto shodovalo se úplně se zvyky o působnosti falckraběte ještě v Saském řádě zaznamenanými [2]). Falckrabě Ludvík usednuv tedy na stolici soudcovskou rozhodl za souhlasu knížat a velmožů, aby zvolený král ujal všecky statky, které císař Fridrich II. držel před svou exkomunikací a svým sesazením, tedy před rokem 1239 a 1245, jakož i všecky ostatní statky říšské úmrtím uprázdněné nebo násilně rozchvácené a aby každý man pozbyl léna svého, pakli ho do dne do roka nepřihlásí. Obou těchto rozhodnutí dalo se ihned užiti proti králi Českému, jenž byl tedy předvolán, „aby se nejdéle do 23. ledna 1275 dostavil před soud falckraběte do Vircpurku" [3]).

Co toto ostré a dalekosáhlé rozhodnutí proti Přemyslu Otakarovi dne 20. listopadu v Norimberku bylo pode-

---

[1]) Curia Nurinbergensis ad an. 1274. U Pertze Legg. II. 399 ssl.
[2]) Landrecht III. 52. 3.
[3]) Podle Lorenzovy, Deutsche Geschichte II. 75.

psáno, král meškal v Praze, jak svědčí listina vydaná od něho dne 11. listopadu pro vsi Pňovice a Uhřičice, náležející hlavnímu kostelu Pražskému a dne 25. listopadu pro město Mělník [1]). V Praze setrval až do polovice prosince dobře věda, že mu nastává tuhý zápas, neboť papež, církevní sněm, příští císař a sněm říšský nebyli již dávno tak sjednoceni jako nyní. Kde bouře nejdříve propukne, mohl Přemysl Otakar tušiti z jednání arcibiskupa Salcpurského, jenž propůjčil se na sněmě říšském v Norimberce za tlumočníka královského patentu z 23. listopadu, v němž se mluví o „českém tyranství“ a Přemysl Otakar prohlašuje se již výslovně za nepřítele říše, jenž musí býti přemožen [2]). Mohl to viděti na usneseních, která se stala v říjnu na provincialní synodě v Salcpurku [3]).

Po každém všeobecném koncilu musejí se, jak známo, usnešení jeho ohlásiti ve všech diécesích. V Salcpurku stalo se tak, jak jsme právě poznamenali, v posledních dnech měsíce října 1274 — druhý koncil Lyonský skončil se šestým sezením dne 17. července. Arcibiskup Fridrich II. z Walchinu spravoval arcidiécesi od r. 1270, žil v létech 1271 a 1272 v dobré shodě s králem Českým a byl tehdáž s biskupy Pasovským a Sekovským prostředkovatelem mezi ním a králem Štěpánem Uherským [4]). Tento arcibiskup obnovil nyní — tou měrou byl již odlouzen od Přemysla Otakara — s podbiskupy svými kromě jiného nařízení od kardinála Guidona na sjezdě vídeňském vydané „proti svévolnému uražení církevních osob“, avšak v tom smyslu: kdyby byl arcibiskup nebo biskup zajat nebo některý z kostelů salc-

---

[1]) Orig. v pražském kapit. archivu na Hradčanech. Listina pro Mělník, „ut dispositiones quatuor navium cum sale, alecibus et aliis rebus ibidem libere fieri debeant“. Pelzl, Urkundenbuch I. 196. Emler, Reg. pag. 380 a 382.

[2]) Mon. Boica XXIX. 2. pag. 513.

[3]) Hefele, Conciliengeschichte VI. 150 ssl.

[4]) Viz str. 65 toh. díla.

purských tak nepřátelsky napaden, že by mu hrozila záhuba, musejí v celé arcidiécesi Salcpurské přestati bohoslužby. Avšak proti osobám knížecím a jejich statkům užije se ediktu jen tehdy, kdyby napomenuti byvše, nepřátelství se nevzdali nebo za měsíc náhrady neposkytli". Toto synodální usnešení čelilo patrně proti Přemyslu Otakarovi a proti jeho příteli knížeti Bavorskému Jindřichovi. Snešením tímto mělo se zameziti, co se bezpečně očekávalo; neboť s německé strany, a to ne bez důvodu se již roztrušovalo, že Přemysl Otakar zakázal svým biskupům snešení koncilu Lyonského v diécesích rozhlásiti, ano že jim rozkázal, aby ani papeže ani krále Rudolfa neposlouchali [1]). Současný a dobře zpravený letopisec pražský však předce vypravuje, že biskup Jan hned po svém návratu z Lyonu vydal rozkaz, aby v celé pražské diécesi, tedy v celých Čechách ve všech kostelích postaveny byly obětní pokladny, by podle nařízení papežského skládány byly do nich peníze na příští výpravu křížáckou [2]). Když později se ukázalo, že peníze v Němcích obětované věnují se místo výpravy křížácké na zbrojení proti Přemyslu Otakarovi, dala ovšem vláda česká tyto podezřelé dřevěné pokladny odstraniti [3]) a jak se podobá odepřela také svolení své k odbývání synod. V dějinách českomoravských není o nich alespoň ani sledu. Biskup Bruno zabýval se v posledních dnech roku 1274 s materielními záležitostmi své kapitoly; ukončenť dlouhý spor s premonstratskou kanonií hradišťskou u Olomúce o hranice v lese Střelné při nynějším městě Hranicích tím způsobem, že rozsáhlý les rozdělen stejným dílem mezi klášter a kapitolu [4]), kterážto okolnosť byla výhodna pro vzdělání tamější krajiny. Od obou stran byly nové vsi a kláštery zakládány.

---

1) Gerbert, Codex epist. Rudolfi lib. II. epist. 9.
2) Cont. Cosmæ mylně k r. 1275. U Pertze IX. 180.
3) Tamtéž. U Pertze IX. 181.
4) Cod. Dipl. Mor. IV. 137.

Tedy chování se arcibiskupa Salcpurského a smýšlení panující při dvoře Rudolfově, které jak patrno z valného sjezdu štýrských šlechticů v Gössu dne 27. července 1274 odbývaného, již zjevně účinkovati počalo [1], přimělo Přemysla Otakara, aby se vzdal víry v obrat věcí, které se na škodu svou tak dlouho přidržoval, a aby počítal se skutečností, kteráž velela, aby se buď podrobil bezvýminečně nebo aby zkusil štěstí válečného. Česť tiskla meč do ruky a tak Přemysl Otakar chápal se prostředků, které za vhodné považoval. Především záleželo mu na oddanosti vlastních poddaných a mezi nimi na oddanosti Němců pražských. Dějiny mu ukazovaly, že vlastně rozhodnutí na nich záleží [2]. Ke komu by se oni přidali, je pánem Prahy, a kdo je pánem hlavního města, vládne také zemi. Nežli tedy započala válka, která jej bezpochyby z dědičných zemí povolá do Rakous, věnoval přede vším Němcům svou královskou přízeň, obnoviv diplomem, daným v Praze dne 26. listopadu 1274, všecky svobody a výsady, které byl Soběslav II. okolo r. 1178 a král Václav I. okolo r. 1231 Němcům pražským udělil a potvrdil [3]. Bohužel, že takovéto obdarování provázeno bylo příliš často nespravedlností nebo alespoň nepříslušnou bezohledností k českému obyvatelstvu. Slovy úsečnými, ale s hořkostí v srdci vypravuje pražský letopisec k r. 1257: Časně z jara král Přemysl Otakar vyhnal v třetím roce (má správně státi ve čtvrtém) svého panování Čechy z podhradí Pražského a usadil tam cizince [4]. A těmto tak násilně uvedeným osadníkům udělil připomenutou výsadu.

---

[1]) Beiträge zur Kunde steiermärk. Geschichtsquellen. V Št. Hradci 1865 a tamtéž od Kronesa, Landtagswesen in Steiermark str. 71.

[2]) Když král Václav měl spor se synem svým Přemyslem Otakarem 1249, zmocnil se pomocí německých horníků jihlavských Vyšehradu. Díl V. str. 273.

[3]) Jireček, Cod. iur. Bohem. I. 185.

[4]) Cont. Cosmae ad an. 1257. U Pertze IX. 176.

Opatrný Přemysl Otakar nepřestal zajisté na tomto obdarování; vykonal asi ještě jiné přípravy, aby bezpečně mohl jednati. Zdali tehdy pomýšlel na krále Alfonsa, který spokojiv se s desátkem církevním od papeže ve Španělsku mu povoleným již v říjnu 1275 vzdal se naprosto svých nároků [1]), aby pomocí jeho v Italii odpor způsobil a tak nastávající tažení Rudolfa do Říma překazil, to nemůžeme sice dokázati, ale že se v Římě očekávalo zbrojné zakročení, prozradil papež Řehoř X., ješto brevem z 13. prosince 1274 napomíná krále Českého, aby se s Rudolfem dorozuměl a žádného vojska do Italie neposýlal a aby se vůbec s Italy do žádných spolků nepouštěl [2]). Ale jakým způsobem by se mělo státi toto dorozumění, o tom politika papežská opatrně mlčí, ačkoliv musela již věděti, že říše již dne 11. listopadu v Norimberce proti Přemyslu Otakarovi zakročila. Přemysl Otakar však nedal se více mýliti tímto manevrem. Znal již Achillovu patu, jakož i muže, který ji měl zraniti. Byl jím, jak jsme ukázali, arcibiskup Salcpurský. Nesmíme ovšem nikdy zapomínati, že postavení arcibiskupů a biskupů ve vnitřních zemích rakouských k panovníkovi bylo naprosto jinaké nežli v Čechách a na

---

[1]) Theiner, Cod. Dipl. I. 193; dáno však v Lausanne.

[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 136. „Specialiter nullam in Italiam mittendo militiam nec gentem aliquam". Zdaliž zde papež Řehoř nenaráží na rozšířenou tehdáž pověsť, že král Přemysl Otakar uzavřel spolek se sultanem Egyptským, od letopisců latinských Bondocharem, od mohamedánských Biborsem (panoval od 1260—1277) nazývaným? Slovo „gentem" zdá se ukazovati na nevěřící. Fridrich byl skutečně toho náhledu, když později 1276 podal do Říma zprávu o podrobení Přemysla Otakara; i poznamenává při tom: „quod (Otacarus) cum Tyrannis et regibus Tartarorum fœdo societatis fœdere se coniunxit". Lambacher, Interregnum. Anhang str. 116. Podnět k tomu zavdalo poselství Přemysla Otakara k sultanovi, nesouc mu kůže bobří a majíc přednésti přání krále, aby za to daroval prst sv. Kateřiny nebo jiný její ostatek z hrobu jejího v klášteře Sinajském a část sv. kříže. V pověřovacím listě poselství udává se za důvod: causa cuiusdam benivolencie contrahende." Dolliner Codex pag. 31 ssl.

Moravě. Tam co se týká hlavy říše krále nebo císaře, rovnalo se postavení knížat a jelikož tito přijímali často od arcibiskupů a biskupů statky v léno, jako Přemysl Otakar od arcibiskupa Salcpurského a od biskupů Frysinského a Pasovského, duchovní knížata říšští byli nejednou pány knížat vnitřních zemích rakouských. Tak bylo na příklad s arcibiskupem Salcpurským. Přemysl Otakar vydal se z Prahy do Rakous, aby byl blíže něho. V Neuburku zpečetil listinu dne 11. prosince pro Petra biskupa Pasovského, od něhož měl léno v ceně 1500 hřiven stříbra [1]). Dne 30. prosince a ještě pozdě v zimě r. 1275 setkáváme se s ním ve Vídni [2]). Tehdáž spravovaly vnitřní země rakouské ještě hejtmané od něho dosazení: Purkart ze Zvikova Rakousy, Milota Štýrsko, Oldřich z Taufersu Korutany a Oldřich z Habsbachu Krajinu a Marku, pod nímž, jak nám známo [3]), kníže Filip Korutanský hrál spíše úlohu státního zajatce nežli místodržitele. Počátkem roku 1275 zmízel [4]) a objevil se nenadále při dvoře Rudolfově. Dne 27. února 1275 byl od krále Německého uznán skutečně a prohlášen za knížete Korutanského [5]), patrně proto, aby odpůrci způsobil nepokoje uvnitř vlastní říše jeho.

Tato dalekosáhlá zpráva byla Přemyslu Otakarovi asi ještě ve Vídni donešena. Oldřich z Taufersu upadl, jak se

---

[1]) Mon. Boica XXIX. 2. pag. 515.

[2]) Listiny z 30. prosince a 26. ledna v štýrskohradeckém Johaneum z Vídně 6. ún. 1275 pro klášter Osecký. Přepis v pražském Národním museum. Ze dne 7. ledna 1275 je listina králova, dto. actum et datum in Ostroh VII. Id. Januarii 1275, propůjčující osvobození od mýta mostového lidem kláštera Hradišťského v Přerově. Cod. Dipl. Mor. IV. 109. Emler, Reg. pag. 389 a 390.

[3]) V. str. 98 toh. díla.

[4]) Ještě 1. června 1274 vydal kníže Filip listinu co „perpetuus Capitaneus Corinthiæ“ v sídle svém Sv. Vitu. Sitzungsberichte der kais. Akad. XI. 201.; lépe dne 5. června. Viz str. 98 toh. díla.

[5]) Joannes Victorien ad h. an. Böhmer, Fontes I. 303. Důvody, za kterými se stalo uznání v Tanglově Handbuch IV. D. 1. seš. 184 a 185.

podobá, v nemilosť krále, že tak špatně střežil svého státního zajatce. Dne 27. prosince 1274 zastával ještě tuto hodnosť, dne 30. března 1275 uvádí se hrabě Jindřich z Pfannberku co jeho nástupce [1]). Je to týž hrabě Jindřich, jenž byl r. 1268 na bezdůvodné obvinění, že s bratrem svým Bernardem a jinými velmoži proti králi se spikl, od tohoto uvězněn [2]). Za výpravy proti Uhrám r. 1273 byl sice již rehabilitován, ale že Přemysl Otakar právě na něj připadl, svědčí, kterak se spoléhal na slovo a věrnosť muže. Za poměrů obyčejných byl by tento místodržitel býval Korutancům zajisté velmi vítaným; náleželť k nejvýtečnějším a nejoblíbenějším osobnostem v celé zemi; avšak nyní, když byl Filip uznán knížetem od krále Rudolfa a šlechtici, jenž se byli v panenském klášteře v Gösu dne 27. července shromáždili, věděli, že panství Přemysla Otakara se kolísá, mohli jen litovati, že šlechetnému hrabéti bude se snad v krátce rozhodnouti podle povinnosti pro krále Přemysla Otakara nebo podle srdce a veřejného mínění v zemi pro krále Rudolfa. Že se musel rozhodnouti pro Rudolfa, brzy uslyšíme.

Přemysl Otakar užil přítomnosti své v Rakousích, aby učinil potřebná opatření proti Salcpurku, o nichž pověsť již vypravovala. Zemský hejtman Milota jal se ke konci roku 1274 pronásledovati duchovenstvo takovým způsobem, jaký král snad ani neměl na mysli, který jej však přivedl najednou do zjevného odporu proti církvi římské, z něhož se více nevyvětil [3]). Známe žalostné zprávy jak sjezdu pro-

---

[1]) Doklady v Tanglově, Handbuch der Geschichte des Herzogthums Kärnthen d. IV., seš. 1. str. 163 a 164.

[2]) Viz str. 31 toh. díla.

[3]) Joannes Victoriensis ad an. 1274. Böhmer, Fontes I. 303. V listě vydaném na salcpurské provinciální synodě v říjnu 1274 arcibiskup a jeho podbiskupové stěžují si papeži na prostředky od Přemysla Otakara nařízené a na jeho systematické pronásledování. Gerbert, Cod. epist. Rudolfi lib. II. epist. 9. Sem náležejí také listy č. XIV. a

vincialního k papeži, tak biskupské kapitoly v Salcpurku ke králi Rudolfovi. Přehánějí snad v mnohém ohledu, jako na př. zpráva, že arcibiskup a jeho podbiskupové mají sotva na osm dní potravin, nebo že statky biskupství Salcpurského jsou mečem a ohněm naprosto spustošeny; avšak že na věci bylo mnoho pravdy a že Milota jednal bezohledně, vyrozumíváme z listu Rudolfova z Norimberka dne 23. listopadu 1274. Král projevuje jím vůbec svou soustrasť nad pronásledováním nezaslouženým a naznačuje způsob, jakého by se arcibiskupství tak stísněné mělo uchopiti; radilť mu, aby se zbrojnou mocí opřelo pronásledovateli a jeho pomahačům a kdyby se tímto odporem stala nějaká škoda, že netřeba se mu obávati nějakého soudního stíhání, jelikož tím jen osvědčuje svou věrnosť k císaři a říši. Statky těchto nepřátel říše že smí obsaditi, a že je může podržeti i po smírném vyrovnání, dokud by mu všechny škody nebyly nahraženy. Ano léna arcibiskupství, která drží nepřátelé říše, že smí býti zabavena. On král že chce za všecky utrpěné škody poskytnouti náhradu a že neučiní žádného vyrovnání a dohodnutí bez vědomí a bez ohledu na arcibiskupa [1]). Teprvé nyní, tedy koncem roku 1274, Přemysl Otakar požadoval od obyvatelstva všech zemí vnitrorakouských neobmezenou poslušnosť a dal si k pojištění toho od nejmocnějších šlechticů a předních měst vydati rukojmě, kteří byli do Čech odvezeni a zde dobře střeženi [2]).

Zatím dostavila se lhůta 23. ledna 1275, která byla králi na říšském sněmě v Norimberce k zodpovídání se ustanovena. Král Rudolf přibyl na určité místo do Virc-

---

XVI. v Bodmannově Cod. epistol. pg. 14 a 16. Pak Lambacher, Interregnum, Dodatek LXXVI. Str. 115. Srovn. str. 109 toh. díla.

[1]) Chmel, Habsburgische Excurse. Sitzungsbericht der kais. Akad. XI. 223. ssl.

[2]) Chronicon Colmarien ad an. 1274. U Pertze XVII. 245. „Cives et omnium suarum civitatum sibi fidelitatem iuraverunt, insuper ei pueros suos obsides tradiderunt“.

purku[1], kdežto Přemysl Otakar neuznal za dobré ani splnomocněnce místo sebe vypraviti. „S velkou shovívavostí a obdivuhodným šetřením právní způsoby ustanoveno zpupným knížatům říšským nové stání do Augšburku v květnu 1275". Nové listy stolice apoštolské měly přiměti krále, aby se dostavil k stání tomuto[2]. Ze smíření s Rudolfem slibovány mu co největší výhody, — které ovšem nebyly blíže naznačeny —; Přemysl Otakar však nemaje více důvěry v rady vatikanské setrval ve svém odporu. Po kaplanech svých Dětřichovi a Vitelovi zaslal papeži dva listy, dne 9. března 1275 v Praze datované[3]. V prvním opětuje své nabídnutí, které byl již po biskupu Brunonovi učinil — poslušnosť k stolici apoštolské, uznání papeže za rozhodčí a osobní účastenství ve válce křížácké — papež měl domnělého krále, kterého on Přemysl Otakar nevolil, přiměti, aby za příprav k výpravě křížácké — tedy po celých šest let[4]) zachovával neporušený mír se starými a novými zeměmi královými. On že po svém návratě dokáže listinami své právo k německým zemím a že rozsudek o tom papeži ponechá. Že však učiní tak za tou podmínkou, pakli Rudolf podrobí se taktéž autoritě papežské a pakli své nároky ponechá v nynějším stavu a bez rozhodnutí alespoň po šest příštích roků, které by byly věnovány podporování země Svaté.

---

[1]) Že tehdáž odbýval se sněm ve Vircpurku, dokazují Joannes Victorien ad an. 1275. Böhmer, Fontes I. 304. Pak Kaiserregesten, Str. 68. Annal. Osterhoven ad h. an. U Pertze XVII. 549. Chronicon fr. Nicolai Ms. v zemském archivě brněnském praví k r. 1275: „Eodem anno Rudolfus rex in congregatione principum apud Herbipolim comitem Friedericum de Zolern, filium sororis sue, principem creavit, et eidem burgraviatum Nurnbergensem, tunc vacantem, concessit, et postea ad Otakarum regem Bohemie misit".

[2]) Cod. Dipl. Mor. IV. 141. Jistě před 15. ún.

[3]) Tamtéž 142 ssl.

[4]) Cont. Vindobonen ad an. 1274. U Pertze IX. 705.

Kromě tohoto otevřeného psaní odevzdal královský posel, pražský kanovník M. Dětřich, ještě důvěrné psaní téhož datum, z něhož vysvítá vlastní smýšlení královo. Král stěžuje si v něm trpce na zvoleného v Norimberce, opakuje, co byl již sdělil po biskupu Brunonovi, aby mu byl na výpravu křižáckou ponechán výnos duchovního desátku v jeho zemích a v polských knížectvích a aby spor jeho rozhodnut byl papežem a ne tedy soudem obyčejným [1]). Na konci praví: „V opáčném případě museli bychom, jakkoli neradi a zachovajíce povinnou k Vám úctu, utéci se k takovým prostředkům, jenž by našemu právu a našemu prospěchu vyhovovaly; nikdy však nevzdáme se věrnosti a úcty povinné svaté římské církvi, kterou za svou matku, paní a učitelku považujeme“ [2]). Řehoř odpověděl z Orange dne 2. května 1275 tonem sice zdvořilým ale určitým. Napomenuv krále opět k svornosti s Rudolfem, kterouž radno pěstovati ve prospěch celku i jednotlivců a prohlásiv, co se týká desátku, že každý král, jenž se chce osobně súčastniti ve výpravě křížácké, může také v zemi své desátek vybírati, končí: „Ale také zákonů říšských nehodláme změniti nebo něco na ujmu obvyklostem její učiniti; pročež není ani radno, aniž se sluší na náš svatý úřad, zakázati tomuto králi (Rudolfovi), aby vedle svého práva také práv říše hájil“ [3]).

[1]) Oba listy v Cod. Dipl. Mor. IV. 142 ssl.

[2]) „Alioquin nos, licet invitos, habere oportebit recursum, quod tamen salva reverentia vestra dicimus, ad remedia, competentia iuri nostro, et subsidia opportuna, numquam tamen volentes, quantum in nobis est, fide et devotione recedere a sancta Romana ecclesia, quam nostram et omnium Christi fidelium scimus et recognoscimus nunc et semper matrem, dominam et magistram“. Cod. Dipl. Mor. IV, 147. Z této věty se vyvozovalo, že Přemysl Otakar hrozil apelací, a k tomuto místu vztahováno breve papežské z 22. července 1275 (t. na uv. m. 157), zapomělo se však, že mezi listem Přemysla Otakara a tímto brevem leží psaní papeže z 2. května a že toto psaní obsahuje odpověď na list z 9. března.

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 151. „Sed nec imperii leges immutare intendimus, aut ipsius consuetudinibus derogare“. Toto druhé psaní

Odpověď tato byla srozumitelna. Celý spor otáčel se beztoho kolem otázky: má-li Přemysl Otakar podržeti nabyté země co úplné vlastnictví, nebo má-li býti vázán starými zákony a starobylou obvyklostí říše; neboť ne postoupení zemí, jak z počátku se pravilo — zdali právem čili neprávem později se ukáže — požadovalo se od něho, nýbrž Přemysl Otakar měl tyto země přijmouti co léna říšská — tak požadoval zákon, jímž byl Rudolf vázán. Přemysl Otakar byl by se rád s celým sporem vyhnul soudu řádnému a byl by jej rád vznesl na papeže, ovšem aby tento rozhodl v jeho prospěch. Nyní viděl se sklamána ve svých nadějích, na papeže nemohl dále počítati. Co tedy?

Zdá se, že při dvoře pražském zpraveni byli dříve o zámyslech papežových a tedy také o jejich dosahu, nežli došlo breve z 2. května [1]), jelikož král se vzdal posavadní vzdorovitosti rozhodnuv, aby k třetímu stání v Augšpurku, které bylo uprostřed května 1275 zahájeno, vypraveni byli zástupci. Sněmu do Norimberka a do Vircpurku položeného nedbáno, jelikož Přemysl Otakar vždy ještě skládal naději svou v papeži; na sněm do Augšpurku, kterým musel býti

---

uznává se za pouhou formuli (Lorenz t. II. 82) a v uvedení poselství shledává se odpor. V archivu vatikanském a z tohoto jsou obě listiny, formule v světoznámých regestách se nezachovávají. Odpor je pouze zdánlivý. Oba vyslanci Dětřich a Vitelo vrátili se právě s listy papežskými a nyní byli zase vysláni a Dětřichovi uloženo, aby kdyby bylo potřebí, výroky své jménem krále i přísahou potvrdil.

[1]) Papežský list z 2. května datován je z Orange (Aurasice) severně od Avignonu. Skoro 14 dní potřeboval posel z Orange do Prahy — tolik času potřeboval biskup Bruno, aby se dostal z Moravy přes Basilej do Lyonu. Breve dostalo se tedy asi 16. května do rukou Přemysla Otakara, jenž byl tehdáž dvorem v Praze. Dne 15. května odbýval se již sněm v Augšpurku. (Böhmer, Kaiserregest. Str. 70.) Současné letopisy (Annales Aldersbacen a Sti. Rudberti Salisb. U Pertze XVII. 535 a IX. 801) praví: „circa solstitium“ tedy okolo 24. června. Tu by byl Přemysl Otakar ovšem měl již v rukou psaní papežské. Že Rudolf byl v červnu v Augšpurku, je zjištěno.

pronešen konečný rozsudek, král od Říma opuštěný vyslal Bernarda, biskupa Sekovského († 1283), s nímž byli zemští komturové Johanitského a Německého řádu v Rakousích [1]). Z celého jednání splnomocněnce králova na sněmě říšském vysvítá, že nejednalo se zde tolik o vyjasnění poměru mandatara jeho ke králi Německému, jako spíše o protáhnutí vlastního vyjednávání, tedy o získání času. Neboť místo aby pána svého obhajoval proti žalobě krále Německého, biskup vykládal řečí latinskou většině nesrozumitelnou o volbě hraběte Habsburského, kterouž prohlásil za neplatnou, projevuje tím, ať se sněm říšský usnese o čemkoli, že pro jeho mandatara nebude to míti právní moci.

Chování královského posla imponovalo snad knížatům nečetně shromážděným, zvláště když biskup dorážel na volbu Rudolfa na té straně, která byla skutečně na povážženou. Dokázal totiž, že Bavory vůbec nemají práva krále voliti, čímž vzbuzena a také konečně rozhodnuta otázka zásadní, totiž ta, jaké postavení zaujmouti je Bavorům ve sboru kurfiřtů? I usnešeno, aby obě linie horno- a dolnobavorská, zastoupené bratry Ludvíkem a Jindřichem, měly budoucně při volbě německého panovníka jediný společný hlas. Podobá se, že k rozhodnutí přispěla přátelská ochotnosť knížete Jindřicha, jenž se dal na sněmě zastupovati proboštem Staro-Oettingským [2]). Čechám stala se udělením volebního práva Bavorům každým způsobem křivda a jelikož se jednou od obvyklého počtu sedmi nemohlo nebo nechtělo

---

[1]) Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bünde I. 106.

[2]) Ačkoliv kníže Jindřich byl rozhodným přítelem krále Přemysla Otakara, předce nikdy zásadně nebrojil proti králi Rudolfovi, jak již Lorenz na uv. m. str. 84 byl dokázal. „Zájmy knížete a krále byly tedy jen potud solidárními, pokud onen hlásil se k oposici jako tento, ale konečné účely obou velice se rozcházely.“ Kníže Jindřich oponoval z nepřátelství proti svému bratru Ludvíkovi, zeti krále Rudolfa, kdežto Přemysl Otakar Rudolfa vůbec nechtěl uznati. Annal. Sti. Rudberti Salisburgen ad an. 1275. U Pertze IX. 801.

upustiti, byly Čechy tedy z práva, voliti Německého krále, vyloučeny [1]), a tak po svislé ploše, na kterou jednou vstoupily, dále puzeny. Jakkoli kletba říšská nebyla ještě v Augšpurku proti Přemyslu Otakarovi pronešena, tolik nahlíželi všickni a tedy ovšem i král Český, že po osvědčení, které učinil biskup Sekovský, a po usnešení sněmu norimberského sněm říšský musí ihned země rakouské považovati za spadlé na říši. Filip kníže Korutanský na sněmě tomto již zasedal a hlasoval [2]). Zápisky o sněmě augšpurském pohříchu scházejí, tak že usnešení sněmu ani neznáme. Letopisci vypravují sice o poselství, jenž bylo podle usnešení vypraveno k Přemyslu Otakarovi, aby od něho požadovalo vydání německých zemí, které na říši spadly; ale kladou toto poselství, v jehož čele byl největší odpůrce Přemysla Otakara, blízký příbuzný Rudolfův, Fridrich purkrabě Norimberský, na pozdní léto roku 1276. Může býti, že purkrabě, aby se formálnímu právu učinilo zadost, odevzdal ultimatum po roce — neboť obvyklosť říšská povolovala v tomto případě takovouto lhůtu [3]). Kletba říšská vynešená nad Přemyslem Otakarem byla tím ultimatem a tato byla

---

[1]) Přes to tentýž Německý král Rudolf později učinil jiné rozhodnutí; listinami z Chebu dne 4. března 1289 a z Erfurtu 26. září 1290 po novém vyšetřování přisoudil králi Českému číšnictví a hlas volební, čímž Bavory hlasu toho byly zbaveny. Překážka, Přemysl Otakar, tehdáž již nebyl mezi živými.

[2]) Lambacher, Oesterr. Interregnum. Dodatek str. 76—78.

[3]) Poselství tak důležité, jenž válku přinášelo, muselo v Praze vzbuditi pozornosť a od tehdejších letopisců nemohlo býti pominuto mlčením. Klademe tedy největší váhu na české letopisce a ti připomínají k r. 1276 výslovně: „Anno quinto electionis suæ, Rudolfus misit nuncios ad Otacarum, regem Bohemiæ, petens sibi restitui terras“ etc. Cont. Cosm. U Pertze IX. 190. Rudolf počítá léta svého panování od 24. října 1273. Pak Chron. Anonymi Leobien. Pez, Script. rerum Aust. I. col. 843. Böhmer, Kaiserregesten. Str. 77. I Nicolaus de Bohem. na uv. m. klade poselství do r. 1275.

vynešena podle přiznání samého Rudolfa [1]), teprvé dne 24. června 1276.

Od říšského sněmu v Augšpurku až do tohoto ultimatum, tedy mezi 15. květnem 1275 a 24. červnem 1276 panoval již ruch mezi stranami; neboť všem bylo jasno, že musí nastati rozhodnutí. Němci pod vládou Přemysla Otakara se spolčovali, vypravovali posly k Rudolfovi, a udržovali všeliké spojení [2]), kdežto král český zaslal hned k Řehořovi X. poselství, jehož obsah z odpovědi papežovy můžeme jen uhodnouti. Jelikož odpověď datována je z Beaucairu při dolním Rhodanu, dne 22. července 1275, královský posel byl asi hned po sněmě říšském vypraven. Papež je celý udiven nad prudkými slovy královskými, „k nimž není zajisté žádné příčiny, pakli se zlovolně nepředstírá“ [3]). Podobá se, že Přemysl Otakar činil papeži trpké výčitky, jako by jej byl zúmyslně opustil a proto hrozí apelací. Řehoř jmenuje to krokem nerozvážným, zpupným, trestuhodným, jenž nevyplynul ze srdce králova, nýbrž od jeho rádců. Také ještě tento krok že chce odpustiti a o zjednání míru mezi Přemyslem Otakarem a králem Rudolfem dále usilovati, „jelikož láska na příteli visí i když byla uražena“ [4]). To však nebylo více možno. Sběhloť se tolik nepředvídaných okolností, že válka musela vypuknouti.

Nepochybujeme nijakž o dobré vůli Řehoře X., zjednati a udržeti dobrou vůli mezi oběma králi Rudolfem a Přemyslem Otakarem. Byloť mu jí nezbytně potřebí k uskutečnění

---

[1]) Constitutio pacis in Austria ad an. 1276. U Pertze, Legg. II. 410.

[2]) Chronicon Colmarien. Böhmer, Fontes II. 52. Úplněji v Pertzovi Script. XVII. 245. Cont. Vindobonen ad an. 1275. U Pertze IX. 706.

[3]) „Quod circumspetionem regiam sic a semitis rationis abduxit, ut in ea prorumperes, que nobis novissime per tuas literas destinasti, non sufficimus ammirari, cum causam non habeas, etsi occasionem, procul dubio frivolam, fingere videaris“. Cod. Dipl. Mor. IV. 157.

[4]) „Quæ in his (Gregorii factis et dictis) suspicionis occasio? quæ appellandi causa præsertim ab illo, qui supremi iudicis vicem

úkolu, který si byl vytknul, k provedení výpravy křížácké; ale také jsme přesvědčeni o jeho zámyslu, zavésti v Němcích králem Rudolfem vládu, církvi sice oddanou, ale veskrze silnou, aby jí cíl vytknutý byl snáze dosažen. Sesílený trůn německý vyžadoval však oslabení trůnu česko-moravského; a toho chtěl Řehoř X. dosáhnouti mírným spůsobem! Jeho schůzka s králem Rudolfem v Lausaune okolo 18. října 1275 a úmluvy tam ujednané [1]), jsou toho dokladem — Sisyfova to práce při králi síly své si vědomém! A Řehoř, jak smíme souditi podle jeho povahy, byl by se předce nevzdal dráhy jednou nastoupené. Byl by dále prostředkoval — tu došla zpráva o jeho úmrtí. Zemřel dne 10. ledna 1276. Všeliké prostředkování utuchlo, zvláště že tři nástupci Bedřichovi Inocenz V., Hadrian V. a Jan XXI. skoro za jeden rok mezi 22. červnem 1276 a 16. květnem 1277 se světem se rozloučili. Když pak koncem roku 1277 zvolen byl Mikuláš III. (zemřel 22. srpna 1280) a když Karel král Sicilský hrozil Státu církevnímu, v Římě nepomýšleli více ani na korunování císaře, k čemuž Řehoř X. počal již konati přípravy, ani na výpravu křížáckou; a tak Rudolfovi dopřán potřebný čas ke zbrojení.

Další okolnosť, jenž k válce nutkala, spočívala v politickém obratu knížete Dolnobavorského Jindřicha, který posud věrně stál při Otakarovi. Arcibiskup Salcpurský Fridrich snažil se všemožně od té chvíle, co se přidal ke králi Rudolfovi, aby knížete Jindřicha smířil s jeho bratrem Ludvíkem. Poznalť dobře, že záležitosti Čech budou jen postavením Jindřicha Bavorského rozhodnuty [2]), nebudou-li

---

gerens, superiorem non habet in terris? Numquid non appellatio gradum exigit, ut etiam non parem appellare sufficiat, sed a minori ad maiorem gravatus appellet. Cod. Dipl. Mor. IV. 158. Lepší otisk v Sitzungsberichte der kais. Akad. D. XI. str. 236.

[1]) Conventus Lausannensis. U Pertze Lgg. II. 403.

[2]) „Ista sola concordia (inter ducem Heinricum et fratrem eius Ludovicum), sicut firmiter credimus, totam expediet eam, quæ inter

Čechy, tak uvažoval, v zádech kryty a bude-li cesta do Horních Rakous svobodna a otevřena. Přemysl Otakar musí dáti v šanc své země německé [1]), které byly jak nám již známo, beztoho pobouřeny shromážděním štýrských šlechticů v panenském klášteře Göském v letě 1274. A o tyto králi Rudolfovi hlavně běželo. Od říšského sněmu v Augšpurku, který kníže Jindřich, jak nám známo, splnomocněncem obeslal, spatřujeme jej v neustálém spojení s arcibiskupem, jenž také v listě králi Rudolfovi přímo vyznává, kterak v této záležitosti již vícekráte vyjednával s knížetem a kterak také Rudolfovi jest se vynasnažiti, aby jej s bratrem smířil a tak od Čech odvrátil [2]). Snaha obou byla odměněna. Kníže Jindřich splnomocnil počátkem roku 1276 biskupa Lva Řezenského k smírnému vyjednávání s bratrem Ludvíkem, kteréž počnouc v únoru příměřím zjednalo v květnu skutečný mír a přivinutí se knížete Jindřicha se vší zbrojnou mocí ke králi Rudolfovi [3]).

Tedy smrt Řehoře X. a tří jeho nejbližších nástupců, odložené tažení do Říma a odpadnutí knížete Dolnobavorského jsou ony nepředvídané okolnosti, jenž propuknutí sporu urychlily, a krále Českého takřka uprostřed akce donutily k změnění šiku, což zřídka se stává bez nebezpečenství. Moudrý a vypočítavý biskup Olomúcký Bruno předvídal nebezpečenství již na kolik měsíců, předvídal však také — což si sotva pronésti důvěřujeme — záhubu pána svého, jemuž nebylo ani rady ani pomoci. Bruno,

---

vos et regem prædictum vertitur, quæstionem.“ Bodmann, Cod. epist. Rudolfi I. pag. 13.

1) Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen. 1865. Str. 71.

2) Bodman t. pag. 18. „Ante omnia unum vobis consulimus, ut dominos duces Bavariæ reducatis ad concordiæ unionem, et ducem H., cum quo multa de ista materia contulimus, a prædicti regis obsequiis subducatis.“

3) Doklady v Böhmerových Wittelsbachische Regesten str. 5.

jenž ještě nedávno zasazoval se tělem a duší o plány Přemysla Otakara, jenž ve prospěch jeho poselství konal a šťastně prováděl, jenž po léta mocně spravoval země nově nabyté, jeví se od volby Rudolfa Habsburského jako ochromeným ve své činnosti. Pakli byla kdy pro Přemysla Otakara nějaká doba rozhodnou, byla to doba po sněmě řezenském až do července 1276. A co činil Bruno v této době? Jsou-li listiny svědky veřejné činnosti, věnována tato z větší části rozšiřování oblíbeného zřízení, lén biskupství Olomúckého. V tehdejší době bylo to ovšem náhradou za novověká stálá vojska, jaká však to hrstka proti vojenské hotovosti svaté Římské říše Německého národu! Místo aby tísněnému králi zjednával vydatných přátel, Bruno zřizoval na všech stranách v Moravě léna, která propůjčoval z větší části svým krajanům. Tak propůjčil v léno, abychom jen některé případy uvedli, listinou danou v Olomúci dne 30. dubna a se svolením krále Přemysla Otakara v Praze dne 2. června 1275 synu svého truksasa, Herborda z Fulšteina (Füllensteina), Ekrtovi když tento složil 300 hřiven opavské měny, polovici hradu Fulšteina a ves Pavlovice. Pertolta a Jindřicha, jenž ze Saska přišli, Bruno nadal v Kroměříži dne 22. září 1275 podle práva Magdeburského čtyřmi lány ve vsi Sečanech a j. v. Tamtéž propůjčil služebníku svému Alexandrovi třetí díl biskupského mlýna v Kačeru [1]). Kromě toho setkáváme se s ním v Mohelnici, kde dne 20. dubna 1275 popisuje a zajišťuje nadání tamější fary [2]), pak dne 14. července v Blánsku, kde se snaží urovnati dlouhý spor o patronat kostela v Troskotovicích mezi panenským klášterem Konickým a Oslavanským [3]), pak dne 6. září t. r. v Pustoměři za toutéž záležitostí [4]).

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 149, 152 a 162 a V. 258.

[2]) Tamtéž IV. 148. Dne 9. června 1275 postoupil Bruno dědičné foitství ve vsi Řepové, taktéž v Mohelnici, jakémusi Pertoltovi. Tamtéž V. 259.

[3]) Tamtéž IV. 156.

[4]) Tamtéž. 161.

V jediné politické důležité události súčastnil se biskup no touto dobou a sice po měsíci květnu 1275 co rozí zároveň s číšníkem moravským Nezamyslem, s markem království Českého Purkartem a komořím Ondřejem, při krále s arcibiskupem Salcpurským, který si taktéž anovil několik smírčích soudců a biskupa Sekovského al za vrchního rozsudí. Tento smírčí soud měl se odatí v Kremži a měl čtrnácte dní po sv. Míchale vynésti sudek o škodách, jaké Přemysl Otakar lidmi svými způil arcibiskupovi a o penězích, které by měl tomuto arcikupovi co náhradu nebo dar zapraviti strany oněch lén, ré mu arcibiskup okolo r. 1270 a 1271 po zvolení svém propůjčil [1]. Na váhu těžce padalo zvláště poboření ibiskupského města Brez, hlavního místa salcpurských tků v Korutanech, což vykonáno v dubnu nebo počátkem tna 1275 na rozkaz královského hejtmana v Štýrsku loty z Dědic [2]. Podobá se však, že nedošlo k sročení, kož biskup Bernard, který byl tehdáž ještě horlivým vržencem královým, později jej opustil a k Rudolfovi se vinul [3]. V dřívějších letech Bruno byl nerozlučitelným vodčím královým; nyní neobjevuje se ani na jediné listině zi svědky, ačkoliv Přemysl Otakar právě touto dobou oho na Moravě prodléval. Bruno ustoupil, jelikož nemohl válce raditi. S králem setkáváme se za odjezdu jeho Čech na hradě Kamenci v kraji Chrudimském, kde 5. čera 1275 propůjčuje měšťanům uhersko-brodským osvobození mýta [4], dne 30. září v Brně, pak 26. dubna 1276 opět Moravé, které až do července neopustil. Dne 30. září

[1]) Annal. S. Rudberti Salisb. ad an. 1270. U Pertze IX. 798.

[2]) Cont. Prædicat. Vindobonen ad an. 1275. U Pertze IX. 720. nal. S. Rudberti Salisburgen ad an. 1275 na uv. m. 801. Škoda očítána na 40 hřiven stříbra. V. str. 115 toh. díla.

[3]) Orig. v c. k. dvorním a státním archivě. Výtah v Tanglově andbuch na uv. m. str. 174.

[4]) Cod. Dipl. Mor. IV. 153.

pronajal v Brně mincovnu jihlavskou družstvu, a 26. dubna potvrdil opět v Brně dohodnutí o vsi Hajčín a Bystrovany mezi městem Olomúcem a klášterem Hradišťským [1]). V Brně král, jak se podobá, pobyl delší čas. Pobyt takovýto přišel obyvatelstvu velmi draze. Potraviny a píce pro dvůr královský musely se i ze vzdálenějších krajin dovážeti. Věc tato známa jest nám jmenovitě o křížovnících na Moravě, kterým král připověděl jednoroční osvobození od daní a dávek za výlohy, které jim byly způsobeny pobytem jeho v Brně [2]). Známe také dvě listiny, které král Přemysl Otakar vydal v Brně dne 1. května 1276 pro kostel frysinský [3]). Stalo se tak na cestě do Znojma a do Cáhlova (Freistadt) v Horních Rakousích. Chtěl se přesvědčiti, zdali jsou kryty jižní hranice české a moravské?

Abychom nabyli dostatek světla o povaze a souvislosti událostí, musíme přehlednouti sousedství bojiště a tu setkáváme se s rodem míšeňským. Rod tento příbuzný beztoho s Přemyslem Otakarem [4]), byl by měl, kdyby se byla svornosť v něm udržela, dosti síly, aby v záležitosti říšské mocně zasáhl. Avšak v rodě tomto bylo přespříliš sporů a svárů. Jak stály věci v Bavorsku, je nám povědomo. Král Rudolf slíbil knížeti více měst rakouských, Linec, Vels a j. sice jen v zástavu, ale všeobecně bylo známo, že zástava říšská pravidelně nebývala vyvazena [5]); později v září slíbil synu jeho Otovi dceru svou Kateřinu za manželku a věnem s ní Horní Rakousy za jistou sumu peněz, ačkoliv tehdáž,

---

[1]) Tamtéž 163 a 173.

[2]) Kniha formulářů Henrica Italica. Archiv der kais. Akad. D. 29. str. 120.

[3]) Cod. Aust. Frisingen. Fontes rer. Aust. XXXI. 333 ssl.

[4]) Sestra Přemysla Otakara Anežka byla druhou chotí Jindřicha Míšeňského. Zemřela bezdětna 1268. Jindřich pojal pak za manželku Alžbětu z Malečic, dceru jakéhosi sluhy. Z prvního lože pocházejí Albrecht Nezdárný a markrabě Dětřich. Oba stáli tehdáž proti sobě.

[5]) Cont. Lambacen ad an. 1276. U Pertze IX. 561.

jak anekdota vypravuje, měl sám sotva několik haléřů; naproti tomu zavázal se kníže Jindřich poskytnouti králi značnou sumu peněz a vypraviti na pomoc tisíc obrněných jezdců [1]. Že kníže Jindřich Dolnobavorský získán je úplně pro Rudolfa, Přemysl Otakar dozvěděl se přes četné své jednatele, které v Němcích vydržoval [2], velmi pozdě, neboť teprvé počátkem října oznámil Jindřichovi markraběti Míšeňskému a synům jeho Albrechtovi a Dětřichovi a jiným přátelům odpadnutí Bavorského knížete, napomínaje jich, aby se měli na pozoru [3]. Jen kdyby se byl měl sám na pozoru! Tedy od severních sousedů nedalo se očekávati ničeho. A což od souseda východního od Uher? Pakli Přemysl Otakar jen okamžik se domníval, že se mu odtud dostane pomoci a podpory, zapomenul, že vášně lidské neuhasínají. Uhry čekaly jen na příležitosť, aby pomstily kolikerou svou porážku. I lid uvykl si považovati krále Českého za největšího svého nepřítele. Pomocí Karla, krále Sicilského, tchána nezletilého Ladislava IV. a knížete Jindřicha Dolnobavorského, počalo se sice vyjednávati mezi dvorem českým a uherským, poselství byla sem a tam posýlána a podmínky vytknuty [4], k platné smouvě však nedošlo. Jak by byla mohla také vášnívá matka králova Alžběta zapomenouti, že Přemysl Otakar vypudil ji nejprvé ze Štýrska a pak proti ní poštval tchána Belu IV.? S ní spolčili se Güssinští Budamerer a především někdejší ban a nyní magister tavernicorum, vždy ještě mocný Pektári [5]. Tito tvořili stranu protičeskou, kdežto král Karel byl by rád zprostředkoval

---

[1]) Cont. Vindobonen ad an. 1276. U Pertze IX. 708.

[2]) Kniha formulářů Přemysla Otakara v knihovně kolmarské. Otištěno v Cod. Dipl. Mor. VII.

[3]) Dolliner, Cod. epistol. pag. 44 ssl.

[4]) Plnomocenství Karlovo pro vyslance a listy Přemysla Otakara Ladislavovi u Fejéra, Cod. Dipl. Hung. V. 2. pag. 311, 323, 280 a 316.

[5]) Viz str. 76., 84 ssl. toh. díla.

spolek Uher s Čechy již pro své postavení k novému pomocníku německému. Úkolem tohoto bylo obnoviti práva říše v Italii, což králi Sicilskému nemohlo býti lhostejno, neboť čím mocnější stal se Přemysl Otakar, tím slabším musel býti vliv Rudolfův na Italii, tak myslil Karel. Vliv neapolský při dvoře Ladislavově ochromoval tímto způsobem stranu královninu, nemohl však nabýti vrchu a král Přemysl Otakar měl počátkem roku 1276 podstatnou příčinu stěžovati si trpce na přílišný vliv Pektariho a zamítnouti návrh o schůzi s Ladislavem [1]). Kromě toho Přemysl Otakar měl zprávy, že Pektari vyjednává již přímo s Rudolfem a že se mluvilo již o případném rozdělení zemí říše Česko-moravské [2]). Všecky tyto okolnosti dokazovaly králi dostatečně, pokud trvá vliv Pektariho, že od Uhrů nemůže očekávati ničeho. Posledním pokusem zlomiti tento vliv, bylo poselství, které bylo vypraveno ode dvora pražského ke králi Sicilskému, aby jej získalo pro osobní zakročení v Uhrách. Pohříchu také tento krok byl bez výsledku [3]).

Z toho všeho vidíme, že z počátku války král Přemysl Otakar byl osamocen — nepatrná pomoc knížat Slezských a přítomnosť Oty markraběte Braniborského ve vojště českém padají málo na váhu — kdežto král Německý s velikým rozmyslem a opatrností na všech stranách přátely a spojence vyhledati a sobě pojistiti dovedl. V první řadě jsou ovšem německá knížata a biskupové. Náčelníkem jich byl známý nám již Fridrich, arcibiskup Salcpurský; k němu připojili se jihoněmečtí a tirolští biskupové, podporujíce penězi krále, jenž se vydal do pole bez válečné pokladny; pak následuje Ludvík kníže Hornobavorský, bez odporu nejdůležitější činitel v poskytnutí válečného lidu a ustanovení válečného plánu. Vlastní vojsko říšské nebylo totiž svoláno; nahraditi je

---

[1]) Dolliner, Cod. epist. pag. 35.
[2]) Tamtéž 37 a 41.
[3]) Fejér, Cod. Dipl. Hung. V. II. pag. 312.

musela pomoc knížat spřátelených a tu hrabata Tirolští a Goričtí mnoho vydali. Pakli však měli k Rudolfovi se vší svou mocí se přidati, musel jim tento jisté výhody slíbiti. Především zjednán mezi rodem Rudolfa a Menharta Tirolského rodinný svazek, který byl pro vývin událostí vysoce důležitým; neboť již r. 1275 zasnoubena Menhartova dcera Alžběta s hrabětem Albertem, nejstarším synem Rudolfovým; a dne 15. února 1276 spatřujeme ji již provdanou. Rudolf však byl ještě ve velikých rozpacích pro odměnění Menharta, kdyby vypukla válka proti Čechům, jelikož Korutany, na které se především mohlo pomýšleti, byly právě od Rudolfa samého propůjčeny dědici země, dřívějšímu arcibiskupu Filipovi [1]). Konečně nalezena pomoc tím způsobem, že knížeti Menhartovi slíbena správa Korutan a konečné uspořádání teritoriálních otázek vyhraženo době pozdější [2]).

Jako ke knížatům Gorickému a Tirolskému, tak příznivým stal se poměr Rudolfův i k patriarchovi Voglejskému. Známo je nám, jak veliké moci král Přemysl Otakar nabyl v tomto nejjižnějším území říše česko-moravské [3]). Tehdejší patriarcha Rajmund della Torre, svědomitý obhájce práv své církve, měl s bratrem hraběte Menharta Tirolského, hrabětem Albertem Gorickým nepříjemný spor o nahražení škody za porušení hranic. Když král Rudolf rod Gorický k sobě připoutal, nabídl se za prostředkovatele. Rudolfovi ovšem nejvýše na tom záleželo, aby také zde odpůrce svého isoloval, což za rozčileného a nepřátelského smýšlení sousedů v Korutanech a Krajině nebylo za těžké. Z jednoho listu patriarchova králi Rudolfovi vysvítá, že se způsobem

---

[1]) Dne 27. února 1275 král Rudolf oznámil z Norimberka všem hrabatům v Korutanech, Krajině a Marce, že knížeti Filipovi všecky země jmenované, které tento po právu od říše má držeti, z královské moci propůjčil a jemu slavně v léno udělil. Kleinmaier, Iuvavia pag. 380. Pohříchu jen u výtahu.

[2]) Lorenz, Deutsche Geschichte II. 1. str. 131.

[3]) Viz str. 106 toh. díla.

co nejurčitějším zavázal ke konání vojenských služeb proti králi Přemyslu Otakarovi [1]). Tak byl i patriarchát ztracen pro Přemysla Otakara. A jako Tirolsko a Gorice měly býti svazky rodinnými připoutány k novému rodu panovnickému v Němcích, tak se mělo státi i s mnohem mocnějšími Uhrami. Zde počin stal se od krále Ladislava. Sňatek bratra jeho Ondřeje s dcerou krále Rudolfa navržen právě tou dobou, kdy vypukla válka mezi Rudolfem a Přemyslem Otakarem [2]) a zaslána psaní, z nichž vyplývá nade vší pochybnosť, že Rudolf mohl počítati na Ladislava a naopak tento na Rudolfa. Rudolf dovedl si mistrně získati pochlebováním a sliby, kterým Maďar zřídka kdy odolá, jak krále a jeho matku tak i magnáty. Ladislavovi psal: „Leží nám velice na srdci, aby mocná a slavná říše Uherská nabyla opět starého lesku a aby zlomena byla zpupnosť jejího nepřítele; nebudeme šetřiti ani naší osoby, ani našeho majetku, dokud boží pomocí hrdosť tohoto vysokomyslného muže nesnížíme k nohoum našich vítězných orlů... Nuže tedy kníže, na nějž přešly předků cnosti, síla a odvaha, vás žádáme, vzchopte se k udatnosti a t. d. A velmožům Uherským psal: „Co stálosť Vaší neporušené věrnosti a přirozenou sílu vaší duše skvělým leskem ozářilo ... to jste skutky osvědčili, jelikož neustáváte ochotně sloužiti vznešenému Ladislavovi, králi Uherskému, a Ondřejovi, knížeti Slavonskému, našim drahým synům, které jsme, co je osud zbavil péče otcovské, jako maso z našeho masa a kosti z našich kostí přijali a pěstiti chceme na našem lůně otcovském.... Jelikož jsme odhodláni bohatěji vás za to odměniti, přejeme si, abyste od nás požadovali vyznamenání, které v naší Římské říši nebo při nás oči vaše poutá a v němž nalezáte zalíbení, přesvědčeni jsouce, že se Vám ho dostane“ [3]).

---

[1]) Lichnowsky, Geschichte des Hauses Habsburg I. 144.

[2]) Bodmann, Cod. epist. pag. 117. Zasnoubení stalo se teprvé 1277.

[3]) Fejér V. 2. pag. 320 a 321. Lambacher, Interregnum. Dodatek č. LX. a LXI. str. 93 a 95.

Jsou-li psaní tato pravá [1]), mohla býti vydána teprvé tehdy, když byl král Rudolf prohlásil válku říšskou proti Přemyslu Otakarovi Českému a tedy také kletbu říšskou proti němu a tak stalo se na den sv. Jana Křtitele, tedy dne 24. června 1276. Den tento Rudolf sám pokládá za počátek války [2]); a nyní přišla doba vypraviti ke králi Fridricha purkrabí norimberského s ultimatem [3]). Toto znělo: aby německé země, Rakousy, Štýrsko, Korutany, Krajinu, Pordenone a Furlansko říši navrátil. Odpověď, jak ji letopisci čeští králi kladou do úst, zněla prý: „Čeho Rudolf nikdy nedržel, toho se mu také nedostane. Zemí těchto že Přemysl Otakar vyženil co věna nebo že si je podmanil vítězným bojem. Zvolený nechať vládne tam nahoře v říši: zde dole v zemích, které požaduje, že nemá ničeho pohledávati; a aby naznačili pokojné a odhodlané mínění krále a země, líčí jeho lovecké a jiné dvorské zábavy [4]).

Kde král přijal posla německého a kde jej, jak se slušelo na mocnáře síly své si vědomého, bez porušení propustil, není zjištěno. Od 27. května až do července meškal král na Moravě, dne 7. července setkáváme se s ním v Cáhlově, při jižních českých hranicích [5]), ale 14. již opět v Brně. Prodléval zde pro obyčejné záležitosti, které vycházívají z královské kanceláře. Zde potvrdil kostelu olomúckému darování vsi Rozvadovic, rozšířil moc městského sudí brněn-

---

[1]) Přepjatý a bombastický sloh upomíná příliš na středověké školní úkoly, které se dělaly na určité thema. V obou listech vyskytují se výrazy prozrazující jakousi znalost klasiků a pak opět věty z listů apoštolských, kdežto počátek listu ke králi předpokládá poměry příbuzenské, jakých ještě v skutečnosti nebylo.

[2]) Constitutio pacis in Austria ad an. 1276. U Pertze Legg. II. 410.

[3]) Viz str. 120 toh. díla. Dne 20 října 1275 objevuje se Fridrich v Lausanne. U Pertze Legg. II. 404.

[4]) Cont. Cosmæ ad an. 1276. U Pertze IX. 190.

[5]) In libera civitate. Kurz, Beiträge III. 431.

ského, aby souditi mohl obyvatelstvo cizích vrchností, pakli bydlí v předměstích brněnských; ale ustanovil, aby poddaní kláštera Novoříšského pokuty, k nimž by byli odsouzeni, nezapravovali sudím nýbrž klášteru a t. d.[1]). Neznamenáme tedy ani stopy úzkostlivého spěchu nebo příprav k válce, ačkoliv musel věděti, že prohlášení kletby bude míti v zápětí kletbu církevní, interdikt v jeho zemích a válku.

Král Rudolf meškal v Elsasích, když přibyli k němu poslové z říše Přemysla Otakara, aby jej pobídli k bezodkladnému vytrhnutí[2]). Bylo to asi počátkem srpna, když byl dvorem v Basileji, jelikož letopisci vypravují, že počal již dne 4. srpna vojsko sbírati[3]). Šlo to zdlouhavě, poněvadž nebylo peněz, kdežto Přemysl Otakar měl plné pokladny[4]). Aby vojsko sebral, Rudolf táhl dolů po Rýně, dostal se přes Vorms do Mohuče a postoupil pak ve Francích až k Norimberku[5]). Zde se muselo rozhodnouti, příjme-li a provede-li se plán od Fridricha arcibiskupa Salcpurského navržený nebo má-li se jiný vypracovati. Plán záležel v těchto hlavních rysech: aby král Rudolf udeřil na Čechy, hrabata Tirolský a Gorický na Štýrsko. Tím se mělo docíliti, aby Přemysl Otakar vojsko své musel rozděliti — pak že bude čas postoupiti do Rakous[6]). Podle

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 174, 175, 176.

[2]) Chron. Colmarien ad an. 1274: „Rudolfus rex cum literas nobilium Boemiæ vidisset, subito eis in adiutorium venisset, si Rheni regiones relinquere potuisset.“ U Pertze XVII. 246.

[3]) Böhmer, Kaiserregesten str. 77.

[4]) Chron. Colmarien ad an. 1274 a Descriptio Theutoniæ. U Pertze XVII. 245 a 238.

[5]) Böhmer, Kaiserregesten str. 78. Kterak rozšířena byla pověsť, že král Rudolf navštíví také Durinsko, vysvítá z knihy formulářů Přemysla Otakara II. v knihovně kolmarské. Otištěno v Cod. Dipl. Mor. VII. 981.

[6]) Bodmann, Cod. epist. pag. 15. Arcibiskup píše králi Rudolfovi: „Si propositi vestri est, regem Bohemiæ invadere, procedatis, si placet, hoc modo: primo infestetis eum circa partes Bohemiæ, ut sic ab Austria

tohoto plánu, jenž byl také králi Českému prozrazen, hodlal Rudolf společně s falckrabětem vtrhnouti do Čech přes Cheb, kdežto prvorozený syn Rudolfův Albrecht měl s druhým vojskem postoupiti do Rakous [1]). Tu Rudolf náhle změnil učiněné přípravy a místo k Chebu, dal se v jinou stranu a počátkem září překročil Dunaj u Řezna. Kníže Jindřich Dolnobavorský je s ním již spojen. Čechy a Morava puštěny naprosto se zřetele. Na Přemysla Otakara měl se jen v Rakousích útok podniknouti. Jak stala se tato, alespoň pro Přemysla Otakara, jenž měl obsazené severní hranice české, a proto hlavní své vojsko shromáždil u Teplé, nenadálá změna plánu?

Připomenuli jsme, že arcibiskup Fridrich byl původcem plánu, od krále Německého tak nenadále změněného. Tomuto knížeti církevnímu nevěnuje se vždy ještě u vypisování dějin Přemysla Otakara ona pozornosť, jenž mu po právu náleží. Živel duchovní, náboženský je v XIII. století rozhodujícím. Jaký význam, jakou moc nepůsobil Řehoř X. v životě Přemysla Otakara! Právě tento význam a úlohu Řehořovu převzal po smrti Řehořově arcibiskup Fridrich. V Lyoně a v Lausanne obcoval mnoho s papežem, seznal tam cíl politiky důmyslného státníka, ale také prostředky, aby cíle dosáhl, zkrátka: arcibiskup Fridrich byl jedinou ozvěnou hlasu Řehoře X., jehož smrtí umlkl a zanikl všeliký počin ze Říma. Nástupci jeho panovali příliš krátce, aby byli mohli míti nějaký vliv na Německo a Čechy a Jan XXI., který, jak praveno, dne 16. září 1276 byl zvolen, nalezl již události v plném proudě. Proto arcibiskup Salcpurský zastupoval jaksi místo papežovo a když enciklikou poddané své arcidiécese sprostil věrnosti a poddanosti králi Přemyslu Otakarovi a je

---

discedere compellatur. Deinde per comites Goritiæ circa partes Styriæ infestetur, tunc demum locus est, ut milites vestri in Austriam transeant, et sic ibunt sine periculo; alias eis solis procedere non est cautum."

[1]) Gerbert, Cod. epist. 122.

vyzval, aby králi Rudolfovi věrnosť a poslušnosť slíbili a k němu se přidali, postavení Přemysla Otakara v zemích nově nabytých bylo takřka podkopáno. Bernard, biskup Sekovský, jakkoli byl podbiskupem salcpurským, ale tehdáž ještě věrně se přidržoval krále Českého, nazývá arcibiskupa právě s tohoto stanoviska zrádcem a buřičem [1]). Buřičem byl Fridrich ovšem v českém smyslu, jelikož rozličné ministerialy, kteří se ještě pevně Přemysla Otakara přidržovali, od tohoto odvrátiti a k Rudolfovi připoutati se vynasnažoval. Známo je nám to výslovně o korutanském ministerialu Konradovi ze Schrankbaumu, s kterým arcibiskup Fridrich již v lednu 1276 mír uzavřel. Již tehdáž, tedy počátkem r. 1276 musely býti příští věci v německých zemích předvídány a podle toho potřebné přípravy a změny plánu předsevzaty.

Pakli bychom přípravy, jaké šlechta v německých zemích konala, chtěli pojmenovati pravým jmenem, nazvali bychom je spiknutím ve všech nově nabytých zemích krále Českého sosnovaným, jehož duší byl Fridrich arcibiskup Salcpurský, a jehož cílem jeví se býti odtržení od Čech a podrobení se Německu. Bylo by bláhové domnívati se, že dvůr pražský o vývinu spiknutí nebyl zpraven. Mniši minoritští a dominikánští chodili svobodně po zemi kážíce povstání [2]), a předce

---

[1]) Lambacher, Oesterr. Interregnum. Dodatek str. 109. č. LXVI. Muchar, Geschichte des Herzogthums Steiermark. D. V. str. 372. Co se týká kletby církevní, biskupové církevní provincie salcpurské ustanovili na provincialním koncilu v říjnu 1274 (v. str. 109 t. d. kromě jiného: „utsi . . . ecclesias nostras vel alterius nostrum sic hostiliter et iniuriose invadi contingat, ut de subversione status ipsius probabiliter timeatur: ex tunc per totam provinciam Salzburgensem cessetur generaliter a divinis personis tamen illustribus, decoratis principum dignitate, ipsorum reverentia deferentes, presens edictum ad eos et terras eorum extendi nolumus, nisi prius admoniti cessare contemserint ab offensis huiusmodi, nec emendare voluerint infra unius mensis spatium, quod fecerunt.“ Schanat-Hartzheim, Conc. Germ. III. 639—644.

[2]) Cont. Vindobonen ad an. 1276 a Cont. Prædicat. Viennen ad eundem an. U Pertze IX. 708 a 730.

ještě přidržoval se pevně Přemysla Otakara Bernard, biskup Sekovský, o němž sděluje arcibiskup Fridrich králi Rudolfovi, „že co náš podbiskup proti naší vůli a přes náš zákaz poselství přijímá“ [1]). Proč pak Přemysl Otakar neuchopil se žádného prostředku, aby řádění spiklenců přítrž učinil? Můžeme uvésti jediný důvod: zavinila to jeho přílišná, pohříchu sklamaná důvěra v knížete Jindřicha Dolnobavorského.

Dobře zpravený letopisec vídeňský poznamenává [2]), že ještě tehdáž, když král Rudolf překročil In u Pasova, tedy v září 1276, kníže Jindřich nepřátelsky stál proti němu, z kteréžto příčiny Přemysl Otakar nedbal spiknutí, poněvadž měl za to, že hranice rakouské kryty jsou Bavory. Teprvé když syn knížete Jindřicha Ota skutečně pojal za manželku dceru Rudolfovu Kateřinu a když kníže Jindřich sňatkem tímto, jakož i penězi Otovi slíbenými byl získán [3]), Přemysl Otakar viděl se sklamána ve svém očekávání, ale pohříchu příliš pozdě, neboť nežli se vzchopil ku pomoci, všecky země podunajské byly již Rudolfovi podrobeny. Nejprvé podmaněny Korutany Menhartem Tirolským, potom Krajina a Marka

---

[1]) Lambacher, Dodatek str. 106.

[2]) Cont. Vindobonen ad an. 1276: „Igitur Rudolfus rex, Bavariam potenter pertransiens, Pataviam pervenit; sed cum artas vias et aquas diversas cum suo exercitu transire nequiret, supradictus dux (Heinricus) iterato muneribus regis Boemie corruptus, conabatur eum inter devia et abrupta relinquere, nisi terram superiorem ultra Anasum sibi pro dote filii sui pro quadam summa pecunie obligaret.“ U Pertze IX. 708. V souhlase s tím praví zcela správně Johannes Victorien ad an. 1276. „Rex (Rudolfus) collecto exercitu cum omni doma sua in Austriam parat iter, quem Heinricus, dux Bavariæ, pactatus cum Otakaro, non diu, sed tamen aliqualiter impedivit“. Böhmer, Fontes I. 308.

[3]) Cont. Prædicat. ad an. 1276. U Pertze IX. 729. „Postquam autem rex Romanorum in Pataviam pervenisset, nec per artas vias, nec per Enum morose transire quiverat, ecce Hainricus, dux Bavariæ, nitebatur ipsum delinquere, nisi terram superiorem ultra Anasum pro 40 milibus talentorum sibi obligaret“.

jeho bratrem hrabětem Albertem Gorickým, Furlánsko patriarchou Voglejským Raimundem a konečně Štýrsko, kde se od sjezdu dne 19. září 1276 v cisterciáckém klášteře Brežském nedaleko Hradce veškera šlechta štýrská prohlásila pro Rudolfa [1]). Český místodržitel Milota z Dědic jen stěží unikl. Většina posádek v hradech a městech se vzdala, aby si odchod pojistila [2]). 19. září 1276 přestává skoro 24tileté panství Otakarovo v zemích vnitrorakouských beze všeho hluku, ano i bez zvláštního namahání vítězné strany Rudolfovy. Marny byly snahy, aby alespoň duchovenstvo bylo získáno — není v zemích těch ani jediného kláštera, jenž by byl nepožíval přízně Otakarovy — zmizelo ovoce panství sice silného, které se však nikdy populárním nestalo. Mužové, s nimiž král měl již mnohou potíž, jako Ota z Liechtensteina, Oldřich z Heunburku, Jindřich z Pfaunberku, pánové z Ptuje, Stuberberku, Wildonu, Teuffenbachu, Schärfenberku a j. byli nyní v čele spiknutí. Někteeé z nich lze snad, hledíc k rokům 1265, 1268 a 1270, v kterých zažili všeliké příkoří od vlády české [3]), omluviti; ale co si musíme mysliti o biskupovi, který skutečně jen dobrého zažil a nyní slovy opravdu podlízavými osvědčuje své podrobení Rudolfovi. Biskup Sekovský Bernad nazval ještě nedávno arcibiskupa Salcpurského, Fridricha, zrádcem a nyní píše Rudolfovi: „Chovám pečlivě a střežím nad zlato a topas Vaše psaní, kteréž mi přinesl anděl míru a v němž seznávám, že obdržel jsem ratolesť olivovou od holubice, jako Noe na vodách zmítaný; konečné s milostí pána vrátila se veliká radosť jako naděje, když kohout zakokrhá; připroudila se

---

1) Původní listina o tomto velikém shromáždění stavů chová se v c. k. dvorním archivě ve Vídni. Otištěna v Gerbertově, Cod. epist. Dipl. 199.

2) Za nejlepší pramen o povstání Štýrských považuje se rýmovaná kronika. Pez, Script. rer. Aust. III. Cap. 124 a 125.

3) Viz str. 17, 31 a 53 toh. díla. Nesmíme zapomenouti, že tehdáž děti pánů těchto žily ještě na rozličných hradech českých co rukojmí.

opět spása chorobnému, dáno opět zdraví polomrtvému. Ostatně duše moje neobyčejně je pomatena, poněvadž se zdálo, že Láska Vaše proti mně je pobouřena a Vaše milost rozhněvána. Píši tak, abych vyznal své pobloužení, kterým jsem Váš hněv zasloužil a Vaši milosť umenšil" a t. d.[1]). Tak mluví muž, jemuž král Přemysl Otakar až do posledního okamžiku úplně důvěřoval. A Jindřich z Pfaunberku zmocnil se útokem a dobyl města Judenberku, které nedávno bylo obdrželo královský list osvobozovací dne 7. září 1276 v Praze vydaný[2]). Nevděčnosť a zrada byla na denním pořádku, když král Rudolf ještě z Pasova rozkázal dne 24. září 1276 hrabatům a pánům v Korutanech a Krajině, aby poslušni byli svého knížete Filipa a ješto tento mešká při dvoře jeho, aby za hejtmana těchto zemí považovali hraběte Menharta Tirolského, jehož dcera Alžběta slíbena byla za manželku Albrechtovi, prvorozenému synu královu[3]).

Jakmile by se země vnitrorakouské dostaly v moc Rudolfovu, mohl tento bezpečně táhnouti na Vídeň, kdež bylo těžiště těchto zemí a tam očekávati příchod Štýrských, Korutanců, Krajinců, Goričanů a Furlánců. Dne 10. října vzdal se Linec, dříve již Vels[4]), dne 14. Enže, pak Artaker, Ips, Dolina (Tuln) a dne 18. vojsko říšské stálo před Vídní, aniž by bylo spatřilo nepřítele. Přemysl Otakar stál ještě s vojskem svým při západní české hranici, na vysočině při premonstratském klášteře Teplském v kraji Plzeňském. Vida, že útok neděje se na Čechy, nýbrž že kletba říšská provádí se při Dunaji, sebral stany své a spěchal župami Plzeňskou, Prachenskou a Bechyňskou za velkých obtíží k jižním hranicím, aby u Vyššího Brodu nebo u Vitoraze

---

[1]) Lambacher na uv. m. Dodatek 108.

[2]) Tangl, Handbuch na uv. m. str. 201.

[3]) Kdy Alžběta se provdala za Albrechta Habsburského, není zjištěno; jisto jest však, že se stala promáteří císařského rodu Habsburského.

[4]) Cont. Claustroneob. ad an. 1276. U Pertze IX. 745.

co možno nejdříve vnikl do Rakous. U Vyššího Brodu vedla tehdáž přes hory „via antiqua“, pouhá stezka pro soumary, kdežto u Vitoraze mohlo se volněji přejíti po tak zvané „České stezce“. Ješto král Přemysl Otakar dne 6. října vydával listiny v Cáhlově [1]), podobá se, že táhl po stezce první, kdežto hlavní síla vojska jeho po stezce České postupovala na roviny u Drozdovic při samé hranici moravské, což ovšem při tehdejším způsobu válčení, když vojsko přes ustanovení z 30. listopadu 1266 jen pícováním a ne ze skladišť zásobených se vyživovalo, neobešlo se bez plenění a pustošení krajin, kam vojsko se dostalo [2]).

Dne 6. října byl tedy Přemysl Otakar v Cáhlově a dne 10. padl opevněný Linec do rukou Rudolfových. Aby zastavil další postup nepřítele, k tomu byl by měl Přemysl Otakar, jak se podobá, dosti času. Ale jelikož se o to nijakž nepokusil, překážely mu v tom zajisté důležité příčiny. Současný letopis kolmarský Němcům příznivý, jmenuje jednu z těchto příčin. Praví, že král Přemysl Otakar nemohl se na své vojsko spolehnouti; ano vojsko jeho že nechtělo bojovati [3]); a pramen český mluví o jakési zvláštní bázni před Němci, o hladu a o přílišném nedostatku píce, při čemž koně šmahem pocházeli [4]). Uvážíme-li, že král Rudolf zmocnil se bez výstřelu za 8 dní všech větších a menších hradů a měst mezi Lincem a Vídní, jenž měly české posádky, a že hlavní síla Otakarova záležela skutečně v 20.000

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. VII. 772.

[2]) Cont. Cosmæ. ad an. 1276. U Pertze IX. 190. (Viz str. 21 toh. díla a snešení sněmu z 30. listopadu.)

[3]) Chron. Colmarien ad an. 1276. U Pertze XVII. 247.

[4]) Cont. Cosmæ ad an. 1276. U Pertze IX. 191. „Videntes homines debilitari et deficere præ nimia anxietate et carentia victualium atque nimio defectu pabuli equorum“. Podobá se, že tehdejší hlad nabyl neobyčejně velikých rozměrů. Objevuješ se také současně ve Furlansku a Polsku. Annal. Foroiulien a Annal. S. Crucis Polonici ad an. 1276 a 1277. U Pertze XIX. 200 a 682. Conf. Historia annorum. U Pertze IX. 652.

jezdcích, kteří přišli o své koně, že z toho musela se dostaviti malomyslnost a strach ve vojště českém a že konečně, když i v Čechách povstání vypuklo, Přemysl Otakar maje zkušenost z minulosti, nemohl úplně důvěřovati jednotlivým svým vojevůdcům [1]; pak zajisté pravdivy jsou příčiny od přítele a nepřítele uvedené, proč Přemysl Otakar nepříteli v postupování jeho nepřekážel, a na něj neudeřil. Obsadiv levý břeh Dunaje od Kremže až ke Korneuburku, skládal jedinou svou naději ve Vídeň a Klosterneuburg.

Žádné město v nových zemích německých nepožívalo tolik přízně krále Českého jako právě Vídeň, jeho pravý miláček. Dalť Vídeň, která byla trojím zhoubným požárem dne 28. března, 16. a 30. dubna 1276 skoro úplně spustošena, nejvíce na vlastní náklad krásněji vystavěti a měšťanstvo nadal důležitými výsadami. Připomínáme jen zrušení všech cechů řemeslnických, vyjma jen společenstvo mincovní, aby na měnu peněz mohlo se lépe dohlížeti, daroval měšťanům les k svobodnému užívání, osvobodil je na pět let od celních poplatků a j. v. [2]). Když Rudolf Vídeň sevřel, byl náčelníkem tamějšího měšťanstva věrný přívrženec krále Českého Rüdiger Paltram, kterého se měšťanstvo, pamětlivo jsouc mnohých dobrodiní a milostí od Přemysla Otakara prokázaných, věrně přidržovalo a přes časté pohrůžky, že vinice měšťanů za městem budou spustošeny, což bylo také částečně provedeno, raději snášelo kruté obležení, nežli aby bylo přešlo k Rudolfovi. Ani vzpoury lůzy, ani zlé známky nouze a hladu nemohly přiměti věrného Paltrama ke vzdání

---

[1]) Martinus Polonus ad an. 1276. „Rex Bohemiæ nulli se audens committere, a rege Romanorum in dedicionem accipitur“. Böhmer, Font. II. 462 doslovně z Annal. Sti Rudberti Salisburgen ad an. 1276. U Pertze IX. 801.

[2]) Cont. Vindobonen ad an. 1276. U Pertze IX. 707. „In favillas et cineres penitus est redacta . . . quam civitatem (Otacharus) quasi ex novo conditam nititur sublimare“.

se. Udržel se, pokud válka trvala [1]), což se až do pátého téhodne protáhlo. Tu stihlo Přemysla Otakara nové neštěstí.

Na pravém břehu dunajském obsazen byl kromě Vídně jen Klosterneuburg vojskem českým. Zde král Český dal nahromaditi veliké zásoby, dílem aby mohl Vídeň v čas potřeby zásobiti, dílem aby z Korneuburku, kdyby válka vzala příznivý obrat, mohl se přepravit přes Dunaj a vojsko císařské v boku napadnouti. Zde mu v přechodě nikdo nebránil. Čím neutěšenějšího rázu válka vůbec nabývala, tím důležitější muselo se králi jeviti držení Klosterneuburku dobře opevněného a proto nikoho nepřekvapí, že chtěl tamější posádku, jenž se skládala z vojska bavorského, sesíliti vybraným oddílem nejlepšího vojska českého. Nesnadný tento podnik, ješto král Rudolf měl válečné lodi na Dunaji [2]), svěřil biskupu Olomúckému Brunonovi, jenž byl v táboře přítomen. Tento dovedl šťastně posádku do pevnosti; zatím kníže Ludvík vyžádal si od krále Rudolfa dovolení, aby s 300 muži směl Brunona, až se bude vracet, polapiti a do tábora přivésti. K účelu tomu vypraveni zvědové, jenž se sice vrátili se zprávou, že biskup Bruno šťastně unikl, ale zvěstovali, že jest možno města lstí se zmocniti. Známý nám již letopis

[1]) Cont. Vindobonen ad an. 1276. U Pertze IX. 708. Teprvé po 25. listopadě, tedy po uzavření míru: tunc primum Vienna et aliae civitates ad resignationem ipsius regis Otakari regi Romanorum sunt aperte". Taktéž Hermanni Altahem Annal. ad an. 1276. U Pertze XVII. 410. „per quoddam arbitrium . . . incepit ipsam civitatem Viennensem". Naproti tomu Chron. Colmarien mluví o skutečném poddání se města Rudolfovi. U Pertze XII. 246. Přísahu, kterou Paltram složil králi Přemyslu Otakarovi, zachoval nám notář Heinricus Italicus. Archiv der kais. Akad. D. XXIX. str. 163.

[2]) „Navibus apparatu bellico mirifice ordinatis", tak vyjadřuje se biskup Fridrich Salcpurský v nedatované zprávě k tehdejšímu papeži o postavení Přemysla Otakara k říši Německé. Lambacher, Interregnum, Dodatek č. LXXVI. str. 116. Annal. Sti Rudberti Salisburgen praví: „habens naves castellatas, quibus meatus Danubii obstructos obtinere conatur". U Pertze IX. 801.

kolmarský vypravuje, že něco vojínů z oddílu knížete Ludvíka vydávalo se za Čechy, že jim byly otevřeny brány městské, které opanovali a nežli sem soudruzi jejich ze zálohy dorazili, uhájili. Ludvík ihned se dorozuměl s obyvatelstvem, které posádku českou svázalo a nepříteli vydalo. Vojsko krále Rudolfa pochutnávalo si 14 dní na zásobách zde nahromaděných [1]).

Ačkoliv letopis klosterneuburský jinak dobře zpravený [2]), výslovně podotýká, že město a klášter dostaly se nenadálým přepadením do rukou Ludvíkových [3]), předce se podobá, že při tom nehrála tou měrou hlavní úlohu vojenská taktika, jako obyčejný úskok, kterým byl král Přemysl Otakar beztoho se všech stran obklopen, že počal pochybovati o věrnosti i nejlepších svých přátel. Praví se, že tehdáž po tři dni nepřijal dlouholetého svého rádce, biskupa Brunona [4]). Jisto je, že biskup Bruno po pádu Neuburku radil králi bez obalu, aby hned mír uzavřel; ale také je známo, že metropolita jeho arcibiskup Mohučský Verner, byl rozhodným přívržencem krále Německého. Již u Pasova setkáváme se s ním v táboře německém [5]). Což pak oba vynikající knížata církevní naprosto nesouhlasili ve svých náhledech politických?

Nebylo však dosti na ztrátě Klosterneuburku, také měla přijíti zpráva, že král Ladislav Uherský táhne Němcům na pomoc [6]). Stalo se tak následkem vyjednávání mezi Ru-

---

[1]) Chronicon Colmarien ad an. 1276. U Pertze XVII. 247 ssl.

[2]) Cont. Claustroneob. tertia ad an. 1276. U Pertze IX. 745. Cont. Vindobonen ad e. an. na uv. m. 708.

[3]) Rudolf sám praví o měšťanech klosterneuburských, „qui per inopinatum nostri exercitus ingressum læsi fuerant graviter et attriti". Listina z 24. list. 1276. Böhmer, Regest. str. 80.

[4]) Lichnowski, Geschichte des Hauses Habsburg I. 156, podle rýmované kroniky cap. 127, str. 134.

[5]) Listina dto Pataviæ in castris dne 26. září. Lambacher, Dodatek č. LXVII. str. 102 ssl.

[6]) Cont. Vindobonen ad an. 1276. U Pertze IX. 708.

dolfem a Ladislavem, o čemž jsme mluvili již z počátku roku 1275 [1]). Vojsko uherské táhlo ve dvou oddílech; jeden měl podle úmluvy vpadnouti do Dolních Rakous a druhý měl přes Moravu táhnouti do Čech. Tu v Čechách a na Moravě vypuklo povstání bohaté šlechty [2]). Dva nejmocnější a nejčetnější rodové, pánové z Oseka a Vítkovci, vedení jsouce panem Závišem z Falkenšteina a Boršem z Oseka, chopili se zbraní proti králi a pánu svému [3]) a dokonali, co byl král Rudolf před třemi měsíci za podmínek tak šťastných započal, donutili krále k míru. Jednoho z vůdců

[1]) Viz str. 127 toh. díla.

[2]) Chronica domus Sarensis (Ed. Röppel ve Vratislaví 1854) z této doby praví na str. 48: „Quando Domini fuit annus 1276, tunc inceperunt mala plurima multiplicari, quidam se regi Barones opposuerunt, de quo iam nichil hic ad presens dicere possum.“

[3]) Heinrici Heimburgen Annal. ad an. 1276. U Pertze XVII. 715. Canonic. Pragens. Cont. Cosmæ ad an. 1276. U Pertze IX. 181. Rodiči Závišovými byli Budivoj ze Skalice a Perchta. — Budivoj byl Vítkovcem; otec jeho Vitigo, Vítek, založil Krumlov č., za kterouž příčinou Budivoj také z Krumlova se nazýval. Se zakladatelem rodu Rožmberského, Vokem z Rožmberka, byl spříbuzněn tím způsobem, že byl jeho strýcem. Perchta, jak se podobá, byla původu německého, poněvadž věnný její statek ves Schintau, byl v Horních Rakousích. Tam drželi také statky pasovští ministerialové z Falkensteina. Hrad Falkenstein sám ležel v Horních Rakousích při Řece Raně. Od r. 1272 objevuje se Záviš co purkrabí biskupa Pasovského na Falkensteině. Zdá se však, že hodnost tuto nezastával přes r. 1274, poněvadž toho roku staří držitelé Falkensteina — v listinách mnozí členové toho rodu slují Chalbochové — a odtud až do XIV. století uvádějí se co držitelé svého původiště. Záviš však od této doby nenazýval se jináče nežli „z Falkensteina.“ Závišem z Rožmberka mohl by se nazývati jenom na tom základě, že hlavní linie užívala tohoto názvu a že všechny linie měly ve znaku růži pětilistou. My se přidržujeme názvu který sobě Záviš sám dával na svých pečetech „Sigillum Zawissi de Falkenstein“. O Závišì psal Matiáš Pangrl v Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Ročník X. (V Praze 1872) str. 145—186 a Archiv für österr. Geschichte der kais. Akad. D. 51 od téhož: „Die Witigonen, ihre Herkunft, ihre ersten Sitze und ihre älteste Genealogie.“ Str. 503—576.

Borše z Oseka známe. Rod jeho byl na Moravě dobře znám a často připomínán. Jeden z předků jeho upadl v bitvě mezi Stožcem a Lavou dne 26. ledna 1246 s jinými šlechtici moravskými do zajetí Fridricha II., knížete Rakouského. Snad tento, jehož smrť letopisec klade do roku 1255, je otcem našeho Borše z Oseku, jenž se v poslední bitvě s Uhry zmocnil nepřátelské hradby vozové[1]). Roku 1267 založil první augustinský klášter na Moravě[2]). Roku 1274 nepohodl se se svým králem, jak se praví, pro pomluvy závistníků[3]). S králem Římským pilně si dopisoval. Rudolf jej vyzval, aby v odporu svém vytrval, za příkoří a škodu, které by mu z toho vzešly, že bude bohatě odměněn. Vyzváni také jiní velmožové, aby jmenovaného pána podporovali v jeho snahách, „neboť pokud my", praví Rudolf, „máme otěže vlády ve svých rukou, budeme našeho milého Borše, nás a říše naší výtečného obhájce ochraňovati a ze vší síly brániti". Zvláštní péče Německého krále platila i synu Boršovu, Bohuslavovi, když otce již dávno nebylo mezi živými[4]). Se Závišem z Falkenšteina, čili jak se také, ač neprávem nazýval, z Rožmberka, jelikož potom jména tohoto v celém rodě Vítkovců se užívalo, budeme se později ještě zabývati. I němečtí letopisci nazývají jej „mocným odpůrcem Přemysla Otakara". Za své provinění pykal na popravišti a bratří jeho u vyhnanství[5]).

---

[1]) Heinrici Heimburgen Annal. ad an. 1246 a 1255. U Pertze XVII. 714. Pak Dalimilova kronika hl. 91. Vydání Hankovo v Praze 1851, str. 151.

[2]) Viz str. 42 ssl. toh. díla.

[3]) Cont. Cosmæ ad an. 1274. U Pertze IX. 180.

[4]) Listy sem se vztahující v Bodmannově, Cod. epist. Str. 12, 34 a 45.

[5]) „Qui sepe fati regis Bohemie validus fuerat persecutor". Hermanni Altahen Annal. ad an. 1279. U Pertze XVII. 411. Pro Záviše byli ve vyhnanství jeho bratři: Vítek, Vok, Čeněk, Budivoj a Hrdoň, pak jeho strýc Jindřich a Vok na Krumlově.

Proč právě nejčelnější rodové na Moravě a v Čechách v okamžiku rozhodném, když Přemysl Otakar pomoci jejich nejvíce potřeboval [1]), se zbraní v rukou proti němu povstali, příčinu toho shledáváme dílem v rozhodném jednání králově, aby zastavené statky korunní vybavil, dílem — jak za to máme — hlavně v absolutním jeho panování. Šlechta česko-moravská byla vždycky politickým činitelem, jehož žádný panovník nesměl nedbati. Na něm záviselo povolení berny a daně z krve. Od té doby však, co Přemysl Otakar stal se nabytím německých zemí mocnějším nežli kterýkoli jeho předchůdce, co prováděje prakticky krásnou zasádu „o rovných právech“ hleděl se o lid opírati, pouštěl bezohledněji uzdu své panovačnosti jmenovitě také proti šlechtě. Tím vzbuzena v šlechtě nelibosť, z níž zrodila se myšlenka, zbavit se nátlaku. Současní letopisci vypravují skoro souhlasně, když se roznesla zpráva o zvolení Rudolfa a konečně o jeho rázném jednání proti „neposlušnému manovi“, že ze zemí Otakarových vypravovány hotové deputace k německému dvoru, aby Rudolfa přemluvily k brzké válce proti Čechám [2]). Povstání v Čechách a na Moravě, jenž v příhodném okamžiku vypuklo, bylo tedy s vědomím a vůlí krále Římského dobře připraveno a podporováno. „Zmuž se“, píše král Rudolf náčelníku povstalců moravských Boršovi z Oseka, „buď silným u věrnosti, vytrvalým v oddanosti, pevným v naději, náš věrný milý! Přisaháme ti na žezlo královské a na pravdu nejsvětější, kteráž je Kristus, že velebnosť královská nikdy tě neopustí, nýbrž jako našeho vlastního syna bude tě ovívati. Kdybys také v přítomnosti nějakou škodu utrpěl, trpělivě ji snášej, neboť rychle přikvapí, jenž tě zbaví bohaprázdného a jehož pomocnou ruku ihned pocítíš“ [3]). Slova tato mluví příliš výmluvně, tak že

[1]) „Eo tempore rex nimium eorum auxilio indigebat“. Cont. Cosmæ ad an. 1276. U Pertze IX. 181.

[2]) Chronicon Colmarien ad an. 1274. U Pertze XVII. 245 a 246.

[3]) Bodmann, Cod. epist. Str. 12.

není potřeby pátrati dále po příčinách vzpoury. Náleželo také k plánu, aby Přemysl Otakar byl podroben vůli německé.

Tísněn jsa tak se všech stran a věda, že zbíháním a hlady vojska jeho bude ubývati [1]), kdežto armáda německá neustále se rozmnožuje, Přemysl Otakar se odhodlal uzavříti příměří, které pak v mír přešlo. Měl však předcházeti rozsudek soudu smírčího, jakéhož zřízení užívají panovníci v pochybných případech, aby se nezdáli strannickými. Nesmíme zapomenouti, že zde běželo o provedení kletby říšské. Na koho kletba byla uvalena, musel se vítězi vzdáti na milosť a nemilosť ve vlastní zemi. A Rudolf dává vyjednávati s přemoženým! Přemysl Otakar požíval tedy vždy ještě vážnosti u Rudolfa a jelikož smírčí soud býval jen mezi dvěma stejně oprávněnými mocnostmi, Rudolf považoval Přemysla Otakara také za sobě rovného. Do soudu smírčího zvoleni od krále Českého ve vojště přítomný příbuzný markrabě Ota Braniborský a biskup Bruno a od krále Římského falckrabě Ludvík a biskup Pertold z Vircpurku. V táboře u Vídně shodli se tito důvěrníci o předběžných podmínkách, jenž byly sestaveny v 11 §§.; zrušení kletby říšské a kletby církevní ovšem předcházelo. Rychlosť, jakou se stalo toto dohodnutí — smlouva datována je z 21. listopadu — svědčí, že důvěrníci sejdouce se přinesli s sebou již hotovou práci, tedy souhlas svých mandatarů. Předce však bylo několik kusů tak nejasno, že již po několika měsících musely býti nové dodatečné články sestaveny a o nich pojednáno. Sem náleží zvláště ustanovení, aby obě strany poddaným svým, kteří se ve válce súčastnili, udělily odpuštění, čímž vyrozumívali se hlavně pánové čeští a moravští, kteří se vzbouřili proti králi svému [2]), a pak

[1]) Cont. Cosmæ ad an. 1276. U Pertze IX. 191

[2]) Text zní: „servitores utriusque regum, quocunque nomine censeantur, huiusmodi paci, concordie ac reconciliationi cum sinceritate firmissima includantur, castris eorum, municionibus possessionibus

úmluva o sňatcích dětí Přemysla Otakara a krále Rudolfa a o věnech jejich. Jasně však je vysloveno v podmínkách těchto zřeknutí se Přemysla Otakara Rakous, Štýrska, Korutan, Krajiny, Marky, Chebu a Pordenone, naproti čemuž Rudolf slibuje, že jemu králi Českému a nástupcům jeho udělí v léno Čechy a Moravu se vším všudy, co on a předchůdci jeho od říše lénem držívali. Dne 21. listopadu byly, jak praveno, podmínky sestaveny, dne 25. byl od krále Římského manský list v táboře u Vídně podepsán [1]) a 26. listopadu byly Přemyslu Otakarovi za obvyklých slavností u přítomnosti duchovních a světských knížat, metropolity Mohučského a Salcpurského a j. v. Čechy a Morava od krále Rudolfa v léno propůjčeny [2]); když pak bylo ještě ujednáno, aby král Uherský Ladislav také byl do míru pojat a staré hranice uherské aby byly obnoveny, Přemysl

et hominibus, contra ius alterutro regum ipsis ablatis vel a suis, cum integritate debita restitutis". U Pertze, Legg. II. 407. Jakým způsobem notáři používají originalů za vzor pro knihy formulářů, a jaké obezřelosti je potřebí při čerpání z nich, viděti zřejmě, srovnáme-li listinu uvedenou u Pertze nebo v Cod. Dipl. Mor. IV. 180 s formulí v knize formulářů v bibl. Kolmarské, Cod. Dipl. Mor. VII. 961.

[1]) Jireček, Cod. iuris Bohem. I. 186.

[2]) Rauch, Oesterr. Geschichte III. 590 a po něm Lorenz, Deutsche Geschichte II. 151 kladou udělení léna na den 25. listopadu. My se přidržujeme Böhmera, Otakarsche Regesten. Str. 454. O výkonu udělení léna: Lambacher, Interregnum, Dodatek str. 115 č. LXXVI., list arcibiskupa Salcpurského papeži. Chronicon Fr. Nicolai de Bohemia Ms. v zemském archivě praví uvádějíc výslovně z Pulkavy místo (Dob. Mon. III. 237), kde se o udělení léna mluví skoro témitéž slovy jako v Cont. Cosmæ ad an. 1276 (U Pertze IX. 191): „Acta sunt hec in crastino beate Catharine virginis (tedy 26. list.). Ibi cum rege Rudolfo fuerunt duo archiepiscopi, videlicet Conradus Maguntin et Salcburgen, episcopus Herbipolien et alii VIII. episcopi et palatinus Rheni et dux Bavariæ et landgravius Hassie et comites de Tyrol et alii comites et nobiles circa ducentos. Et reconciliatione istorum regum arbitri fuerunt: Herbipolien episcopus, episcopus Olomucen, palatinus Rheni et Marchio Brandenburgen."

Otakar byl koncem roku 1276 na tomtéž místě, z něhož byl r. 1250 panství své neobmezeně započal — smutný to výsledek snažení více než 26letého! Smlouva o mír sepsaná na základě schválených podmínek předběžných z 21. listopadu datovaná je v táboře u Vídně dne 26. listopadu 1276 [1]), podpis svědků Lva biskupa Řezenského, Ludvíka falckraběte při Rýně a Jindřicha lantkraběte Hesenského pochází z 30. prosince [2]).

Rádi věříme letopiscům, že Přemysl Otakar zkrátiv pobyt svůj v táboře Rudolfově ještě téhož dne odjel do Korneuburku, kdežto král Rudolf konal přípravy k vjezdu svému do Vídně, která mu právě brány své otevřela a hned také slavnostním způsobem v městě se usadil. Již dne 1. prosince 1276 vydával ve Vídni listiny; dne 3. t. m. prohlásil veřejný pokoj v Rakousích, Štýrsku, Korutanech a Krajině, jehož ustanovení mělo platit až do 25. prosince 1281, povolal za sebou celou svou rodinu [3]), dal synům svým Albrechtovi, Hartmanovi a Rudolfovi propůjčiti léna biskupů Řezenského, Chimseeckého, Frysinského, Pasovského a Salcpurského [4]), a usazoval se vůbec ve Vídni a v Rakousích jako v novém svém domově. Až do rozhodné bitvy na Moravském poli král Rudolf města Vídně více neopustil, věnuje zde hlavní péči svou odměňování služeb prokázaných a získání nových

---

[1]) Orig. v c. k. dvorním a státním archivě s 5 pečetmi, mezi nimiž Jindřicha, lantkraběte Hesenského. Z pečeti Přemysla Otakara, jenž visí na červené šňůře hedbávné, viděti jen korunovanou hlavu králova. Otištěno v Pertzových Legg. II. 408 a 409. Cod. Dipl. Mor. IV. 183.

[2]) Pertz, Legg. II. 409 a Cod. Dipl. Mor. IV. 185. Dr F. Krones, Die Herrschaft König Otakars II. von Böhmen in Steiermark. Ihr Werden, Bestand und Fall (1252—1276). V Mittheilungen des hist. Vereins in Steiermark. XXII. Seš. R. 1874. Str. 41—146.

[3]) Dne 28. března 1277 královna Anna s mladšími dětmi nastoupila cestu z Rheinfeldu do Rakous. Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bünde I. 183.

[4]) Kopp t. 185.

přívrženců. Tak na př. král Rudolf uznal zvláštní zásluhy hraběte Jindřicha z Pfannberku a Fridricha z Ptuje, jmenovav je zemskými sudími v Štýrsku a přiděliv jim Kunráta z Hintberku za zemského písaře; Hartneid z Wildonu jmenován maršálkem Štýrským [1], a hrabě Menhart Tirolský stal se říšským správcem Štýrska a Korutan. Král Rudolf nucen byl z vděčnosti, příbuzenství a z povinnosti — bylť hraběti, zeti svému dlužen 30.000 hřiven stříbra — propůjčiti mu hodnosť tuto, kdežto Filip od nás často připomínaný nazýval se sice knížetem Korutanským a pánem Krajiny, ale až do své smrti žil v stavu soukromém z příjmů svých spupných statků a z tvrzí a panství Pösenbeugu a Kremže s tamějším clem dunajským. Úřad politického hejtmana v Korutanech, Krajině a Marce spravoval královský říšský správce Menhart, až se sám stal r. 1286 knížetem Korutanským [2]).

S jakým srdcem Přemysl Otakar opouštěl tábor u Vídně, o tom projevili se vrstevníci, že mír jen líčil, aby nabyl času k novému zbrojení. [3]) A podobá se, že se nemýlili. Při povaze, jakou měl král český, nelze za to míti, že by byl lhostejně nesl ztrátu zemí vnitrorakouských, jenž představovaly jistý příjem 100.000 hřiven stříbra ročně. Přemysl Otakar podrobil se okolnostem, ale věci se nevzdal a tím se dá vysvětliti, že přes mír vídeňský drobná válka v Rakousích a na Moravě po celý rok 1277 a v první polovici roku 1277 zuřila a že král Přemysl Otakar s rozličnými knížaty německými, ano i s Prusy si zjednal spojení. [4])
Záminkou k tomu byl článek připomenutého míru, v němž

---

[1]) Tangl, Die Grafen von Pfannberg, II. oddělení str. 38. Zvláštní otisk z XVIII. dílu Archivu für Kunde österr. Geschichtsquellen.

[2]) Tangl, Handbuch der Geschichte des Herzogthums Kärnten. IV. d. 1. seš. str. 208.

[3]) Chron. Magni presbyteri. Cont. ad an. 1277. U Pertze XVII. 533.

[4]) Thomæ Tusci, Gesta imperatorum ad an. 1276. U Pertze XXII. 525.

se jedná o vzájemném sňatku a o výbavě. „K stálému utvrzení míru, svornosti a smíření,“ tak zní článek, „a aby obě strany upřímnou láskou a dokonalým přátelstvím úžeji k sobě se přivinuly, má král Český dáti dceru svou (Kunhutu) za manželku synu (Hartmanovi) Římského krále; král Český zároveň postoupí země a statky v Rakousích, které posud jako vlastní zboží nebo jako léna držel, nebo koupí získal, jednoduše a určitě králi Římskému a tento odevzdá je synu svému za 40.000 hřiven stříbra co majetek věnný, při čemž arcibiskupům, biskupům, hrabatům, pánům a ministerialům vyhraženo býti má jich právo k hradům, tvrzím, statkům a lénům, které se zde uprázdní. Zemi tuto král Římský nebo některý nástupce jeho za jmenovanou sumu synovi vyplatí a všecky statky, kdyby syn zemřel bez dědiců, spadnou na říši, aniž by se čeho dostalo choti jeho, dceři krále Českého. Také král Římský dá svou dceru (Jitku) za manželku synovi krále Českého (Václavovi) a s ní věna 40.000 hřiven stříbra, na které dá v zástavu 4000 hřiven příjmů z Rakous za Dunajem při hranici české, moravské a uherské vyjmouc jediné města Křemži a Stein s příslušenstvím, s vyhražením takových práv jako nahoře; kdyby krajiny za Dunajem sumu tuto nevynesly, doplní se ostatek z Rakous s této strany Dunaje podle uznání čtyř rozhodčí, nebo těch, kdo by přišli na jejich místo; kdežto by přebytek zůstal králi Římskému a říši beze vší závady. Kdyby však syn krále Českého zemřel bez dědiců, země za Dunajem ostala by v zástavě králi Českému, aniž by se choti jeho, dceři krále Římského něco dostalo; avšak král Římský nebo jeho nástupci mají úplnou vůli vyplacením 40.000 hřiven stříbra králi Českému zemi tu opět v držení své dostati“.

Tedy veliká a důležitá část Rakous měla co zástava trvale k Čechám připadnouti. „Patrno, že v tom spočívalo vlastně odstoupení severní části Dolních Rakous Čechám; tento způsob zástavy zvolen, aby státoprávní poměry

Rakous nebyly naprosto změněny" [1]). Že Přemysl Otakar s tímto kusem byl spokojen, rozumí se samo sebou. Jináče má se věc s postoupením lén. Čechy musely všecko nasaditi, aby tento kus se neuskutečnil; neboť dokud léna od Přemysla Otakara v Rakousích nabytá nebo statky tamtéž zakoupené zůstaly v rukou králů Českých, museli tito podržeti vliv, jenž se novému panovníku v Rakousích mohl časem státi nebezpečným. Viděti tedy, kterak podmínky vzájemných sňatků musely býti oběma stranám nepohodlné, kterak každá strana podmínky tyto k svému prospěchu si vykládala. Přemysl Otakar, abychom jen něco uvedli, měl za to, že po uzavření míru vídeňského není povinen, odvolati vojsko své z Rakous na levém břehu Dunaje, jelikož od Rudolfa bylo upsáno co zástava na výbavu pro jeho dceru Jitku. Rudolf naproti tomu kladl váhu na úplné postoupení Rakous, chtěje asi, aby země byla zástavou teprvé od té chvíle, kdy se stane sňatek umluvený. Z prvního pojímání věcí se vyvozovalo, že Čechy mohou míti obsazené krajiny zastavené; podle druhého stál však Rudolf pevně na tom, aby Rakousy byly napřed úplně vyprázdněny.[2]) Jelikož však král Přemysl Otakar od listopadu 1276 v krajinách, které vojsko jeho posud mělo obsazené, ani o krok neustoupil, Rudolf dal obsaditi jihozápadní část Moravy buď jen slabě hájenou nebo všech posádek prostou, což ovšem mělo za následek plenění a pustošení.[3])

Pro takovýto stav nucen byl Přemysl Otakar přeložiti svůj dvůr na Moravu. Rádce jeho, biskup Bruno, objevuje se dne 3. ledna 1277 v Kroměříži, obyčejném svém sídle, kde potvrdil smlouvu mezi panenským klášterem Kounickým

---

1) Lorenz, Deutsche Geschichte II. 1. str. 148.

2) Lorenz t. S náhledem tímto naprosto souhlasíme.

3) Cont. Vindobonen ad an. 1277. U Pertze IX. 709. „Tota yeme Australes Moraviam, et econverso Bœmi Austriam diversis rapinis, predis et incendiis vastaverunt". S tím se srovnávají Dollinerovy Epist. Nr. 19 a 20.

a kolegiatní kapitolou v St. Boleslavi,[1]) ale 7. dubna vydával již ve Vídni listiny, a 28. ve Znojmě ve prospěch farního kostela v Němčicích,[2]) kdežto král Přemysl Otakar dne 20. dubna daroval listinou v Brně vydanou měšťanům opavským les u Křipova a ještě 1. května podepsal tamtéž diplom pro premonstratský klášter na Strahově v Praze.[3]) Meškal snad biskup Bruno ve Vídni, aby na rozkaz pána svého přednesl stížnosť na to, že smlouva vídeňská se neprovádí? Příčin k tomu měl král Přemysl Otakar dostatek. Ve Vídni bylo ujednáno, že mistr Oldřich, protonotář krále Přemysla Otakara, zůstane ve Vídni farářem městského kostela, což se však nestalo. Po uzavření míru mělo na obou stranách přestati nepřátelství a předce Rudolfovo vojsko obsadilo mocí tvrze Přemysla Otakara Pernek a Wykhartschlag. Marka Chebská, věno královy matky, měla býti ovšem postoupena, ale nikoli osobní majetek králův v této marce a předce se ho Rudolf nyní domáhal. Ratifikace míru vídeňského a potvrzení tedy uznání českých privilejí korunních bylo ujednáno, ale nebylo provedeno; lantfridu od krále Římského pro země vnitrorakouské prohlášeného nebylo, pokud se týká obchodníků českých, šetřeno, jelikož kupci čeští byli v Korutanech oloupeni a vůbec cesta do Italie nebyla svobodna; a konečně nestala se Otakarovi náhrada za škody, které byly hned po míru na Moravě způsobeny.[4]) Další příčinu ke stížnostem zavdávalo nešetření starých hranic českých a moravských. „Ačkoliv," píše Přemysl Otakar králi Římskému,[5]) „nikdy nebudeme žebrati za rozšíření našich hranic, nikdy předce nedopustíme jejich súžení". Jedná se zde o starý, český okres Vitorazský

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 187.

[2]) Tamtéž a 188. Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bünde I. 177.

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 188. Kopp t. I. 188.

[4]) Dolliner, Cod. Nr. 19. pag. 57.

[5]) Tamtéž. Nro. 23 str. 64.

při samé hranici rakouské, kde Kuenringové byli domovem. Albero Kuenring nazýval se z Dürnsteina a bratr jeho Jindřich — oba jsou synové Hadmarovi — z Vitoraze. Syn tohoto, taktéž Jindřich, jenž měl za manželku Elišku, nemanželskou dceru krále Českého,[1]) jmenován byl od Rudolfa maršálkem knížectví Rakouského, čímž bylo jaksi vysloveno, že statek jeho Vitoraz náleží k Rakousům.[2])

A což teprvé ustanovení míru vídeňského, kterým poddaným obou stran udělena amnestie! Král Rudolf totiž velmi rozhodně požadoval, aby amnestie platila také přívržencům jeho v Čechách a na Moravě. Vítkovci v Čechách a přívrženci Borše z Risenburku na Moravě odvolávajíce se na tuto amnestii ani země neopustili a prohlásili se za říši přímo poddané, jelikož Čechy a Morava staly se lénem říše Německé a tedy král Římský nejvyšším jejich lenním pánem. Přemysl Otakar však jednal, jako by byl ze svrchovaných práv koruny české ničeho nebyl zadal a neváhal podržeti dále v zajetí rukojmí a zajaté, jenž po míru vídeňském měli býti propuštěni na svobodu,[3]) a trestati nespokojence v Čechách a na Moravě, jenž se přidržovali cizího

[1]) Viz str. 41 toh. díla. Podle listin, které uvádí Gotfrid Edmund Friess „die Herren von Kuenring" ve Vídni 1874 str. 170, nazývala se princezna, jenž se provdala za Jindřicha z Vitoraze, Eliškou. Jelikož tatáž byla také manželkou pana Weikarta z Polné (Chron. Aulæ Reg. cap. 83. Dobner, Mon. V. 164), podobá se pravdě, že po smrti svého manžela v červenci 1281 v Opavě podruhé se vdala.

[2]) Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bünde I. 171. O Vitorazi, která až do 1280 k Čechám náležela, Jireček, Slovanské právo. II. 2. a 3. Pak Friess t.

[3]) Annales Sti Rudberti Salisburgen ad an. 1276. „Promisit (Otakarus) præstito iuramento relaxare statim post suum reditum ad propria, obsides et captivos, sed veniens Pragam, nihil de his, quæ promiserat, prætentis variis occasionibus, effectui mancipavit". U Pertze IX. 801. Že však Přemysl Otakar počátkem roku 1278 rukojmí a zajatce vydal, potvrzuje Cont. Prædicatorum Vindobonen. U Pertze IX. 730. „Videns autem rex Bohemiæ, quod sic proficere non posset, restituit Australibus obsides et captivos".

mocnáře, jak vidíme při náčelníku moravské oposice, Boršovi z Risenburku. Veškeren jeho majetek byl pro věrolomnosť, jaké se dopustil na králi, zabaven rozsudkem soudu k tomu účelu schválně sestaveného [1]) a pozemky, jenž ležely u Uherského Brodu, darovány tomuto městu k rozmnožení a zlepšení obranných prostředků, čehož jako místo pohraničné zvláště potřebovalo. Listina o tom vydaná datována je dne 10. ledna 1278.[2]) Naproti tomu Přemysl Otakar udělil milosť veškerému rodu pana Purkarta z Janovic na Vimberce slíbiv zároveň, že členů jeho, když by napřed nebyli soudně vyšetřováni, ani neuvězní, ani jich jinak nebude utiskovati. Kdyby však předce jedno nebo druhé učinil, pak že se podrobuje rozsudku krále Rudolfa „našeho pána a otce“.[3]) Z postavení krále Německého k Čechám rodily se skutečně takové zápletky, při nichž Rudolf musel zasahovati do vnitřních českých poměrů, což bylo zajisté nejcitelnějším účinkem míru vídeňského pro Přemysla Otakara,

---

[1]) „Iuxta Baronum nostrorum perpensam deliberatamque sententiam“. Cod. Dipl. Mor. V. 262.

[2]) Tamtéž. Že zabavení stalo se dříve nežli listina byla vydána, dokazuje místo v listině, kde se praví, že městu se darují: „Omnes hereditates quondam Borsonis de Risemberch ex causa manifeste proditionis . . . ad manus nostre curie devolute“ na uv. m. Dalimil a Neplach udávají, které hrady král Přemysl Otakar velmožům v Čechách zabavil. Dobner, Mon. 115. a Dalimilova chron. cap. 92. Že byl mezi nimi také Smil z Lichtenburku s majetkem svým v Něm. Brodě, dokazují listiny v Cod. Dipl. Mor. V. 169 a 170.

[3]) Voigt, Formelbuch. Archiv der kais. Akad. D. XXIX. Str. 43. „Quod si forte predicta non observabimus, ut superius denotantur, tunc correctioni domini et patris nostri, domini R. serenissimi Romanorum regis semper augusti et successorum eius in eodem regno, volumus humiliter subiacere.“ V listině čte se ovšem jen: Barones et nobiles nostros, Burchardum et ceteros fratres, cognatos, affines et amicos ipsorum.“ Jelikož však tehdáž za náčelníka rodu považován byl nejvyšší maršálek království Českého Purkart z Janovic na Vimberce, kterýž se vyskytuje co rukojmí na důležité smlouvě z 6. května, máme za to, že jemu byla milosť udělena.

který asi sotva tušil, když skládal přísahu manskou, že král Německý dá mu cítit celou tíži nového manského poměru,[1]) což mysli beztoho podrážděné muselo ještě více roztrpčiti.[2]) Oběma stranám muselo tedy záležeti na určitějším vytknutí a výkladu míru vídeňského, za kterouž příčinou byla revise jeho, nejspíše od Přemysla Otakara po biskupu Brunonovi navržená, také od krále Rudolfa přijata.

K účelu tomu dostavili se do Vídně v měsíci květnu 1277 od krále Českého: Bruno biskup Olomúcký, Smil z Bělkova, purkrabě bítovský a mistr Oldřich, královský protonotář. Prvního známe dostatečně, při dvoře královském zastupuje zásadu smíření a vyrovnání. Smil z Bělkova (v kraji Jihlavském), jeden z praotců rodu z Deblina a Bělkova, vyskytuje se již k r. 1253 co purkrabě zeměpanské tvrze Bítovské nad Dyjí.[3]) V bitvě na Moravském poli věrnosť svou životem spečetil. A za mistra Oldřicha Přemysl Otakar již několikráte se přimlouval u krále Rudolfa, aby mu ponechána byla vídeňská městská fara, jejíž obsazení záviselo vlastně na diecesálním biskupu Pasovském.[4]) Od Rudolfa splnomocněn byl k novému vyjednávání Fridrich purkrabě Norimberský. Nová smlouva datována je ve Vídni dne 6. května 1277; mohla by se nazvati parafrasí smlouvy z 26. listopadu 1276. Jen při dvou ustanoveních znamenati je nápadný rozdíl. Nejprvé ve smlouvě z 6. května mluví se jen o jednom sňatku; o Hartmanovi

---

[1]) V míru vídeňském přicházejí slova: „Otacarum . . . de regno Boemie suisque attinentiis nec non de marchionatu Moraviæ ceterisque omnibus, quæ a nobis et imperio in feudum obtinere de iure dignoscitur . . . investimus.“ Přemysl Otakar opíral se o slova „de iure,“ maje za to, že všecko zůstane při starém. Sklamal se však. Zapomněl, že je mu jednati s Rudolfem.

[2]) Lorenz, Deutsche Geschichte II. 1. odd. str. 173, s jehož správným náhledem bezvýminečně souhlasíme.

[3]) Cod. Dipl. Mor. III. 172.

[4]) Dolliner, Cod. pag. 64.

a Kunhutě není více zmínky; tím odpadá také ovšem 40.000 hřiven stříbra, které zeť Přemysla Otakara měl obdržeti za česká léna a alody v Rakousích ležící; ale za to měly Přemyslu Otakarovi zůstati česká léna a alody v Rakousích. Podobá se však, že Přemysl Otakar i v tomto případě přišel zkrátka; neboť jiným kusem smlouvy se ustanovuje: všecky hrady, tvrze, statky a města, jenž náležejí ke knížectví Rakouskému a jenž posud obsazeny byly od krále Českého nebo jeho přívrženců, mají býti králi Římskému a přívržencům jeho úplně navráceny. Dále nebyla zástavní suma pro dceru Rudolfovu Jitku pojištěna na Rakousích za Dunajem, nýbrž na území Chebském, tedy na zemi říšské, a sice jen 10.000 hřiven, což byla opět citelná škoda pro Přemysla Otakara a čímž zmařena vyhlídka na trvalé držení zastavených Rakous. Pojištění věna na Chebě s příslušenstvím může se považovat za prostředek, aby se vyhovělo požadavku Otakarovu, který, jak jsme pravili, nechtěl se Chebu vzdáti dokazuje, že mu po právu náleží.[1])

Přemysl Otakar vzdal se těmito dvěma kusy vlastně jen ustanovení, která by byla musela dříve nebo později zavdati příčinu k novým sporům a rozmíškám. Kdo mu tedy radil k tomuto kroku, osvědčil se co jeho přítel, zvláště když bylo dále ustanoveno, že hranice mezi Čechami, Moravou a Rakousy mají tak zůstati, jako byly za Rakouských knížat Leopolda a Fridricha — Vitoraz byla tedy k Čechám počítána — a aby Římský král postoupil nebo postoupiti dal všecky hrady, tvrze, statky a města, které náležely ke království Českému a markrabství Moravskému a od krále nebo lidí jeho násilně byly zabrány nebo obsazeny. Vyměněny byly na Moravě Mikulov, Krumlov a Drholec, a v Če-

[1]) O Chebu, H. Jireček, Slovanské právo II. 1. pak Dr. Frant. Kürschner, Eger und Böhmen, die staatsrechtlichen Verhältnisse in ihrer historischen Entwicklung. Ve Vídni 1870. Přemysl Otakar již roku 1266 území chebské nějaký čas držel. Viz str. 21 toh. díla.

chách hrad Martenice. Mikulov měl zůstati v držení tehdejšího mana Fridricha z Liechtensteina,[1]) Krumlov, jak se zdá, navrácen byl co zabavené zboží držiteli svému Záviši z Falkensteina.[2]) Martenice obdržel český rytíř Aleš a Drholec měl zůstati králi Přemyslu Otakarovi. Kdyby však zeť králův Jindřich z Kuenringu pro svou choť Drholce se domáhal, má se na požadavek jeho vzíti ohled. Když byla ještě od obou králů ustanovena všeobecná amnestie se stejnými povinnostmi a právy a bezvýminečné propuštění rukojmí a zajatců na obou stranách a když bylo pak ujednáno, aby mír platil také o králi Uherském a jeho bratru Ondřejovi, i aby podpisovatelé úmluv vídeňských z 21. listopadu 1276 neshody, kdyby se jaké vyskytly, do 29. listopadu 1277 urovnaly: zhotoveny dva stejné exempláře smlouvy a podepsány splnomocněnci králů, při čemž Přemysl Otakar dal přivěsiti svou starou pečeť, na níž byla jména zemí nyní odstoupených, avšak s tím podotknutím, že z titulů kromě království Českého a markrabství Moravského nemůže aniž chce vyvozovati pro sebe právo nějaké.[3])

Když král Přemysl Otakar obdržel, neznámo kde, smlouvu již zpečetěnou, a v kuse, jenž se týká amnestie, shledal ne nedůležitý přídavek ke smlouvě z 26. listop. 1276, prohlásil, že splnomocněnci jeho překročili hranice vytknuté,

---

[1]) V. d. V. str. 271. Mikulov náležel od 1249 moravským Liechtensteinům. Štýrští nazývali se z Murau.

[2]) Nesnadno jest rozhodnouti, zdali připomenutým Krumlovem (Chrumenau) má se rozuměti Krumlov český, moravský nebo rakouský. My jej považujeme za Krumlov český.

[3]) Pertz, Lgg. II. 413—416. H. Jireček, Codex iuris Bohem. I. 186—192. Cod. Dipl. Mor. IV. 189—196. Na originale v c. k. dvorním a státním archivě ve Vídni zavěšena je na proužku pergamenovém velká pečeť, na níž Přemysl Otakar sedí na koni. Na exempláři pro krále Rudolfa visí na pergamenových proužcích pečeti Brunona, Smila a notáře. Nevěříme, že král Přemysl Otakar byl ve Vídni dne 6. května, poněvadž by byl asi stěží mohl viniti své mandatary, že učinili více, nežli k čemu byli splnomocněni, jako později učinil.

že tedy smlouva z 6. května 1277 není pro něj závazna.[1]) Ve vídeňském míru z 26. listopadu praví se o amnestii: „Všickni služebníci obou králů jsou v mír bezvýminečně zahrnuti a hrady, tvrze, statky a lidé, jenž byli od jednoho nebo druhého krále nebo od jejich pomocníků proti právu zabráni, mají býti navráceni beze všeho zkrácení.“ Ve smlouvě z 6. května 1277 odstavec tento sepsán takto: „Král Český nakloní se přízní svou všem služebníkům Římského krále z Čech a Moravy, jakož i všem ostatním jejich pomocníkům a navrátí jim všecko, co jim odňal před a po válce na dědictví nebo na lénech.“ Kdežto listina z 26. listopadu obsahuje úplnou amnestii jen pro poddané obou králů, smlouva z 6. května mluví již také o jejich spojencích, jimž mají býti navráceny i statky před válkou zabavené. Cizímu míchání se do vnitřních záležitostí českých byly by tím dvéře otevřeny do kořán, zvláště že se dalším kusem ustanovovalo, „kdyby proti nadání ublíženo bylo některému služebníku krále Římského králem Českým nebo některým jeho poddaným, Rudolf, kdyby stížnosť se uznala a do veřejnosti dostala, vyzve krále Českého po poslech, aby zadostučinil a kdyby se po tomto napomenutí zadostučinění nestalo, může služebníky své, kterým se křivda stala, podporovati.“ Že toto ustanovení bylo jen na prospěch Rudolfa, je patrno. V Čechách a na Moravě měl se utvořiti, abychom užili moderního výrazu, nový druh poddaných, „sujets mixtes“, s nimiž se sice v Němcích po zrušení vévodství všady setkáváme, aniž by byli nějakou závadou. Jináče však měla se věc v Čechách a na Moravě. Vítkovci a stoupenci Borše z Risenburku, jichž smlouva v první řadě se týká, nebyli nikdy poddanými cizí mocnosti; byli vždy poddanými českými a moravskými a nyní měli náležeti pod cizího panovníka. Usedlí jsouce v Čechách a na Moravě měli slušeti pod právomocnosť říše Německé!

[1]) Dolliner, Cod. pag. 80. Kopp. na uv. m. I. 891.

Dodatek: „že totéž platí naopak i o služebnících krále Českého“ je pouhou frásí. V zemích vnitrorakouských pozdvihli se asi sotva někteří manové ve prospěch Čech proti králi Římskému, tak že amnestie pro země tyto byla bez podstaty. Přemysl Otakar měl každým způsobem dobré právo k nespokojenosti se smlouvou z 6. května 1277, což zajisté krále Římského nezůstalo tajno; neboť je známo, že snad ještě za pobytu českých splnomocněnců ve Vídni — biskup Bruno byl tam jistě ještě dne 10. května,[1]) — naléhal na provedení smlouvy strany Uher. Aby Čechy přiměl k povolnosti, hlavně však aby si pojistil krále Ladislava, počal vyjednávati ještě v měsíci květnu s Uhrami,[2]) až uzavřena ve Vídni dne 12. července 1277 smlouva za těchto podmínek: bratr králův kněžic Ondřej, vévoda Slavonský, pojme za manželku Rudolfovu dceru Klementinu; Rudolf slibuje, že přiměje krále Českého k opravdovému vyplnění smlouvy, pokud se týká Uher, a že bude-li potřebí, ve spolku s Ladislavem jej k tomu donutí, což se může týkati nejvýše pokladu korunního, jelikož vojsko české z pevností již r. 1276 ustoupilo;[3]) králové slibují,

---

[1]) Biskup Bruno uděluje ve Vídni VI. Idus Maii (10. května) 1277 kostelu od biskupa Krckého Dětřicha v Studenicích u Mariboru (Gnadenbrunn) 40denní odpustky na svátky P. Marie. Cop. v štýrskohradeckém Johanneum. Emler Reg. pag. 452.

[2]) Palacký. Über Formelbücher. Příloha str. 319. Sem vztahujeme listy tam otištěné pod č. 112 a 113.

[3]) Cont. Claustroneoburgen tertia praví k r. 1276: „Rex Boemiæ Ungaris castra et municiones per vim occupatas restituit“. U Pertze IX. 745. Jelikož podle svrchu uvedeného Cont. Claustroneoburgen pevnosti byly již 1276 vydány, mohlo se nyní jednati ještě jen o vydání uherského pokladu korunního, jejž královna Anna přivezla ke dvoru českému, který ovšem měl zajisté cenu nesmírnou. Cont. Vindobonen praví, u Pertze IX. 78 k r. 1276: „Rex etiam Ungarie Ladislaus regi Boemie est reconciliatus, et rex Romanorum predicto regi Ungarie omnes civitates, quas ei rex Boemie violenter abstulerat, restituit; nihilominus tamen promittens rex Boemie memorato regi Ungarie

že nebudou přijímati žádných zběhů a že rušitele míru, jenž znepokojují krajiny pohraničné, společně budou potírati; obchodníkům svým pojišťují vzájemně svobodný průchod. Také mají býti obnoveny staré hranice mezi Uhrami na jedné, Rakousy, Štýrskem a Korutany na druhé straně.[1])

Když smlouva tato byla přísahou zpečetěna, oba králové sejdouce se v listopadu 1277 v Haimburku, který byl již postoupen od Přemysla Otakara[2]), slibili sobě, jelikož válka proti králi Českému byla pravdě podobna, ač ne ještě nezbytna[3]), že ji povedou vší svou mocí a že jeden bez druhého míru neuzavrou[4]). Slavnostní hostina v Mostě

omnes thesauros reddere, quos aliquando amita ipsius regis Ladislai, Anna, regina de Mazowe, asportaverat eique tradiderat, videlicet: duas coronas aureas et sceptra regalia, ac preciosissimam amphoram auream nobilissimis gemmis undique adornatam mire pulchritudinis, et alia quam plura clenodia aurea, que a tempore regis Ungarie, Attile, et ab aliis successoribus suis usque nunc in Ungaria fuerant conservata". Skoro těmitéž slovy, ačkoliv ne tak obšírně, vypravuje o té věci Cont. Prædicat. Viennen ad an. 1276. U Pertze IX. 730. O pokladě tomto praví Cont. Vindobonen ad an. 1276: „Dyademata vero regis Ungariæ reddere noluit (Otacarus), asserens, quod hec et alia iuveni regi Ungarie adhuc puerulo, usque dum pervenerit ad annos discretionis, dignius quam alius et fidelius teneretur propter lineam consanguinitatis conservare". U Pertze IX. 709.

[1]) U Pertze, Legg. II. 417 ssl. Fejér, Cod. Dipl. Hungariæ V. 2. pag. 388 ssl., kde je chybné datum. Že k sňatku nedošlo, je známo. Klementina provdala se 1281 za vévodu Neapolského Karla Martela, jehož syn stal se později králem Uherským.

[2]) Ke konci roku 1276 píše Přemysl Otakar Rudolfovi: „Civitates, quas habuimus, fecimus absque tarditatis diffugio assignari, nec iam restant nisi Egra et Haymburch tantum modo assignanda". Dolliner na uv. m. pag. 57.

[3]) Ještě 20. února 1278 píše král Rudolf čtyřem říšským městům wetteravským: „arridet placide fortunæ prosperitas in negotiis omnibus iuxta votum". Tak by byl Rudolf nemohl psáti, kdyby byl již v listopadu 1277 válku považoval za neodvratnou.

[4]) Cont. Vindobonen ad an. 1277. U Pertze IX. 709. „Eodem anno (1277) circa festum omnium Sanctorum rex Romanorum et rex

nad Litavou ukončila tento spolek na výboj a odboj. Jak asi zpráva o tomto spolku působila na Přemysla Otakara! On beztoho těžce nesl své neštěstí nebo řekněme spíše své ponížení, tak že musel kroky Rudolfovy nedůvěřivě sledovati. Kdo pak by měl za zlé tomuto muži, jenž po nějaký čas vedl první slovo v Evropě, jemuž nabídnuto císařství, nejvyšší hodnosť pozemská, pakli také se oblížel po přátelích a spojencích, jenž by v příhodnou dobu položili pomoc svou na váhu souboje a pakli v první řadě vyhledával pomoc takovou u soukmenovců svých, u Poláků. Vždyť král Rudolf také již r. 1276 snažil se získati pro sebe knížata slezská [1])! O Přemyslu Otakarovi víme, že v dubnu 1277 zjednal si spojení s knížaty polskými. Knížata polská byla ovšem poutána ke knížatům slezským a skrze tyto k rodu Přemyslovskému mnohými svazky pokrevenství. Tentokráte byly svazky tyto zvláštní okolností na paměť uvedeny. Jindřich IV. Vratislavský, jehož pramáti Anna byla tetou krále Českého, byl od svého nepokojného strýce Boleslava Lehnického z pouhé závisti pomocí najatých pochopů přepaden dne 18. února 1277 na Jalci míli od Olavy a násilně unešen na hrad Lehnhaus dvě míle od Lvova (Löwenberg) a tam držán po 22 neděl v tuhém vězení. Ujali se ho sice někteří sousední knížata, jako na př. kníže Velkopolský Boleslav; avšak teprvé zakročení krále Přemysla Otakara zjednalo mu opět svobodu v září 1277 [2]). Od této chvíle pozorujeme

---

Ungarie in confinio circa Haimburgam colloquium habuerunt, ubi rex Romanorum eundem regem Ungarie in filium adoptavit, et omnes Cumani regi Romanorum servire promiserunt". Keza, Gesta Hungar. II. cap. 5. Endlicher, Script. rer. Hungar I. 120. Fejér, Cod. V. 2. p. 399.

[1]) Král Rudolf Jindřichovi IV. Vratislavskému z Basileje 17. června 1276. Stenzel, Script. rer. Silesiac. II. 473—475.

[2]) Chronica Polonorum ad an. 1277. Stenzel, Script. rer. Siles. I. 30. ssl., pak II. 476. Dolliner, Cod. List Přemysla Otakara Boleslavu Lehnickému nr. 22 pag. 62. Wattenbach, Monumenta Lubensia. Ve Vratislavi 1861. Str. 9. o době zajetí.

ilý styk dvoru českého s četnými knížaty slezskými a polkými. Pro Boleslava II. knížete Lehnického a pro jeho ejstaršího syna Jindřicha později knížete Javornického, ydány listy průvodní a s těmito a s bratry Jindřichovými Bernardem a Bolkem z Přibřegu (Fürstenberg), pak s Jindřichem Hlohovským a bratry jeho Kunrátem Stynavským (Steinau) a Přemyslem Zahaňským jakož i s Jindřichem IV. Vratislavským stala se rozličná dohodnutí [1]). Listiny vztahující se k tomuto vyjednávání jsou pohříchu nedatovány, nevíme tedy, odkud počin vyšel.

Král Přemysl Otakar meškal, jak nám známo, ještě ke konci dubna v Brně; také ještě 1. května vydal v Brně listinu pro klášter Břevnovský, pak dne 30. května v Praze pro klášter Plasský svým protonotářem Jindřichem, farářem v Garsu v Dolních Rakousích nedaleko Rohů [2]). Kde král meškal až do 4. září, je nám pro nedostatek všelikých dát neznámo. V připomenutém listě průvodním pro knížata Polská připomínají se sice Praha a Hradec u Opavy, kde by se s králem mohli setkati; ale jelikož se to praví jen všeobecně bez bližšího udání doby, nejsme s to, abychom určili bydliště královo až do 4. září 1277. Dne 4. září nadal v Praze kapli sv. Jana v Brně zřízenou a propůjčil ji proboštovi Doubravnickému a jeho nástupcům. Doubravník, založený od Pernšteinů, byl, jak známo, kanonií premonstrátek [3]). Z téhož dne a roku máme také listinu biskupa Brunona, ale ze Svítav, kterouž maršálku svému Dětřichu

---

[1]) Listiny sem se vztahující u Stenzla, Script. rer. Siles. II. č. 15, 16 a 17. Str. 476—479. Že všecky tyto listiny musejí spadati do r. 1277, zřejmo je z bezpečného datum smrti Boleslava II. Lehnického. Ta se klade na 17. ledna 1278; a že mohou spadati do doby před 12. září 1277, vyvozujeme ze slov smlouvy s Rudolfem tehdáž uzavřené, do kteréž Přemysl Otakar pojmouti chtěl „Henricum, inclitum ducem Wratislaviæ, ac ceteros principes Poloniæ“.

[2]) Emler, Regest. 449 a 452. Böhmer, Regest. str. 455.

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 199. Viz d. V. str. 97.

Stanglovi, jenž od r. 1282 jeví se co komoří moravský [1]), vykázal několik lánů v okolí blanském u Brna a u Brumova [2]). Zmiňujeme se o této okolnosti, jelikož biskupa Olomúckého vídáme vždycky při osobě králově, když podniknouti je nějaký důležitý, rozhodující krok, a takovýto krok stal se v Praze dne 8. září 1277. Současníci alespoň připisovali mu veliké následky. Letopis český vypravuje k 8. září 1277: „Nejsa pamětliv zasnoubení dcery své se synem zvoleného krále Římského Rudolfa Přemysl Otakar zavřel ji do kláštera sv. Františka a zavázal ji pravidly řádu chudých panen. S ní vstoupilo zároveň dvanáct jiných vznešených panen téhož dne do kláštera. Vstoupení královské dcery do kláštera a přijetí života klášterního považováno bylo nejen od lidí zasvěcených, nýbrž také od lidu obecného za počátek úplného rozpadnutí království Českého“ [3]). Tak letopisec. Máme za to, že není potřebí případ tento tak přísně posuzovati, jelikož již 6. května nebylo řeči o tomto sňatku, který by se byl pro mládí princezny — narodila se 1265 [4]) — musel ještě na dlouhou dobu odročiti, a Přemysl Otakar sám, jak svědčí jiný letopisec český, nad vstoupením dcery své do kláštera klarisek velice truchlil. Dcera královská nesetrvala také dlouho v klášteře, neboť se provdala 1290 za knížete Mazovského, po jehož smrti stala se 1302 abatyší u sv. Jiří v Praze [5]). Zemřela 1321.

---

[1]) Tamtéž 273.

[2]) Tamtéž 198.

[3]) Cont. Cosmæ ad an. 1277. U Pertze IX. 191.

[4]) Cont. Cosmæ ad an. 1265. U Pertze IX. 179. Viz str. 16. toh. díla.

[5]) Chronicon Francisci. Dobrovský, Script. rer. Boh. II. 29. Chron. Colmarien ad an. 1277 shledává příčinu vstoupení do kláštera v přílišné chudobě krále Římského. U Pertze XVII. 249. Aby nemusela býti vdána do rodiny chudé, dána raději do kláštera. Podle tehdejších církevních ustanovení nemohla býti beztoho před 18. rokem věku svého připuštěna k složení slavného slibu. Chron. Boh. Fr. Nicolai Ms. v zemském archivě brněnském str. 318 vypravuje tu událost takto: „Ipso

Jelikož o navrženém sňatku hraběte Hartmana z Habsburku s princeznou českou Kunhutou není další zmínky, podobá se, že oba králové zvláštním dohodnutím sprostili se vzájemně tohoto závazku, ješto král Rudolf vyhlídl již za Kunhutu náhradu synu svému a sice Johanku, druhou dceru Anglického krále Eduarda I. a choti jeho Leonory Kastilské, sestry Německého krále Alfonsa. Již dne 25. září 1277 ucházel se po zvláštním poselství o její ruku v Londýně [1]). Kdyby nebylo nic jiného, již tento krok svědčil by dostatečně o neobyčejném politickém bystrozraku krále Římského. Zvětšení rodové moci, kteréž bylo neustále vodící myšlenkou politiky Rudolfovy, vystupuje zde patrně do popředí. „Neboť jelikož Anglicko kladlo za hlavní podmínku sňatku, aby králem Římským stal se příští choť anglické princezny Hartman a po případě linie jeho a ne Albrecht nejstarší syn Rudolfův, pomýšlelo se tohoto okamžiku patrně na to, aby země východní byly těsněji spojeny v rukou syna prvorozeného a aby země západní rozšířené Arelatem přiděleny byly linii mladší, tak že na západě a na východě nalézaly by se dvě mocné skupeniny zemí v rukou Habsburků a koruna německá byla by rodu na základě této moci pojištěna“ [2]). Záměr tento nedošel ovšem uskutečnění, vyjednávání o sňatku se protáhlo, až učinila mu přitrž smrť ženichova 1281. Museli jsme se zmíniti o této okolnosti k vůli našemu náhledu, že vstoupení české princezny do kláštera nemá se považovati za příčinu války, která příštího roku

---

etiam anno (1277), Idus Septembris rex Otakarus, cupiens filiam suam Deo potius quam homini disponsare, filiam suam prædictam, quæ debuit ducere filium regis Rudolfi in virum, reclusit in monasterio sti Francisci cum magna solempnitate, ubi fuerunt V. episcopi, cum qua et aliæ decem virgines sunt ingressæ. Hoc facto suggestione quorumdam suorum inimicitias adversus Rudolfum concepit Otakarus, et eum per nuntios et literas ad odium concitavit“.

[1]) Böhmer, Kaiserregesten str. 89.

[2]) Z Lorenzovy Deutsche Geschichte II. 187.

vypukla. Příčina spočívala, jak jsme již jednou pravili, v povaze krále Českého, jenž nemohl snésti postavení tak pokořujícího. Co pak prospěly smlouvy již uzavřené? Mír vnitřní nezjednaly; považovány nejspíše za prostředek k nabytí času. Proto letopisec Magnus praví podle pravdy, že Přemysl Otakar mír jen líčil, aby mohl tím nepozorovaněji zbrojiti[1]). I římské královně Anně přáli štěstí vyslanci Přemysla Otakara, když v měsíci červnu 1277 přibyla do Vídně a žádali ji co nejsnažněji za prostředkování u chotě jejího[2]). Nebylo tedy ještě všecko spořádáno a provedeno. Zvláště se nám zdá, že právní postavení Čech a Moravy k říši Německé a k českým poddaným, jenž stáli pod ochranou Rudolfovou, potřebovalo ještě upravení.

Jelikož králi Římskému muselo mnohem více nežli Přemyslu Otakarovi záležeti na uspořádání této otázky, vypravil k tomu účelu Fridricha purkraběte Norimberského brzy po uzavření smlouvy vídeňské ze dne 6. května 1277, snad v měsíci červnu do Opavy, nebo ještě spíše na sousední královský hrad Hradec, pozdější hlavní sídlo královny Kunhuty,[3]) kde Přemysl Otakar právě meškal, aby přijal přísahu spřátelených s ním knížat polských.[4]) Zde Fridrich vyřídil své poselství: „jak dalece Čechy hodlají se súčastniti v záležitostech říšských a může-li se Rudolf na to spolehnouti, že Přemysl Otakar se dostaví na nejbližší sněmy a pojede-li s Rudolfem do Říma, což král Římský posud měl na zřeteli.“ [5]) Odpověď na tuto otázku vyžado-

---

1) Chronicon Magni presbyteri ad an. 1277. U Pertze XVII. 533.

2) Dolliner, Cod. pag. 68.

3) Z Hradce datováno je více listů královniných. Cod. Dipl. Mor. IV. 229. Dolliner, Cod. str. 82 č. 5.

4) Cont. Claustroneob. tertia ad an. 1277. U Pertze IX. 745. „Otakarus et duces totius Polonie circa metas suas pacifice convenientes, de auxilio sibi mutuo prestando fedus iuramentis prestitis inierunt“. Viz str. 161 toh. díla.

5) Z Lorenzovy Geschichte II. 177. S návrhem seznamujeme se v listě Otakarově z 31. října 1277. Otištěno v Koppovi na uv. m. I. 891.

vala zralé uvážení; neboť krále Českého nemohlo zůstati tajno, že běží zde vlastně o postavení koruny české na roveň s ostatními německými knížaty říšskými a ne o výminečné postavení, kterého Čechy posud požívaly, jakkoli je Přemysl Otakar sám vydával za jeden z nejdůležitějších údů Římské říše.[1]) K urovnání této záležitosti a otázky co nejtěsněji s ní spojené, jestli čeští poddaní, požívající ochrany Rudolfovy, vyjmuti býti mají z právomocnosti královské, ujednáno, aby v měsíci září stalo se o tom v Praze konečné dohodnutí.

Do Prahy dostavili se skutečně purkrabě Fridrich, hrabě z Fürstenberku a nejstarší syn Rudolfův Albrecht a tito podepsali jménem krále Rudolfa dne 12. září 1277 následující smlouvu:

„I. Smlouva vídeňská z 6. května podrží platnosť, vyhraženy jsou však hranice všech zemí Přemysla Otakara a Přemysl Otakar má země tyto a obyvatele jejich podržeti s těmitéž právy a podmínkami, za jakých jim on a předchůdci jeho odedávna panovali; totéž učiní i král Římský strany míru.

II. Rudolf má Přemysla Otakara chrániti proti každému, kdo by mu chěl křivdu způsobiti; naproti tomu Přemysl Otakar, jak je povinen, poskytne králi Římskému pomoc skutečnou proti každému, jakmile ji bude potřebovati.

III. Bude-li Rudolf požadovati pomoc od krále Českého v potřebách říše, král ji poskytne, jak mu přísluší; ale kdyby král Římský požadoval značnější sílu vojska, má se k Přemyslu Otakarovi zachovati podle služby prokázané, jako učiní jiným knížatům,

IV. Kdyby si Rudolf přál, aby král Český provázel jej do Říma k přijetí koruny císařské, učiní tak, jak je

---

1) „Presertim, cum simus unum de membris imperii, in cuius debitate non accrescere, immo decrescere imperio (sic) magis potest". List Otakarův králi Rudolfovi z 31. října 1277. Kopp na uv. m. 893.

právem zavázán; kdyby však z příčin závažných Přemysl Otakar tak učiniti nemohl, určí k tomu své lidi, jak se sluší na čest jeho.

V. Král Římský však učiní mu tu milost, že do jisté lhůty, kterou ustanoví biskup Olomúcký a purkrabě Fridrich, nebude povinen dostaviti se na sněm říšský.[1])

VI. Kromě toho král Přemysl Otakar v mír a smíření pojme všecky země Rudolfovy, pomocníky a služebníky jeho, hrabata, svobodníky a ministeriály; z příbuzných a přátel jeho předě vším Albrechta lantkraběte Durynského a markraběte Děčřicha z Landsberku, ale zvláště krále Uherského Ladislava, Jindřicha knížete Vratislavského a ostatní knížata polská, kteří jsou našimi příbuznými a přáteli.[2])

VII. Pomocníkům a služebníkům krále Římského a krále Přemysla Otakara má se v ohledu milosti a práv navrácení státi úplně podle doslovného znění smluv dřívějších.

---

[1]) Kusy III. IV. a V. jsou zněním česko-moravských základních privilegií, které císař Friedrich II. dne 26. září 1212 vydal pro krále Přemysla Otakara I. a pro markraběte Vladislava Vladislavice a které kromě jiných podepsal Rudolf z Habsburka, praděd nynějšího Římského krále téhož jména. Viz d. V. str. 53 sled. Podle těch privilegií povinny byly Čechy pouze přispěti k tažení do Říma 300 oděnci nebo vyplatiti se z toho 300 hřivnami; nyní však běželo patrně o to, aby Čechy zvláštním způsobem měly účastenství v [illegible] říše a aby králové Čeští zavázáni byli [illegible] povinností vojenskou k tažení do Říma. V jiném kuse však nezmiňuje se nic v ustanoveních těch privilegií, podle nichž Čechy byly povinny dostavovati se na sněmy jen do nejbližších měst říšských do Bamberka, Norimberka a nejvýše do [illegible], naopak Rudolf dovolil, jak jsme viděli, aby Přemysl Otakar do jisté lhůty vůbec nebyl povinen na sněm se dostaviti. Srov. z Lorenzovy Geschichte II. 178.

[2]) „Král Uherský takž se má Říši, jako by Čechy byly ke všem [illegible] v stejném poměru. O vydání toho, co bylo dobyto, není zde řeči, ani o vydání Uhrám ani [illegible]; nýbrž [illegible] 6. května 1277". Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bünde I. 198 pozn. 1.

VIII. Dále Přemysl Otakar odpustí úplně a přijme na milost, kdo z Čech a z Moravy Rudolfa za nynější války podporovali a pomoc mu poskytovali, a slibuje pod přísahou, že provinění jejich po celý svůj život nebude jim vzpomínati a že proti právu žádného násilí jim neučiní; kdyby se však v budoucnosti provinili, zakročí proti nim soudně jako proti jiným lidem své říše podle stejných práv a obvyklostí.

IX. Aby všecky tyto věci a mír mezi oběma králi podle smlouvy nezměnitelně byly zachovávány, složili přísahu na jedné straně jménem a z nařízení krále Římského a ve smyslu jeho prvorozený syn Albrecht a na druhé straně král Český.

X. Kromě toho oběma králům střežiti je hranice své tím způsobem, aby obyvatelé obou stran nebyli obtěžováni. Kdyby poddaní čeští při hranicích nebo někde jinde způsobili škodu poddaným říše Římské, Přemysl Otakar čtrnáct dní po napomenutí Rudolfově donutí škůdce zabavením jich statků a zastavením práv k zadostučinění, poskytne z jich statků náhradu poškozeným, oblehne přes to zločince na jich hradech a podle potřeby vydá na ně za šest neděl po skutku kletbu říšskou a diecesální biskup kletbu církevní a neupustí od kroků těchto, dokud škoda nebude nahražena a za kletbu sto pražských hřiven do komory královské zapraveno. Tak zachová se i král Římský proti Čechám. Kdyby jeden nebo druhý král povinnosti své zanedbal, jednati se pak bude dvojím způsobem podle toho, byl-li mír v malých věcech jako kořistí nebo malou loupeží porušen nebo byly-li hrady a tvrze dobyty nebo někdo zabit. V prvním případě mají až do úplného zadostučinění pánové rakouští hrabě z Hardeku, Leutold Kuenring z Dürnsteinu, dědičný číšník rakouský, Jindřich a Albero bratří z Kuenringu, Jindřich starší Kuenring z Vitoraze a syn jeho Jindřich dědičný maršálek rakouský, Bedřich z Liechtenšteina

na Mikulově,[1]) pan z Maisavy, Ota z Gudradtu,[2]) Oldřich z Kapellen, pan z Werdu a z Bobgarten vlehnouti do města Lavy a čeští páni naopak do Znojma.[3]) S české strany ustanoveni k tomu Bavor ze Strakonic, nejvyšší maršálek, Hartleb z Dubna, Smil z Bílkova, Albert z Vranova, Binata a syn jeho Tas, Černín, Mutěn, Gerard, Milota, Peško a Dětřich syn Hrutův.[4])

XI. V důležitých přestupcích však, kdyby na př. pevnosti nebo značné hrady byly mocí opanovány nebo kdyby osoby vznešenějšího povolání byly zavražděny a kdyby se takové porušení stalo od krále Římského nebo poddaných jeho, a kdyby do ustanovené lhůty čtyř neděl nechtěl škodu úplně nahraditi: pak biskup Pasovský, Ludvík falckrabě při Rýně a kníže Bavorský, Albrecht kníže Saský, Fridrich purkrabě Norimberský, markrabě Hakberchský,[5]) hrabě Eberhard z Katzenellenbogen, hrabě Jindřich z Fürstenberku, z Rienecku, Hirschberku a hrabě Jindřich z Freiburku ještě s třemi jinými, které biskup Olomúcký měl

---

[1]) V originále, jenž se chová v c. k. dvorním archivě, čteme: „Fridricus de Liechtensteyn, messouarius, de Goutrat, Ulricus de Capella, Werdarius et . . Boubgartarius". Podle toho opraviti jest čtení jak v Cod. Dipl. Mor. IV. 203 tak v Pertzových Legg. II. 420, kde je otištěna listina z 12. září 1277.

[2]) Ačkoli v originále jméno Ota nestojí, ukazují listiny, že Gudradt Ota se jmenoval. Kopp na uv. m. I. 201. pozn. 1.

[3]) Ležení, ius obstagii, vlehnutí exekučního lidu do domu nesprávného dlužníka.

[4]) Větší část pánů zde jmenovaných byli na Moravě ve službě královské také po smrti Přemysla Otakara. Hartleb z Dubna byl od 1281 Comerarius Znojemska a Bítovska, Smil z Bílkova byl purkrabím na Bítově. Černín, jak se podobá, byl bratr Hartleba a nazýval se z Popovic. Milota, nejspíše z Račic, objevuje se od 1281 co moravský podkomoří. Doklady v Cod. Dipl. Mor. IV.

[5]) V originále stojí Hakberch místo tištěného Hakperch; podle Raucha, Geschichte Oesterr. III. 645 jméno rodu badenského.

právo jmenovati, museli se zavázati přísahou,[1]) jakmile budou od krále Českého vyzváni, že ihned vlehnou do Norimberka. Kdyby však král Český nebo jeho poddaní v takovýchto velikých věcech mír porušili, pak biskup Bruno Olomúcký, Ota markrabě Braniborský, Jindřich kníže Vratislavský, Bavor ze Strakonic, nejvyšší maršálek království Českého, Purkart z Janovic na Vimberce, Jarek z Waldenberku, Smil purkrabě Bítovský, Nezamysl purkrabě Olomúcký, Bohuš z Drahotouš, zemský maršálek markrabství Moravského, Kuno z Kunštatu, komoří Olomúcký, Vilém z Lisic a Žinkova a čtyři jiní, kteří tehdáž nebyli přítomni při královském českém dvoře a sice: Dětřich purkrabě Mostecký, Hynek z Lichtenburku, Čeněk z Lípy a Jaroslav ze Šternberka,[2]) měli stejnou přísahu složiti a jakmile by od císaře napomenuti byli, do Chebu vlehnouti.

XII. Žádný z obou králů nemá bez vůle a povolení druhého služebníkům a lidem jeho nadržovati a do země své je přijímati.

XIII. Kdyby Přemyslu Otakarovi donešeny byly o králi Římském věci tak odporné a nepříznivé, že by myslí jeho hnuly a že by jim mohl věřiti, oznámí Rudolfovi udavače a věc donešenou; podobně díti se bude i na druhé straně.

XIV. Konečně, cokoli by biskupové Vircpurský a Olomúcký, falckrabě Ludvík při Rýně, markrabě Ota Braniborský, Jindřich lantkrabě Hesenský, Fridrich purkrabě Norimberský, nebo kdokoli z nich, nebo jiní od biskupa Olomúc-

---

[1]) Věci dlužno rozuměti tak, že ti, kdo přísahu již složili, v listině výslovně se uvádějí a ti, kdo tak ještě neučinili, se omlouvají, při čemž se ubezpečuje, že se to stane co nejdříve, jakmile listina Přemysla Otakara bude odevzdána, dříve však, nežli král Rudolf odevzdá svou listinu. Kopp na uv. m. I. 202.

[2]) V odměnu za prokázané věrné služby daroval král Přemysl Otakar Jaroslavovi ze Šternberka město Kamenici s příslušnými vesnicemi. Voigt, Formelbuch. Archiv der kais. Akad. d. Wissensch. D. XXIX. str. 45 č. 35.

kého a purkrabí místo nich zvolení důvěrníci, do čtyř měsíců k většímu utvrzení přátelství a svornosti mezi oběma králi navrhli, mají oba nezvratně zachovávati.“ [1])

Že král Římský listinu tuto, sepsanou za účastenství nejstaršího syna svého v Praze, neuvítal asi radostně, ačkoli v ní uznání moci říšské zvlaště bylo vytknuto, ukazují nám pozdější dějiny. Jmenovitě článek VIII. nebyl mu asi po chuti. Zrušujeť se jím všecko, co bylo mírem z 6. května ustanoveno právě ve prospěch poddaných českých, kteří se byli v poslední válce súčastnili a tak odpadlo vzájemné právo k zakročení, čehož se Přemysl Otakar přede vším domáhal.

Kterak král hájil svých práv svrchovaných a kterak se snažil, aby všeliký cizí vliv v zemi jeho byl zrušen, o tom svědčí kromě jiného úsilí jeho, aby i spojení klášterů s cizinou, jenž mělo původ svůj v založení a pravidlech jejich, jako na př. u cisterciáků, bylo zrušeno třeba i na ujmu církevních ustanovení a aby jen zákonům zemským byly podřízeny. Důkaz toho shledáváme při klášteře Zlatokorunském. Na památku vítězství svého nad Uhry u Kroisenbrunnu založil král Přemysl Otakar r. 1263 cisterciácký klášter Zlatou korunu v kraji Budějovickém. První osadníci uvedeni tam z kláštera Sv. Kříže v Dolních Rakousích.[2]) Podle obvyklostí řádu tohoto nabyl klášter práva otcovského nad jiným, pakli založil konvent, který kromě opata alespoň dvanáct bratří čítal. Tím mělo býti zobrazeno poslání Krista s dvanácti učedlníky. Otcovské právo nad Zlatou korunou dostalo se tímto způsobem klášteru Sv.

---

[1]) Originál v c. k. vídeňském státním archivě s velice poškozenou pečetí Otakarovou na červených a žlutých šňůrách hedbávných. Jiných pečetí na listině nikdy nebylo zavěšeno. Otištěna v Pertzových Lgg. II. 419 ssl. Cod. Dipl. Mor. IV. 200—205. V paragrafy rozdělená od H. Jirečka v Cod. iuris Bohem. I. 193 ssl.

[2]) Viz str. 11 toh. díla.

Kříže[1]) a tím také značný vliv na volbu opatů a vůbec na vnitřní i zevnitřní poměry kláštera. Když se Přemysl Otakar mírem vídeňskym ze dne 26. listopadu 1276 musel vzdáti zemí rakouských a když později v září 1277 seznal, že míru trvalého nebude, rozhodl se, „říši svou a oudy její vůbec vyprostiti ze vší moci a panství rakouského",[2]) a k účelu tomu psal generální kapitole celého řádu, jenž se každoročně v Citeaux shromažďovala, aby paternita kláštera Svatokřížského nad Zlatou korunou byla zrušena, a aby právo to přeneseno bylo na klášter Plasský téhož řádu, do něhož byli mniši z Langheimu uvedeni. Žádosť tato byla zvláštním, ostrým způsobem odůvodněna.[3]) Přemysl Otakar, dotknuv se založení Zlaté koruny a podřízení její klášteru Svatokřížskému v Rakousích, praví: „Ješto Rakušané porušili věrnosť nám povinnou, otěží vlády naší velice odvážně ano nepoctivě se zbavili a šíji svou cizímu panství podrobili a způsobem tímto tak drze revoluci proti nám vznítili, nevidí se nám býti více beze všeho nebezpečenství, abychom lidi z těchto zemí pouštěli k nějaké činnosti, k hodnostem nebo k skutečnému panství v zemi naší, nebo aby opat z této země dosazen byl do našeho kláštera, nebo aby vůbec někdo z Rakous postavením svým požíval v našich zemích nějaké přednosti." [4])

[1]) Hlavní opatství řádu cisterciáckého přísně kontrolujíce ius paternitatis, spisovala k tomu účelu zvláštní kmenové rejstříky. „Tabulae" o klášteřích mnichy svými zalidněných. Takováto tabula otištěna je v díle Frant. Wintra: Die Cistercienser des nordöstlichen Deutschlands bis zum Auftreten der Bettelorden. V Gotě 1868 str. 319 ssl.

[2]) Intendimus universaliter eximere regnum in suis membris singulis a potestate vel dominio cuiuslibet Australis". Dolliner, Cod. pag. 74.

[3]) „Scire de cetero vos volumus, quod proinde sedis apostolice, que nostris non consuevit absurdescere precibus, impulsabimus clementiam, vel sic aliter disponemus, ut omnia nostra desideria compleantur". Dolliner, Cod. na uv. m.

[4]) Dolliner, Cod. epist. pag. 73 č. 27 bez datum. Srovnáme-li list tento i jinými osvědčenými listinami v celém svém rozsahu po-

Nazvali jsme žádost zvláštní, ještо Přemysl Otakar sám v listě svém generální kapitole uznal, že zalidnění kláštera stalo se obvyklým způsobem, „aby nové založení na starších mělo posilu", a aby se nemohlo tvrditi, že skutečné paternity nebylo. Zatím však Přemysl Otakar rozřešení této záležitosti více se nedožil. Nám postačí, že chtěl, aby všeliké úřední spojení poddaných jeho s Rakousy bylo zrušeno.[1])

Zdaliž král Přemysl Otakar neměl dostatečný důvod právě vliv duchovenstva rakouského na své poddané vší

tvrzený s vypravováním letopisce Neplacha k r. 1277 (Dobner, Mon. IV. 115), „Rex Przemysl regi Rudolfo adhæsit, et cepit suos despicere et extraneos ad terram suam invitare" a kterak potom hradů dobývá a t. d., pak objevuje se nám dostatečně planost a vášnivost českého letopisce.

[1]) Pro rok 1278 a následující přeměny v Čechách nezapomnělo se na hořejší otázku. Zlatá koruna byla r. 1278 vojskem Rudolfovým tak pobořena, že se muselo státi jaksi nové založení a sice tentokráte, jak se podobá, povoláním bratří z Plas. Neboť jen za takových poměrů mohla se generální kapitola usnésti r. 1279: „Committitur abbati de Morimundo, ut per se vel per alium ad locum St. Coronæ in Boemia accedat, de monachis et conversis eiusdem domus, qui locum suum inconsulte dimisisse dicuntur, ordinet et disponat, quod secundum Deum et ordinem viderit opportunum et paternitatem dicti monasterii conferat loco, cui fundatores ipsius voluerint applicari, non obstante, si quando aliud a Capitulo generali extiterit ordinatum, et faciat circa dictum negotium, quidquid fuerit faciendum. Že úkol tento měl výsledek, viděti je z odpovědi generalní kapitoly z r. 1281 na list Přemysla Otakara: „Ad petitionem illustris quondam regis Bohemiæ, et nunc ad petitionem reginæ et tutoris dictæ terræ, quam ob sui reverentiam et honorem multaque genera meritorum tenetur Capitulum generale exaudire, decernit idem Capitulum, „quod paternitas loci, qui dicitur St. Coronæ, abbati de Platz de cetero applicetur, non obstante, quod dicta paternitas ante destructionem loci fuerit abbatiæ St. Crucis". Otištěna v díle Frant. Wintra: Die Cistercienser des nordöstlichen Deutschland. V Gotě 1868. Str. 858 a 859. O pobоření kláštera vojskem Rudolfovým r. 1278 vypravuje Cont. Cosmæ ad e. an. U Pertze IX. 193 a o přenešení paternity na Plasy, Jan Victorien. Böhmer, Fontes I. 311.

mocí odmítati? Přese všecku přízeň, kterou mu osvědčil v šťastných dobách panování svého, duchovenstvo v Rakousích první od něho odpadlo a k Rudolfovi se přidalo. Hotová záplava darů a milostí rozlila se po míru vídeňském ve prospěch duchovenstva z kanceláře Rudolfovy, a duchovenstvo činno bylo na všech stranách, aby Rudolfovi cestu upravilo. Vidíme, kterak biskupové se starají, aby sňatkem stalo se spojení s rodem anglickým, kterak mniši také v Italii působí pro Rudolfa. Zde tak zvaní Ghibellini, jenž se posud přidržovali krále Alfonsa, příbuzného krále Anglického, přidali se v březnu 1277 úplně ke straně Rudolfově, čímž vliv jeho v Italii tak vzrostl, že se počalo pomýšleti nejen na výpravu do Říma, nýbrž i na válku křižáckou. V listě z Vídně 18. března 1277 Jakubu Contarenovi, dožovi Benátskému, Rudolf se zmiňuje o výpravě křižácké, „kteráž mu více leží na srdci nežli všecko ostatní“ a naděje se, že zpráva o výsledcích jeho proti Přemyslu Otakarovi s radostí byla uvítána a že se mu přispěje radou, kterak by tažení své do Italie a pak výpravou svou po moři do Asie měl zříditi [1]). O této záležitosti muselo se ovšem vyjednávati s kurií římskou, která však tou dobou byla osiřelá. Dne 16. května 1277 zemřel Jan XXI. a 27. července napomenuli kardinálové ve Viterbě shromáždění krále Rudolfa, aby se ještě před výpravou svou do Italie vyrovnal po dobrém s Karlem králem Sicilským. Přání toto projevil také nový papež Mikuláš III. dne 25. listopadu. Za Rudolfa vyjednával o tom bratr Konrad, provincial řádu minoritského v Horních Němcích, k jehož obvodu náležely také země české a rakouské [2]). Na něm tedy záviseli četní minoriti, o nichž věděl Přemysl Otakar, že jsou

---

[1]) Pertz, Legg. II. 412. „Peregrinatio nostra ultramarina, que cordi nostro plus insidet omnibus aliis factis nostris“.

[2]) Raynald, Annal. Eccl. ad an. 1278. č. 47 ssl. Edit. Colon. XIV. 292.

v Rakousích hlavní podporou nepřátelského arcibiskupa Salcpurského, tohoto hlavního sloupu Rudolfa Habsburského. Není tedy divu, že po tak trpkých zkušenostech stal se nedůvěřivým k cizímu duchovenstvu.

Zatím král Římský nabyl času sestaviti své náhledy o smlouvě z 12. září 1277 ve zvláštním listě Přemyslu Otakarovi a vytknouti v něm jmenovitě postavení Čechů, jenž za poslední války ve prospěch jeho byli povstali [1]. Přemysl Otakar meškal tehdáž v Čechách. Dne 16. října udělil v Litoměřicích proboštu Vyšehradskému tu milosť, aby poddaní jeho žijící v Litomyšli mimo hradby městské, nepodléhali soudům a poplatkům městským [2], a 31. října setkáváme se s ním v Poděbradech. Odtud datována je odpověď na psaní Rudolfovo, kterou pro důležitosť její chceme doslovně sděliti. Po uctivém úvodu praví král Přemysl Otakar: „že Vítkovci a jiní naši čeští poddaní, kteréž svými nazýváte, prvním smírem s Vaší Milostí, za přítomnosti knížat nad Dunajem uzavřeným pojati byli do vaší smlouvy o mír, o tom jsme nikdy nevěděli. Mír tento mezi Vámi a námi zřízený a od knížat stvrzený (26. listopadu 1276) my ovšem zachovali a hodláme jej zachovávati po celý svůj život, ačkoliv ho v mnohých kusech proti nám nebylo šetřeno. Později pak, když jsme biskupa Olomúckého Brunona, pana Smila z Bílkova a písaře mistra Oldřicha, naše věrné milé, vypravili v záležitostech míru k Vaší Milosti, nikdy nám na mysl nepřipadlo, jako by někteří z našich domorodců a zvláště oni, jenž nám přísahou věrnosti jsou zavázáni a jejichž rod žádným výminečným postavením poslušnosti k našim předkům nebo k nám sproštěn nebo jinak oddělen býti nemohl, měli býti za nějakou záminkou smíru

[1]) Listu Rudolfova sice není, ale obsahu jeho vyrozuměti je snadno z odpovědi Přemysla Otakara.

[2]) Original v kap. archivu vyšehradském. Přepis v pražském Národním museum. Emler, Reg. pag. 460.

do smlouvy vaší pojati. A pakli se dohodnutí takové stalo skrze jednatele, třeba i na základě plnomocenství a jiných listů, šli tito dále nežli jim bylo od nás uloženo a mohli se toho odvážiti jen proti vůli naší. Dovolili jsme však poddaným, kteří se byli zpozdile proti nám vzepřeli [1]), z královské milosti a dobroty, aby až do té doby, kdy knížata některé kusy mezi vámi a námi mají objasniti, požívali z ohledu na váš mír klidně a pokojně výhody příměří [2]). Že ve všech těchto věcech pravda je na naší straně, můžete vyrozuměti z následujících jasných důkazů".

„Když Fridrich purkrabě Norimberský k nám v Opavě se dostavil, přáli jsme si kromě jiných výhod, za které jsme po něm Vaši Milosť bez ublížení říši Římské žádali, nejhlavněji a nejvíce to, aby služebníci naši, aniž by odděleni byli od říše naší, zůstaveni byli cele nám a dědicům našim a sice tak, aby odstraněna byla všeliká pochybnosť, jako by v něčem mohli podléhati také někomu jinému [3]). Když konečně tentýž purkrabě přijel k nám podruhé do Prahy s hrabětem z Fürstenberku, byli jsme téhož mínění jako dříve, tak že jsme na smír mezi vámi a námi a na přátelské dohodnutí, přísahou se zavázali, že všecko budeme zachovávati, vymínivše si však přede vším výslovně, že lidé naši s právy zemí našich mají nám zůstati cele a nedílně; připověděli jsme však, že ty, jenž se proti nám nějakým způsobem provinili, přijmeme opět na vždy na milosť a že s nimi laskavě budeme nakládati, tak že se jim provinění jejich na Vaši snažnou přímluvu nemělo nikdy vzpomínati.

---

1) „Qui se contra nos erexerunt infrunite". Döllinger, Cod. pag. 80.

2) Kopp na uv. m. str. 229 pozn. 4. přičinil k místu tomuto správnou poznámku: „Přemysl Otakar svolil z počátku tedy jen k odročení; teprvé později svolil k úplnému zapomenutí vzpoury".

3) Ut servitores nostri intacti a corpore regni nostri, nobis et nostris heredibus integraliter remonerent, quolibet scismatis ad personam aliam scrupulo relegato". Dolliner t.

Žádáme tedy znovu Vaše lásky se vší vroucností, abyste nám všeliká práva nad našimi poddanými, jakých předci naši požívali, pomohli zachovati nezkrácená nedbajíce zlých rad našich odpůrců, jenž si přejí, aby postavení naše a našich dědiců bylo porušeno. Neboť my, jak poznamenáno, nesvolili, aby poddaní naši kýmkoli do vaší smlouvy byli pojati; stalo-li se jináče, vězte, jako jsme o tom nevěděli, že také tak žádným způsobem neudělíme tomu schválení svého. K Vaší Laskavosti chováme pevnou důvěru, že práva našich zemí, jak na nás spadla po našich předcích, spíše zvelebovati nežli oslabovati budete, zvláště že jsme údem Římské říše, jehož seslabením říše nemůže vzrůstati, nýbrž spíše musí hynouti.“ Přemysl Otakar připojiv k důležitému tomuto listu ještě prosbu, aby král Římský jakémusi Jindřichu Prizlinovi ve sporu o statek k spravedlnosti dopomohl, končí: Dáno v Poděbradech dne 31. října [1]).

List tento král Rudolf obdržel v Hainburku právě 11. listopadu 1277, když tam přibyl mladý král Uherský Ladislav a známý nám již spolek na výboj a odboj zpečetil [2]). Kromě jiných byli přítomni biskupové Pertold Bamberský, Petr Pasovský, Jan z Chimsee a Bernard Sekovský. Rudolf je požádal, aby mu zhotovili pověřené „vidimus“ listu Otakarova [3]). Zdá se tedy, že listu tomuto připisoval neobyčejnou důležitosť, jelikož se legalisují jen listiny, hodlá-li se jich právně užiti. Pakli tedy list tento neměl rozhodujícího významu pro válku příštího roku, musel býti předce

---

[1]) Originál v c. k. dvorním archivě. Podle něho otištěno v Koppově, Geschichte der eidgenössischen Bünde I. 891. Pak Dolliner, Cod. pag. 79 č. 30.

[2]) Viz str. 158 toh. díla.

[3]) Uvedený originál ve Vídni je právě toto Vidimus. Nám se zdá, že list tento nebyl osamělým, že náležel k třídě oněch, o nichž praví Cont. Cosmæ ad an. 1277, u Pertze IX. 192: Mittit ad eum (Rudolfum) literas, magis rixam provocando, quam pacis osculum offerendo“.

Rudolfovi nejvýše důležitým, poněvadž obsahoval určitě požadavky Otakarovy. Přemysl Otakar v něm sice nepopírá, že se považuje za úda říše Římské, ale za úda takového, jakými byli také jeho předkové, kteří jsouce svrchovanými ve svých zemích, pouze jistými závazky říši byli povinni. Listem tímto byly jaksi všecky předcházející smlouvy zrušeny a obě sporné strany dostaly se na stanovisko, jaké před listopadem 1276 zaujímaly [1]), že země Přemysla Otakara stížena byla kletbou říšskou a že tedy přísaha poddaných jeho byla rozvázána, na okolnosť tuto nekladla se žádná váha a předce mohla posloužit za omluvu právě vzpouře, která se nyní opět považuje za dokonalý zločin urážky veličenstva. Že za takovýchto okolností trvala malá válka jmenovitě při hranicích moravských proti Rakousům a Uhrám, museli bychom věřiti, i kdyby o tom letopisci výslovně nevypravovali [2]). Zdali však dlouholetý řiditel mocnářství při dvoře pražském, biskup Bruno, jenž v poslední době působil jen pro vyrovnání, nabyl vědomosti o tomto listě? V sepsaní jeho neměl zajisté účastenství; bylť poslední jeho krok, který pro krále v Praze dne 6. května učinil, od tohoto přímo zapřen prohlášením, že se nedržel mandátu královského. Tu zajisté knížeti církevnímu v záležitostech státních sešedivělému — tehdáž bylo mu již asi přes 68 let [3]) — nezbývalo za takových okolností nic jiného, nežli ustraniti se naprosto ode dvora královského do obyčejného sídla svého Kroměříže nebo do úředního sídla Olomúce. V Olomúci odbýval dne 12. června

---

[1]) Že také pozdější panovníci čeští jen Fridericiana a ne smlouvy s Rudolfem uznávali za právoplatné, o tom svědčí, že Karel IV. první slavně potvrdil 1348. Viz d. V. str. 53.

[2]) Cont. Prædicat. Vindobonen ad an. 1278 (recte 1277): „Tota hyeme Australes Moraviam, et e converso Boemi Austriam preda et incendio affligentes". U Pertze IX. 730. Pak Cont. Vindobonen ad e. an. na uv. m. 709.

[3]) Viz díl V. str. 254 ssl.

obvyklou synodu svatotrojickou a dne 21. září 1277 upravoval desátek kláštera Velehradského [1]).

Od té chvíle, co Biskup Bruno vzdaluje se záležitostí státních, tehdejší kancléř Petr, probošt Vyšehradský, jenž úřad tento spravoval od r. 1267, vyvinuje činnosť úžasnou. Zdali král Rudolf odpověděl na psaní z 31. října, nevíme [2]), ale že Přemysl Otakar od počátku nového roku 1278 netajil se více se svým úmyslem, zbraněmi bývalého postavení se domoci, to je jisto; a proto nepochopujeme, kterak král Rudolf mohl psáti ještě dne 20. února 1278 čtyřem říšským městům wetteravským: „že se mu dobře daří a že podniky jeho těší se žádoucímu zdaru.“ Slova tato mohli bychom si jen tehdáž vysvětliti, kdybychom je uvedli v souvislosť s výrokem letopisce Magna. Když totiž po odchodu církevních knížat, jenž byli ve Vídni při dvoře královském shromážděni, a sice Mohučského, Salcpurského, Vircpurského, Brixenského, Bamberského, Frysinského a Pasovského, po jejichž radě chtěl novou vládu zříditi, někdo přikvapil se zprávou, že král Přemysl Otakar strašně zbrojí, objevilo se, že král Rudolf je o všem dostatečně zpraven a že již potají dorozuměl se s Uhry, Rakušany, Štýrany a Šváby [3]). Přemysl Otakar od počátku roku 1278, jak pra-

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 205 a 212. Na této synodě, „quam in festo ss. Trinitatis in Olomuc consuevimus celebrare“, uznáno, že patronat farního kostela v „Hanrichs, quod vulgariter Biteš appellatur“ náleží po právu panenskému klášteru v Tišnově a byl pak od Brunona listinou danou v Pustoměři 6. dubna 1278 na vždy přiřčen klášteru.

[2]) Lambacher podává ve svém Interregnum, dodatek str. 141 č. 85 ovšem nedatovaný list, který považuje za odpověď Rudolfa na list Přemysla Otakara z 31. října. Avšak jelikož jedná „super odibili negotio perfidiæ . . de æmulo“, dokázali již jiní, že se list tento vztahuje na Jindřicha Bavorského.

[3]) Nuntii venientes, qui dicerent: Domine, rex Boemorum in multitudine gravi et manu robusta ad debellandam Austriam et universos fines eius venit, ut conterat vos . . . Sed ille (Rudolfus) sicut sapiens et bellator fortis ad bella doctissimus, hec omnia presciverat,

veno, netajil se nijakž se svým zbrojením. Nápadným v ohledu tom mohl by býti nedatovaný, otevřený list knížatům polským, aby si pojistil pomoc jejich pro nezbytnou válku s Rudolfem a sice pro svůj sloh, kdybychom neznali jeho spisovatele.

V žádné z četných listin a psaní, které se zachovaly z doby Otakarovy, neshledáváme, že by byl král vytloukal politický kapitál z národnosti ať již německé nebo slovanské. S národností, přes svou slovanskou uvědomělost nikdy nepočítal. Nyní najednou má býti Polákům hlavní pohnutkou, aby se k němu přidali. „Knížata polská nechať pováží," čteme v podivuhodném listě [1], „že lid jejich a obyvatelstvo české jsou příbuzni společnou řečí a společným původem plemenným. Král Římský nejsa spokojen s uloupenými našimi zeměmi, dopouští se proti nám nyní také urážek a hledí mezi námi a Poláky rozboje naseti [2]); musíme se vzchopiti, abychom se jizlivému tupení a nectnému utiskování co nejdůrazněji opřeli a k tomu potřebujeme vaši brzkou a vydatnou pomoc." Nyní se řečnickým způsobem kárá utlačování, jaké působí mezi Poláky proud německých vystěhovalců a na konci se poukazuje, že by Polsko muselo úplně Němcům podlehnouti, kdyby Čechy, přední bašta slovanského východu, byly od Němců dobyty [3]). Kní-

---

et tacite conduxerat Cumanos, Brutenos, Ungaros, regem Ladyzlaum et universas barbaras nationes, et omnem militiam de Austria, Styria, de Swevia, de Reno". Chron. Magni presbyt. ad an. 1278. U Pertze XVII 533. Někteří z připomenutých biskupů odjeli již r. 1277. Roku 1278 v březnu a dubnu nebyli přítomni Kunrat Frysinský a Petr Pasovský. Kopp t. I. 235.

[1]) Dolliner, Cod pag. 93. a podle něho Stenzel, Script. rer. Siles. II. 479 ssl. Podle vnitřních známek hodí se list tento do ledna 1278.

[2]) Naráží se na událost str. 160 toh. díla. Rudolf vyjednával s Poláky a Rusy skrze fratera Henrica de Brenne. List Rudolfův Henricovi z 21. září 1276. Stenzel, Script. rer. Siles. II. 474 ssl.

[3]) „Sed ad huius quidem nobis impendendum subsidium non solum prefata vos debet inducere ratio, verum etiam cause alterius

žata polská že tedy musejí v podporování Čech proti králi Římskému spatřovati obhájení své vlastní záležitosti, chtějí-li opatrně záhubu svou předejíti; ale pak nechať jsou přesvědčeni, že vítězné Čechy chopí se také za Poláky zbraní, kdekoli by bylo potřeba, proti křesťanům nebo pohanům [1]).

Jako asi před rokem notář krále Rudolfa hleděl dotknutím se nejcitelnějších strun maďarské povahy, vysokomyslnosti, udatnosti a vděčnosti získati uherské magnaty [2]), tak jednal nyní písař Přemysla Otakara, Ital Jindřich z Isernie, dovolávaje se národnosti a smyslu pro samostatnosť u Poláků. Jindřich znal polskou povahu ze zkušenosti, přinesl s sebou z otčiny své stranami rozervané jisté lesklé fráze o příbuzenství pokrevním a kmenovém, o tyranství, lsti atd. a sepsal list, z něhož můžeme sice souditi o řečnické obratnosti notářově, ale ne o obratu v politice Otakarově. Politika Přemysla Otakara nebyla výhradně slovanskou, jak se vyvozuje z listu uvedeného — nebyla také výhradně německou; byla politikou užitku, vzájemných prospěchů; a proto setkáváme se s úkazem, že snaže se získati pro sebe Poláky ukázáním na národnosť ohroženou, obrací se zároveň na knížata německá, při nichž „masti ruční," nebo

---

efficax argumentum, quia, si quod absit, nos contingeret prefati regis opressione pessundari, insatiabiles Theutonicorum hiatus se liberius expanderent, et manus improbas facilius usque in ipsam provinciam extenderent ipsorum noxii appetitus; sumus enim vobis et terris vestris quasi firmum secure tuicionis preurbium" etc. Dolliner t. 94.

[1]) Podle Lorenzovy „Geschichte II. 218. Že však při dvoře českém měli smysl a srdce pro soukmenovce a že to i skutkem osvědčovali, zvláště byla-li rovnoprávnosť porušena a Němcům dána přednosť před Slovany, viděti z vřelého přípisu královny Kunhuty, příbuzné kněžně a abatyši Anežce, dceři knížete Slezského Jindřicha II. a Anny, dcery Přemysla Otakara I. v záležitostech německých minoritů, kterým tato přednosť dávala. Palackého Formelbücher str. 287. List spadá do doby mezi 1268 a 1272.

[2]) Viz str. 130 toh. díla.

svazky příbuzenské, nebo napnutí s králem Římským měly rozhodnouti.

Známo je nám, že Přemysl Otakar nabyl již pevné půdy mezi Piastovci. Nyní dokazuje více listin [1], že Boleslav kníže Krakovský a Vladiměřský uzavřel s Přemyslem Otakarem podobný spolek na výboj a odboj, jako byli učinili kníže Jindřich Vratislavský a markrabata Braniborští. Král Přemysl Otakar byl každým spůsobem jist pomocí polskou, když přiměřenými vnadidly snažil se získati v Němcích přede vším Jindřicha knížete Dolnobavorského. Čím zřejměji se ukazovalo, že král Římský země na Čechách dobyté hodlá co jádro rodové moci jen synům svým zabezpečiti, že tedy nabytí Horních Rakous, kteréž bylo slíbeno Jindřichu knížeti Dolnobavorskému při zasnoubení syna jeho Oty s Rudolfovou dcerou Kateřinou, zůstane jen zbožným přáním; jinými slovy: čím lépe Jindřich poznával, že Bavorsku od nového rodu panovnického nejen není čeho doufati nýbrž že jest mu všeho se obávati, tím rozhodněji přidával se k dřívějšímu svému spojenci, kterého byl za výpravy Rudolfovy proti Rakousům, jak nám známo, opustil. Jindřichovi tedy nebylo nevhod, že Přemysl Otakar chtěl zemí ztracených novou válkou nabýti, i nebyl tedy proti tomu, aby se králi Českému povolilo vojsko v Bavořích najímati a aby také sám války se súčastnil, což ovšem vyžadovalo oběti peněžní, jakých kníže Jindřich ostatně nerad přinášel. A tu mnich fürstenfeldský uhodil asi v pravdu, pakli vypravuje: kterak viděl, že sud na sedm věder stříbrem naplněný, poslán byl z Čech do Strubiny — obyčejným sídlem knížecím byl tehdaž Landshut — a že kníže Jindřich za tak značný dar neprokázal jiné služby, nežli že později Švábům, jenž vypravili se do pole pro Rudolfa, zabránil pochod Strubinou a jim tedy zamezil pohodlnou cestu do

[1] Voigt, Formelbuch Archiv, D. XXIX. 46 ssl.

Rakous [1]). Dodati ještě dlužno, že se mu podařilo, bratra svého Ludvíka, falckraběte při Rýně, přiměti k neutrálnosti.

Přemysl Otakar odvrátil tak od Rudolfa dva důležitá knížata německá, na která se tento vždycky spoléhal. Nyní učinil pokus s duchovním kurfiřtem, arcibiskupem Kolínským Sigfridem, hrabětem z Leiningen-Westerburku (1275—1297). Sigfrid ukončiv právě s dobrým výsledkem spor s Vilémem hrabětem Julišským, obsadil nejen město jeho, nýbrž skoro celé hrabství. Arcibiskup podal zprávu o té věci Přemyslu Otakarovi, z čehož soudíme, že byla mezi nimi delší důvěrná známosť. Přemysl Otakar uchopil se této okolnosti; i přeje arcibiskupovi štěstí k vítězství a ukazuje na společné zájmy velikých a malých knížat proti králi moci nabývajícímu, žádá jej, aby se k němu přidal, aby také arcibiskupy Mohučského a Trevirského a jiné své přátele přiměl ke kroku podobnému a aby mnicha jeho Mikuláše považoval za vyslance k účelu tomu pověřeného [2]). Dobře zpravené letopisy Kolmarské prozradily další činnosť tohoto českého vyslance

---

[1]) Cont. Lambacen, Vindobonen, Claustroneoburgen et Annal. St. Rudberti Salisburgen ad an. 1278. U Pertze IX. 761, 709, 745 a 802. Chron. de gestis principum monachi Fürstenfelden ad an 1278. Böhmer, Fontes I. 6. vypravují o podplacení knížete Jindřicha a mnohých jiných duchovních a světských knížat jako o zjištěné události, jen Chron. Magni presbyteri ad h. an. U Pertze XVII. 533 dokládá k tomu, „ut creditur". Nedatovanou smlouvou mezi knížetem Jindřichem a králem Přemyslem Otakarem ve Foigtově Formelbuch. Archiv XXIX. 75. č. 62 (viz: Lorenz, Deutsche Geschichte II. 213) klásti do roku 1278 již z té příčiny nesmíme, poněvadž se tam pomoc poskytnutá uvádí výslovně, jako by platila proti Uhrům a za shromáždiště okolo sv. Jana pokládá se město Kremže, tedy půda nepřátelská, kdežto víme určitě, že k válce r. 1278 vojsko u Brna se shromažďovalo.

[2]) Dolliner, Cod. pag. 85 č. 33. Lorenz, Deutsche Geschichte, klade tento nedatovaný list po 16. březnu 1278. Důvod jeho — smrť hraběte Viléma Julišského — zdá se býti správným. Srovn. Böhmer, Kaiserregesten ad an. 1282 str. 115. Böhmer vydává arcibiskupa Sigfrida za jednatele Otakarova při Rýně.

k Rýnu vypravujíce, že měl za úkol, získati dary pro Přemysla Otakara duchovní a světské pány při Rýně [1]). Podařilo se mu dosáhnouti alespoň neutrálnosti těchto knížat církevních. K neutrálnosti odhodlal se také nový biskup Řezenský, nástupce biskupa Lva, králi Římskému úplně oddaného, s kterým jsme se již při několikeré příležitosti seznámili. A když pak Werner, arcibiskup Mohučský, počal bez ohledu na vládu říšskou mezi knížaty a městy rozsáhlé své arcidiecése zřizovati spolky k zachování lantfridu, král Rudolf nemohl se mnoho spolehati na duchovní knížata západního Německa. A což na světská? Že Ota IV. markrabě Braniborský přidržoval se rozhodně Přemysla Otakara, je nepopíratelnou skutečností. Od r. 1276 sloužil nezvratně zájmům Přemysla Otakara. Jím získáni pro Přemysla Otakara také příbuzní markrabata Jan a Albrecht; tak že celý rod braniborský povstal proti Rudolfovi [2]). Taktéž učinili markrabata Dětřich a Fridrich Míšeňský a Albrecht, lantkrabě Durinský, tak že němečtí letopisci právem píší, že ve vojště Přemysla Otakara, když odbila hodina rozhodnutí, nalézali se Poláci, Pomořané, Sasíci a Míšňané [3]).

Na tom však král Přemysl Otakar nepřestal. Hustá síť spiknutí měla obemknouti země rakouské. I vedle samého krále Římského měla se tato síť těsněji stáhnouti. Půda byla tam zcela dobře připravena. Rudolf, jenž byl původně chudým, musel vypsati, aby správu mohl vésti, velké daně, jenž zdály se býti velikým břemenem zvláště majetnému duchovenstvu, všelikým výhradám uvyklému [4]).

---

[1]) „Misit (Otacarus) et promisit etiam dominis episcopis, comitibus, baronibus, prope Rhenum constitutis, ut in adiutorium regis Rudolfi minime pervenirent vel ipsum pro suis viribus impugnarent". Chron. Colmarien ad an. 1278. U Pertze XVII. 249.

[2]) Foigt, Formelbuch, Archiv XXIX. 48 ssl.

[3]) Hermanni Altahen Annal. ad an. 1278. U Pertze XVII. 410.

[4]) Cont. Zwetlensis tertia, Historia annorum. Cont. Claustroneob. quarta ad an. 1277. U Pertze IX. 657, 653 a 648.

Známo jesti: že nového panovníka nepřipraví nic tak brzy u poddaných o příchylnosť, jako zvýšení daní. Nový panovník musí vůbec šetřiti citů a náhledů svých nových poddaných, chce-li se státi oblíbeným. A tak nezachoval se Rudolf, tak že Přemysl Otakar mohl počítati také s nespokojeností Rudolfových poddaných. A tu byla Vídeň první na řadě. Tam měl mocné přívržence, jenž měli v panu Paltramovi, který byl po několik neděl tak mužně odporoval králi Římskému, v jeho bratrovi a šesti synech vůdce sice řozhodného avšak málo opatrného [1]). Paltram zachoval se rozhodně, když hraběte uherského Jana z Kyseku povzbudil k vtrhnutí do Rakous, ale neopatrně jednal, že se nechal od Rudolfa překvapiti. Jen náhlý útěk zachránil jej a syna jeho Pelhřima před smrtí rukou katovou [2]). Nedůvěra krále Římského byla však již vzbuzena a podezření o nevěrnosti padlo také na jiné měšťany. Přemysl Otakar však opomenul těžiti z této okolnosti. „Kdyby se bylo Paltramovi podařilo včasným vystoupením Vídeň vyrvati králi Římskému, byly by Rakousy nepochybně ztraceny pro rod Habsburský“ [3]).

---

[1]) Šest synů Paltramových uvádí se výslovně v Rudolfově listině pro Vídeň z 27. června 1278: „Et quia Paltramum et filios suos, videlicet: Paltramum, Petrum, Pilgrinum, Henricum, Eberhardum, Janslinum et Marquardum fratrem senioris Paltrami læsæ Maiestatis . . . condemnatos . . . censuimus“. Lambacher, Interregnum, dodatek 165. O listině samé Lorenz „die beiden Wiener Stadtrechts-Privilegien Rudolf's I.“ Sitzungsberichte der kais. Akad. D. 46. str. 72 ssl. O Paltramovi poznamenávaji Aventini Annal. Boici pag. 571. „Civis Viennensis locupletissimus, qui latrociniis vastando Iuvavenses sacerdotes opes conquisierat“.

[2]) Annales Sti Rudberti Salisb. ad an. 1278. U Pertze IX. 802 Lambacher, Interregnum str. 211. Jan nebo Iván z Kyseku, byl synem Jindřicha, jejž jsme seznali r. 1272. Hrabata z Kyseku, Köszegu (uherské jméno pro Kysek, německy Güns nebo Güssing) drželi, jak se podobá, podle Lichnovského I. 452 č. 42 větší část župy Šoproňské a Železné. Tento Iván znám je v dějinách uherských jako rytíř loupeživý. Szalay, Geschichte Ungarn's II. 121.

[3]) Lorenz, Deutsche Geschichte II. 221.

Jako Vídeňané pod Paltramem, tak spikli se rakouští šlechtici vedením tehdejšího maršálka rakouského, Jindřicha mladšího z Kuenringu [1]). Víme, že měl dceru Přemysla Otakara Alžbětu za manželku. Náležel mu hrad Vitoraz s městem a s příslušenstvím a podržel svůj úřad, ponévadž mu Rudolf důvěřoval. Máme pamětihodný list jeho tchána, v kterém jej napomíná, aby ne přenáhleně, ale předce v čas byl k válce připraven [2]). Také tyto pikle byly snad zároveň se spiknutím Paltramovým odhaleny, Jindřich byl jako velezrádce odsouzen a statky jeho zabaveny [3]). Odsouzený prchl; osud tento sdílel s ním také otec jeho. Události tyto spadají asi do doby od dubna do června 1278 [4]). Tehdáž tedy Rudolf nemohl více zůstati v pochybnostech o záměru Přemysla Otakara; i jsme toho náhledu, že již tehdáž, snad v měsíci květnu, Uhři byli na pomoc povoláni [5]). Nejprvé měli oba králové někde na hranici sejíti se k poradě a pak se mělo o nutných věcech na rychlo státi rozhodnutí [6]), neboť rozšiřovala se pověsť, že Přemysl Otakar získal pro sebe několik tisíc Kumánů, kteříž se později sice, jakož i mnoho Rakušanů do bitvy dostavili, ale také brzy utekli [7]).

---

[1]) „In Austria Hainricus de Chuonringen, marschalchus Austrie, et Paltramus, civis Viennensis, a Romani regis devotione recedunt multosque nituntur corrumpere", Annal. Sti Rudberti Salisb. U Pertze IX. 802.

[2]) Dolliner, Cod. pag. 90.

[3]) Bodmann, Cod. epist. pag. 74.

[4]) O době zde udané Lorenz, Deutsche Geschichte II. 223. Pozn. 1. Pak Friess, Die Herren von Kuenring str. 175 a 176.

[5]) Bodmann, Cod. epist. pag. 68.

[6]) „Exsurgat igitur princeps præpotens, si acta voluerit vindicare priora, et antiquam perfidiam hostis perfidi ad memoriam revocet; nec moretur, sed postpositis negotiis quibuslibet, quantumcunque arduis, ad metas terrarum nostrarum veniat indilate; illuc enim vobis procul omni dubio occurremus ordinaturi et tractaturi vobiscum, quomodo et qualiter contra dictum regem Bohemiæ in prefato negotio procedere debeamus". Tak píše král Rudolf. Bodmann, Cod. pag. 40 č. 38.

[7]) Chron. Colmariense ad an. 1278. U Pertze XVII. 250.

A byl skutečně nejvyšší čas, aby si Rudolf zabezpečil v Uhrách vydatnou pomoc, neboť na vlastní síly mohl se málo spoléhati. Letopisy salcpurské líčí tyto síly barvami velmi neutěšenými. Vypravujíť, ačkoliv král svolal hotovosť říšskou do zbraně, že od Rýnu a z Frank jen biskup Basilejský a Fridrich purkrabě Norimberský — a to ještě oklikami [1]), několik set mužů zbrojných přivedli. I vojsko Rakušanů a Štýřanů bylo prý nepatrné, poněvadž také zde mnozí padli „do jezera zrady". Ano i vlastní příbuzní skrovným počtem se dostavili [2]). Dále víme, že ze Štýřanů postavili do pole Fridrich z Ptuje, Ota z Liechtensteinu a Cholo ze Seldenhofen 100 oděnců a hrabě Jindřich z Pfannberku 100 vybraných jezdců, ze svých manů a ministerialů a že dostavili se z Rakous Fridrich, arcibiskup Salcpurský, hrabě Menhart Tirolský, Fridrich a Albrecht hrabata z Ortenburku každý s 300 many, a Oldřich hrabě z Heunburku s 200 vojíny [3]). Kolik vynesla všeobecná hotovosť v obojích Rakousích, není nám známo. Rudolf musel každým způsobem, aby nebyl překvapen zcela nepřipravený, zbrojiti s napnutím všech sil, a kdokoli mu nějakým způsobem byl při tom nápomocen, musel dojíti odměny. Zkrátka Přemysl Otakar zvolil si příhodnou dobu k udeření na Rudolfa. Římský král byl skoro osamocen a jelikož se domníval, že válka vypukne teprvé v září [4]), počal teprvé

---

[1]) Annal. Sti. Rudberti Salisb. U Pertze IX. 802. Srovn. str. 181 toh. díla.

[2]) Annal. Sti. Rudberti Salisb. ad an. 1278. U Pertze IX. 802 ssl. Cont. Lambacensis praví: „Rudolphus habens in auxilio nobiles Austrie et Stirie universos partemque modicam Suevorum". U Pertze IX. 561.

[3]) Muchar, Geschichte des Herzogthums Steiermark Nr. 413. Minoritæ Florentini gesta imperatorum. Böhmer, Fontes IV. 667.

[4]) „Si circa festum beate Marie non veneritis", psal Rudolf synu svému Albrechtovi a rozličným biskupům, „poterit mihi in maximum cedere detrimentum". Chron. Colmar. U Pertze IX. 249.

zbrojiti, když král Český, nedbaje arcibiskupa Salcpurského, který na základě buly, podle níž odpůrci Rudolfovi měli býti z církve „vyobcováni", církevní kletbu na něj vynesl [1]), zahájil již výpravu vpádem do Dolních Rakous, zdali v dobré naději, ukázal výsledek. Jako dobrý manžel a pečlivý otec a panovník ustanovil, kdyby jej stihlo neštěstí, sestřence svého, syna sestry své Boženy, markraběte Otu Braniborského, již napřed za poručníka kněžice Václava a za správce říše, svěřuje zároveň královnu ochraně jeho [2]).

Přemysl Otakar nalézal se z počátku osudného roku 1278 dvorem svým nejprvé v Olomúci a pak v Brně. V Olomúci obdařil, jak nám již známo [3]), listinou vydanou tam dne 10. ledna, město Uherský Brod nedaleko ležícími zabavenými statky pana Borše z Risenburku. A do Brna svolal na druhou polovici měsíce ledna všeobecný sněm za předsednictví Arkleba z Dubna, komoří bítovského, Hartmana ze Zeblovic, komoří brněnského, maršálka moravského Bohuše z Drahotouš a Všebora z Náměšti. Muselo se tak státi, aby od velmožů obdržel potřebnou pomoc a aby se pojednalo o válce nastávající. Již tato okolnost nemohla zůstati tajna krále Římského. Sněm byl, jak doličují listiny

---

[1]) Že král Přemysl Otakar, přes odpor Koppův tamtéž 271 pozn. 11., zemřel v kletbě církevní, o tom není žádné pochybnosti. Současní letopisci na př. Chronicon Colmarien a Magni presbyteri, u Pertze XVII. 251 a 534 zřetelně to praví udávajíce, že tělo Přemysla Otakara po léta nebylo pochováno. Annal. Sti Rudberti Salisburgen, velmi dobře zpravené, želí této okolnosti a považují ji za příliš krutou. Předběžným mírem z 21. listopadu 1276 byl Přemysl Otakar ovšem sproštěn všelikého trestu církevního (Cod. Dipl. Mor. IV. 180), ale jelikož novou válkou 1278 propadl opět kletbě říšské, byla s tím sama sebou spojena veliká exkomunikace. To bylo asi také příčinou, že král Rudolf nemohl hned vydati mrtvolu královně Kunhutě, když za ni požádala.

[2]) Firnhaber, Petri de Hallis Formelbuch. Fontes rer. Aust. VI. 92.

[3]) Viz str. 153 toh. díla. Cod. Dipl. Mor. V. 262.

na něm vydané[1]), silně zastoupen. Z duchovních hodnostářů setkáváme se tu s kathedrálním děkanem olomúckým Budislavem, s kathedrálním proboštem Alešem, opatem Třebíčským Martinem, opatem Vilímovským Jaroslavem, opatem Litomyšlským Oldřichem za statky jeho na Moravě ležící a s proboštem Kounickým Mikulášem; ze světských pánů byli přítomni: purkrabě olomúcký Nezamysl, vranovský Kuno, sudí olomúcký Vojslav, Milota z Dědic, Hrabiše z Lesic, Bludo z Jičína, Zbislav z Žerotína, Pardus z Horky, Beneš Benešovic z Bránic, Gerard z Obřan, Hartman z Holšteina a m. j. Že král Přemysl Otakar za tohoto sněmu meškal v Brně, o tom svědčí dne 24. ledna 1278 vydaný tam mandát pro župana Richarda a cúdaře Rodlina v Kladsku, na ochranu minoritů v Kladsku[2]).

Tímto všeobecným sněmem zemským nebyla věc ještě odbyta. Přemysl Otakar svolal také ještě sjezdy provincialní a sice na březen do Znojma a na červen do Olumúce. Dovídáme se to z dvou soukromých listin; jedna z nich, datovaná v klášteře Lúckém dne 23. března 1278, jedná o přenešení patronátního práva kostela v Křtěnicích na klášter Lúcký[3]) a tu se praví, že četní svědci, jichž jména v listině se uvozují, na sjezd provincialní právě se dostavili. Druhá listina vydána je na hradě Olomúckém dne 22. června ve prospěch kláštera Velehradského, jemuž darován mlýn v Unišovicích. Kromě jiných svědků uvádějí se zde Olomúcký biskup Bruno, pan Oneš komoří Olomúcký; Hartman, bratr pana Bohuše z Drahotouš, maršálek mo-

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 206. „In iudicio seu curia generali, quod et quam idem dominus rex indixerat Brunae“ 21. ledna 1278. Také str. 209.

[2]) Orig. v archivu vratislavském. Přepis v pražském Národním museum. Emler, Reg. pag. 470.

[3]) Cod. Dipl. Mor. IV. 210. Když byli svědci uvedeni, praví se: „qui eo die ad forum in Znoym convenerunt et ad iudicium provinciale“.

ravský, jehož choť Žofie dar tento učinila a Albert z Vranova, jenž tehdáž soudu předsedal [1]). Vidíme tedy, že Přemysl Otakar před odjezdem svým z Prahy, kde ostatně uspořádány byly rozličné slavnosti na počest sv. Jakuba za požehnání nebes [2]), na Moravě všecko podnikl, aby si zjednal sílu vojska a vydatnou pomoc.

O době, kdy Přemysl Otakar vytrhl do pole proti králi Římskému, máme dva prameny; jeden pochází od krále Rudolfa samého a druhý od pražského letopisce. V listě zaslaném papeži Mikuláši III. udává král Rudolf letnice, tedy 5. červen, kdy počalo nepřátelství [3]), letopisec český však jmenuje 27. červen [4]). Že však Přemysl Otakar osobně ani o letnicích, ani 27. června Prahy neopustil, aby se více nevrátil, dokazuje listina pro klášter Sedlecký v Čechách ještě dne 30. června v Praze vydaná [5]). Co píše německý vypravovatel, že krále Přemysla Otakara, když hlavní město Prahu opouštěl, provázelo veškero duchovenstvo a veškeren lid za hlasitého pláče [6]), stalo se teprvé, když již všecko vojsko bylo u Brna shromážděno a Přemysl Otakar k němu se ubíral. Potvrzeno je to listem královým k choti jeho Kunhutě, teprvé v nejnovější době odkrytým. V listě tom čteme, že Přemysl Otakar vydá se v pátek po sv. Marketě, tedy 15. července, s vojskem svým z Brna, kde právě meškal, do Rakous [7]). Zde se nejspíše biskup Bruno rozžehnal se

---

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 215.

[2]) Emler, Reg. pag. 486 podle Dollinera, Epist. pag. 97.

[3]) Bodmann, Cod. epist. pag. 91.

[4]) Cont. Cosmæ ad an. 1278. U Pertze IX. 192.

[5]) Otakarus rex monasterio de Zedlize restituit silvam, dictam Bor, inter Coloniam (Kolín) a Chazlaviam (Čáslav) dto. Pragæ 30. Junii 1278. Orig. při pražské finanční prokuratuře, přepis v Národním museum tamtéž. Emler. Reg. 481.

[6]) Cont. Vindobonen ad an. 1278. U Pertze IX. 709.

[7]) V „Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit". C. 8. v srpnu 1873, uveřejnil V. Wattenbach list na obrubu jistého rukopisu vepsaný,

svým králem, neboť setkáváme se s ním dne 17. července v blízkých Modřicích, kde urovnal spor mezi jakýmsi židem a farářem při kostele Všech svatých v Brně a potvrdil, že kněze Jakuba uvedl na faru sv. Petra v Brně, jejíž patronát náležel klášteru Tišnovskému [1]). Biskup Bruno netáhl tedy do Rakous se svým králem, jenž se úplně spolehal na odpadnutí měst rakouských. Okolo 25. července překročilo vojsko české rakouské hranice [2]).

Zda se býti skoro jisto [3]), že vojsko nepřátelské vtrhlo do Rakous dvěma proudy; hlavní armáda, které velel Přemysl Otakar a která se skládala z vojska českého a moravského a z pomocných sborů z Durinska, Míšně, Braniborska, Slezska a Polska, postupovala z Brna údolím Švarcavy do údolí Dyje a táhla na Lavu, kdežto sbor bavorský, jehož předvoj

---

avšak přiříznutím okraje v některých slovech skomoleny. „O . . . karissime consorti sue Ch. inclite regine Boemie Salutem . . . Nunciamus, quod sumus Brune . . . inde que feria sexta post festum beate, Margarete proxime venturum una cum omni exercitu nostro in Austriam progressus nostri tramitem dirigemus . . . notum vobis facimus, quod rex (Romanorum) est Vienne, et nullum ei potest venire subsidium ista vice; quare firmiter speramus, quod de ipso prosperos ad vota successus consequi (valebimus), nec solum in eo, verum etiam in nostris inimicis et emulis universis. (Nam) firma datur nobis fiducia, quod civitates Austrie, postquam illuc vene (rimus), omnes mandatum nostrum facient, et voluntate spontanea nostro (se) dominio subiugabunt“. S tím souhlasí úplně závěť Jindřicha z Rožmberka dne 13. července 1278 na hradě Rožmberském sepsaná „ad expeditionem de medio vite mee fuero evocatus“. Emler, Reg. pag. 485.

[1]) Cod. Dipl. Mor. V. 263 a IV. 217.

[2]) Heinrici Heimburgen Annal. ad an. 1278. U Pertze XVII. 716. „Circa festum autem sti Iacobi ipse rex Otakarus congregato omni exercitu suo intravit Austriam“. Souhlasně s ním Minoritæ Florentini gesta imperatorum, Böhmer, Fontes IV. 667. „Mense Augusto in Moraviam cum exercitu potentissimo venit, castraque fortia et multas terras, quas de ducatu Austrie reddiderat, in dedicionem accepit.“ Závětí ukazuje, že se zde jedná již o vtrhnutí do Rakous v srpnu.

[3]) Lorenz, Deutsche Geschichte II. 227 pronáší tento zajisté správný náhled.

spálil Bejdov nad Dyjí a Gmünd nedaleko Vitoraze, ubíral se jižními Čechami a údolím při hořejší Dyji, aby nejkratší cestou přes Drozdovice, Rohy, Maisavu a Korneuburk dorazil k hlavní armádě na poli Moravském a pak společně s ní svedl rozhodnou bitvu u Vídně. Naskytly se však neočekávané překážky, pro které plán tak dobře sosnovaný nemohl býti proveden. Drozdovice a Lava bránily se tak udatně, že mohly býti teprvé po delší době úsilným dobýváním podrobeny. Drozdovice nad Dyjí hájil pro krále Římského Štěpán z Maisavy, jehož otec byl před několika léty od Přemysla Otakara přísně, ale spravedlivě potrestán [1]). Štěpán musel se sice poddati přemoci a po 16tidenním oblehání kapitulovati [2]), ale způsobil předce tolik, že spojení obou armád o celé téhodny se protáhlo. Zrovna tak dařilo se hlavní armádě u Lavy, kterou po 12 dní úzce svíralo [3]). Ačkoliv král Přemysl Otakar se nadál, že novými a důmyslně sestavenými stroji obléhacími, kteréž kocoury nazývali [4]), města brzy se zmocní, obležení se předce protahovalo. Konečně nucen byl Přemysl Otakar soustřediti zbrojné své síly, jejichž harcovníci jižně až k Stillfriedu zabíhali, u Čistějova (Zistersdorf) a ustanoviti den a území k neodvratně hlavní bitvě, když vojsko počalo strádati nedostatkem píce a když došla zpráva, že král Německý v čele Rakušanů a nečetného lidu cizího dne 14. srpna Vídeň opustil, u Heimburku přes Dunaj se přepravil, s Uhry pod králem Ladislavem, kteří již dne 10. srpna u Prešpurku přes Dunaj přešli, dne 22. srpna v táboře u Marchecku se spojil a hned příštího dne Moravu u Stillfriedu překročil [5]).

---

[1]) Viz str. 17. toh. díla.
[2]) Heinrici Heimburgen Annal. ad an. 1278. U Pertze XVII. 716.
[3]) Cont. Claustroneoburgen sexta ad e. an. U Pertze IX. 745.
[4]) Cont. Prædicat. Vindobonen ad an. 1278. U Pertze IX. 730. „Cum machinis et aliis instrumentis, que catti vocantur“.
[5]) Annal. Sti Rudberti Salisburgen ad e. an. U Pertze IX. 802. Chron. Colmarien ad h. an. U Pertze XVII. 250.

Uváživše všecky prameny, které máme po ruce o bojišti, klademe bitvu určitě na prostoru, jenž se rozkládá mezi starým řečištěm Moravy [1]), Suchými Kruptami, Vrbovcem, Horními Sulcemi, nyní ještě známou „Vysokou cestou", Inzersdorfem, Nidršpelkem (Jedenspeugen) a Střezenicemi (Drösing), tedy na poli Kruptském [2]), jak se již tehdáž nazývalo, které však bylo, jak vidíme, tehdáž mnohem rozsáhlejší nežli nyní. Zde obě vojska takticky se rozestavila. Nízké, z části lesnaté středohoří, lemuje západní kraj širokého údolí Moravského. Přes hřbet nejvýchodnější vede z Vrbovce do Abtsdorfu tak zvaná „Vysoká cesta" — cesta vozová, která se do dneška nezachovala. Od této teče několik dosti hluboko prorvaných potoků horských s příkrými břehy až ke Kruptám, Nidršpelku, Střezenicím přecházejíce zde v rovinu Moravskou, která byla tehdáž, když Morava tekla podle Gajar, v těchto místech na pravém břehu zajisté 5000 až 6000 kroků široká. Od Vrbovce až k Ebenthalu rovina se rozšiřuje; potok Vrbovce se dotýkající, protéká od západu k východu nížinu asi 8000 kroků širokou, mírnými vyvýšeninami vlnitě prostoupenou. U Stilfriedu dosahují trochu značnější vyvýšeniny blíže k Moravě. Západně od „Vysoké cesty" zdvihá se patrnější středohoří. Na území tuto vypsaném seřadila se vojska k bitvě, armáda česká na levém břehu potoku Vrboveckého čelem k jihu, a vojsko spolkové na pravém břehu čelem k severu. Král Rudolf, jehož armáda bez Kumanů a Uhrů, kterých se na 45.000 mužů počítá, sotva 30.000 mužů obnášela [3]), poněvadž syn jeho Albrecht, na kteréhož silně se spoléhal, s Elsasany a Porýnci se nedostavil [4]), pokročiv hned po

---

[1]) Nyní mrtvé rameno Moravy u Gajar, 5000 až 8000 kroků východně od nynějšího řečiště.

[2]) Historia annorum ad an. 1278. U Pertze IX. 653.

[3]) Iohannes Victorien u Böhmera, Fontes I. 309. Počty rozcházejí se tak značně, že v ohledu tomto nelze se jisté pravdy dopátrati.

[4]) Chron. Colmarien na uv. m. 249.

spojení vojska svého s Uhry výbojně, opustil dne 23. srpna ohražený svůj tábor u Marchecku [1]), a přiblížil se dne 24. tou měrou k nepřátelům, že armády k boji připravené vzdáleny byly od sebe jen asi hodinu cesty [2]); dne 25. pak zahájena bitva u Suchých Krupt potyčkou na předních strážích mezi lehkou jízdou uherskou a českým předvojem.

Podle obyčeje tehdejšího rozohňováno vojsko k boji pobožným kázaním. Biskup Basilejský Jindřich z řádu minoritského a jiní ve vojště přítomní mniši, kázali v táboře a zpovídali vojáky. Tito spisovali své závěti a kdo žili v nepřátelství, smiřovali se, neboť všickni byli přesvědčeni, že jdou jisté smrti vstříc; takový byl v německém táboře strach z nepřítele, který snad počtem obrněných jezdců předčil svého odpůrce, ostatně však vojsku Rudolfovu asi se vyrovnával [3]), při čemž nepočítáme jízdu uherskou, která

---

[1]) Chron. Colmarien ad an. 1278. U Pertze XVII. 250. „In vigilia beati Bartholomæi B. litera dominicali".

[2]) Annal. Sti Rudberti Salisburgen. U Pertze IX. 803. Ve zprávě o bitvě dožovi Benátskému praví Rudolf: „quod nos feria quinta proxima post festum Bartholomei eo loco locavimus castra nostra, quod a tentoriis dicti regis Boemie vix ad spatium dimidii milliaris Theutonici distabamus".

[3]) Chronicon Magni presbyteri praví sice: „quamvis Bohemus quatuor bene paratos in armis et instructos contra unum regis Romanorum habuerit". U Pertze XVII. 534; udání toto může se však vztahovati nejvýše na jízdu obrněnou. Přemysl Otakar měl takových jezdců 900—1000 mužů, Rudolf sotva 300. Cont. Prædicat. Vindobonen praví (U Pertze IX. 730) v této příčině: „Rudolfus . . . regi Boemie hostiliter, cum vix unum pugnantem contra duos rebellantes haberet et nonnisi ducentos quinquaginta dextrarios contra mille centum parte ex adversa obviavit". Chronicon Ellenhardi ad an. 1278. (U Pertze, XVII. 124) jmenuje pomoc uherskou „gentes inermes et non bellicose", a tvrdí také o králi Rudolfovi „quod congressus est cum paucis militibus valeratis in acie sua existentibus, qui erant de Suevia et Reno". Minoritæ Florentini Gesta imperatorum, Böhmer, Fontes IV. 668, jenž vypravuje o bitvě na Moravském poli „sicut ex quorundam mercatorum literis, de Vienna misis in Tusciam, didici, vel a magnis viris,

se nepovažovala za živel spolehlivý k bitvě v poli otevřeném, ale tentokráte rozhodla. Jiný výjev odehrál se v předvečer bitvy v táboře českém. Králi donešeno, že v bitvě zítřejší chtějí jej někteří zrádci opustiti. Svolav tedy hejtmany své, vstoupil neozbrojen do jich středu, vyzývaje každého, kdo by věrnosť svou chtěl porušiti, aby raději provedl hned skutek nešlechetný nežli poteče krev tolika nevinných; načež přítomní bez vyzvání přísahu věrnosti obnovili [1]. I náčelník Vítkovců Záviš z Falkensteina, jenž se stranil dvoru královského a nyní sloužil ve vojště Rudolfově, nabídl prý po poslech své podrobení a slíbil prý, že v zítřejší

---

qui prelio interfuerunt, venientibus ad curiam Romanam, relata percepi", píše o počtu obojího vojska takto: „Rex Rudolfus . . . habens secum milites de Austria, Carintia atque Stiria vix duo millia, cum quo etiam rex Ungarie fuit, habens in comitiva sua Ungaros et Cumanos ultra quadraginta millia, ut fertur, in equis, quibus usus est pugnandi in arcu et sagittis magis quam gladiis. Rex Boemie fertur habuisse ultra triginta millia equitum bene armatorum, inter quos erant multi milites Teutonici, qui ad eum transierunt cupiditate stipendiorum, quia pauperes erant, magis quam odio et contemptu imperatoris". Avšak nejdůležitější pramen o síle vojska podává nám list se strany odpůrce, tedy Rudolfa nejspíše ještě před bitvou vydaný a od Bodmanna, Cod. epist. Rudolfi pag. 88 uveřejněný: „Ut status domini nostri regis (Rudolfi) prosper et floridus se a vestra notitia non occultet, vobis duxi præsentibus intimandum, quod idem dominus noster nuper Danubium transiens contra regem Bohemiæ, qui cum paucis finales terminos Austriæ subintraverat, magnifice se accinxit, volens divino præsidio ipsum omnino conterere, aut profugum in Bohemiæ partibus occupare. Prædictus si quidem rex Bohemiæ, nescio quo spiritu vel quo ductus consilio, pauca comitatus militiæ comitiva, terram subiit antedic'am; nam annumeratis plebeis hominibus et bubulcis inermibus in numerum computatis, summa sui exercitus vix ad sex millia (? zde patrně vypuštěno nějaké slovo. Palacký, Dějiny II. l. 148 č. 173 klade viginti; srovnáme-li to s místy nahoře uvedenými, zdá se to býti zcela správné) se extendit; solus autem Ungariæ rex inclitus cum XL. millibus Ungarorum et XVI. millibus Cumanorum domini nostri obsequiis se optavit".

[1]) Hermanni Annal. Altahen ad an. 1278. U Pertze XVII. 410.

bitvě smyje svou vinu; Přemysl Otakar však nabídnutí toto zamítl [1]).

Ráno dne 26. srpna 1278 — bylo to v pátek a před svatým Rufem — na den slunečný a teplý, stalo se taktické rozdělení a rozstavení obojího vojska takto: armáda Přemysla Otakara tvořila tři útočné oddíly [2]), které podporovány byly třemi menšími houfy; sedmý menší sbor tvořili Kumani [3]). Útočné tyto oddíly postaveny byly obloukovitě na poli Kruptském čelem k jihu. V středu byl král s těžkou jízdou českou a s vybraným vojskem saským a durinským, jehož bylo 900 až 1000 mužů. Po boku jeho velel a bojoval přirozený jeho syn Mikuláš kníže Opavský. Pravé a levé křídlo tvořili žoldnéři a pomocné sbory bavorské, české, moravské a slezsko-polské. Velitelství zálohy, jenž měla podporovati ten neb onen sbor, který by se kolísal, svěřeno někdejšímu zemskému hejtmanu štýrskému a nyní nejvyššímu komoří moravskému, Milotovi z Dědic z rodu Kravařů [4]).

---

[1]) Dalimilova Chronika. Vydání Hankovo str. 153. S odmítnutím ruky podané k smíru spojuje se jednání Milotovo v bitvě na Moravském poli. Milota z Dědic a Benešova náležel k velikému rodu Vítkovců a Benešovců, jenž byli od krále Přemysla Otakara vypovězeni. Že král Rudolf k Milotovi po smrti Přemysla Otakara velmi milostivě se choval a hodnostmi na Moravě, kde bylo vojsko krále Německého, jej vyznamenával, to zajisté nepřispívá mnoho k omluvení zrady na něm lpící.

[2]) Chron. Colmarien ad an. 1278. U Pertze XVII. 250. Bohemie rex exercitum suum in plures partes, sed in tres diviserat principales. Habuit enim (v prvním útočném oddělení) multa millia peditum Cumanorum; secundum habuit exercitum equitum et hominum diversorum; tertium habuit exercitum equorum phaleratorum et militum circiter nongentorum." O menších oddílech, acies sex, píše Jan Victorien. Böhmer, Fontes I. 309. „In prima cum rege fuere Saxones et Bohemi, in secunda Moravi, in tertia Pilsnenses, in quarta Thuringi et Misnenses, in quinta et sexta cum Bavaris Polonice gentis fortissima armatura. Deputavit et ipse (Otacarus) Milotum, Styriensium capitaneum, ut laborantibus succurretur et lassatis."

[3]) Cont. Claustroneob. sexta. U Pertze IX. 745.

[4]) Johannes Victorien na uv. m. Další prameny v Palackého Geschichte II. 1. str. 275.

Před králem nesen prápor válečný, bílý dvouocasý lev v poli červeném na kopí sv. Václava [1]). Za odznak mělo vojsko české zelený kříž na svém oděvu [2]). Heslem bylo „Budějovice, Praha“ [3]). Kumani sedmého oddílu, jenž sloužili v žoldě českém, postaveni byli nejspíše na obou křídlech k vyšetření postavení nepřátelského. Proto měli býti také první vysláni proti nepříteli; ale obdržíce žold zběhli beze všeho boje [4]).

Vojsko krále Rudolfa sešikováno bylo ve čtyrech sborech; dva z nich tvořili Uhři vedení hrabětem z Trenčína Matiášem a německým hrabětem ze Schilpergu; stáli v středu bojovného, k severu obráceného šiku. Na pravém křídle tohoto šiku byli Rakušané a Štýřané pod králem Rudolfem, jednoduše oděným beze všech královských odznaků, opírajíce se o Moravu a během bitvy až o Ebenthal; levé křídlo, pod purkrabím Fridrichem, skládalo se z vojska švábského a německého a opíralo se o pahorky údolí lemující. Do zálohy postaven Oldřich Kapeller s malým sborem těžké jízdy a sice jižně od Vrbovce, kteréhožto postavení také po celou bitvu nezměnil. Jezdci kumanští harcovali na obou křídlech,

---

1) Srovn. d. IV. str. 217. Chron. Magni presbyteri. U Pertze XVII. 534. Annal. sti Rudberti Salisb. U Pertze IX. 804. „Rex Boëmie sub leonis signo militans.“

2) „Omnis exercitus regis Rudolfi alba cruce desuper utebatur; sed Bohemie regis exercitus crucem viridem deferebat.“ Chron. Colmarien na uv. m. 250. Cont. Vindobonen. U Pertze IX. 709. „Rex Boëmie suis exercitibus pro signo dederat clamare Praga, et cuilibet album peplum circa collum ante et retro usque ad cingulum in modum stole dyaconi.“ Chron. Magni presbyteri, U Pertze XVII. 534 praví, že sbory Rudolfovy „insigniti erant ante et retro una cruce rubeo colore formata.“ Pramenům tedy věc není jasna.

3) Cont. Vindobonen na uv. m. a Rýmovaná kronika ca p. 152 Pez, Script, III. 148.

4) „Rudolfus rex liberiter vidisset, quod Ungari cum Cumanis congressi fuissent; sed eos ipsi minime invadere voluerunt.“ Chron. Colm. ad. an. 1278. U Pertze XVII. na uv. m. 250.

neboť bylo úkolem jejich nepřítele v bocích obtěžovati a jemu škoditi. Útočný prapor nesl na levém křídle Fridrich purkrabí Norimberský a prapor rakouský skoro stoletý stařec Haslauer. Před Rudolfem neseno kopí sv. Maurice, na němž vlál prapor s křížem [1]). Odznakem vojska byl kříž bílý a heslem „Řím, Kristus [2]).“

V den bitvy, časně z rána král Přemysl Otakar projížděje v skvělém a drahocenném brnění řadami vojska svého povzbuzoval je k udatnosti slovy a sliby o odměnách, načež zpívati dal píseň: „Gospodine, pomiluj ny.“ I mohl viděti, kterak o 10. hodině dopolední vojsko jeho Němcům útokem ženoucím co nejvydatněji odporovalo. Neboť počátek k bitvě nestal se na rozkaz velitelů, nýbrž tím, že Jindřich Schorlin z Basileje, ministerial známého nám biskupa Jindřicha, který králi Německému přivedl 100 až 200 dobře obrněných těžkých jezdců, nemohl bujného svého oře na uzdě udržeti; kůň konečně pádil přímo do řad nepřátelských, a jiní jeli za ním, aby soudruha svého vysekali [3]).

První děj bitvy. Král Rudolf zočiv první více nahodilou nežli připravenou srážku dal rozkaz k všeobecnému útoku. Armáda Přemysla Otakara postupovala zvolna v polokruhu ku předu. Král hodlal uvésti do boje nejdříve obě křídla a pak svou těžkou jízdou proraziti střed nepřátelský. Podařilo se levé křídlo nepřátelské nazpět tlačiti; také střed nepřátelský odražen; pravé křídlo Rudolfovo započalo boj podporováno jsouc jezdci uherskými. Bitva tedy rozzuřila se na celé čáře v rovině, pro jízdu Otakarovu rozhodně výhodné.

---

1) Rýmovaná kronika cap. 145 a 148 na uv. m. 144 a 146. Annal. Sti Rudberti Salisburg. U Pertze IX. 803.

2) Cont Vindob. U Pertze IX. 709. Chron. Magni presbyt. U Pertze XVII. 534. Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bünde I. 263.

3) M. Alberti Argentinen Chron. 102.

Druhý děj bitvy. Ješto šik vojska Otakarova byl mnohem delší nežli šik armady Rudolfovy, stalo se, že těžká jízda a vybrané vojsko moravské a polské pod Přemyslem Otakarem tlačili nejen střed nepřátelský nýbrž i pravé křídlo, jemuž král sám velel, tak že muselo ustoupiti až za potok u Vrbovce směrem k Ebenthalu [1]. Při té příležitosti vypadl z ruky vetchému Haslauerovi prapor rakouský, ale byl opět brzy vztýčen od Liechtensteina z Mikulova [2]. Větší zděšení však zmocnilo se ustupujících vojínů, když uslyšeli, že jakýsi durynský rytíř a pak man církve Olomúcké, Herbord z Fulšteina, o nichž šla pověsť, kterak prý slíbili králi svému, Rudolfa v bitvě vyhledati, koně postupujícího krále zabili, tak že se skácel s pánem svým právě do potoka u Vrbovce tehdáž skoro úplně vyschlého [3]. Okolnosť tata byla by mohla míti osudné následky, kdyby byl Jindřich Walter z Ramswagu krále nezdvihl a na jiného

---

[1]) Chron Colmarien na uv. m. 250. „Exercitus autem regis Boëmie fortior erat et eos (aciem Rudolfi) retrocedere faciebat.

[2]) Zdali je zde míněn Bedřich nebo jeho bratr Jindřich, oba synové Jindřicha I. Liechtensteina z Mikulova, nedá se zjistiti. Štýrská rýmovaná kronika (cap. 155) a podle ní Haselbachova kronika (Pez, Script. rer. Aust. II. 738) jmenují Jindřicha, Lichnowský, Geschichte des Hauses Habsburg I. 248 naproti tomu Bedřicha z Liechtenteina. Zdá se, že oba byli přítomni. Falke Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein. Str. 306.

[3]) V nedatovaném darovacím listě, který král Rudolf dal strany mlýna, farnímu kostelu v Marchecku, od vojska jeho pobořenému, praví se: „In loco, ab eadem ecclesia (in Marrekke) non longe distante, nos quasi in angustiis mortis positos liberavit (Deus) ab hostibus et, prostratis eisdem, nos liberavit gloria triumphali.“ Bodman, Cod. epist. Rudolfi I. pag. 101. Je-li list pravý, pak bychom museli onen Weidenbach, jenž teče podle Weikendorfu a u Marchecku do Moravy vpadá, považovati za osudný potok Vrbovecký, což však s jinými zaručenými okolnostmi bitvy nesouhlasí. Že kůň krále Rudolfa byl skutečně probodnut a že král na zemi sklesl, praví výslovně Annal. Svevici ad an. 1278. U Pertze XVII. 283.

koně neposadil [1]). Přemysl Otakar dosáhl svého účelu, v šiku spojenců způsoben nepořádek; a co křídlo levé se snažilo obejíti pravé křídlo české, bylo pravé jich křídlo zatlačeno až k západním pahorkům směrem k Ebenthalu. Přemysl Otakar uznal tento okamžik za příhodný k prolomení středu a proto rázně postoupil.

Třetí děj bitvy a její krise. Střed nepřátel byl prolomen, rána tato paralisována ihned účinnou pomocí biskupa Basilejského [2]), a zpozorována s výšin, na nichž stála německá záloha pod Kapellerem. Tato vrhla se jako bouře na Čechy již unavené a zastavila proud jejich [3]). Jelikož zatím vojsko Rudolfovo obejitím pravé české křídlo

---

[1]) Chron. Colmarien. U Pertze XVII. 251. Annal. Sti Rudberti Salisburgen. U Pertze IX. 804. Chronicon Colmarien praví na str. 249, že Přemysl Otakar vypsal cenu na hlavu Německého krále. „Promisit et sedecim militibus mille marcas argenti, si sibi regem Rudolfum, virum, vel vulneribus læsum, vel mortuum præsentarent.“ Annal. Hermanni Altahensis. U Pertze XVII. 410 praví naproti tomu „Item idem rex Boëmie cuidam strenuo militi promisit plurima se daturum, si vel damnum Romanorum regem, vel saltem equum eius accidit.“ Je tedy zajisté něco pravdy na této věci. Dále se vypravuje, že tento Duryňčan byl zajat, ale od krále velkomyslně propuštěn. Rýmovaná kronika uváděje jména, vypravuje obšírně o této události. Rudolf sám zmiňuje se o té události v listině dané ve Vídni 24. října 1279. Kopp, Geschichte der eidgenössischen Bünde I. 264. Podle nedatovaného listu u Bodmanna, Cod. epist. 100 ssl. stala se tato nehoda, jak viděti z dřívější noty, nedaleko jakéhosi kostela. Že Rudolf při této příležitosti vězel v nebezpečenství života, oznamuje dožovi Benátskému a listem stejně znějícím knížeti Saskému „vita nostra, morti proxima.“ Kopp tamtéž I. 894 a Baerwald, Das Baumgartenberger Formelbuch. Fontes rerum Aust. D. XXV. 228. Pak Cod. Dipl. Mor. VII. 773. Také v zakladací listině panenského kláštera Dolinského (Tuln) přiznává se Rudolf, že v bitvě, za jejíž šťastný výsledek jen bohu má děkovati, byl v největším nebezpečenství, že tedy z vděčnosti klášter zakládá. Böhmer, Kaiserregesten str. 103 č. 554.

[2]) Listinné doklady v Koppovi tamtéž 265 n. 1. Pak Ellenhardi chron. ad an. 1278. U Pertze XVII. 124.

[3]) Joh. Victorien Chron. Böhmer, Fontes I. 310.

zpět zatlačilo, byli Čechové v těch stranách nuceni šik svůj k jihozápadu obrátiti, tak že jim slunce k západu se klonící do očí svítilo. Rudolf tedy dal znamení k novému útoku po celém šiku, kterýž nyní čelil k severovýchodu.[1])

Čtvrtý děj bitvy a její rozhodnutí. Útoku tomuto, jenž podniknut byl všemi silami z průčelí a v boku [2]), mohl se Přemysl Otakar jen tehdy opříti, kdyby byl zálohu svou posud neporušenou uvedl do boje a sice hlavně proti vítěznému levému křídlu německému, aby odtud rozrušil šik nepřátelský. Král však nadarmo čekal na Milotu a jeho zálohu. S jedné výšiny s hrůzou pozoroval, kterak Milota, místo aby pospíšil na bojiště po rychlících mu oznámené, beze všeho boje obrací se k severu proti Moravě a s sebou strhuje čerstvé vojsko, které za bitvy z Moravy přitrhlo a k rozhodnutí ovšem přispěti mohlo [3]). V záloze se pravilo, že bitva je ztracena. Okamžikem tímto rozhodnut osud bitvy; vojsko Přemysla Otakara jsouc nyní v menšině ne-

---

[1]) Annal. Sti Rudberti Salisb. U Pertze IX. 804. O změně průčelí Chron. Colmarien. U Pertze XVII. 251.

[2]) Chron. Colmarien na uv. m. „Cum his (sc. quinquaginta equitibus) rex R. a latere exercitum regis Bohemie subintravit, atque in duas partes divisit, et posteriorem partem fortiter impugnavit.“

[3]) Joh. Victorien Chronicon. Böhmer, Fontes I. 312. Cont. Vindobonen ad an. 1278. U Pertze IX. 710. Další doklady v Koppově Geschichte I. 267 n. 5. Na uherské straně se vypravuje: „quod Milot, militie sue princeps, in quo copia exercitus presertim confidebat, sustinere non valens Hungarorum impetum ac sagittas, cum suis fugam dedit, et post ipsum Poloni conducticii, dissoluto exercitu, fugerent cum Boëmis.“ Simonis de Keza, Gesta Hungarorum. Endlicher, Script. rer. Hungar I. 121. Jelikož Milota velel záloze, zdá se býti tato zpráva maďarská předce pravdě nepodobnou. Se zprávou o zradě málo použitou, ale předce důležitou, poněvadž je současná, setkáváme se v Eynwici Floriacen, Vitae stæ Wilbirgis, inclusæ Floriacen, v Pezových Script. Aust. II. pag. 263. „Acies illa, quam rex Boëmiæ specialem sui capitis custodem posuerat, dolo seducta, substitit, ut ipse cum paucissimis insultum in hostes fecit.“ (sic.) „Versus Babenbergen“ (u Pertze XVII. 639) mluví bez obalu o zradě.

mohlo na levém křídle nabýti půdy, kdežto křídlo pravé muselo podlehnouti železnému objetí vojska německého.

Tu viděl král Český, že bitva nevyhnutelně je ztracena, zvláště když ještě za boje několik pánů bojiště opustilo [1], a že na ústup k Střezenicům nelze více mysliti [2]. Obklopen jsa jen 30 rytíři, kteří tvořili osobní jeho stráž [3], vrhl se král konaje divy udatnosti [4], do nejhustšího davu nepřátel; ale obě strany zápolily s sebou již beze všeho pořádku. Tu vrazilo více rakouských vojínů na Přemysla Otakara; nastal zápas nerovný, až, jak se praví, Pertold z Emerberku smrtelně zranil krále Českého, pod nímž sklesl kůň vysílený [5]. Aby se polehčilo raněnému, sňali mu přítomní přílbu a poznali krále Českého. A nyní se vypravuje k hanbě vojínů rakouských, že za někdejší popravení svých blízkých příbuzných bezbranného krále bodáním a sekáním ohavně skolili. Bylo mu tehdáž 48 let. Prostí žoldnéři oloupili pak beze vší překážky mrtvolu hrdinovu [6]. Všecko

---

1) Hermanni Altahen Annal. ad an. 1278. U Pertze XVII. 411. „Quia Otakarus . . . sine delectu personarum in severitate iusticie ita magnum iudicaverat sicut parvum . . ob hoc predicti nobiles, eum latenter habentes odio, deseruerunt aciem, ac ipsum cum paucis expositum hostibus dimiserunt.“

2) Kopp t. I. 269 podle Chron. Sti Petri Erf.

3) Chron. Colmarien na uv. m. 250.

4) Sui etiam inimici eius dabant testimonium, quod in exercitu non fuerit ei similis.“ Rudolf sám pronáší ve svých zprávách největší chválu o udatnosti a odvaze Přemysla Otakara. Bodmann, Cod. 92.

5) Annal. Sti Rudberti Salisb. ad an. 1278. U Pertze IX. 804. Cont. Claustroneob. quarta. U Pertze IX. 648.

6) Podrobnosti o smrti Otakarově jsou v pramenech tak zmatené, že již pokračovatel Kosmův musel se přiznati: De interitu autem regis Otakari nihil certi dicere possumus, quia diversi diversa dicunt.“ Cont. Cosmæ ad an. 1278. U Pertze IX. 193. Král Rudolf sám v relaci své k papeži vypravuje o smrti Přemysla Otakara: Licet autem rex prædictus militum suorum agmina dissipata videret, seque fere ab omnibus derelictum, adhuc tamen victricibus signis nostris cedere no-

vojsko české, co ho zbylo, dalo se pohříchu na útěk k řece Moravě [1]), což zdá se býti důkazem, že zamezen byl ústup na Moravu po silnici z Feldsberku do Mikulova [2]). Vítězství Rudolfovo „plus arridente sibi domina fortuna, quam pugnantium suorum fortitudine“ bylo dokonalé, kořisť nesmírná [3]); vojsko Rudolfovo, zvláště Uhři zajali veliký počet nepřátel, mezi nimiž byl také Mikuláš z Opavy [4]). Král Rudolf asi s radostným pocitem vyslechl klamnou zvěsť, že Přemysl Otakar je zajat, — Ota Liechtenstein z Murau radil Rudolfovi, aby přemoženého dal dovésti k praporům, by

---

luit, sed more et animo giganteo, virtute mirabili se defendit, donec quidam ex nostris militibus ipsum mortaliter vulneratum una cum dextrario deiecerunt; tunc demum ille rex magnificus cum victoria vitam perdidit, quem non nostræ potentiæ fortitudo, sed Dei excelsi dextera, causam nostram misericorditer iudicans, interemit.“ Bodman, Cod. epis. pag. 92.

[1]) „Quia circa ipsum fluvium (Moravam) conflictus pugnæ gerebatur.“ Cont. Cosmæ. U Pertze IX. 192. Minoritæ Florentini Gesta imperatorum, Böhmer, Fontes IV. pag. 668 praví: Vulgatum est, quod fere tertia pars Boëmorum periit, vel occisa gladio vel in fluvio submersa.“ Počet padlých udávají současné prameny na 1200—1400 mužů. Chronic. Ellenhardi, Annal. Colmarien maiores et Annal. Sti Georgii. U Pertze XVII. 124, 203 a 298.

[2]) Ješto král Rudolf měl dne 27. srpna hlavní stan ve Feldsberku a skutečně po silnici mikulovské vtrhl do Moravy (Cod. Dipl. Mor. VII. 773), jest náhled nahoře pronešený zajisté správný.

[3]) Chronicon Ellenhardi ad an. 1278. U Pertze XVII. 124. O kořisti: „Capta est autem præda innumerabilis a parte regis Rudolfi in curribus partis adversæ, in auro, argento, cifis, scutellis argenteis, balbinis et aliis clenodiis et diversis rebus ornatu capellæ regiæ, armis, nobilium dextrariis et aliis equis maioris et minoris valoris, cuius damni et iacturæ rerum ratio humana æstimatiorem computare non valet.“ Cont. Cosmæ ad an. 1278. U Pertze IX. 193. Bohatství takovéto v ležení dá se vysvětliti, rozpomeneme-li se, že tehdáž ještě nebylo odměňování řády a že panovníci výtečné činy na místě odměňovali značnými dary.“

[4]) Král Ladislav v nadační listině z r. 1279 pro syny hraběte Vyda de Iriny, Václava a Ladislava praví o nich, že se „maxime tunc,

byl ušetřen [1]), — ale zděsil se opravdově a bolestně byl dojat, když mocného svého odpůrce spatřil nahého a krví zbroceného na zemi ležeti. I dal rozkaz, aby mrtvola byla umyta a na místě vyvýšeném pečlivě střežena, „aby se každý o smrti krále přesvědčil“ [2]).

Přes Marcheck — město od Přemysla Otakara založené — odvezena mrtvola do Vídně ke Škotům a odtud k minoritům, avšak bez zvonění, poněvadž Přemysl Otakar byl z církve vyobcován [3]), v klášteře minoritském byla mrtvola balsamována, do jemného lněného rubáše a purpuru, který královna Německá Anna darovala, zahalena a pak po 30 neděl s odkrytým obličejem vystavena. Teprvé potom odevzdána mrtvola na žádosť královny Kunhuty pánům českým, kteří ji o velkonocích 1279 odvezli k mi-

---

quum cum rege Bohemorum conflictum habuissemus, in quo interempto rege Bohemorum et filio captivato, baronibus suis in captivitatem redactis, et aliis quam plurimis cæsis“ . . . vyznamenali. Fejér, Cod. Dipl. Hungar. V. 2. pag. 503.

[1]) Rýmovaná kronika 154—163. Zde můžeme kronikáři úplně důvěřovati, jelikož byl panošem Oty Liechtensteina z Murau a jak se podobá, přítomen byl v bitvě na Moravském poli. O. Lorenz, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. V Berlíně 1870. Str. 253. Že na Přemyslu Otakarovi spáchána byla sprostá vražda, připouští jaksi i Eynwici Floriacen vita s. Wilbirgis (Pez, Script. rer. Aust. II. 263).

[2]) Chronica de gestis principum (Monachi Fürstenfelden), Böhmer Fontes I. 8 udává příčinu tohoto jednání: „ne fiat anceps de eo opinio præsentibus et futuris et dicant eum esse sublatum.“ Kterak nutným bylo toto jednání, viděti z Cont. Cosmæ, u Pertze IX. 193: „vulgo proclamatur, quod infra exercitus (Otakarus) delituit et amplius non comparuit.“ O bitvě z roku 1278, jenž se nazývá bitvou na Moravském poli: Oesterr. Militärzeitschrift 1822; o bitvě u Kroisenbrunnu 1260 a o bitvě u Litavy t. ročník 1846.

[3]) Sed quia unctus Domini fuerat et inclitus valde in diebus suis, conditus aromatibus, et Viennam ad fratres Minores perductus, quousque dominus papa Nicolaus de ipso dispensaret utique sicut de vero excommunicato, qui calcaneum suum levare ausus fuit contra sedem apostolicam et regnum Romanorum.“ Chron. Magni presbyt. ad an. 1278. U Pertze XVII 534.

noritům do Znojma [1]). Konečného odpočinku v chrámě svatovítském v Praze za církevních slavných obřadů došel Přemysl Otakar teprvé roku 1297 [2]). Při hlavním kostele jak v Praze tak také v Olomúci ustanoveno anniversarium jeho na úmrtní den, 26. srpna [3]). Přemysl Otakar zůstavil vdovu Kunhutu, sedmiletého manželského syna, potomního krále Václava II., nemanželského ale legitimního syna Mikuláše, knížete Opavského, nemanželského Jana, jenž okolo roku 1296 měl název probošta Vyšehradského a kancléře českého [4]), nemanželskou dceru Elišku, jenž byla od r. 1275 provdána za Jindřicha Kuenringa z Vitoraze [5]), a dvě dcery manželské, devítiletou Anežku a o čtyry léta starší Kunhutu,

---

[1]) Cont. Vindobonen ad an. 1278. U Pertze IX. 711. 30 neděl uplynulo dne 24. března 1279 a 2. dubna byla neděle velikonoční. Letopisec končí zprávu svou „ibique (in Znoyma) iacet intumulatus usque in hodiernum diem." Pak Annal. Sti Rudberti Salisburgen na uv. m. 805 a Chronicon Magni presbyt. ad an. 1279. U Pertze XVII. 534. „A. D. 1279 venit quidam legatus a sede apostolica, de ordine Minorum, Paulus, episcopus Tripolitanus, qui dispensavit de rege Bohemorum iam defuncto, et reductus est ad Pragensem civitatem et sepultus in sepulcro patrum suorum." Připomenutý zde frater Paulus „apost. sedis nuntius specialis" udělil ve Vídni dne 22. ledna 1280 všem 40denní odpustky „qui ad claustrum s. Mariæ, Cister. Ord. Pragen. dioces. manum porrexerint adiutricem." Emler, Reg. p. 522.

[2]) Henrici Heimburgen Annal. ad an. 1297. U Pertze XVII. 718. Chron. Neplachon ad an. 1297. Dobner, Mon. IV. 117, kde místo 1271 má se čísti: 1279 in Znoyma sepultum extumulat (filius Venceslaus)." Zcela určitě udává rok 1297 současné a dobře zpravené Chronicon domus Sarensis pag. 56.

[3]) V olomúckém kapit. Nekrologu čteme: „Anno D. 1278 VII. Kal. Sept. obiit Premysl Vtus rex Boëmie, qui dedit episcopatui Hulin cum suis pertinentiis." Orig. v kap. archivu Olomúckém.

[4]) Chronicon Francisci Pragen. Script. rerum Bohem. II. 66. „Johannes frater regis Wenceslai II. bastardus et non legitimus (ad an. 1296).

[5]) Doklady ve Friesových, Die Herren von Kuenring. Str. 170. Viz str. 152 toh. díla. R. 1286 žila již v klášteře sv. Františka v Praze. Emler, Regest. pag. 594.

která se r. 1290 provdala za Vladislava, knížete Mazovského. Kromě toho byly ještě na živu sestra za Jindřicha Míšeňského provdaná a teta, abatyše klarisek v Praze. Obě, jak známo, jmenovaly se Anežka. Četný druhdy rod Přemyslovský sklesl tedy r. 1278 na jediného mužského potomka. Za takovýchto poměrů byl by ovšem i starý zákon o posloupnosti podle stáří nemohl zachrániti zemi před nebezpečenstvím vlády poručnické! Skončením slavné doby, tak alespoň se podobalo, mělo také přestati trvání rodu panujícího.

Za spásu duše Otakarovy učinili fundace vdova Kunhuta a synové Václav a Mikuláš; první učinila tak hned v únoru 1279 u Johanitů v Hrobníkách, Mikuláš tím, že r. 1281 podřídil farní kostel v Krňově řádu Německému, jmenovitě okršlku česko-moravskému a král Václav tím, že r. 1286 založil také zároveň za matku nový kanonikát se statkem Povelem při kathedrálním kostele v Olomúci a j. v. V pozdních ještě letech, totiž r. 1305, pražský scholastik a kanovník olomúcký Verner založil z vděčnosti mši, která by se za krále Přemysla Otakara četla každý pondělek v biskupském kostele Olomúckém, a ustanovil k tomu větší sumu peněz, aby se výroční den krále a choti jeho Kunhuty mohl oslaviti svíčkami a obvyklými ofertoriemi [1]). A nyní dodáme ještě několik slov o padlém hrdinovi.

Čím značnějším a mocnějším je někdo, tím více rozcházejí se pravidelně úsudky, jaké o něm pronášejí současníci a potomci. Úsudek je výsledek předpokládání, která se zakládají, pocházejí-li z doby současné, na reflexi podrobných zkušeností; náležejí-li však předpokládání době pozdější, pak platí za výsledek historického pojímání, kteréž, ať již říká kdo chce, co chce, stává se v poslední inštanci

[1]) Cod. Dipl. Mor. IV. 221, 229, 230, 316 a V. 180 a 181. Pak „Formelbuch des Notars Heinrich Italicus“ v Archiv der kais. Akad. D. 29. str. 95 a 101.

předce jen subjektivním, z čehož následuje, že úsudku současníků jmenovitě o povaze některého muže sluší dáti za všech okolností přednosť před úsudkem potomků. A jak zní tento úsudek o králi Přemyslu Otakarovi? Druhý pokračovatel Kosmův, který, jak se podobá, psal hned za prvního dojmu o smrti královĕ,[1]) praví: „Horlivá zbožnost provázela jej po celé jeho panování; proto odpouštěl velmi milostivě urážky, jakmile se k tomu provinilec přiznal, vyslechl rád žaloby vdov a sirotkům ve všeliké nouzi rychle přispíval na pomoc.[2]) Za postu čtyřicetidenního chodíval v noci, provázen jsa jediným služebníkem, denně a potají do kostela, kde slzy prolévaje a na zemi leže modlitbu svou vykonával. Ještě přede dnem zavolati si dal z dvořanů svých onoho, jemuž uložil péči o chudé, tázaje se ho, zdali pro ně všecko opatřil; král zajisté po celý půst živil denně 800 chudých a na veliký pátek také je ošatil. Na zelený čtvrtek myl nohy 12 chudým na památku toho, že Kristus učinil také tak apoštolům, a daroval jim po penízi. Vstoupil-li v postě do kostela sv. Víta, prosil sám duchovní, aby sloužili mši na spásu živých, za pokoj mrtvých, ke cti nejsvětější Trojice, sv. Ducha, nejblahoslavenější P. Marie, svatých českých patronů a sv. Mikuláše, začež každému daroval dva zlaťáky nebo 72 stříbrné denáry. To všecko jsme viděli a vydáváme o tom svědectví." Letopisec promluviv pak ještě o králově štědrosti ku vznešeným a prostým, o bohatém vyzdobení domácí kaple a o drahocenném stol-

---

[1]) „Hæc vidimus et testimonium perhibemus," tak ubezpečuje letopisec k roku 1278. Cont. Cosmæ. U Pertze IX. 194.

[2]) Pramen zahraničný, avšak současný, jenž s naším letopiscem v žádném spojení není, „Einwici vita venerabilis Vilbirgis virginis" Pez, Script. rer. Aust. II. 263, praví o této věci, když byl promluvil o smrti Přemysla Otakara: „Sic dies regni eius, secundum verbum Vilbirgis, sunt flebiliter terminati, in longam et gravem orphanorum et pauperum, quorum tutor fortissimus contra potentum erat malitiam, tribulationem et iacturam."

ním nádobí, končí: „Nač ještě více uváděti? Od východu slunce až k západu nebylo panovníka, jenž by se s ním byl mohl měřiti, co se týká štědrosti, moci a dobrých mravů;“ [1]) a my k tomu dodáváme: nebylo panovníka, jenž by byl i v zločinci výše cenil hodnosť lidskou a spravedlnosť nežli král Přemysl Otakar. Žena zavraždila zákeřnicky muže svého. Nejvyšší komorník Domaslav ze Škvorce dal ji podle zákona popraviti, paní však byla v požehnaném stavu. I psal král Domaslavovi: „Vyvyšuje se nad spravedlnosť, kdo činí více, nežli co je potřebí k jejímu uhájení . . Měl jsi vyčkati dříve slehnutí ženy a pak ji teprvé podle práva potrestati . . Chovej se příště tak, abys z přílišné horlivosti pro spravedlnosť, nestal se nespravedlivým.“ [2]) Jiný důkaz o jeho spravedlivosti. Cisteriácké opatství Brežské (Rhain) dostávalo ze solivarny oužské, která druhdy klášteru náležela a později knížeti země připadla, 50 hřiven stříbra ročního poplatku. Když Štýrsko dostalo se Přemyslu Otakarovi a tento ustanovil Milotu z Dědic za hejtmana zemského v Štýrsku, Milota zmíněný poplatek zabavil ve prospěch královské komory. Opat žaloval. Král Přemysl Otakar nařídil: aby zemský hejtman při ztrátě milosti královské ihned navrátil klášteru bývalý poplatek, jelikož nechce, aby byl pod jakoukoli záminkou zabaven. [3])

Nahoře uvedli jsme svědectví české; budiž popřáno slovo i Rakušanovi. Čtvrtý pokračovatel v letopise kloster-

---

[1]) Cont. Cosmae ad an. 1278. U Pertze IX. 194.

[2]) List otištěn je v Dollinerově, Cod. epist. Otokari II. pag. 109. Srovn. díl V. str. 354.

[3]) „Nam in nullum casum carere volumus, quin abbas et fratres monasterii prædicti in præfatis quinquaginta marcis expediantur ad præsens et deinceps annis singulis.“ Datum in Aychorns (v Dolních Rakousích) III. Kal. Sept. (30. srpna). Originál v klášterním archivě vyniká tou zvláštností, že přivěšena je k němu malá soukromá pečeť královská v zeleném vosku otištěná, že tedy vydán byl bez notáře a beze všech formálností. Král chtěl stížnosti hned odpomoci. List vydán byl asi 1275.

neuburském nerozpakuje se nijakž nazvati krále Přemysla Otakara „mužem moudrým, jenž v mravech svých byl pořádný a velice počestný, jemuž i vlastní nepřátelé musejí dosvědčiti, že v celém vojště neměl sobě rovného.“ [1]) A jak soudí cizinec? Král Richard chválí veřejně nezištnost Přemysla Otakara. [2]) Letopisy Kolmarské nazývají krále v dojemné písni „ein schild in sînen tagen übr alle cristenheit ... er was ein lewe an gemüete, ein adelar an güete ... wer sol der witwen, waisen phlegen? Der künc ist tot, reht als ein degen, nâch ênen streit.“ Zcela souhlasně s tímto básnickým výlevem vyslovuje se připomenutý letopis o králi, nazývaje jej udatným a moudrým knížetem, jenž výmluvností předčil také filosofy a učence; [3]) a letopisy altahenské kladou váhu na jeho spravedlivosť, jíž se dostávalo stejnou měrou jak vznešeným osobám tak obecnému lidu. [4]) A tak bychom mohli uvésti z doby současné

---

[1]) Cont. Claustroneoburg. quarta ad an. 1278. U Pertze IX. 648. Letopisec z Heimburku Jindřich oplakává smrt Přemysla Otakara slovy: „Nunc ergo, o Bohemia plange! o Moravia luge tantum perdidisse honorem . . . cruentet interiora dolor et verberet æthera clamor. Tota peris ex morte sua; mors non fuit eius, sed tua etc. U Pertze XVII. 716.

[2]) Viz str. 5. toh. díla.

[3]) Chron. Colmarien ad an. 1278. Cantilena de rege Bohemiæ. U Pertze XVII. 252 a ad an. 1230 245. Zde podán také popis osoby královy: „Hic erat iuvenis pulcher, fusco colore, statura mediocriter longa, pectore magno, ore amplo, fortis, sapiens, eloquentia sapientes et philosophos precellens.“

[4]) Hermanni Altahensis Annal. ad an. 1278. U Pertze XVII. 411. „Idem enim rex Boëmie nobiles et populum prædictarum terrarum Bohemie, Austrie, Moravie etc. qui ante sua tempora rapinis et spoliis assueti fuerant, multa austeritate compescuerat, et sine delectu personarum in severitate justicie ita magnum indicaverat sicut parvum.“ Sem náleží také úsudek „historie annorum“, bez odporu věcně nejvzácnější zápiska dobře zpraveného současného Rakušana. U Pertze IX. 653. „Ipse pie memorie rex Otacharus, suis temporibus laudabilis et famosus princeps, prudens, disciplinatus, amator divini cultus nimi-

ještě mnohé svědectví příznivé nebo alespoň takové, že krále nehaní, kdyby doklady nahoře uvedené nedostačovaly k objasnění povahy královy. [1]) Nejpřípadněji charakterisoval krále tohoto ještě za živobytí jeho děkan biskupského kostela olomúckého Bartoloměj, když r. 1263 položil do pamětní a úmrtní posud zachované knihy kostela olomúckého tato slova: „předstihuje svou činností duševní dobu svou, rozšířil, veliké věci prováděje, bez hluku zbraní pověsť svoji. [2])

Rozhodnou hanu vyslovují Dalimil a štýrská rýmovaná kronika. Avšak proč? Poněvadž Dalimil a stoupenci jeho, nižší šlechta v Čechách, nebyli srozuměni s celým společenským směrem, zvláště s nadržováním Němcům od Přemysla Otakara. Národní tato reakce jeví se zvláště po smrti Přemysla Otakara a Dalimil zjednává jí průchod ve své rýmované kronice, také boleslavskou nazývané; a jelikož kronika tato sepsána byla patrně v prvních letech panování

---

umque locuples, cui aurum et argentum thesaurosque muscidos cum aurifodinis et curribus (sic) terrarum viscera ministrabant, cui omnia presentis seculi, suo regno in se florente, fortunaliter arridebant.“ A nyní vypravuje letopisec, aby dokázal královu zbožnosť „dum divinis missarum sollempniis una cum dilecto sibi parvulo (Venceslao) interesset, ad elevationem sanctissimi corporis Christi dilectus sibi filius per se aut per suos sursum attolitur, ut eius oculi eucharistie tamquam verissimo sue salvationis speculo infigantur, et ut in pueritia alumpnum eterne vite discat saltem respicere, quem nondum natura parvulus rationis indagine sapiebat.“

[1]) Prameny sem se vztahující snešeny jsou v Palackého Geschichte Böhmens II. 1. str. 376 ssl. Objasněny jsou tyto prameny v O. Lorenze, Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. V Berlíně 1870.

[2]) „Qui animi industria etatem transcendens sine strepitu bellorum opera magnifica exercendo dilatavit gloriam suam.“ Richtrova Series pag. 84. Celý odstavec v Series, srovná-li se se zachovaným originálem (v olom. kap. archivě) není ani správný ani úplný. Tak na př. vytištěno je na str. 85 Brunone . . . episcopo decimo sexto, v orig. však stojí zřetedlně XVII.

Jana Lucemburského, kdo by mohl míti za zlé národnímu básníku a letopisci, pakli události pro stranu svou zdrcující — povýšení syna císaře Německého, tedy Němce! na trůn český — kladl až do doby Přemysla Otakara a pakli jej tedy vydává za pramen domnělého zla [1]. Vášnivosť vedla zde péro; úsudek tak pronešený musel se tedy státi křivým. Totéž platí o štýrské rýmované kronice. Spisovatel její ministerial nebo panoš Oty Liechtensteinského z Murau, jak by mohl psáti jináče nežli ve smyslu pána svého? a že tento byl odpůrcem Přemysla Otakara, je nám známo. Letopis tento vznikl, když Habsburkové byli nastoupili dědictví Otakarovo při Dunaji, Muře a Drávě. Muž závislý, který nemá jiného majetku kromě schopnosti k obratnému rýmování, píše, jak si přeje jeho chlebodárce. Haní krále Přemysla Otakara, aby nového panovníka mohl tím snáze chváliti [2]. Oba letopisci tedy nejsou s to, aby zatemnili skvělou, vynikající povahu Přemysla Otakara II.

Že charakter tento měl ovšem také své stíny, nemůže nikdo popříti; náklonnosť k panství absolutnímu, nesmírná ctižádosť a jakási zarputilosť, postavení jeho k příbuznému Filipovi Korutanskému lpí na skvostném obraze, avšak pouze aby tím ostřeji vynikl. Král Přemysl Otakar náleží bez odporu k nejčelnějším mužům XIII. století. Svým bohatstvím, jehož nabyl opatrným hospodařením a rozumným využitkováním pramenů jakož i spravováním říše, která proti sousedním státům velmi rozsáhlou se jevila, octl se beztoho v popředí, bystrozrakem politickým však — ukazujeme zde jen na snahu jeho utvořiti ze sourodých severovýchodních zemí sídlo metropolitní — předstihoval daleko

---

[1]) Hanka, Dalimilova chronika česká. V Praze 1851. Palacký, Würdigung der alten böhm. Geschichtsschreiber str. 98—119. O Lorenz, Deutschlands Geschichtsquellen str. 206. Josef Jireček upravil r. 1878 v Praze podle nově odkrytých rukopisů nové kritické vydání této kroniky.

[2]) Pez, Script. rer. Aust. Tom. III. O. Lorenz t. str. 252 ssl.

své současníky. Svévolným dobyvatelem nebyl ovšem nikdy, ale byl zákopníkem osvěty, jako nebyl nikdo před ním a dlouho po něm. Zvelebování domácích měst je bez odporu nejblahodárnějším dílem jeho. Nařízení jeho o míře a váze svědčí o správném jeho pojímání obchodu, aby se tak nabylo prostředků k zvelebení měst. Mohlo se tak díti ovšem jen německými osadníky, kteří jak v Čechách tak na Moravě, zvláště při lesích pohraničních tvořili hotovou ohradu; avšak jádru slovanské národnosti neškodili, jako záliba Přemysla Otakara v německém básnickém umění neškodila národnímu básnictví. Ne Přemysl Otakar, nýbrž biskup Bruno byl největším poněmčovatelem Moravy. Za Přemysla Otakara středoněmečtí básníci Oldřich z Türlinu, Fridrich ze Sonenburku a Jindřich z Freiberku docházejíce při dvoře českém podpory a povzbuzení [1], básnickými svými plody mravy šlechtili a mysli přístupnými činili nejen rytířským cnostem v nejkrásnějším slova smyslu, nýbrž rozum a srdce otvírali také vážným vědomostem. Tak zvané obecné studium v Praze, zastoupené v posledních letech krále Přemysla Otakara nejvíce silami domácími [2], nabylo takové pověsti, že i z Němec přicházeli mužové vědychtiví na učení do Prahy. V Praze studovali letopisci Engelbrecht opat Admontský a mnich fürstenfeldský (západně od Mnichova). Umění a věda, obchod a řemesla, hornictví a bohatství a spojený s nimi, život okrášlující přepych charakterisovaly panování jeho, kteréž nazvati je šťastným, pokud hovělo

---

[1]) O. Lorenz, Deutschlands Geschichtsquellen str. 205. Sitzungsbericht der kais. Akad. D. 25. Str. 326. ssl.

[2]) Mistři Očko a Bogumil vyučovali gramatice a logice, mistr Řehoř Zajíc z Valdeka, později biskup Pražský, přednášel libros naturales podle Aristotela. Pez, tom. I. Anecdot. I. 429. I ustanovení již duchovní ponechajíce se svolením diécesalního biskupa stanici svou zástupci, navštěvovali učení obecné. Takovýto duchovní dával si od svého administratora platiti 60 hřiven. Heinricus Italicus. Archiv XXIX. 175.

tradicím t. j. pokud šlo ruku v ruce se stolicí apoštolskou. Sotva však Přemysl Otakar půdu tuto opustil, zastřela se již mysl jeho jinak pro zákonný řád tak zaujatá a v porušení tohoto řádu spočívá největší politická chyba Přemysla Otakara, chyba tak veliká, že vrstevníci vysvětlovali a omlouvali ji vášnivostí, jaká v něm vzkypěla výčitkami a potupou choti Kunhuty [1]. Kdyby byl uznal zvoleného Rudolfa, byl by se k němu jako mnoho jiných knížat dostavil, aby přijal léna, která bez odporu náležela říši Německé; král Římský a knížata říšští byli by zajisté váhali, požadovati od něho, co již držel. Přemysl Otakar byl by holdováním zachránil všecky své země a krále Německého byl by přiměl k zcela jiným politickým krokům; k bitvě na Moravském poli bylo by nikdy nedošlo. Chyba však učiněna a nedohlednými staly se její následky. Smělá budova Přemysla Otakara, jemuž ani odpovědný, domácí odpůrce, Oldřich z Hradce nemohl odepříti příjmí Velikého, neodvratně se sřítila [2].

I. O. G. D.

---

[1]) Chronica de gestis principum a Joannes Victorien Böhmer, Fontes I. 3. ssl. a 309. Pak Annal. Wormatien ad an. 1278. U Pertze XVII. 76.

[2]) Cod. Dipl. Mor. V. 53 ad an. 1296 „per inclitum Ottacarum illustrissimum felicis recordationis magnificum quondam regem Bohemie."

Stanford University Libraries
3 6105 013 798 082

